UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlul de manuscris
CZU: 316.4:343.352 (043.3)

GAŢCAN IURIE

Corupţia ca fenomen social şi mecanisme anticorupţie

(*Cazul Republicii Moldova*)

541. 02 – Structură socială, instituţii şi procese sociale

TEZĂ DE DOCTOR

Conducător ştiinţific: _____ **Maria BULGARU, doctor habilitat, profesor universitar**

Autor: _____ **Iurie GAŢCAN**

CHIŞINĂU, 2015

© Gaţcan Iurie, 2015

CUPRINS

ADNOTARE…….....…….. 4
ABREVIERI……..……...……..... 7
INTRODUCERE……..…….....……. 8
1. FUNDAMENTE TEORETICE ŞI METODOLOGICE DE CERCETARE A FENOMENULUI CORUPŢIEI……... 16
1.1 Evoluţia investigaţiilor privind fenomenul corupţiei din perspectivă istoriografică…….. 16
1.2 Modalităţi de interpretare a fenomenului corupţiei: tipuri şi forme de manifestare…….. 32
1.3 Factori generatori ai fenomenului corupţiei ……... 45
1.4 Metodologii de cercetare a fenomenului corupţiei ……. 52
1.5 Concluzii la capitolul 1……... 63
2. FENOMENULUI CORUPŢIEI ŞI FORMAREA CADRULUI LEGISLATIV DE PREVENIRE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ……. 64
2.1 Amploarea fenomenului corupţiei: estimări la nivel naţional şi global……. 65
2.2 Legislaţia Republicii Moldova privind prevenirea corupţiei în contextul legislaţiei internaţionale……... 82
2.3 Impedimente în aplicarea legislaţiei anticorupţie …… 92
2.4 Concluzii la capitolul 2..…….. 102
3. MECANISME ANTICORUPŢIE: IMPLEMENTARE ŞI IMPACT PE PLAN SOCIAL…… 104
3.1 Mecanisme internaţionale şi naţionale de prevenire a corupţiei: funcţionalitate şi eficienţă…….. 104
3.2 Măsuri şi perspective de perfecţionare a mecanismelor anticorupţie…..……... 120
3.3 Rolul societăţii civile şi al mass-media în combaterea corupţiei …… 132
3.4 Concluzii la capitolul 3..…….. 143
CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI……... 145
REFERINŢE BIBLIOGRAFICE ……...…… 151
ANEXE…….. 165
Anexa 1 Chestionar aplicat în rândul populaţiei ……... 165
Anexa 2 Ghid de interviu pentru experţii din Centrul Național Anticorupție și din Procuratura Anticorupție…….. 167
Anexa 3 Ghid de interviu pentru experţi din societatea civilă…… 168
Anexa 4 Experţii intervievaţi……... 170
Anexa 5 Ghid de interviu cu experţi din domeniile educaţiei, sănătăţii şi mediului de afaceri…… 171
Anexa 6 Chestionar pentru măsurarea perceperii corupţiei în domeniile educaţiei, sănătăţii, mediului de afaceri, aplicat persoanelor beneficiare de servicii publice…….. 172
Anexa 7 Percepţia corupţiei în sistemul educaţional…… 179
Anexa 8 Grilă pentru efectuarea analizei de conţinut…… 175
Anexa 9 Infracţiunile de corupţie şi cele conexe prevăzute de Codul penal şi Codul contravenţional al Republicii Moldova……... 181

ADNOTARE

Gaţcan Iurie *„Corupţia ca fenomen social: particularităţi ale manifestării în Republica Moldova”.* Teză de doctor în sociologie la specialitatea 541.02 – Structură socială, instituţii şi procese sociale. Chişinău, 2015.

Structura tezei: lucrarea cuprinde: introducere, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, 150 pagini text de bază, bibliografie cu 231 titluri, 9 anexe, 14 figuri şi 12 tabele. Rezultatele investigaţiilor realizate de autor sunt reflectate în 13 lucrări ştiinţifice, cu un volum total de 5,9 c.a.

Cuvinte-cheie: corupţie, factori generatori ai corupţiei, forme de corupţie, consecinţe ale corupţiei pe plan social, percepţie publică, indicele de percepţie a corupţiei, legislaţie anticorupţie, politici anticorupţie, mecanisme anticorupţie, integritate, transparenţă, societate civilă, mass-media.

Domeniul de studiu: sociologie.

Scopul cercetării constă în analizarea trăsăturilor definitorii ale corupţiei ca fenomen social cu caracter sistemic disfuncţional/destabilizator, prezent în societatea în tranziţie şi în dezvăluirea formelor specifice de manifestare a acestui fenomen în Republica Moldova.

Obiectivele cercetării: delimitarea tipurilor şi formelor de manifestare a corupţiei; analizarea factorilor ce generează fenomenul corupţiei; cercetarea şi stabilirea metodologiilor sociologice eficiente de măsurare a fenomenului corupţiei; analizarea impactului social al corupţiei; evaluarea eficienţei acţiunilor anticorupţie la nivel local; identificarea bunelor practici internaţionale de prevenire şi diminuare a corupţiei; stabilirea mecanismelor anticorupţie eficiente la nivel instituţional şi individual.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a lucrării constă în analizarea multiaspectuală din perspectiva sociologiei, precum şi din cea juridică, a controlului social al fenomenului corupţiei în contextul transformărilor socioeconomice pe plan naţional şi internaţional. Elementul de noutate al tezei este prezentat de: analizarea tipurilor de corupţie şi a formelor de manifestare, a factorilor generatori şi tendinţelor evoluţiei fenomenului corupţiei în Republica Moldova în perioada de tranziţie prin utilizarea metodelor calitative şi cantitative; stabilirea metodologilor de cercetare şi a mecanismelor de prevenire a fenomenului corupţiei în baza experienţelor internaţionale; determinarea impedimentelor legislative în baza opiniei experţilor în domeniu şi calcularea unor indicatori cantitativi privind prejudiciul provocat de fenomenul corupţiei în Republica Moldova; analizarea calitativă a eficienţei politicilor anticorupţie.

Problema ştiinţifică soluţionată consistă în determinarea metodologiilor eficiente de cercetare a fenomenului corupţiei şi a mecanismelor, instrumentelor de prevenire, precum şi de evaluare a impactului politicilor anticorupţie în Republica Moldova. Implementarea metodologiilor de cercetare stabilite va contribui la eficientizarea acţiunilor de diminuare a fenomenului corupţiei.

Semnificaţia teoretică a lucrării rezidă în conturarea unui cadru teoretic-explicativ şi metodologic de cercetare a specificului manifestării fenomenului corupţiei în Republica Moldova; a mecanismelor de evaluare şi prevenire a corupţiei; a impactului politicilor anticorupţie.

Valoarea aplicativă a lucrării îşi găseşte exprimare în elaborarea metodologiilor de cercetare a fenomenului corupţiei şi în determinarea impactului politicilor anticorupţie la nivel sistemic şi administrativ teritorial în vederea dezvoltării şi implementării unor mecanisme eficiente de prevenire a fenomenului corupţiei.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Rezultatele studiului au fost reflectate de autor în 13 articole publicate în diverse reviste, culegeri de articole. Tezele abordate în disertaţie au fost prezentate în cadrul a 11 conferinţe naţionale şi internaţionale. O parte a materialelor au fost aplicate în activităţile specifice de prevenire a fenomenului corupţiei, inclusiv de cercetare, din cadrul Centrului Naţional Anticorupţie, în activitatea de sensibilizare a tinerilor (din cadrul şcolilor de vară) privind pericolul fenomenului corupţiei. Rezultatele investigaţiilor pot fi utilizate la implementarea unor mecanisme anticorupţie; la elaborarea măsurilor de prevenire şi combatere a corupţiei în Republica Moldova, precum şi al unui curs special privind acest fenomen, care ar putea fi inclus în curricula universitară.

ANNOTATION

Gaţcan Iurie „*Corruption as a social phenomenon: the specific manifestation in the Republic of Moldova*”. The doctor's degree thesis in sociology on the specialty 541.02 – Social structure, social processes and institutes. Chisinau, 2015.

Structure of thesis: the thesis includes an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 150 pages of body text, bibliography of 231 titles, 9 annexes, 14 figures and 12 tables. The results of the study performed by the author are reflected in 13 scientific publications with a total volume of 5,9 c.a.

Keywords: corruption, corruption generating factors, forms of corruption, social consequences of corruption, public perception, the index of perception of corruption, anti-corruption law, anticorruption policy, anticorruption mechanisms, integrity, transparency, civil society, media.

Domain of study: sociology.

The aim of the study is to analyze the defining features of corruption as a social phenomenon with a systemic dysfunctional/ destabilizing nature, present in a society in transition and the disclosure of the specific forms of manifestation of this phenomenon in the Republic of Moldova.

Objectives of the study: determination of types and forms of corruption manifestation; analysis of the factors that generate corruption phenomenon, study new efficient methodologies of measuring corruption; analysis of the social impact of corruption; efficiency of anticorruption actions at local level; identification of the best international practices to prevent and curb corruption; establishment of effective anticorruption mechanisms at institutional and individual level.

Scientific novelty of the work consists in multidimensional analysis from a sociological and legal perspective of social control of corruption phenomenon in the context of socio-economic changes taking place nationally and internationally. The novelty of the thesis consists in analyzing the types and forms of manifestation, generating factors and tendencies of the corruption phenomenon in the Republic of Moldova during the transition period by using qualitative and quantitative methods; establishing the research methodologies and mechanisms to prevent corruption, based on international experiences; determination of legislation impediments based on field experts opinions and calculation of quantitative indicators of the damage caused by corruption in the Republic of Moldova; qualitative analysis of the effectiveness of anticorruption policies.

The scientific problem solved in this thesis consists in the determination of the effective research methodologies and mechanism of corruption phenomenon, instruments of prevention and evaluation of the impact of anticorruption policies in the Republic of Moldova. The implementation of research methodologies established here will help to take more efficient actions to reduce corruption.

The theoretical significance of this thesis is to outline the explanative-theoretical and methodological framework of the research of the specific manifestation of corruption in the Republic of Moldova; of evaluation and prevention mechanisms of corruption; the impact of anti-corruption policies.

The applied value of this work consists in the elaboration of methodologies of studying the phenomenon of corruption and the impact of anti-corruption policies at system level, including administrative-territorial level, in order to implement and develop efficient prevention mechanisms of corruption phenomenon.

Implementation of scientific results. The results of this study have been reflected by the author in 13 articles published in various editions and collections of articles. The problems raised in the thesis have been presented at 11 national and international conferences. A part of the materials has been applied in specific corruption prevention activities, including research activities in the National Anticorruption Center, as well as for raising the awareness of younger generation regarding the phenomenon of corruption at summer schools. The results of the study may be used for the implementation of anticorruption mechanisms and for the elaboration of a special course on the phenomenon of corruption in the Republic of Moldova.

АННОТАЦИЯ

Гацкан Юрие *„Коррупция как социальное явление: особенности проявления в Республике Молдова”.* Докторская диссертация в области социологии по специальности 541.02 – Социальная структура, социальные процессы и институты. Кишинёв, 2015.

Структура диссертации: работа содержит введение, три главы, общие выводы и рекомендации, 150 страниц основного текста, библиографию из 231 источников, 9 приложений, 14 графиков и 12 таблиц. Результаты исследований, проведённых автором, представлены в 13 научных работах общим объемом около 5,9 изд.л.

Ключевые слова: коррупция, факторы провоцирующие коррупцию, формы коррупции, социальные последствия коррупции, общественное восприятие, индекс восприятия коррупции, антикоррупционное законодательство, политика по борьбе с коррупцией, антикоррупционный механизм, целостность, прозрачность, гражданское общество, средства массовой информации.

Область исследования: социология.

Основной целью исследования является анализ характеристик определяющих коррупцию как социальное явление, носящее дисфункциональный/дестабилизирующий системный характер, существующее в обществе переходного периода, и раскрытие специфических форм проявления данного феномена в Республике Молдова.

Задачи исследования: определение видов и форм проявления коррупции; анализ факторов, предопределяющих феномен коррупции; исследование и определение эффективных социологических методологий для измерения коррупционного феномена; анализ социальных последствий коррупции; определение эффективности антикоррупционных мероприятий на местном уровне; выявление лучших международных практик по предупреждению и снижению коррупции; создание эффективных механизмов по борьбе с коррупцией на институциональном и индивидуальном уровне.

Научная новизна и оригинальность работы заключается во всестороннем анализе с социологической, с правовой точки зрения и социального контроля коррупции в контексте социально-экономических изменений происходящих на национальном и международном уровне. Новизна диссертации состоит в анализе видов и форм проявления коррупции, причин вызывающих коррупционное явление в Республике Молдова в переходном периоде и тенденций его развития, применяя качественные и количественные методы; в установлении научно-исследовательских методологий и механизмов по предупреждению коррупции опираясь на международный опыт; в выявлении существующих недоработок в законодательстве, основываясь на мнение экспертов в данной области и на расчете количественных показателей уровня нанесенного ущерба коррупцией в Молдове; в качественном анализе эффективности антикоррупционной политики.

Важная научная проблема решённая в данной работе состоит в установлении эффективных методологий и механизмов исследования коррупционного явления, а также средств его предупреждения и в определении эффективности политики по борьбе с коррупцией проводимой в Республике Молдова. Внедрение разработанных автором исследовательских методологий будет способствовать улучшению деятельности по выявлению и снижению коррупции.

Теоретическая значимость данной работы состоит в определении теоретически-разъяснительной и методологической основ исследования специфики проявления коррупции в Республике Молдова; механизмов выявления и предотвращения коррупции, а также эффективности проводимой политики по борьбе с коррупцией.

Практическая значимость работы находит выражение в разработанной автором методологии исследования явления коррупции и воздействия антикоррупционных политик на системном и административно-территориальном уровнях в целях внедрения и развития эффективных механизмов предотвращения коррупционного явления.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования были представлены автором в 13 статьях, опубликованных в различных журналах и сборниках. Субъекты рассмотренные в диссертации были представлены на 11 национальных и международных конференциях. Часть материалов была использована Национальным Центром по Борьбе с Коррупцией при проведении специальных мероприятий по предотвращению коррупции, а также в исследовательских целях. Результаты исследований могут быть использованы при разработке специального курса о коррупции для студентов.

ABREVIERI

BERD	Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
BOP	Barometrul Opiniei Publice, realizat de Institutul de Politici Publice
CAPC	Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei
CNA	Centrul Naţional Anticorupţie
CRRAS	Centrul Republican de Resurse în Asistenţă Socială
EUBAM	Misiunea Uniunii Europene de Asistenţă la Frontieră în Moldova şi Ucraina
GRECO	Grupul de State contra Corupţiei al Consiliului Europei
HG	Hotărâre de Guvern al Republicii Moldova
IPC	Indice Percepţiei Corupţiei, calculat de Transparency International
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
ONU	Organizaţia Naţiunilor Unite
OCDE	Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică
PAUEM	Planul de Acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova
PNUD	Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare
Proiectul MOLICO	Proiectul comun al Comisiei Europene şi al Consiliului Europei împotriva corupţiei, spălării banilor şi finanţării terorismului în Republica Moldova (MOLICO), cofinanţat de Comisia Europeană, Agenţia Suedeză pentru Cooperare şi Dezvoltare Internaţională a Consiliului Europei
PPŢ	Planul Preliminar de Ţară al Republicii Moldova în cadrul Programului SUA „Provocările Mileniului“
TI	Transparency International
UE	Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea temei. Declararea independenţei Republicii Moldova în 1991 a fost însoţită de noi aspiraţii privind formarea unui stat cu adevărat democratic şi prosper, ce va spori creşterea bunăstării poporului. Schimbările iniţiate la începutul anilor 1990 în toată Europa de Est şi în fostele republici sovietice păreau să confirme caracterul inevitabil al tranziţiei spre o societate liberă şi prosperă. Perioada ce s-a scurs demonstrează însă o altă realitate: pentru Republica Moldova procesul de tranziţie s-a asimilat pe parcursul anilor cu o criză economică în creştere care continuă şi în prezent. În loc să producă bunăstarea aşteptată, reformele economice liberale sunt asociate cu sărăcie, corupţie şi inegalitate.

În cadrul structurii sociale se menține diferenţierea mare între bogaţi şi săraci, continuă emigrarea masivă a intelectualilor, muncitorilor instruiţi şi calificaţi [128]. Crimele economice, corupţia, şantajul şi protecţia informală, în care sunt implicate grupuri de interese şi funcţionari ai statului, au dezechilibrat simţitor mediul de afaceri şi climatul investiţional, generând o neîncredere crescândă a cetățenilor, precum și a investitorilor faţă de noile structuri ale statului. În consecinţă, populaţia s-a dezamăgit în reformele sociale, a pierdut sentimentul de protecţie socială, încrederea în ziua de mâine, rămânând decepţionată faţă de idealurile democraţiei în general.

Reformele impuse de standardele europene, odată cu redirecţionarea procesului de tranziţie spre aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, nu pot fi agreate de multe grupuri de interese care preferă o „conservare” a statului, pentru a-și menține influența. Astfel, mimarea reformelor, în special din sistemul justiției, a demonstrat că procesul de integrare europeană este, de facto, mai mult un proces de absorbție a resurselor financiare, pentru a menține echilibrul economic în țară și a favoriza întreprinderile apropiate persoanelor publice. Or, actuala criză social-economică şi din sistemul politic, de rând cu alţi factori, este condiţionată în mare parte şi nivelului înalt al corupției din țară.

Fenomenul corupției în creştere este în general unul dintre cei mai importanţi factori distructivi care operează într-o societate de tranziție. Corupția complică substanţial modernizarea socială, economică și politică, oferind prioritate intereselor private în managementul proceselor complexe de reconstrucție a societății. Într-o asemenea situaţie, voința politică a statului este supusă intereselor de grup înguste ale birocraţiei mercantile, fapt ce subminează încrederea cetățenilor de rând în guvernare. În pofida adoptării diverselor măsuri de profilaxie, preventive și represive, corupția cuprinde actualmente tot mai multe sfere noi ale vieții publice, afectând puternic stabilitatea socială şi securitatea economică a țării. Or, în procesul de adaptare a sistemului social global (în ansamblul tuturor elementelor sale) la condiţiile economiei de piaţă, factorii de risc s-au multiplicat, iar corupţia a devenit un fenomen social de proporţie structurat,

specializat şi profesionist, care, prin reţele informale de organizaţii şi persoane, poate influenţa factorii de decizie din sfera socialului, politicului, legislativului, administraţiei sau justiţiei, iar în plan final, poate submina temeliile statului din interior, creând o ameninţare reală la adresa siguranţei naţionale.

În prezent, problema corupţiei rămâne a fi pentru Republica Moldova una dintre cele mai grave probleme, dacă mai ţinem cont şi de „furtul miliardului", caracterizat de mulţi economişti, politicieni etc. ca furtul secolului. Îngrijorările societăţii faţă de problema corupţiei sunt generate nu doar de relevanţa ei, dar şi de pregnanţa politicilor şi acţiunilor realizate în scopul prevenirii acestui flagel. Percepţiile oamenilor sunt influenţate semnificativ şi de reflectarea pe larg a fenomenului corupţiei în sursele de informare în masă. Conform sondajelor naţionale, fenomenul corupţiei este perceput de populaţie printre primele probleme cu care se confruntă actualmente Republica Moldova. Astfel, rezultatele „*Barometrului de Opinie Publică*" (aprilie 2015), realizat de către Institutul de Politici Publice, demonstrează că lupta împotriva corupţiei este considerată de către respondenţi ca fiind principala acţiune ce necesită a fi efectuată pentru a îmbunătăţi situaţia social-economică din ţară [118].

Pe plan internaţional, cel mai relevant indicator ce reflectă imaginea unui stat la capitolul corupţiei este Indicele de Percepţie a Corupţiei (IPC) calculat de Transparency International (TI). Conform acestui indicator, Republica Moldova a fost plasată în anul 2014 pe poziţia 103 din 174 de state, cu un scor de 35 puncte pe o scară de la 0 la 100, unde „0" semnifică cel mai înalt nivel al perceperii corupţiei, iar „100" – cel mai scăzut nivel al perceperii corupţiei. Or, Republica Moldova este percepută din afară ca un stat destul de corupt comparativ cu statele Uniunii Europene, unde media indicatorului dat oscilează de la an la an în intervalul de la 60 la 65 puncte. În acelaşi context se înscriu şi cercetările organizaţiei „Global Integrite" [124] care caracterizează Republica Moldova ca un stat cu o bună legislaţie anticorupţie, însă cu o slabă capacitate de aplicare a acesteia, fapt ce determină prezenţa unui nivel înalt al fenomenului în ţara noastră. Conform datelor sondajelor de opinie, în Republica Moldova fenomenul corupţiei este caracteristic pentru toate domeniile social-economice, începând cu corupţia mică, frecventă în sistemele de învăţământ, sănătate şi finisând cu corupţia politică ce favorizează, protejează unele grupuri de interese.

Extinderea fenomenului corupţiei în societate duce inevitabil la încălcarea drepturilor omului, în primul rând ale populaţiei cu venituri scăzute, prin restricţionarea accesului la serviciile publice şi prin împiedicarea acestora să-şi apere drepturile. Corupţia poate redirecţiona resursele departe de programele sociale, cei săraci devenind din ce în ce mai marginalizaţi, iar simţul lor privind excluziunea socială devenind din ce în ce mai acut. Corupţia devine şi o cauză

a migraţiei masive a tineretului − baza forţei de muncă, determinând nedorinţa acestuia de a se mai întoarce în ţară.

Cele expuse *supra* accentuează semnificativ actualitatea şi importanţa temei investigate. Necesitatea reflecţiilor asupra naturii corupţiei ca fenomen social, studierii acestui fenomen este dictată şi de faptul că informaţia, cunoştinţele acumulate la această temă îşi lasă amprenta asupra reprezentărilor, opiniilor populaţiei. În alţi termeni, după cum menţiona Yves Meny, măsura atribuită corupţiei va fi în acelaşi timp o chestiune de percepţie şi de sentiment [100, p.310]. Nu în ultimul rând, atenţia sporită din partea savanţilor, mediilor academice, organizaţiilor non-guvernamentale, forurilor internaţionale (Banca Mondială, FMI etc.) faţă de problema corupţiei este dictată de aspiraţiile de integrare a ţării noastre în structurile Uniunii Europene.

Gradul de cercetare a temei. Corupția este unul dintre fenomenele sociale care tot mai insistent se plasează în centrul atenției oamenilor de știință, politicienilor și persoanelor publice. Deşi asupra diverselor aspecte ale acestui fenomen gânditorii şi-ai expus opiniile încă din cele mai vechi timpuri (Platon, Aristotel, Hobbes, Machiavelli etc.), tema corupţiei a devenit obiect de cercetare ştiinţifică multilaterală abia spre sfârşitul secolului al XX-lea. Fenomenul corupţiei este studiat în prezent de o varietate de ştiinţe, precum: sociologia, dreptul, psihologia, antropologia, istoria etc., cea mai recentă fiind abordarea politică. Ineficienţa vădită a măsurilor întreprinse de instituţiile specializate, a politicilor anticorupţie impune necesitatea ca savanţii din diferite domenii să-şi centreze eforturile pe studierea naturii corupţiei ca fenomen social.

În scopul analizării diverselor aspecte ale fenomenului corupţiei, au fost studiate un şir de lucrări ale autorilor autohtoni, din SUA, Franţa, Italia, Marea Britanie, România, Federaţia Rusă şi alte state, la care ne vom referi mai detaliat în 1.1.

Suportul teoretico-ştiinţific al cercetării este axat pe studierea lucrărilor fundamentale ale specialiştilor în materie: D.Banciu *(„Percepţia publică a fenomenului corupţiei în România", 2013)* [11], M.Ecevit *(„Sursele şi natura aspectelor socioculturale ale corupţiei politice şi administrative", 2001)* [99], D.Kaufmann *(„Governance Matters VIII", 2009)* [88], E.Savona *(„Corupţia în Europa", 2000)* [133], S.Rose-Ackerman *(„Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform", 1999)* [130], G.Becker *(„Essays in the Economics of Crime and Punishment", 1974)* [13], M.Johnston *(„Corupţia şi formele sale. Bogăţie, putere şi democraţie", 2007)* [85], V.Dobrinoiu *(„Corupţia în dreptul penal român", 1995)* [47], V.Gurin, V.Pascaru, S.Ilie ş. a. *("Corupţia. Studii privind diferite aspecte ale corupţiei în Republica Moldova", 2000)* [70], В.Максимов şi Ю.Наумов *("Коррупция: социально-экономические и криминоло-гические аспекты", 2006)* [190], С.Алексеев *(„Социальные основания коррупции: мотивационно-ценностный аспект", 2007)* [160] *(„Коррупция: социологический анализ", 2008)* [162] şi altele.

Paralel cu studierea lucrărilor originale ale specialiştilor în materie din mai multe ţări, precum şi a publicaţiilor periodice ale Europol, ONU [107], EUBAM [23], Bancii Mondiale [116], Transparency International [82] [120], au fost analizate datele statistice ale Biroului Naţional de Statistică, Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii Generale, Serviciului Vamal, Centrului Naţional Anticorupţie, Departamentului Instituţii Penitenciare. De asemenea, au fost utilizate rezultatele barometrelor naţionale [112] şi ale sondajelor naţionale privind tematica corupţiei [110].

Scopul cercetării constă în analizarea trăsăturilor definitorii ale corupţiei ca fenomen social cu caracter sistemic disfuncţional/destabilizator prezent în societatea în tranziţie şi în dezvăluirea mecanismelor anticorupţie în Republica Moldova.

Pentru realizarea scopului investigaţiei au fost evidenţiate următoarele ***obiective***:

- delimitarea tipurilor şi formelor de manifestare a corupţiei;
- analizarea factorilor ce generează fenomenul corupţiei;
- cercetarea şi stabilirea metodologiilor sociologice eficiente de măsurare a fenomenului corupţiei;
- analizarea impactului social al corupţiei în Republica Moldova;
- evaluarea eficienţii acţiunilor anticorupţie la nivel local;
- identificarea bunelor practici internaţionale de prevenire a corupţiei la nivel instituţional şi individual;
- stabilirea mecanismelor anticorupţie eficiente la nivel instituţional şi individual.
- evidenţierea rolului presei din Republica Moldova în sensibilizarea societăţii privind fenomenul corupţiei.

Obiectul studiului realizat îl reprezintă: Corupţia ca fenomen social cu caracter sistemic destabilizator.

Subiectul cercetării: Formele specifice de manifestare a corupţiei în Republica Moldova şi măsurile, mecanismele de prevenire a acestui fenomen în perioada de tranziţie.

Ipoteza generală a studiului conţine următoarea asumpţie: Succesul acţiunilor de diminuare a fenomenului corupţiei în Republica Moldova este condiţionat de eficienţa implementării metodelor noi de cercetare/estimare, prevenire şi combatere a corupţiei, recunoscute la nivel naţional şi internaţional.

Numărul în creştere al intervenţiilor externe în scopul diminuării fenomenului corupţiei în Republica Moldova şi menţinerea gradului înalt de nemulţumire a populaţiei faţă de extinderea acestui fenomen denotă că acţiunile statului din ultimul deceniu direcţionate spre eradicarea lui nu au adus rezultate radicale. În această ordine de idei, înaintăm următoarele **ipoteze de lucru**:

- Cu cât mai mare este nivelul corupţiei într-un stat cu atât mai sărac el devine în timp.
- Mecanismele de sancţionare a persoanelor corupte au un impact minim în diminuarea fenomenului corupţiei la nivel naţional.
- Politicile anticorupţie nu sunt resimţite de populaţie la nivel local.
- Implementarea noilor instrumente de prevenire şi de control la nivel instituţional şi individual (verificate în statele occidentale) favorizează sporirea integrităţii în rândul funcţionarilor publici.
- Implementarea mecanismelor de prevenire a corupţiei este influenţată de gradul de cercetare/cunoaştere a factorilor generatori şi a diversităţii formelor de manifestare a acestui fenomen.
- Mass-media influenţează semnificativ percepţia populaţiei privind fenomenul corupţiei.

Baza teoretico-metodologică a lucrării este axată pe analizarea implicaţiilor practice ale teoriilor sociologice, precum: *teoria anomiei* şi a oportunităţii diferenţiale (Em.Durkheim, R.K.Merton, R.A.Cloward, L.E.Ohlin etc.), care consideră comportamentul şi fenomenul infracţional drept rezultat al dereglării normelor în situaţii de criză, al tensiunii dintre scopurile propuse şi mijloacele de realizare, al blocării oportunităţilor economice; *teoria structural-funcţionalistă* (A.Comte, Em.Durkheim, M.Weber), care interpretează societatea ca un sistem social funcţional, ideea de bază fiind crearea „ordinei sociale" ce ar permite, inclusiv, eliminarea fenomenului corupţiei; *teoria asociaţiilor diferenţiale* (E.A.Sutherland), care interpretează comportamentul delincvent, criminal ca proces de învăţare socială; *teoria conflictului social* (K.Marx, N.Smelser, G.Simmel, T.Parsons etc.), care explică apariţia conflictelor sociale ca urmare a promovării intereselor proprii de către clasa conducătoare în defavoarea societăţii; *teoria subculturilor delincvente* (A.Cohen), care explică nerespectarea normelor societăţii prin dorinţa indivizilor de a anihila frustrările implicate de statusul lor marginal; *teoria gulerelor albe,* care desemnează segmentul de infracţiuni săvârşite de persoane aparent respectabile din diferite medii sociale înstărite; *teoria birocraţiei* (M.Weber), care analizează un anumit tip de raţionalizare a vieţii sociale în cadrul organizaţiilor şi explică avantajele şi dezavantajele, patologiile şi succesele birocratizării. Fiind o soluţie a problemelor de construcţie a raţionalităţii sociale în societăţile moderne pe calea separării lor de comunităţile şi societăţile tradiţionale, birocratizarea reprezintă totodată un anumit tip de organizare, bazată pe instrucţiuni scrise, mecanism greoi de control şi o ierarhizare rigidă a poziţiilor decizionale ce complexează funcţionalitatea sistemelor sociale şi duce la apariţia tentativelor de ocolire a acestora.

Un spectru mai restrâns al problematicii corupţiei îl regăsim în *paradigma analizei costurilor şi beneficiilor* propusă de G.Becker, care presupune că oamenii, în descrierea,

explicarea şi predicţia acţiunilor umane, iau în considerare costurile şi beneficiile, iar în relaţiile cu alţii oamenii întotdeauna încearcă să-şi maximizeze profiturile. O variantă a acestei paradigme este teoria *schimbului social* fondată de G.Homans, care reprezintă un liant complicat al psihologiei, economiei şi sociologiei. Conform acestei teorii, interacţiunile dintre oameni, asocierile dintre ei presupun întotdeauna un schimb de valori de importanţă socială; acestea se fac în virtutea unui schimb de bunuri şi servicii. În viaţa de toate zilele, după cum menţionează sociologul român P.Iluţ, această lege de interacţiune între indivizi se exprimă prin cuvintele: „ţi-am dat – aştept să-mi dai", „cât mi-ai dat, atât îţi dau" [79, p.25].

În acelaşi timp, ***legătura dintre baza teoretico-metodologică a lucrării cu realităţile concrete din Republica Moldova a fost realizată prin aplicarea unui spectru larg de metode, tehnici, procedee sociologice de cercetare praxiologică***. Pentru identificarea particularităţilor individuale ale condiţiilor de favorizare a apariţiei fenomenului corupţiei au fost aplicate atât metode calitative, cât şi metode cantitative de investigare. Pentru sintetizarea rezultatelor mai multor studii efectuate nemijlocit de autor cu datele statistice oficiale sau ale rapoartelor independente de evaluare a nivelului corupţiei, au fost utilizate metode de analiză documentară şi statistică. Aplicarea acestor metode a permis corelarea datelor empirice ale cercetării autorului cu rezultatele evaluărilor efectuate de autorităţile publice centrale. Colectarea datelor empirice ale lucrării a fost efectuată în baza următoarelor metode sociologice: **analiza documentară** a 15 cercetări naţionale şi internaţionale privind fenomenul corupţiei, a 92 de sentinţe judecătoreşti definitive pe cazurile de corupţie, **interviul aprofundat cu specialiştii/experţii** în număr de 20, **analiza datelor statistice** privind 198 de cauze penale pe corupţie, **ancheta sociologică** cu aplicarea chestionarului pe un eşantion de 632 de persoane privind evaluarea fenomenului corupţiei la nivel local, **analiza de conţinut** a rapoartelor naţionale şi a publicaţiilor în mass-media privind fenomenul corupţiei (673 de articole).

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică a lucrării rezidă în analizarea multiaspectuală din perspectiva sociologiei, criminologiei şi controlului social a fenomenului corupţiei în contextul transformărilor socioeconomice pe plan naţional şi internaţional. Elementul de noutate al tezei este prezentat de: analizarea tipurilor de corupţie şi a formelor de manifestare, a factorilor generatori şi a tendinţelor evoluţiei fenomenului corupţiei în Republica Moldova prin utilizarea metodelor calitative şi cantitative; stabilirea metodologilor de cercetare şi a mecanismelor de prevenire a fenomenului corupţiei în baza experienţelor internaţionale; determinarea impedimentelor legislative în baza opiniei experţilor în domeniu şi calcularea unor indicatori cantitativi privind prejudiciul provocat de fenomenul corupţiei şi în prezentarea calitativă a eficienţei politicilor anticorupţie; evaluarea mecanismelor anticorupţie internaţionale.

Problema ştiinţifică soluţionată constă în evidenţierea formelor specifice de manifestare a corupţiei ca fenomen social în Republica Moldova, determinarea metodologiilor, instrumentelor eficiente de cercetare şi prevenire a fenomenului corupţiei, precum şi de evaluare a impactului pe plan social atât al corupţiei, cât şi al politicilor anticorupţie, fapt ce va contribui, concomitent cu alte mecanisme, la consolidarea acțiunilor de diminuare a fenomenului corupţiei în societatea moldovenească.

Semnificaţia teoretică a lucrării îşi găseşte exprimarea în stabilirea unui cadru teoretic-explicativ şi metodologic de cercetare a specificului manifestării fenomenului corupţiei în Republica Moldova, a mecanismelor de evaluare şi prevenire a corupţiei, a impactului politicilor anticorupţie.

Valoarea aplicativă a lucrării consistă în elaborarea metodologiilor de cercetare a fenomenului corupţiei şi în determinarea impactului politicilor anticorupţie la nivel sistemic şi administrativ teritorial, în vederea implementării şi dezvoltării unor mecanisme eficiente de prevenire a fenomenului corupţiei.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Rezultatele studiului au fost reflectate de autor în 13 articole publicate în diverse reviste, culegeri de articole. Tezele abordate în disertaţie au fost prezentate în cadrul a 11 conferinţe naţionale şi internaţionale. O parte a materialelor au fost aplicate în activităţile specifice de prevenire a fenomenului corupţiei, inclusiv de cercetare, din cadrul Centrului Naţional Anticorupţie, în activitatea de sensibilizare a tinerilor (din cadrul şcolilor de vară), privind pericolul fenomenului corupţiei. Rezultatele investigaţiilor pot fi utilizate la stabilirea şi implementarea unor mecanisme anticorupţie; la elaborarea măsurilor de prevenire şi combatere a corupţiei în Republica Moldova, precum şi a unui curs special privind fenomenul corupţiei, care ar putea fi inclus în curricula universitară.

Sumarul compartimentelor tezei. Lucrarea este structurată în **trei capitole**, introducere, adnotări, concluzii generale şi recomandări, bibliografie, CV-ul autorului şi declaraţia privind asumarea răspunderii. Conţinutul de bază al tezei este înglobat în 150 pagini.

Introducerea elucidează actualitatea şi importanţa problemei abordate, gradul de cercetare a temei, suportul teoretico-ştiinţific, scopul şi obiectivele tezei, ipoteza generală şi ipotezele de lucru, baza teoretică-metodologică a lucrării, noutatea şi originalitatea ştiinţifică a lucrării, problema ştiinţifică importantă rezolvată, semnificaţia teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării şi implementarea rezultatelor ştiinţifice.

În primul capitol se trece în revistă istoricul cercetării temei corupţiei, sunt stabilite principalele caracteristici definitorii ale corupţiei ca fenomen social distructiv, criteriile de clasificare a formelor de manifestare a corupţiei, factorii generatori ai acestui fenomen în Republica Moldova, utilizând rezultatele interviurilor cu experţii în domeniu şi cu reprezentanţii

societăţii civile. Totodată, este realizată o analiză a impactului corupţiei în Republica Moldova prin prisma datelor statistice oficiale ale organelor de drept ce ţin de volumul sesizărilor parvenite de la societate şi infracţiunile documentate. Un loc aparte în acest capitol este rezervat analizei principalelor metodologii ce stau la baza estimării fenomenului corupţiei la nivel mondial, precum şi în Republica Moldova.

În capitolul doi sunt cercetate, din perspectivă comparativă, evoluţia fenomenului corupţiei în ţările aflate la etapa de tranziţie, aspectele specifice experienţei post-comuniste, ca moştenire instituţională din perioada anterioară, ce poate fi relevantă pentru determinarea profilului corupţiei în regiune. O atenţie deosebită este acordată analizei legislaţiei naţionale cu referire la prevenirea şi combaterea fenomenului corupţiei în contextul legislaţiei internaţionale. Acest capitol se axează, de asemenea, pe cercetarea impedimentelor legislative şi a gradului de echitate dintre infracţiunile de corupţie şi pedeapsa aplicată, prin analizarea sentinţelor definitive pronunţate de instanţele judecătoreşti, a datelor obţinute din interviurile realizate cu experţii în domeniu şi reprezentanţii societăţii civile, precum şi din sondajul de opinie.

Capitolul trei înglobează cercetarea practicilor celor mai reuşite politici publice promovate întru diminuarea fenomenului corupţiei, inclusiv a posibilităţilor mecanismelor de implementare a acestora.

În acest capitol sunt prezentate rezultatele implementării unei metodologii noi de evaluare a impactului mecanismelor, politicilor anticorupţie la nivel local, elaborate de autor, ce ar permite o intervenţie strategică a autorităţilor la acest nivel în vederea diminuării fenomenului corupţiei. Sunt analizate, de asemenea, noi metode şi tehnici internaţionale de prevenire a fenomenului corupţiei şi de sporire a transparenţei utilizării resurselor publice la nivel central. Totodată, sunt evidenţiate perspectivele şi măsurile necesare pentru perfecţionarea mecanismelor naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei, precum şi rolul societăţii civile şi al presei în sprijinirea luptei împotriva corupţiei.

În partea finală a tezei sunt expuse **concluziile generale** şi **recomandările** ce ar contribui, în opinia noastră, la îmbunătăţirea măsurilor de prevenire a fenomenului corupţiei în Republica Moldova.

1. FUNDAMENTE TEORETICE ŞI METODOLOGICE DE CERCETARE A FENOMENULUI CORUPŢIEI

Reformele implementate în ţările Europei de Est în ultimele două decenii au produs rezultate neuniforme, acestea servind drept imbold pentru apariţia diverselor teorii care au încercat să explice diferenţele de performanţă între diferitele ţări din zonă. Cu toate acestea, atât adepţii teoriilor care văd cauzele nereuşitelor în moştenirile structurale sovietice, precum şi cei care pun aceste nereuşite în dependenţă de managementul transformării, împărtăşesc şi o opinie comună. Astfel, ei consideră că atât în tranziţiile reuşite, cât şi în cele mai puţin reuşite (în cazul nostru − spre democraţie), un anumit loc l-a deţinut întotdeauna fenomenul corupţiei.

Fenomenul corupţiei a evoluat odată cu trecerea societăţii de la o treaptă la alta, îmbrăcând cele mai diverse forme, dar care au o esenţă comună: folosirea abuzivă a pârghiilor ilegale pentru atingerea unor interese personale sau de grup. Fiind un act antisocial, corupţia este prezentă atât în societăţile cu regimuri autoritare, cât şi în cele cu regimuri democratice, iar lupta pentru combaterea ei a devine o problemă stringentă, cu atât mai mult cu cât aceasta se extinde foarte rapid, cuprinzând, mai întâi, câteva sectoare, câteva domenii şi apoi întreaga societate, devenind un stil de viaţă, o mentalitate [46, p.264]. Integritatea în sistemul public, corupţia şi lupta împotriva acesteia sunt termeni care înglobează o serie întreagă de comportamente şi persistă actualmente tot mai mult în vocabularul comun al politicienilor, reprezentanţilor organizaţiilor nonguvernamentale sau de media, al publicului în general, sensibilitatea căruia faţă de acest fenomen devine din ce în ce mai pronunţată.

1.1. Evoluţia investigaţiilor privind fenomenul corupţiei din perspectivă istoriografică

Corupţia ca fenomen social are o istorie veche, B.Dandine şi alţi autori [16] considerând chiar că tendinţa omului spre corupţie ar fi un fenomen permanent şi inevitabil în fiinţarea societăţii. Ca fenomen social, corupţia, dezvoltându-se odată cu societatea, statul şi dreptul, a căpătat mereu noi forme de manifestare, reuşind să se adapteze oricărui sistem politic, oricărei epoci şi, nu în ultimul rând, oricăror măsuri de combatere.

Reacţiile cercetătorilor la corupţie pot fi observate încă **din antichitate**. Astfel, Platon menţiona că „nu trebuie să primeşti daruri nici pentru lucrurile bune, nici pentru cele rele”, ceea ce ar reprezenta o soluţie de prevenire şi combatere a corupţiei [109]. Autoarea C.F.Uşvat, menţionează în lucrarea „*Infracţiunile de corupţie în contextul reglementărilor europene*” [155], că fiind o formă de comportament grav, corupţia era răspândită des în rândul funcţionarilor publici din Grecia antică şi din Roma antică. Mita, spre exemplu, era atât de frecventă în Grecia antică, încât Platon propunea să fie pedepsiţi cu moartea funcţionarii care primeau daruri pentru a-şi face datoria.

De asemenea, după cum rezultă din scrierile lui Herodot şi Cicero, erau pedepsiţi aspru magistraţii, care judecau strâmb în schimbul banilor primiţi. Corupţia, mult răspândită în societatea romană, a fost sancţionată printr-o serie de legi (Calpurnia,149 î. Ch.; Acilia, 123 î. Ch.; Servilia, 110 î. Ch.; Cornelia, 81 î.Ch.; Iulia Repetundarum, 59 î. Ch.) ca un delict de „*repetundae*", prin care se înţelegea orice îmbogăţire injustă realizată de persoane ce aveau o funcţie publică sau semipublică. După Legea Calpurnia, de exemplu, funcţionarul vinovat era obligat să restituie mita. Legea Acilia prevedea aplicarea pedepsei pecuniare, stabilind restituirea dublei valori a folosului primit. Legea Servilia a prevăzut şi pierderea de către funcţionarii vinovaţi a drepturilor politice. În Imperiul Roman delictele funcţionarilor corupţi erau pedepsite şi mai sever, fiind aplicate, de rând cu celelalte pedepse principale, exilul şi confiscarea averii [155, p.9-14].

Încriminarea directă a corupției apare şi în Moldova, dar mult mai târziu, pe timpul domniilor fanariote, cu toate că şi în perioadele anterioare existau fapte de corupţie [3, p.387]. În „Letopiseţul Ţării Moldave" Miron Costin spune că domnii erau severi faţă de judecătorii corupţi care erau pedepsiţi după vechile legi [47, p.92]. Frecventele cazuri de corupţie de pe vremea domniilor fanariote au impus (ce-i drept, spre sfârşitul acestor domnii) implementarea unor texte penale. Astfel, în anul 1780 a apărut Pravilniceasca Condică a domnitorului Alexandru Ipsilante, care prevedea aplicarea unor pedepse aspre pentru faptele de corupţie [155, p.12].

În epoca medievală, odată cu dezvoltarea instituțiilor de stat ce a dus și la accentuarea birocratismului, problema corupției a cunoscut o diversificare tot mai pronunţată a abordărilor. În această perioadă, fenomenul corupției a înglobat noi forme de manifestare, fiind interpretat atât din punct de vedere religios, cât și juridic, în vederea încriminării faptelor date. Totuşi, sensul principal al termenului desemna în Evul mediu decăderea spirituală, vicierea ideilor religioase, a studiilor clasice, a limbii şi moralităţii. Biserica catolică, reprezentând în perioada medievală o forță importantă, a fost atât un catalizator al corupției, cât și un promotor al prevenirii acestui fenomen, prin impunerea masivă a credinței în societate, care totodată presupunea și respectarea unor reguli stricte [78].

În epoca modernă, corupţia a fost privită prioritar în relaţie cu sistemul politic. O asemenea abordare provine din scrierile lui Platon şi Aristotel, care considerau corupţia ca fiind rezultatul formelor de guvernământ „corupt", precum ar fi tirania şi oligarhia.

În concepția clasică, corupția a fost apreciată ca o degenerare a sistemului politic în ansamblu. N.Machiavelli o considera drept „*distrugerea virtuților cetățenilor*" [4, p.26]. În cunoscuta sa operă „*Principele*" (1513) el descrie metodele prin care un principe poate dobândi şi menţine puterea politică, şi totodată critică acid fenomenul corupției [95].

C.L.Montesquieu (1689-1755), în lucrarea „*Scrisori persane*” (1721), definea corupţia prin „*transformarea unei ordini politice a binelui într-o formă a răului*” [102], iar J.J.Rousseau privea corupţia ca pe o consecinţă inevitabilă a luptei pentru putere [134].

Studiile moderne acordă o atenţie deosebită manifestărilor de corupţie prin finanţarea ilegală a partidelor politice, prin abuzurile parlamentare, traficul de influenţă etc., care formează corupţia politică, dar şi altor forme, lipsite de conţinut politic explicit. Cu toate acestea, se promovează ideea că orice formă de corupţie este aşezată pe un fundal politic şi are implicaţii politice [71, 36].

În ultimele decenii ale secolului trecut, o dezvoltare rapidă a căpătat abordarea economică a problemei corupţiei. Ideea principală a acestei şcoli constă în faptul că corupţia apare şi se dezvoltă în căutarea puterii prin procesul politic, care este reglementat de guvern în diferite sfere ale vieţii economice. Realizând acest lucru, grupurile de interese reprezentate în birocraţie, politicieni, companii încearcă să utilizeze puterea coercitivă a statului în favoarea interesului privat [19, p.5].

La etapa actuală, corupţia este studiată în esenţă ca fenomen caracteristic organizaţiilor birocratice. M.Pinto-Duschinsky [93, p.143] consideră corupţia ca o abandonare a standardelor aşteptate de comportament de către cei ce deţin autoritatea, în vederea obţinerii unor avantaje personale, abandonare nesancţionată. În opinia lui A.Bulai, o astfel de definiţie este însă restrictivă, deoarece nu este obligatoriu să existe avantaje personale. Or (înţeleasă într-un sens mai larg), corupţia poate rezulta şi din credinţa în anumite valori şi idealuri, diferite de cele ale organizaţiei de apartenenţă. Pe de altă parte, corupţia poate fi, în unele societăţi subdezvoltate, un fenomen mai mult sau mai puţin normal, constituind principala sursă de câştig pentru categorii largi de indivizi. În orice societate pot fi identificate mai multe forme de corupţie − în dependenţă de tipul de norme încălcate, de instituţiile în care se produce, precum şi de modelele culturale care o generează [93, p.141].

Pe parcursul anilor, corupţia a devenit obiect de cercetare al specialiştilor din diverse domenii. Multiple aspecte teoretice cu referire la fenomenul corupţiei pot fi desprinse din operele **clasicilor sociologiei**. Astfel, sociologul german M.Weber (1864-1920) a elaborat conceptul de „*ordine legitimă, ce are sensul de structură socială*” [21, p.87], a studiat cele mai importante elemente ale structurii formale a birocraţiei, specificând trei importante caracteristici ale acesteia: diviziunea muncii, ordinea ierarhică şi regulile impersonale. Studiind birocraţia raţională ca tip al dominaţiei legitime, el nu a putut să evite aprecierea corupţiei ca fiind funcţională şi acceptată în anumite condiţii. Sociologul francez Em.Durkheim (1858-1917), a elaborat teoria *„anomiei”*, pornind de la conceperea devianţei ca având un caracter universal şi menţionând că în orice societate există inevitabil indivizi care se abat de la tipul colectiv de conduită, comiţând crime [21]. Conform concepţiei lui Em.Durkheim, corupţia ca crimă nu reprezintă în sine o patologie a

conduitei celor implicaţi în acţiunile coruptibile, ci *o disfuncţie a sistemului social*, o răsturnare a sferei normative a societăţii. Într-o societate dominată de anomie corupţia este în stare să distrugă ţesătura ei sănătoasă, iar în plan final să distrugă societatea în întregime. Astfel, corupţia ca fenomen social nu reprezintă doar un gen de acţiuni delincvente, dar reflectă starea disfuncţională a societăţii în ansamblu. Savantul italian Cesare Beccaria (1738-1794), în lucrarea „Dei delitti e dellepene" (*Despre infracţiuni şi pedepse,*1764), a pus bazele cercetării ştiinţifice a criminalităţii şi prevenirii acesteia prin promovarea unei justiţii integre etc.

Tema corupţiei a devenit, după cum s-a menţionat deja, obiect de cercetare ştiinţifică multilaterală abia la sfârşitul secolului al XX-lea. Interesul redus faţă de corupţie în fostele ţări socialiste, inclusiv în Republica Moldova, a fost determinat o bună parte de timp, probabil, de mitul precum că acest fenomen este caracteristic doar societăţilor capitaliste „în putrefacţie". Schimbările produse în sistemele sociale şi juridice ale acestor ţări la sfârşitul secolului al XX-lea au readus problema corupţiei în centrul atenţiei cercetătorilor. Conexiunile politice, economice şi sociale ale corupţiei au determinat necesitatea studierii amănunţite a acestui fenomen din perspectiva diminuării şi prevenirii cât mai rapide a consecinţelor.

O trăsătură distinctivă a studiilor contemporane o constituie diversitatea aspectelor abordate privind fenomenul corupţiei. În acest context, un interes ştiinţific deosebit prezintă lucrările autorilor S.Rose-Ackerman („*Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*", 1999), M.Paolo („*Corruption: Causes, Consequences, and Agenda for Further Research, Finance & Development*", 1998*)*, E.Sutherland (1883-1950) („*Principles of criminology*", 1939), S.P.Huntington (1927-2008), („*Political Order in Changing Societies*", 1979), E. Savona şi L.Mezzanotte (*„Corruption in Europe", 1998*), St. Knack (*„Democrcy, Governance, and Growth. Institutions and Economic Performance: Cross Country Tests Using Alternative Institutional Measures",* 2003)*,* în care sunt prezentate diverse abordări ştiinţifice privind analizarea elementelor-cheie ale fenomenului corupţiei, începând cu definirea şi clasificarea acestuia, precum şi manifestarea în diverse societăţi şi regimuri politice, şi finalizând cu analizarea politicilor anticorupţie axate pe actorii principali ce pot juca un rol esenţial în combaterea corupţiei, instituţiile specializate şi mecanismele anticorupţie potenţiale.

S.Rose-Ackerman, unul dintre cei mai proeminenţi specialişti din lume în domeniul investigării corupţiei, analizează corupţia prin prisma a patru dimensiuni complexe *(*„*Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*", 1999*)*. Este vorba despre: 1) tradiţiile actuale de organizare a societăţii şi a statului, care servesc drept fundal pentru corupţie, măsurile de stimulare a corupţiei provenind din programele guvernamentale; 2) tradiţiile culturale şi istorice, care nu sunt standardizate, dar nici nu pot fi excluse; 3) necesitatea de a lua în considerare raportul dintre stimulentele corupţiei şi instituţiile democratice; 4) necesitatea de a

aprecia pe larg rolul mediului de afaceri internaţional, în special al corporaţiilor multinaţionale şi al instituţiilor politice supranaţionale în prevenirea corupţiei [187].

Savantul american, S.Huntington [74] afirmă că corupţia poate reprezenta un element de dinamizare a sistemului politic tot atât de mult ca şi reforma propriu-zisă. Această atitudine, oarecum aprobativă faţă de corupţie în cadrul sistemului politic a încurajat utilizarea termenului, presupunându-se lipsa unei valorizări strict negative. În acelaşi timp, el menţionează că corupţia reprezintă un anumit comportament al oficialilor guvernamentali care deviază de la normele acceptate, în vederea obţinerii unor câștiguri personale [75, p.59].

În contextul celor spuse de S.Huntington, menţionăm că Em.Durkheim a fost unul dintre primii, care a considerat delincvenţa, criminalitatea, în cadrul cărora se înscrie şi corupţia, drept un fenomen firesc, normal şi prezent în orice societate sănătoasă, îndeplinind o funcţie evoluţionistă. Dezvoltarea, după cum se ştie, este o abatere de la normele şi regulile rigide. Deci, pentru a evolua, societatea trebuie să ofere libertate apariţiei devierilor, iar libertatea la rândul său, poate crea posibilităţi atât pentru devierile pozitive, cât şi pentru cele negative. Dacă societatea nu oferă asemenea libertate (regimurile totalitare), atunci nivelul criminalităţii scade, dar se încetineşte şi dezvoltarea. De aceea, este considerat nenormal atât nivelul prea înalt al criminalităţii (anomia), cât şi cel prea jos (stagnarea). Din această perspectivă, după cum menţionează unii autori (С.И Курганов., Кравченко А.И.) [189], poate fi explicabil de ce criminalitatea în ţările socialiste era la un nivel mult mai jos decât în cele capitaliste. Or, pentru democraţie şi libertate trebuie de plătit, inclusiv cu costul creşterii criminalităţii, corupţiei.

Potrivit lui N.Leff [35], corupţia ar reprezenta o instituţie extralegală, utilizată de către indivizi ori grupuri pentru a obţine influenţă asupra acţiunilor birocraţiei statului., De aceea, existenţa corupţiei poate indica numai asupra faptului că aceste grupuri participă la procesul de luare a deciziilor într-o măsură mai mare decât ar trebui s-o facă în lipsa corupţiei. R.Aron este cel care a afirmat că anume corupţia din cadrul aparatului de stat reprezintă cea mai importantă cauză a revoluţiilor [157, p.195].

O definiţie a corupţiei dintre cele mai des utilizate, a fost prezentată de către J.S.Nye [7], care consideră corupţia drept un comportament ce deviază de la îndatoririle normale ale unui funcţionar public sau care violează legi în favoarea exercitării anumitor tipuri de influenţă specifică, cum ar fi mita, nepotismul, deturnarea de fonduri.

Sociologul american W.Reckless (1899-1988) explică în *The Crime Problem* cauzalitatea şi toleranţa fenomenului corupţiei de către individ prin intermediul *teoriei abţinerii,* menţionând şi faptul că indivizii au o serie de cenzuri sociale care îi ajută să reziste la presiunea de a comite infracţiuni [186]. La fel, sociologul american R.Merton, (1910-2003) constată în lucrările sale existenţa unei discrepanţe profunde între aspiraţiile construite de visul american al egalităţii

oportunităţilor şi realitatea inegalităţilor socioeconomice, care duce la creşterea nivelului criminalitâţii [20].

Teza este axată, de asemenea, pe surse ştiinţifice ce dezvăluie aspecte esenţiale ale evoluţiei fenomenului corupţiei în mai multe sisteme sociale, precum învăţământ, mediu de afaceri, sănătate, justiţie etc. În acest context, menţionăm lucrările savanţilor *englezi şi americani* (S. Rose Ackerman, S.P.Huntington, C.Shore) care reflectă o gamă largă de probleme, printre ele regăsindu-se cele ce ţin de evoluţia fenomenului corupţiei, interacţiunea dintre stat şi mediul de afaceri, guvern şi societatea civilă în combaterea acestui fenomen etc. Unii cercetători, precum J.Andersen (1955) şi D.Kaufman (1950), au abordat obiectul corupţiei ca domeniu de cercetare ştiinţifică, punând accentul pe măsurarea ştiinţifică globală a fenomenului.

Cercetătorul american M.Johnston, în lucrarea tradusă în limba română *(„Corupţia şi formele sale. Bogăţie, putere şi democraţie”,* 2007*),* explică esenţa şi formele acestui fenomen, aflat, de regulă, fie în aria de responsabilitate a unor instituţii internaţionale de genul Organizaţiei pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare, fie în cea a unor organizaţii nonguvernamentale, precum este Transparency International [85]. Pe lângă clarificările de ordin conceptual, volumul lui M.Johnston cuprinde o clasificare a patru „sindroame ale corupţiei”, fiecare exemplificat prin studii de caz, în capitole separate. M.Johnston defineşte corupţia dintr-o perspectivă generală, ca reprezentând „un abuz de funcţiile sau resursele publice pentru beneficiul privat”. Autorul insistă pe această formulă care pare destul de simplă, obişnuită, dat fiind că există mai multe tipuri de corupţie, în funcţie de contextele politice, economice şi culturale locale ale diferitelor state.

Sociologul şi criminologul nord-american E.Sutherland (1883-1950) a fost cel care a folosit pentru prima dată, în anul 1939, conceptul de *„criminalitate a gulerelor albe”*, tip de criminalitate care reprezintă comportamentul infractorilor din clasele sociale superioare, ce dispun de putere politică şi care sunt relativ imuni la condamnare penală datorită puterii lor de a influenţa justiţia. Principalele infracţiuni săvârşite de aceste categorii de persoane sunt: deturnarea de fonduri, manipularea bursei, mituirea, bancruta frauduloasă*, evaziunea fiscală [148]. Din punctul de vedere al explicării comportamentului delincvent, coruptibil, un interes aparte prezintă ***teoria asociaţiilor diferenţiale***, elaborată de E.Sutherland. Conform acestei teorii, comportamentul criminal (coruptibil), asemenea oricărui alt fel de comportament, se învaţă în special de la cei cu care ai cele mai strânse legături. Astfel, comunicând prioritar cu criminalii, indivizii corupţi, omul va deveni un criminal, un corupt, iar comunicând cu cei ce respectă legea, el va deveni la fel de ascultător de lege. În regiunile sărace, afectate de criminalitate, este mult mai uşor să înveţi aceste reguli, să devii complice etc. Deci, omul nu moşteneşte înclinaţiile

* Bancrută frauduloasă: acte de fraudă în dauna creditorilor, comise de persoane declarate insolvabile de către o instituţie judecătorească.

criminale, ci le preia din mediul în care el trăieşte, cu care el comunică cel mai mult. Teoria lui E.Sutherland este una din primele teorii care a descris procesul de reproducere a criminalităţii prin frecvenţa şi stabilitatea contactelor cu modelele de comportament criminal, contribuind în felul acesta la dezvoltarea teoriilor delincvenţei, criminalităţii de orientare sociologică.

Cercetătorul american A.J.Heidenheimer, în lucrarea *„Political Corruption: Readings in Comparative Analysis,* 1978, oferă viziuni noi referitoare la esenţa corupţiei, cauzele şi impactul politicului asupra acestui fenomen, explicând inclusiv relația socială dintre politicieni și electorat în cadrul campaniilor electorale. În urma cercetărilor și testelor efectuate, A.J.Heidenheimer evidenţiază vulnerabilitatea electoratului, care de multe ori este conștient de candidații corupți, dar ale căror calități negative sunt acoperite de multiple elemente pozitive mediatizate pe larg [71].

O temă frecvent discutată în literatura de specialitate ţine de analizarea condiţiilor favorabile corupţiei în cadrul democraţiilor tinere, adică în statele în curs de dezvoltare care abia încep să-și consolideze statutul de stat democratic și de drept. Astfel, cercetătorii italieni D. Della Porta şi A.Vannucci, specializaţi în sociologia politică, în lucrarea cu genericul *"Corrupt exchanges: actors, resources and mechanisms of political corruption",* 1999 [43], au reuşit să examineze cele mai accentuate laturi ale corupţiei şi nemijlocit rolul actorilor implicaţi în perpetuarea corupţiei, subliniind faptul că corupţia politică a fost în mod tradiţional prezentată ca un fenomen caracteristic ţărilor în curs de dezvoltare, regimurilor autoritare sau societăţilor în care sistemul de valori favoriza protecţionismul. Această idee este promovată şi de, M.T.Rock [129] care susţine că corupţia îşi face apariţia în perioada primilor paşi de democratizare, atenuându-și accentul pe parcursul democratizării complete a statului. De asemenea, R. Klitgaard în *„Controlling corruption",* 1991 [90], consideră că corupţia este tot mai mult recunoscută ca o problemă predominant în ţările în curs de dezvoltare. Mita, extorcarea de fonduri, frauda şi complicitatea au condus la dezvoltarea unor economii ineficiente ale elitelor prădătoare şi la instabilitatea politică. R.Klitgaard, prin cele cinci studii de caz elaborate, descrie în această lucrare modul în care factorii de decizie politică au reuşit să controleze corupţia, oferind şi un cadru complex pentru proiectarea politicilor anticorupţie.

În contextul celor expuse, menţionăm că fenomenul corupţiei nu este propriu doar anumitor forme de guvernare, ci se întâlneşte practic în toate societăţile. Pe parcursul mai multor ani, a fost contestată convingător teză corelaţiei inverse dintre corupţie, dezvoltare economică şi politică. Astfel, ţări cu o lungă tradiţie democratică, cum ar fi SUA, Belgia, Marea Britanie, Italia, au experimentat scandaluri de dimensiuni grandioase, de conotaţie politică şi economică, în care corupţia ocupă un loc esenţial. În alţi termeni, corupţia este prezentă atât în statele sărace, în curs de dezvoltare, în societăţile totalitare, cât şi în cele cu tradiţie democratică dezvoltată. Afacerea Watergate (SUA, 1972) constituie un exemplu elocvent în acest sens.

O experienţă istorică pozitivă de contracarare a corupţiei se conţine în ***şcoala/familia de drept anglo-saxon***, numită şi familia dreptului comun − „*common law*”, care include un şir de state: Anglia, SUA, Australia, Irlanda de Nord, Noua Zeelandă etc. Circa o treime din populaţia Terrei trăieşte în prezent după principiile expuse de această şcoală de drept, în special de nucleul ei – dreptul englez. Ea se deosebeşte de alte şcoli de drept prin faptul că recunoaşte în calitate de sursă de bază a dreptului *precedentul judecătoresc*. În realitate, în sistemele de „drept comun” dreptul este elaborat şi/sau modificat de către judecători: decizia din cadrul unui proces, aflat pe rolul unei instanțe, este luată avându-se în vedere deciziile luate în procese analogice din trecut, acestea, la rândul lor, afectând deci dreptul care va fi aplicat în cazurile viitoare. În situaţiile în care nu există o prevedere care să fie aplicată pentru cazul supus judecății, judecătorii de „drept comun” dispun de autoritatea şi responsabilitatea să „creeze drept” prin crearea precedentului.

Istoricii şi juriştii evidenţiază patru mari etape prin care a trecut acest sistem de drept comun de la apariţia sa (1066) şi până în prezent [165]. Ultima, cea de a patra etapă, începe din 1832 şi continuă până în prezent. În acest timp au suportat transformări semnificative atât mecanismele statale, cât şi sistemul de drept englez. Astfel, de pe urma reformei judecătoreşti, toate judecătoriile engleze au fost egalate în drepturi. Spre deosebire de perioadele precedente, ele au obţinut posibilitatea de a aplica atât normele dreptului comun, cât şi normele „dreptului echitabil”, nepărtinitor, legitim [175].

Cu referire la corupţie, în ideile şcolii anglo-saxone ce consideră că sistemul capitalist, odată cu iniţierea şi augmentarea/sporirea proceselor de modernizare, a fost factorul principal care a oficializat corupţia în societatea contemporană. Modelul anglo-saxon de prevenire a fenomenului corupției are la bază, în primul rând, principiul respectării normelor, principiul moralității, principiul echității sociale. Politica anticorupţie din aceste ţări se caracterizează nu doar printr-o bază legislativă bine dezvoltată şi, corespunzător, prin formarea structurilor de stat şi obşteşti de supraveghere/control, dar şi prin activităţile de prevenire a corupţiei, de educare a spiritului/conştiinţei de dreptate/echitate a populaţiei încă de pe băncile şcolii. Printre caracteristicile meritorii ale familiei de drept anglo-saxon sunt menţionate muabilitatea, operativitatea, legătura cu viaţa de toate zilele, adaptarea rapidă a dreptului la situaţii în schimbare, iar printre cele ce constituie limitele ei mai des sunt numite cazuistica şi lipsa certitudinii, clarităţii suficiente [175, p.83].

Fenomenul corupţiei, sub diverse aspecte, a fost studiat în *common law* de mai mulţi contemporani. Astfel: *R.La Porta, Lopez-de-Silanes F., Shleifer* clasifică Catolicismul, Islamul și Ortodoxia de Est ca "religii ierarhice", unde corupția diferă esențial [153]; *S.Huntington* priveşte corupția nu ca o caracteristică a societăților subdezvoltate, ci ca o consecință a modernizării rapide a acestora, care introduce confuzii normative într-un moment când noile elite economice

sunt în căutarea influenței în sfera politică [73]; *E.Banfield,* evidenţiază specificul religios drept o cauză posibilă a corupției, menţionând că religiile pot influența modul în care indivizii văd loialitatea lor față de familie, iar familismul accentuat poate favoriza apariția nepotismului etc.[12]; *D.Treisman* menționează că țările cu tradiții protestante, cu o istorie de dominație britanică, au obținut sisteme economice mai dezvoltate şi au fost mai puțin „corupte", pe când statele federale ale Americii au fost mult mai „corupte" [152]; *P.Tickner* descrie cauzele fenomenului corupției, care conduc la fraudarea resurselor publice, menționând legătura strânsă dintre fraudele din achiziții şi corupția din serviciul public, de asemenea, prezentând practica judiciară a statelor SUA, a Canadei, Irlandei etc. [151]; *D.Kaufmann* analizează corupția din sectorul public, cauzele corupției în diverse țări şi economii în tranziție, în curs de dezvoltare, sugerând ideea că corupția impune un impozit semnificativ asupra investițiilor străine directe în toate regiunile. Drept urmare, costul de capital pentru firme crește semnificativ. El se concentrează pe elaborarea unei politici ce va exercita presiune constructivă asupra fenomenelor de felul acesta, prin sprijinirea reformelor guvernamentale în domeniile economic, politic, instituțional, precum şi prin formarea unei societăți civile sănătoase [67].

Diverse aspecte ale cooperării internaţionale pentru combaterea corupţiei sunt reflectate în lucrările **cercetătorilor ruşi**, precum: В.Д.Андрианов *(„Бюрократия, коррупция и эффективность государственного управления: история и современность")* [166]; В.Максимов, Ю.Наумов, *(„Коррупция: социально-экономические и криминологические аспекты")* [190] etc., care atrag atenţia asupra problemelor din administraţia publică precum birocratismul, utilizarea ineficientă a fondurilor publice în proiectele sociale sau favorizarea unor grupuri de interese. Cercetătorul А.Е.Чуклинов [198], în lucrarea *(„Административный ресурс как специфическая форма политической коррупции")* menţionează că fenomenul corupţiei este un produs de imoralitate socială progresistă, ca rezultat al dezechilibrului social nesăbuit.

Aspectele globale ale corupţiei sunt obiectul de studiu al monografiei („*Клептократия. Социально-политическое измерение коррупции и негативной экономики. Борьба африканского государства с деструктивными формами организации власти"*) elaborată de Л.Гевелинг [177]. În lucrare sunt investigate procesele negative şi ascunse ale vieţii politice şi socio-economice a societăţilor în tranziţie. Bazându-se în principal pe modelul Nigeriei şi a altor ţări în curs de dezvoltare, Л.Гевелинг analizează anumite fenomene distructive, cum ar fi corupţia înaltei birocraţii, comercializarea campaniilor electorale, rolul banilor în sistemele de partid şi în construcţia naţiunilor, răspândirea terorii şi a vandalismului politic. În monografie, se studiază, de asemenea, experienţa internaţională privind evoluţia corupţiei şi a criminalităţii economice.

Л.Тимофеев, („*Институциональная коррупция „*) [196, p.357-364] cercetează corupţia din perspectiva economiei şi a dreptului. Încercând să clarifice natura fundamentală a construcţiei instituţionale, autorul menţionează că după repetarea repetată de acte ilegale în redistribuirea resurselor, această modalitate devine un obicei în afara drepturilor legale. El face apel, în special la experienţa sovietică şi post-sovietic. Cu toate acestea, generalizările cuprinse în lucrare, permit să prezentăm corupţia în forma unui sfârşit al sistemului de relaţii, precum şi ca o condiţie pentru formarea unei guvernări paralele, care există concomitent cu statul constituţional de drept.

Ideea de crearea a unei coaliţii multinaţionale de combatere a criminalităţii transfrontaliere poate fi evidenţiată în mai multe lucrări şi cercetări ştiinţifice, cu toate că atenţia acestor savanţi este mai mult concentrată asupra problemelor politice şi juridice de luptă cu aceste ameninţări, problema corupţiei ignorată [159].

Printre cei mai renumiţi cercetători ***români*** contemporani preocupaţi de fenomenul corupţiei se enumeră V.Dobrinoiu [47], cu lucrarea *„Corupţia În dreptul penal român”,* 1995. O altă lucrare importantă din această perspectivă este cea elaborată de C.Voicu, A.Boroi, F.Sandu, I.Molnar, S.Corlăţeanu, M.Gorunescu − „*Dreptul penal al afacerilor”,* 2003 [156], în care se menţionează că fenomenul corupţiei semnifică folosirea abuzivă a puterii în avantajul propriu, fiind caracteristic foarte mult mediului de afaceri, unde abuzurile de putere stau la baza formării concurenţei neloiale.

Lucrarea autorului român N.Grigora *„Instituţii feudale din Moldova. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea”,* 1971 [69, p.110] caracterizează fenomenul corupției din Evul mediu, manifestat sub forma scutirilor de impozite a rudelor apropiate domnitorilor.

Un interes ştiinţific deosebit prezintă lucrările elaborate de către autorii Th.Mrejeru, D.Petre, A.Florescu, D.Safta, M.Safta („*Infracţiunile de corupţie. Aspecte teoretice şi practice”,* 2000*)* [103], P.Abraham („*Corupţia. Cauze, mecanisme, efecte – soluţii”*, 2005), în care se analizează modalităţile de definire, tipologizare şi măsurare a corupţiei; cauzele şi consecinţele corupţiei; instrumentele juridice internaţionale şi regionale de diminuare, strategiile de prevenire şi combatere a corupţiei etc. [2].

Printre lucrările mai noi apărute în România, care analizează diverse aspecte ale corupţiei şi contracarării ei, se înscriu cele ale autorilor R.Glodeanu („*Luarea şi darea de mită*”, 2009) [66], C.Uşvat („*Infracţiunile de corupţie în contextul reglementărilor europene*”, 2010) [155], N.Radu („*Corupţia şi politicile anticorupţie*”, 2010) [114], O.A.Sabău-Pop („*Corupţia si combaterea fenomenului prin mijloace juridice*, 2011) [131].

În ultimele decenii, tema corupţiei şi luptei cu acest flagel se regăseşte tot mai frecvent în agenda diferitelor întruniri internaţionale: simpozioane, conferinţe etc., inclusiv din cadrul Organizației Naţiunilor Unite (ONU) şi Consiliului Europei. La 15 decembrie 1975, Adunarea

Generală a ONU pentru prima dată a abordat problema corupţiei, în special răspândirea ei alarmantă în sfera tranzacţiilor comerciale internaţionale. Rezoluţia nr. 3514 adoptată de acest for includea numeroase iniţiative, recomandări pentru combaterea corupţiei. În acest context se înscrie şi Programul de acţiune împotriva corupţiei aprobat în 1996 de Comitetul Miniştrilor Consiliului Europei şi care în ultimul capitol, cel de al 4-lea, tratează o serie de subiecte, precum: finanţarea partidelor, activitatea de lobby, mass-media şi rolul ei în lupta împotriva corupţiei, activităţile de cercetare, instruire şi schimb de experienţă în această direcţie.

Dintre manifestările internaţionale cu tentă anticorupţie se evidenţiază Conferinţa miniştrilor de justiţie ai statelor europene din 14-15 iunie 1994, desfăşurată în Malta, cu genericul „*Aspecte administrative, civile şi penale, precum şi rolul puterii judecătoreşti în lupta contra corupţiei*". Studiind anterior opiniile statelor participante, la conferinţă s-a atras atenţia la definirea fenomenului corupţiei, care trebuie înţeles în accepţiunea cea mai largă, cuprinzând orice ramură de activitate şi orice persoană învestită cu vreo funcţie, implicată în obţinerea unor avantaje nemeritate ce ţin de exercitarea funcţiei. Potrivit raportului, prezentat de ministrul de justiţie al Italiei, corupţia diferă însă de la o ţară la alta. Cu toate acestea, s-a menţionat că sunt sisteme legislative care nu au în vedere forme specifice de corupţie şi care nu cunosc delictul de „corupţie", dar care impun, în acelaşi timp, măsuri menite să combată eficient fenomenul în cauză, precum sunt şi alte sisteme, care prevăd multiple forme pe care le poate avea corupţia. Există, de asemenea, legislaţii care reflectă sancţiuni pentru simpla acceptare a oricăror avantaje de către un funcţionar şi legislaţii în care existenţa infracţiunii de corupţie este subordonată comiterii de către funcţionar a unui act contrar funcţiei administrative contra unui avantaj[146].

Un rol important în definirea corupţiei, dezvăluirea formelor, pericolului şi altor aspecte ale fenomenului în cauză au avut şi un şir de alte întruniri internaţionale, precum: Conferinţa Naţiunilor Unite din decembrie 1989 (Haga); Congresul al VIII-lea al ONU din august 1990 (Cuba), care a adoptat şi o Rezoluţie specială referitoare la „corupţia la nivel de guverne"; cele şase conferinţe internaţionale (JACC) organizate o dată la doi ani (Washington – 1983, New – York – 1985, Hong- Kong – 1987, Sidney – 1989, Amsterdam – 1992 şi Mexic – 1994); Seminarul internaţional cu privire la corupţia care există pe pieţele de tranziţie, de la Budapesta din ianuarie 1994. J.A.Gardiner, [52] în raportul său de la conferinţa din Amsterdam atenţiona că fenomenul corupţiei nu are o singură definiţie, întrucât aceasta demult este o problemă naţională şi internaţională, cu multiple forme de manifestare şi accepţiuni.

Un suport legal valoros îl constituie Convenţia penală cu privire la corupţie [220], adoptată la 27 ianuarie 1999 de statele-membre ale Consiliului Europei, în care sunt definite actele de corupţie (corupţia pasivă şi corupţia activă), evidenţiindu-se corupţia din sfera publică şi corupţia din sectorul privat, sunt nominalizate persoanele care pot avea calitatea de subiect al actelor de

corupţie, inclusiv cetăţenii străini, sunt stipulate incriminarea traficului de influenţă, acţiunilor de spălare a veniturilor provenite din delictele de corupţie, fraudelor în contabilitate legate de corupţie şi răspunderea pentru comiterea faptelor în cauză atât a persoanelor fizice, cât şi juridice, precum şi sancţionarea celor vinovaţi. În această Convenţie se prevede, de asemenea, cooperarea în lupta cu corupţia în plan naţional şi internaţional, inclusiv în ce priveşte efectuarea măsurilor de colectare. Ea a fost semnată de 27 state-membre ale Consiliului Europei, inclusiv de Republica Moldova.

În documentele ONU dedicate îngrădirii corupţiei aceasta este definită drept abuz în exercitarea puterii de stat în scopul obţinerii de beneficii în interes personal, incluzând luarea de mită, nepotismul sau dobândirea de mijloace publice pe cale ilegală pentru folosirea acestora în scop privat [33]. Definiţia utilizată de către Consiliul Europei este şi mai largă: corupţia reprezintă luarea de mită sau orice alt comportament al unor indivizi, cărora li s-a delegat exerciţiul unor responsabilităţi publice de stat, ceea ce conduce la încălcarea acestor obligaţii, care derivă din statutul persoanelor cu funcţie de răspundere, colaboratorilor individuali, agenţilor independenţi, în scopul obţinerii unor beneficii ilegale.

Lupta împotriva corupţiei a fost tema numeroaselor campanii electorale în oraşe şi state din întreaga lume, fiind de asemenea temă de studiu pentru Banca Mondială, Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltarea Economică şi Fondul Monetar Internaţional. La fel, majoritatea statelor ce au ratificat Convenția ONU împotriva corupției din 2003 [33], inclusiv Republica Moldova, marchează anual pe data de 9 decembrie Ziua Internațională Anticorupție, în scopul atenționării și sensibilizării societății asupra pericolului pe care îl prezintă acest fenomen.

În **Republica Moldova,** fenomenul corupţiei îşi trage rădăcinile încă din perioada sovietică. Conform unor cercetări, în perioada anilor 1985-1990 erau înregistrate anual între 40 şi 187 de cazuri de corupție [40, p.139]. Dacă am face o comparaţie a situaţiei de astăzi cu situația de până la 1990, am constata însă că în ultimii 25-30 de ani lucrurile nu s-au schimbat spre bine. Astfel, în anul 2015 au fost înregistrate de către CNA 533 cazuri de corupție [117, p.60].

Afectarea semnificativă a sistemului socioeconomic al ţării noastre de către fenomenul corupţiei a condus la abordarea explicită a acestei teme în diverse materiale, rapoarte ale organelor de stat încă de la începutul anilor 1990. Printre acestea pot fi numite materialele *Consfătuirii republicane în problemele combaterii criminalităţii şi corupţiei* din 8 iunie 1993 [39]**,** raportul Şefului Departamentului de Combatere a Crimei Organizate şi Corupţiei (domnului N.Alexei) prezentat în Plenul Parlamentului la 15 aprilie 1999 [38] etc.

Diverse aspecte ale fenomenului corupției au fost reflectate, de asemenea, în publicațiile savanților Institutului de Filosofie, Sociologie şi Drept al Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Printre acestea se află şi lucrarea lui В.Д.Лаптеакру „*Коррупция: социально-правовые и криминологические проблемы",* (Кишинэу, 1996), în care infracţiunile de corupţie sunt

analizate sub aspect juridico-penal, dar şi aspecte precum: corupţia ca patologie socială şi legătura acesteia cu crima organizată, baza socială, limitele, tendinţele şi consecinţele corupţiei, temeiurile social-juridice de contracarare a corupţiei.

Se creează impresia că la începutul anilor ”90 a fost declanșată de conducerea țării o adevărată luptă cu corupția, drept mărturie servind și Decretele Președintelui Republicii Moldova „Cu privire la combaterea corupției în organele puterii de stat și administrației de stat” (30 aprilie 1992), ”Cu privire la măsurile suplementare în vederea coordonării combaterii criminalității, corupției, încălcărilor de legi disciplinei și a ordinei publice în republică” (1 iulie 1993) etc.

Situația privind extinderea corupției în Republica Moldova și necesitatea implementării măsurilor anticorupție a fost pusă în discuție în cadrul diverselor foruri științifice din această perioadă, precum: *Conferinţa practico-ştiinţifică republicană cu genericul „Strategia combaterii criminalităţii organizate în Republica Moldova”* (23-24 mai 1996), *Conferinţa ştiinţifico-practică republicană din 21 februarie 1999 consacrată crimei organizate şi economiei tenebre din Republica Moldova* (21 februarie 1999).

Cercetarea fenomenului corupţiei s-a realizat în anii ′90 prioritar din perspectivă juridică. Drept mărturie pot servi lucrările autorilor V.Cuşnir *(„Corupţia: - reglementări de drept; activităţi de prevenire şi combatere*”, 1999*)* [40], S.Ilie *(„Corupţia: aspectul criminologic*”, 2000*)* [77] etc.

Referindu-ne la lucrarea elaborată de V.Cuşnir, menţionăm că este o cercetare științifică complexă a corupției ca fenomen infracțional care amenință relațiile sociale și economice atât la nivel național, cât și internațional. Abordarea problemei corupției este realizată prioritar din perspectiva dreptului penal, dreptului administrativ, dreptului procesual penal și a criminologiei. După cum menționează însuși autorul, studiind corupția dânsul operează „mai mult cu termeni juridici, coraportând fenomenul în cauză cu reglementările de drept, cu practica juridică, ocolind socializarea, politizarea corupției” [40, p.9]. V.Cuşnir, consideră că dezvoltarea social-economică în plan naţional şi internaţional, apariţia unor noi forme de relaţii sociale, sferele de administrare influenţează şi fenomenul corupţiei, care poate să dispară în unele domenii şi să se răspândească în altele, luând noi forme, noi manifestări, fapt care poate genera schimbări în definirea fenomenului corupţiei [40, p.15]. În definirea infracțiunilor de corupție accentul este pus pe mituire, ca una dintre cele mai grave forme de corupție. În lucrare se analizează detaliat infracţiunea de luare de mită, infracţiunea de mijlocire a mituirii, infracţiunea de dare de mită, infracţiunea de primire de către un funcţionar a recompensei ilicite, alte norme juridice privind corupţia şi protecţionismul [40, p.16-27]. Autorul evidențiază legătura dintre normele de drept penal prin care se încriminează faptele de corupție și normele juridice speciale prevăzute în *Legea Republicii Moldova privind combaterea corupţiei şi protecţionismului*, prin care se definesc aceste fenomene, evidențiază măsurile de prevenire și combatere a lor.

În lucrarea „*Corupţia. Studii privind diferite aspecte ale corupţiei în Republica Moldova*”, 2000 [70] autorii V.Gurin, V.Pascaru, S.Ilie, M.Jalencu, L.Caraşciuc, A.Rusu, I.Gumenâi, V.Pâslariuc, L.Negură își propun să evidențieze în special aspectele teoretice ale corupției, văzute prin prisma dreptului penal și al criminologiei, ceea ce ar crea o viziune mai clară asupra problemei, indicându-se și căi dintre cele mai eficiente privind lupta împotriva corupției [70, p.12]. Respectiv, este prezentată o gamă largă de tematici privind fenomenul corupției în Republica Moldova din perspectivă juridică, criminologică, psihologică și a impactului asupra economiei.

V.Prohniţchi, prin studiul analitic „*Contextul economic şi instituţional al corupţiei”* [113], realizează o cercetare științifică complexă ce are ca scop analizarea cadrului economic şi instituţional al corupţiei în Republica Moldova, fiind evidenţiate consecinţele potenţiale asupra economiei. În calitate de cauze fundamentale ale corupției sunt evidenţiate interesele private care, de regulă sunt contrare interesului public [113, p.11]. Fenomenul corupţiei este abordat în lucrare din perspectiva economică, fiind înţeles în corelaţie semnificativă cu nivelul de prosperitate economică. După cum menționează autorul, corupţia, specifică tuturor statelor şi stabilă în timp, reduce creşterea economică [113, p.35]. Totodată, corupţia mare este corelată cu economia tenebră, adică cu cât mai mare este corupția în rândul funcționarilor înalți, cu atât este şi mai extinsă economia tenebră [113, p.36]. Prezența corupţiei în stat este condiţionată, pe bună dreptate, de slăbiciunea instituţiilor sale, ceea ce poate provoca capturarea integrală a statului din partea unor grupuri de interese.

Printre lucrările mai recente ale autorilor autohtoni ce s-au axat pe diverse aspecte de cercetare şi prevenire a fenomenului corupției se enumeră cele elaborate de M.Avram, V.Gurin, A.Donciu *(”Depistarea, cercetarea şi calificarea infracţiunilor de corupţie”,* 2005*)* [8], O.Bejan *(„Corupţia: noţiune, prevenire şi contracarare”,* 2007*)* [14], A.Donciu, V.Castraveţ, V.Morari *(„Prevenirea, investigarea şi sancţionarea actelor de corupţie, spălare a banilor şi finanţare a terorismului. Investigaţii financiar-economice”,* 2009*)* [49]. În această din urmă lucrare autorii abordează aspectul juridic al acțiunilor de prevenire și combatere a actelor de corupție, de spălare a banilor și de finanțare a terorismului, menționând legătura dintre aceste infracțiuni, precum și aspectele ce țin de incriminarea și sancționarea acestora conform legislației naționale. Autorii recunosc că nu poate fi exclusă complet posibilitatea utilizării sistemului financiar-bancar al Republicii Moldova în scopul spălării banilor şi finanţării terorismului, iar pentru minimalizarea consecinţelor negative care pot avea loc în legătură cu aceasta este necesară întreprinderea acţiunilor preventive.

Consecințele fenomenului corupției în Republica Moldova și lupta cu acest fenomen sunt abordate în lucrarea autorilor S.Iachimov şi S.Stoianov *„Corupţia în Moldova şi lupta cu ea”*, publicată în 2007 [76].

Într-o altă lucrare publicată în anul 2008 de către autorii autohtoni A.Borşevski şi A.Istrate *(„Bazele de contractare a corupţiei”),* se menționează necesitatea implementării experienței altor state în prevenirea fenomenului corupției din Republica Moldova [16].

Odată cu actualizarea activităţii societăţii civile la începutul anilor 2000, fenomenul corupţiei este cercetat în cadrul proiectelor cu susţinere externă, implementate de societatea civilă. Din această perspectivă prezintă interes lucrările autorilor: L.Caraşciuc („*Corupţia şi calitatea guvernării: cazul Moldovei*”, 2002) [24], E.Obreja („*Sistemul Integrităţii naţionale: Republica Moldova*”, 2002) [106], realizate în cadrul proiectelor implementate de Transparency Intenational Moldova; G.Bostan („*Instrumente de prevenire a corupţiei în sectorul justiţiei*”, 2013) (CAPC); L.Caraşciuc şi G.Bostan („*Monitorizarea politicilor anticorupţie în autorităţile publice centrale*”, 2013) realizată în comun de Soros Moldova, CAPC și Transparency International Moldova [138], raportul de cercetare realizat de M.Bulgaru, D.Cheianu, O.Bulgaru („*Percepţia corupţiei în Republica Moldova*”, *CRRAS,* 2009) [22], G.Constandachi (*„Moldova pradă a economie subterane şi evaziunilor fiscale”,* IDIS „Viitorul”*,* 2012) [30], Kalughin M. (*„Comisia Naţională de Integritate la doi ani de activitate: aşteptări şi realizări”,* ADEPT, 2014) [86] etc.

Printre cele mai relevante studii din ultimii ani, privind diverse aspecte ale fenomenului corupţiei şi eficienţei măsurilor anticorupţie, pot fi menţionate:

- „*Studiu privind dosarele de corupţie arhivate în instanţele de judecată în perioada 01.01.2010 – 30.06.2012*”, (2014), elaborat de către CNA, cu suportul Curţii Supreme de Justiţie și în comun cu experţii Proiectului MIAPAC, în baza unei cercetări ample a dosarelor de corupţie transmise în judecată. Studiul reflectă tendinţele în instrumentarea dosarelor de corupţie de către organele de urmărire penală, procuratură și instanţele de judecată, în el fiind formulate şi recomandări de îmbunătăţire a practicii și a cadrului legal [154];

- *„Studiu privind succesele în reformarea justiţiei din Republica Moldova”* (2014), realizat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova cu suportul Fundaţiei Est-Europene, în care se evidenţiază cele mai importante schimbări în domeniul justiţiei, survenite din anul 2012, an în care a început implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 [145];

- Studiul „*Sistemul Naţional de Integritate”* (2014), elaborat de Transparency Intenational Moldova, care reprezintă o încercare de a aborda în mod holistic vulnerabilitatea statului la provocările corupţiei şi de a veni cu propuneri pentru consolidarea durabilă a acestui sistem [136];

- „*Studiu privind gradul de transpunere în legislaţia R. Moldova a convenţiei civile a Consiliului Europei privind corupţia, noi soluţii şi abordări pentru combaterea corupţiei*” (2014), realizat în cadrul Proiectului „Noi abordări şi soluţii în combaterea corupţiei”, implementat de Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei, cu suportul Fundaţiei Soros-

Moldova. Acest studiul oferă o radiografie a cadrului legislativ naţional prin prisma Convenţiei civile a Consiliului Europei [142];

- Studiul „*Percepţia cetăţenilor asupra corupţiei şi a sectoarelor vulnerabile la venituri şi proprietăţi nejustificate, conflict de interese şi incompatibilităţi*" (2015), realizat de către Serviciul Independent de Sociologie şi Informaţii „OPINIA" în cadrul Proiectului PNUD „Consolidarea capacităţilor Comisiei Naţionale de Integritate a Republicii Moldova" cu suportul Ministerului Afacerilor Externe din România [147];

- Studiul „*Guvernare și Democrație*"(2015), elaborat în cadrul unui proiect implementat de ADEPT şi Expert-Grup cu suportul oferit de Agenţia SUA pentru Dezvoltare Internaţională (USAID). Studiul ilustrează involuția recentă a Republicii Moldova de la o „poveste de succes" în cadrul Parteneriatului Estic al UE la un stat capturat într-o perioadă relativ scurtă din cauza corupției endemice și politizării excesive a instituțiilor statului [146].

Importanța cercetării fenomenului corupției în cazul Republicii Moldova s-a accentuat considerabil o dată cu semnarea Acordului de Asociere cu UE (27 iunie 2014), care relevă *că asigurarea unei bune guvernări va fi efectuată, inclusiv, prin combaterea eficientă a corupţiei şi sporirea cooperării internaţionale* [231].

Concluzionăm că în lucrările publicate atât în Republica Moldova, cât şi peste hotarele ei sunt abordate cele mai diverse aspecte ale corupţiei: istoria apariţiei fenomenului dat, tipurile principale de corupţie şi cauzele acesteia, impactul acţiunilor coruptibile asupra vieţii societăţii, legislaţia anticorupţie, legătura corupţiei cu criminalitatea organizată, tendinţele de criminalizare a societăţii în întregime, corupţia ca sistem existent de rând cu alte sisteme – politic, social, economic, de drept, judecătoresc etc., corupţia ca mod criminal de viaţă a funcționarilor şi principiu de funcţionare a statului, programe de luptă cu corupţia etc. Ţinem să menţionăm în acelaşi timp că în cercetările realizate la etapa actuală în ţara noastră predomină abordarea juridică a corupţiei, esenţa acesteia ca fenomen social fiind parţial lăsată în umbră. De asemenea, o atenţie mai mică este acordată analizei, stabilirii, elaborării metodologiilor de investigare a fenomenului corupţiei, factorilor ce influenţează percepţia corupţiei etc. Or, Republica Moldova rămâne a fi în continuare un spaţiu deschis pentru cercetarea fenomenului corupţiei şi promovarea măsurilor de prevenire şi combatere. Autorul tezei este interesat de cercetarea amplorii şi formelor specifice de manifestare a corupţiei în Republica Moldova, a factorilor generatori şi a consecinţelor acestui fenomen în diferite sisteme din societate, de dimensiunea socială a corupţiei şi metodologiile sociologice de cercetare a fenomenului, de mecanismele de prevenire a corupţiei şi eficienţa politicilor anticorupţie aplicate la etapa actuală la nivel naţional şi internaţional, de rolul societăţii civile şi al presei în mediatizarea actelor de corupţie, al măsurilor de contracarare, bunelor practici, întru formarea toleranţei nule faţă de corupţie etc.

1.2. Modalităţi de interpretare a fenomenului corupţiei: tipuri şi forme de manifestare

Actualmente, corupţia a devenit subiectul mai multor cercetări teoretice şi empirice, fapt ce a produs o gamă largă de abordări alternative, explicații, tipologii și mijloace de combatere. Corupţia este înțeleasă într-un sens destul de larg − de la simpla mită oferită funcționarilor publici și până la furtul patrimoniului public; ca un set de practici economice și politice dubioase prin care oamenii de afaceri, politicienii și birocrații se îmbogățesc. Corupţia, în sensul său larg, cuprinde şi întreaga gamă de fapte antisociale numite „criminalitate organizată".

Referindu-ne la etimologia termenului „corupţie", menţionăm că el provine din latinescul „*corumpere*" care înseamnă a rupe ceva dintr-un întreg, a distruge. După cum menţionează sociologul Ioan Jude, „în spațiul social, la nivel de sistem, o asemenea rupere constă în deviația de la normalitate și normativismul social, deviație exprimată prin ignorarea și încălcarea normelor, legilor, principiilor și valorilor ce contribuie la menținerea echilibrului sistemului, și care, din păcate, predispun spre asemenea manifestări deviante și, mai ales, delincvente". Această rupere, cu participarea mai multor indivizi, conduce la fenomenul și activitatea de corupere, sub diversele sale forme de manifestare, producând consecinţe sociale la nivelul sistemului, care afectează nu doar sistemul societal, dar şi fiecare element constitutiv al sistemului, devenind astfel o sursă generatoare de destructurare a elementelor ce configurează un asemenea sistem social bolnav [36]. Opus termenului „corupţie" este cel de „integritate", care provine de la cuvântul latin „*integer*" şi înseamnă „a fi neatins, întreg sau necorupt". În mod uzual acest termen este folosit pentru a arăta că cineva își păstrează promisiunile făcute. În caz contrar, integritatea lipseşte şi încrederea celor din jur scade [57].

Dicţionarul britanic Merriam Webster explică corupţia ca o „*încălcare a integrităţii, virtuţii, a unui principiu moral dat, incitare la fapta prejudiciabilă prin utilizarea unor mijloace incorecte sau ilegale, precum mita*" [44]. După cum observăm, definirea corupţiei comportă o dimensiune juridică determinată de încălcarea legii, precum şi o dimensiune sociomorală, fiindcă ea reprezintă „o abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie; ea înseamnă desfrânare, depravare" [45].

Într-o accepţiune larg răspândită, *corupţia înseamnă folosirea improprie* (în folos personal sau de grup) *a unei funcţii publice, abuz ilegal de putere publică pentru obţinerea unui beneficiu privat* [115]. Această semnificaţie se regăseşte într-o întreagă varietate de caracterizări/definiri ale fenomenului corupţiei. În opinia lui J.S.Nye, de exemplu, corupţia presupune „*comportamentul care deviază de la sarcinile formale ale unui rol public (electiv sau numit) pentru obţinerea unor câştiguri de stare sau de statut, de interes privat (personal, familial, al clicii personale*" [105, p.417]. La fel şi pentru M.Khan corupţia se manifestă prin „*comportamentul care deviază de la regulile formale, ghidând acţiunile cuiva aflat într-o poziţie de autoritate publică din cauza unor motive cu aspect privat, cum ar fi bunăstarea, puterea sau statutul*" [94, p.618].

Cercetătorii preocupaţi de studierea fenomenului corupţiei au evidenţiat cele mai diverse aspecte ale acestui concept. Astfel, Mehmet Ecevit susţine că *corupţia este un comportament social generat de factori sociali:* indivizii, ca actori sociali în cadrul relaţiilor sociale, pot acţiona virtual într-un mod corupt, ceea ce presupune un comportament diferit de normele prevăzute într-o societate anumită, care sunt, în primul rând, legale, tradiţionale şi etice [99, p.147]. Modul de comportare corupt diferă de la un individ la altul şi în cadrul grupărilor, colectivităţilor, claselor sociale. Corupţia, fiind, totodată, un act antisocial, implică comportarea economică, culturală şi politică. Astfel, pentru a înţelege consistenţa şi validitatea acţiunii sociale ce ţine de corupţie, este necesar ca astfel de structuri ca politica, economia, comunicaţiile, precum şi unele structuri ca religia, etica, filosofia şi arta, să fie integrate şi legate între ele, pentru a percepe rolul statului, al societăţii civile, al diferitelor personalităţi şi identităţi.

În **criminologie** este larg răspândită noţiunea de corupţie ca fenomen social caracterizat prin mituirea-coruperea funcţionarilor publici şi de alt tip, folosirea în scop de profit, pentru sine sau în favoarea unui grup, a împuternicirilor administrative de serviciu. Autorul roman V.Dobrinoiu, menţionează că studierea fenomenului corupţiei din *perspectivă criminologică* demonstrează existenţa unei întregi complexităţi cauzale a genezei corupţiei atât în ansamblul său, cât şi în diferitele forme concrete de manifestare. Factorii criminogeni se localizează la nivelul macrosocialului, socialului cu grad mediu de generalizare, microsocialului şi individualului, iar relaţionarea lor configurează complexitatea cauzală generală şi complexitatea cauzală a unor tipuri distincte de fapte penale [47, p. 53].

În lucrarea „*Corupţia: noţiune, prevenire şi contracarare"* [14], autorul autohton O.Bejan, referindu-se la impactul corupţiei, menţionează că, în realitate, corupţia constituie un fenomen socialmente morbid care afectează sau chiar paralizează funcţionarea normală a instituţiilor, organizaţiilor şi întreprinderilor, prin care fapt perturbă însăşi viaţa socială [14, p.24]. De asemenea, autorul propune o clasificare a reglementărilor normative în: a) norme care incriminează fapte de corupţie; b) norme care incriminează fapte conexe celor de corupţie; c) norme ce se pot manifesta ca acte de corupţie [14, pag. 31].

O definiţie cu conţinut juridic mai larg a corupţiei este dată în dicţionarul „Black's Law": „*fapta comisă cu intenţie, prin care se acordă orice fel de avantaj în contradicţie cu atribuţiile oficiale şi cu drepturile altora; utilizarea, de către un angajat sau funcţionar, a poziţiei sau funcţiei în scopul de a realiza un folos pentru sine sau pentru altă persoană, în detrimentul drepturilor altor persoane*" [18].

Juriştii definesc corupţia ca deviere de la normele de drept obligatorii, tolerarea samavolniciei în cazul executării împuternicirilor şi utilizării nelegitime a resurselor publice [40]. Ei raportează corupţia în sfera aplicării dreptului economic, administrativ şi penal şi

menţionează că ea influenţează distrugător comportamentul de drept care, în consecinţă, este schimbat prin norme dictate de persoanele cu influenţă, de cele capabile să acorde influenţă sau de cele care sunt gata să plătească.

De-a lungul timpului, cercetările sociologice, juridice, economice şi, recent, politice, referitoare la studierea şi cercetarea fenomenului corupţiei, au integrat aspecte multidimensionale. Or, acest fenomen necesită o abordare interdisciplinară, din considerentul că el îmbină toate elementele de activitate umană, începând de la devierile legale simple şi sporirea economiei tenebre şi continuând cu exterminarea moralităţii şi culturii politice a societăţii. Astfel, fenomenul corupţiei se află în strânsă conexiune cu dinamica întregului sistem social atât pe plan naţional, cât şi internaţional.

M.Johnston formulează ipoteza, precum că fenomenul corupţiei trebuie privit ca o problemă ce variază în funcţie de contextele locale diferite în care apare. Mai precis, autorul constată că în literatura dedicată acestui subiect, de cele mai multe ori, interesul principal este axat pe evaluarea efectelor larg răspândite ale corupţiei; în schimb, mult mai puţină atenţie este acordată cauzelor acesteia, în special acelor cauze ce nu sunt evidente, cauze subiacente ce sunt greu de identificat şi care variază puternic de la un context cultural, social, politic şi economic la altul. Potrivit lui M.Johnston, există doua tradiţii analitice principale în studierea problematicii corupţiei. Prima reprezintă „*o privire transversală*", în care sunt cuprinse multe ţări, dar indicatorii folosiţi sunt unidimensionali (cel mai cunoscut exemplu al acestei metodologii fiind studiile realizate de Transparency International); cea de-a doua, dimpotrivă, privilegiază analize extrem de detaliate ale unor cazuri particulare şi acordă o atenţie deosebită elementelor specifice, unicităţii contextului istoric, cultural local [85].

Din **perspectiva sociologică,** corupţia reprezintă expresia unor manifestări ale descompunerii morale şi degradării spirituale. Fenomenul corupţiei presupune activităţi imorale şi ilicite, realizate de grupuri şi organizaţii publice şi private, dar şi de indivizi cu funcţii de conducere ori de cei care exercită puterea publică, pentru obţinerea unor avantaje materiale, morale ori a unui statut social superior, recurgând la utilizarea şantajului, constrângerii, mituirii, cumpărării de influenţă, înşelăciunii, intimidării etc. Din punct de vedere sociologic, corupţia reprezintă, de asemenea, o manifestare deviantă ascunsă [20, p.287]. Abordarea sociologică a corupţiei relevă astfel orizonturi mai largi de analiză. Corupţia ca fenomen social nu este doar un tip special de acte criminale, dar, de asemenea, o parte din cultura populaţiei, reflectând şi starea de disfuncţie a sistemului social.

Abordarea sociologică a corupţiei se concentrează pe problema genezei corupţiei ca un fenomen social la scară largă, furnizează informaţii despre cauzele şi condiţiile generatoare de corupţie, despre factorii de risc din anumite domenii, conducând în final la explicarea proliferării

unor activităţi ilegale. Ea poate fi comparată cu un „seismograf" care măsoară şi evaluează starea de legalitate şi moralitate din societate. *Sociologii* [14] văd în corupţie „un raport social" care se explică prin încălcarea normelor de comportament acceptat şi a bunăstării sociale în societate. Corupţia este definită de ei ca „aservire a relaţiilor sociale", în cadrul cărora două sau mai multe persoane înfăptuiesc schimbarea raporturilor pe calea transformării cu succes a banilor sau puterii, ocolind procedurile prevăzute de lege şi schimbându-le cu relaţii personale" ori cu relaţia „client-stăpân". Unii cercetători definesc corupţia ca formă de „patrimonialism" care se manifestă plenar în asemenea societăţi unde comunitatea este mică, legăturile interactive fiind profund personificate, iar necesitatea de acumulare a „capitalului social" fiind foarte mare. Mulţi sociologi [10] analizează corupţia în contextul factorilor istorici, sociali şi culturali, reieşind din conflictele dintre diferite grupuri cu valori diferite în societate. Ei constată faptul că în cazul conflictului dintre valori înfloreşte corupţia. Aspectele date se integrează pe deplin în realitatea socio-politică tranzitorie din Republica Moldova.

O lucrare semnificativă, din punctul de vedere al subiectului abordat în prezenta teză de doctorat, este cea a autorilor ruşi М.В. Костенников, А.В. Куракин − *„Предупреждение и пресечение коррупции в системе государственной службы",* 2002. În sens larg, autorii definesc corupţia ca fenomen social, caracterizat printr-un ansamblu de semne calitative, susceptibile a o diferenţia de alte fenomene sociale [188, p.19]. În sens restrâns, corupţia este definită, cu aplicare la sectorul public, ca un fenomen social-juridic complex, exprimat prin folosirea sistematică a situaţiei de serviciu de către funcţionarii de stat, în schimbul unor avantaje materiale, în interesul terţelor persoane ori al grupurilor, fapt prin care se prejudiciază autoritatea puterii publice şi a serviciului de stat [188, p.32-33].

Majoritatea savanţilor − jurişti, sociologi, criminologi, practicieni – din diferite ţări ale lumii unanim identifică ca acte de corupţie acele fapte care sunt comise în legătură cu exercitarea unor funcţii, îndatoriri de serviciu şi constau din încălcări ale atribuţiilor, urmărind în toate cazurile un profit [191, p.54].

Documentele internaţionale cu caracter normativ ale ONU utilizează termenul *corupţie* în sensul înfăptuirii unor acţiuni în exercitarea unei funcţii publice sau în inacţiunea înfăptuirii obligaţiilor care derivă din această funcţie publică, având drept rezultat obţinerea unor cadouri, promisiuni sau alte stimulente pe măsura acţiunilor înfăptuite. Astfel, în Rezoluţia 34/169 din 17 decembrie 1997 a Adunării Generale a ONU este stipulată următoarea definiţie a corupţiei: *„Îndeplinirea de către o persoană oficială a unei anumite activităţi ori neîndeplinirea ei în sfera atribuţiilor ei funcţionale, în scopul remunerării sub orice formă, în interesul aceluia care dă această recompensă, atât cu încălcarea instrucţiilor de serviciu, cât şi fără violarea lor*" [14,

p.23]. Corupţia include: *luarea de mită, nepotismul sau dobândirea de mijloace publice pe cale ilegală pentru folosirea acestora în scop privat* [33].

Un alt document internaţional important pentru dezvăluirea caracteristicilor corupţiei este *„Codul internaţional de comportament al persoanelor oficiale”,* aprobat de cea de-a 51-a sesiune a Adunării Generale a ONU (1996). Chiar dacă nu conţine o definiţie explicită a corupţiei, totuşi putem concluziona că, prin limitările impuse persoanelor oficiale, la corupţie se raportează acordarea unei preferinţe ilegale unui grup oarecare sau unor persoane aparte, folosind *abuzul de serviciu* de către persoanele oficiale publice pentru obţinerea în interes personal a unor profituri ori avantaje financiare pentru familiile lor, a mijloacelor băneşti de stat, proprietăţi, servicii sau informaţii primite în timpul exercitării atribuţiilor de serviciu, pentru realizarea activităţilor nelegate de funcţiile lor oficiale, de asemenea, abuzul de situaţia sa anterioară după plecarea din funcţia oficială [127].

„Convenţia ONU împotriva corupţiei” (2003) defineşte corupţia din sectoarele publice naţionale ca infracţiune a subiectului public, constând în cererea sau primirea, nemijlocit ori prin intermediere, a profitului ilicit pentru sine sau pentru altă persoană cu scopul îndeplinirii sau neîndeplinirii activităţii care face parte din obligaţiile sale de serviciu [33].

În legislaţia Republicii Moldova *(Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei din 25 aprilie 2008)* corupţia este definită ca faptă ilegală care afectează exercitarea normală a funcţiei şi care constă în „*orice folosire ilegală de către o persoană cu statut public a funcţiei sale pentru primirea unor foloase materiale sau a unui avantaj necuvenit pentru sine sau pentru o altă persoană, contrar intereselor legitime ale societăţii şi ale statului, ori acordarea ilegală a unor foloase materiale sau avantaje necuvenite unei alte persoane”* [225].

Modificarea, de-a lungul timpului, a tradiţiilor, condiţiilor istorice şi geografice, a influenţei factorilor de natură socială, a transformat percepţia opiniei publice referitoare la fenomenul corupţiei, sensibilizând-o în evaluarea gravităţii acestor fapte şi în incriminarea lor. După cum demonstrează datele interviurilor aprofundate, realizate de autorul tezei cu experţii naţionali din Republica Moldova ce activează în domeniul contracarării corupţiei, aceasta este percepută de populaţia noastră ca *„nedreptate”, „abuzarea de puterea decizională deţinută”, „încălcarea drepturilor”, „extorcarea de bani”, „neîndeplinirea funcţiilor şi cerinţa remunerării suplimentare”, „a fura legal după legile din ţară”, „venit suplimentar necinstit”, „cumătrism”, „mituire”, „impunerea unor persoane să rezolve anumite probleme”* [Q1-Q15].

Generalizând cele relatate *supra* cu referire la definirea corupţiei, putem spune, că în toate etapele istorice de organizare şi evoluţie a omenirii corupţia a reprezentat un ***fenomen social*** greu de definit. Ca ***fenomen social,*** corupţia exprimă în esenţă încălcarea sistematică şi nesancţionată a normelor unei organizaţii sau instituţii de către unii membri, care, datorită

faptului că deţin o anumită funcţie, utilizează resursele organizaţiei în scopuri personale sau de grup. Consecinţele corupţiei asupra societăţii în ansamblu sunt grave, ele însemnând de fapt dezechilibru normativ şi moral, dezordine şi anarhie socială, încălcare a drepturilor omului şi a principiilor democratice pentru echitatea socială şi pentru justiţie, erodare a principiilor unei administraţii eficiente, punere în pericol a stabilităţii şi credibilităţii instituţiilor statului şi reprezentanţilor acestora, precum şi a dezvoltării economice şi sociale [46, p.262].

Fiind considerată o „metastază" a instituţiilor publice, corupţia desemnează tendinţa de schimbare în rău, comportamentul care deviază de la normele oficiale, în scopul obţinerii unor avantaje materiale sau a unui statut social superior. Menţionăm, în acelaşi timp, că definiţiile enumerate, cu toate deosebirile pe care le conţin, nu se exclud unele pe altele, ci se completează reciproc, oferind posibilitatea formării unei imagini mai depline cu referire la natura şi consecinţele corupţiei, efectuării unei analize multiaspectuale a acestui fenomen. Fără a diminua importanţa vreo uneia din ele pentru realizarea obiectivelor propuse în teză, ***autorul se axează prioritar pe definirea sociologică a corupţiei ca fenomen social, pornind de la enunţul general, conform căruia corupţia reprezintă o relaţie socială dintre două părţi, care conţine decizii abuzive ilegale adoptate de o parte pentru favorizarea sau avantajarea altei părţi în schimbul unor foloase materiale sau nemateriale.***

În decursul istoriei, corupţia a cunoscut în fiecare societate cele mai diverse forme de manifestare, în dependenţă de un şir de factori: instituţiile în care se produce, tipul de norme încălcate, modelele culturale etc. Clasificarea şi cunoaşterea tipurilor, formelor de corupţie este de importanţă crucială pentru prevenirea şi diminuarea acestui fenomen. Or, **tipizarea** oferă posibilitatea reală de a elabora un sistem de măsuri diferenţiate şi adecvate în activitatea de contracarare a corupţiei. Astfel, diferite categorii, tipuri de corupţie se manifestă diferit într-un domeniu sau altul de relaţii sociale. Luarea în considerare a acestor particularităţi permite specialiştilor să-şi creeze un sistem de reprezentări şi cunoştinţe mai profunde despre un tip sau altul, despre o formă sau alta de corupţie, să posede tabloul principalelor caracteristici ale acestora, iar ca urmare − să aprecieze şi să intervină mai „profesionist" în lupta de dezrădăcinare a flagelului. În conformitate cu criteriul clasificării, pot fi evidenţiate o multitudine de tipuri, forme de corupţie.

Una dintre cele mai populare clasificări ale corupţiei este realizată ***în dependenţă de modalitatea de dezvoltare a fenomenului în diverse regiuni geografice sau grupuri de stat***. Corupția este generată de schimburile de bogăție și putere, de forța sau slăbiciunea instituțiilor statului și ale societății civile. Diferențele privind ponderea acestor factori, susține M.Johnston, duc la apariția a ***patru tipuri de corupție***, numite sindroame, la care se pot subsuma circa 100 de state [85]:

- *Corupţia de tip piaţă de influenţă,* caracteristică SUA, democraţiilor consolidate din Occident, Japoniei, Canadei etc. În acest tip de corupţie politicienii joacă rolul unor intermediari, „închiriind" relaţiile în schimbul unor contribuţii, care pot fi legale sau nu, pentru facilitarea comerţului internaţional;

- *Corupţia de tip cartel de elite,* care se manifestă cel mai bine în statele postcomuniste din Europa Centrală, Coreea de Sud, Chile etc. În aceste state politica şi pieţele se bazează pe o concurenţă în creştere, iar reţelele de elită sunt folosite ca stimulente în schimbul unor favoruri sau suporturi financiare ilegale;

- *Corupţia de tip oligarhi şi clanuri*, întâlnită mai des în Federaţia Rusă, Mexic, Filipine (într-o anumită măsură şi în Republica Moldova). Această forma de corupţie consta într-o luptă dezordonată, uneori violentă, între elitele aflate în competiţie care urmăresc să-şi folosească resursele personale, în vederea dobândirii atât a bogăţiei, cât şi a puterii;

- C*orupţia de tip „moguli" oficiali*, proprie Chinei, unor ţări din Orientul Mijlociu, precum şi unor state din Africa. În această ultimă categorie de state, instituţiile sunt foarte slabe, politica rămâne nedemocratică ori se află într-un proces de deschidere lentă, însă economia este în curs de liberalizare. Atât posibilităţile de îmbogăţire, cât şi noile riscuri care îi ameninţă pe cei deja îmbogăţiţi sunt numeroase, dar puterea politică este personală şi se abuzează de ea [85].

Cercetătorii G.Caiden, M.Hager, J.S. Nye evidenţiază ***la nivel mondial*** *alte trei tipuri de dezvoltare a fenomenului corupţiei*, care descriu transformarea acesteia în fenomen-sistem, adică ca parte integrantă a structurii politice şi a vieţii sociale în ansamblul ei. Din această perspectivă geografică se deosibesc următoarele tipuri: *tipul asiatic al corupţiei* – fenomen obişnuit social-cultural acceptat şi economic legat de funcţionarea statului; *tipul african* – puterea este vândută la una din grupurile clanurilor economice principale care s-au înţeles între ele şi a căror existenţă este asigurată prin mijloace politice; *tipul latino-american* – tolerarea corupţiei dă posibilitate sectoarelor economice tenebre şi criminale să atingă putere comensurabilă cu cea de stat. Puterea este antrenată în opoziţie dură şi directă cu criminalitatea care a format „stat în stat". Permanenta instabilitate politică măreşte şansele de instaurare a dictaturii pe valul luptei cu corupţia. Fenomenul corupţiei din Republica Moldova poate fi asociat doar, tangenţial cu tipul asiatic şi cel latino-american. Însă, nu poate fi comparat integral cu un anumit tip geografic menţionat, aceasta pentru că fenomenul corupţiei în Republica Moldova nu este un fenomen obişnuit şi acceptat întotdeauna în societate ca şi în cazul tipului asiatic şi, totodată, efectele corupţiei nu duc la dezvoltarea crimei organizate ca şi în cazul tipului latino-american sau la vânzarea puterii de la o grupare la alta ca şi în cazul tipului african [16].

Un şir de clasificări ale fenomenului corupţiei, reflectate în literatura de specialitate, evidenţiază ***formele de manifestare a corupţiei în dependenţă de situaţia socială*** a celor ce comit asemenea acte. Conform paradigmei analizei costurilor şi beneficiilor, G.Becker deosebeşte, după *forma de manifestare*, corupția de *„jos”,* corupţia *„elitară”* și corupția *„verticală”. Corupţia „elitară”* se caracterizează printr-o situaţie socială înaltă a subiecţilor care o săvârşesc. Acţiunile acestora sunt caracterizate prin rafinament intelectual al metodelor acţiunilor; pagube materiale majore, fizice şi morale (însoţite de luări de decizii, care au un „preţ înalt” – formularea legilor, comenzilor de stat, schimbarea formelor de proprietate); atentat latent deosebit. După E.Sutherland, fondatorul criminologiei americane, care propune o teorie complexă asupra criminalității ca fenomen social, corupția „elitară” mai este numită și corupția *„gulerelor albe”*. Criminalitatea *gulerelor albe („White collar criminality”)* definește totalitatea infracţiunilor săvârşite de persoane care ocupă poziţii înalte în lumea de afaceri şi în aparatul de stat şi care folosesc poziţia şi influenţa lor politică şi economică în scopuri criminale. Se realizează prin ignorarea şi prin interpretarea falsă a legii, făcându-se o confuzie voită între limitele licitului şi ale ilicitului, uneori profitându-se de ambiguitatea unor legi adoptate, parcă în mod voit, în interesul acestei categorii favorizate [101].

Corupţia „de jos” este răspândită la nivelurile mediu şi cel de jos şi este legată de relaţii permanente de rutină între funcţionari şi cetăţeni, de prestarea standard a serviciilor publice. *Corupţia „verticală”* apare, de regulă, ca un pod între corupţia de sus şi cea de jos. Aceasta este deosebit de periculoasă, deoarece confirmă trecerea corupţiei de la etapa actelor dispersate la etapa înrădăcinării formelor organizate. De obicei, corupţia „verticală” se instaurează în instituţiile statului în rezultatul unei crize economice sau în urma instaurării unui regim autoritar sau din cauza lipsei sau ineficienţei organelor abilitate în combaterea corupţiei. Dacă am revedea evenimentele din ultimele două decenii ce au avut loc în Republica Moldova, am observa că instaurarea corupţiei „verticale” a avut toate condiţiile prielnice. Aici, putem vorbi despre multe subsisteme sociale afectate de corupţia „verticală”, precum ar fi: sistemul vamal, bancar, poliţia, medicina etc. Un caz aparte ar fi corupţia „verticală” din domeniul justiţiei, unde s-au format o serie de coaliţii de corupere, în schimbul nepedepsirii unor infracţiuni comise de anumite persoane sau favorizării unor persoane juridice în acapararea ilegală a unor resurse, cu implicarea actorilor justiţiei − ofiţeri, avocaţi, procurori şi judecători.

Tot după forma de manifestare a fenomenului corupției, în legislaţia penală internațională corupţia este clasificată în *pasivă* şi *activă*. *Corupţia pasivă* înseamnă solicitarea ori primirea de către persoanele publice a bunurilor ori avantajului cu caracter de bun ori acordul de a primi servicii ilicite, privilegii sau profit pentru efectuarea sau neefectuarea ori tărăgănarea sau grăbirea realizării acţiunii care intră în atribuţiile lor funcţionale, ori pentru săvârşirea acţiunilor,

încălcând atribuţiile lor funcţionale, în egală măsură pentru sprijinul acordat în obţinerea de la stat a medaliilor, funcţiilor, pieţelor de desfacere ori în soluţionarea favorabilă a problemelor. *Corupţia activă* se caracterizează prin promisiuni, propuneri ori transmiterea funcţionarului public, personal ori prin intermediari, a profitului, bunurilor ori a serviciilor, în scopul îndeplinirii ori reţinerii de la îndeplinire a acţiunilor care fac parte din funcţiile de serviciu ale funcţionarului public [202]. În Republica Moldova actele de corupţie sunt clasificate de către Codul penal la fel în dependenţă de forma de manifestare, fiind evidenţiate: *a) coruperea activă; b) coruperea pasivă; c) traficul de influenţă; d) luarea de mită; e) darea de mită etc.* [202]

În literatura ştiinţifică, în ultimii ani se vorbeşte tot mai des de ***clasificarea fenomenului corupției în dependență de domenii, sectoare, instituții***. În dependenţă de domeniu şi natura resurselor transferate într-o relaţie coruptă, sunt utilizaţi frecvent termenii de *corupţie economică, corupţie socială*, *corupţie politică*. *Corupţia economică* are loc în relaţii gen piaţă şi se manifestă ca schimb în *cash* sau bunuri materiale (comisioane). Corupţia economică reduce eficacitatea instituţiilor de piaţă şi deține un larg spațiu de propagare − de la mediul de afaceri până la instituțiile publice ce reglementează sau monitorizează aspectele economice. Pentru transferurile în care nu intră banii sau alte bunuri tangibile, schimbul este denumit social şi, corespunzător, se foloseşte noţiunea de *corupţie socială*. De menţionat, însă, că această deosebire între corupţia economică şi corupţia socială se face în cadrul analizării lor teoretice. În realitate, cele două forme de corupţie, de regulă, sunt unite şi se manifestă împreună. Formele particular-concrete de manifestare a corupţiei sociale (cu multiple implicaţii economice, politice, morale, culturale etc.) includ o varietate de comportamente şi relaţii, cel mai des invocate fiind clientelismul, nepotismul şi favoritismul, în diferite grupuri minoritare (etnice, lingvistice, zonale/locale, sexuale etc.) [94, p.619].

Din perspectiva domeniului, mai deosebim *corupţia politică*. Corupţia a fost privită prioritar în relaţia cu sistemul politic începând cu epoca modernă, astăzi ea fiind studiată ca fenomen caracteristic organizaţiilor birocratice. Corupţia politică înseamnă utilizarea puterii de către oficiali guvernamentali pentru câştig privat nelegitim. Oligarhii, care şi-au iniţiat afaceri şi au dobândit averi fabuloase prin concurenţă neloială, îşi exercită influenţa asupra Parlamentului, încercând să controleze şi sistemul judiciar. Corupţia politică implică relaţii cu diferite segmente publice, precum puterea prezidenţială, presiunea grupurilor politice, finanţarea partidelor, liberalizarea economică. O stare de corupţie politică agresivă este cunoscută ca o kleptocraţie, „regulă de hoți”, manie patologică de a-şi însuşi prin furt bunuri străine.

Efectele negative ale corupţiei asupra sistemului politic se fac resimţite prin numeroase dificultăţi de a pune în aplicare legi şi politici, prin subminarea încrederii societăţii în politicieni, în instituţiile şi procesele politice, prin coruperea parlamentarilor, alegătorilor, falsificarea

rezultatelor alegerilor etc. Un pericol deosebit al corupţiei politice constă în faptul că ea degenerează aparatul de stat şi devine, totodată, un catalizator al crimei organizate sau al grupurilor de interese care îşi ating scopurile cel mai des prin acte de mituire, trafic de influenţă sau protecţionism. Dezvoltarea corupţiei politice poate conduce la o situaţie politică ieşită de sub control, constituind un pericol pentru instituţiile democratice şi echilibrul diverselor ramuri ale puterii, unde se manifestă.

O altă clasificare, bazată pe *caracterul instituţional* al fenomenului, distinge: 1) *corupţia birocratică*, caracteristică funcționarilor din instituțiile publice de jos; 2) *corupţia mare*, care este legată mai mult de nivelul central executiv; 3) *corupţia legislativă*, legată de influenţarea comportamentului corpurilor legiuitoare prin cumpărare de voturi [130].

Clasificarea corupției mai poate fi realizată la nivel general și în *dependență de sectorul de manifestare.* Astfel, deosebim, pe de o parte, *corupția caracteristică instituțiilor publice,* iar, pe de altă parte, *corupția din sectorul privat*. Cu referire la ultimul sector, menționăm că instituțiile private de asemenea pot să dispună temporar de resurse care nu le aparţin și care pot fi folosite abuziv, contrar scopului primar. Drept exemplu ar putea servi gestionarea ilegală sau abuzivă de către factorii de decizie a unor instituții juridice, precum bănci sau companii de construcţie unde populaţia investeşte resursele financiare, iar ulterior are loc falimentarea organizaţiilor în urma sustragerii ilegale a mijloacelor băneşti. Asemenea cazuri sunt frecvent mediatizate în Republica Moldova în ultimul deceniu. Printre ele se regăsesc şi cazul băncilor comerciale „Investprivatbank", „Banca Socială", „Banca de Economii", falimentarea a 15 companii de construcţie, care nu şi-au onorat obligațiunile contractuale faţă de investitori, cauzând prejudicii majore interesului public.

În literatura de specialitate este evidenţiată, de asemenea, corupția *privată* și corupția *colectivă*, care are scopul de a explica forma sau modul de colectare a beneficiilor. În această clasificare se menționează că banii sau beneficiile colectate prin corupție sunt „privatizate" în diferite moduri: pot fi colectate în beneficiul unei singure persoane fizice, care împarte sau nu oferă nimic colegiilor săi, sau pot fi colectate în beneficiul unui anumit grup de interese [6].

În dependenţă de *măsura în care afectează interesele indivizilor dintr-un stat*, se deosebesc: *mica corupţie* şi *marea corupţie. Mica corupţie* este considerată acel sector din corupţie care nu aduce atingere intereselor majorităţii indivizilor unui stat. În această categorie poate fi inclusă corupția unui cadru medical, a unui funcţionar etc., care prin decizia lui favorizează un individ sau grup de indivizi în detrimentul altora, acest gen de activitate coruptibilă fiind limitat în timp şi spaţiu. *Marea corupţie* este corupţia la nivel înalt a unui funcţionar, demnitar etc. Acest gen de corupţie are ca şi caracteristică principală efectul asupra întregului stat şi al indivizilor care îl compun [46, p.262].

Un element important care trebuie luat în considerare la caracterizarea fenomenului corupţiei este percepţia socială şi reacţia opiniei publice faţă de definirea diferitelor acte şi comportamente considerate drept acte de corupţie, deoarece o acţiune eficientă împotriva corupţiei nu este posibilă dacă există diferenţe semnificative între definiţia legală (juridică) a corupţiei şi percepţia acesteia în opinia publică. Autorul român V.Dobrinoiu evidenţiază *din perspectiva percepţiei în opinia publică* următoarea clasificare a corupţiei: *corupţie neagră*, care se realizează atunci când actul ilicit este condamnat de întreaga societate şi de elitele acesteia, urmărindu-se pedepsirea ei; *corupţie cenuşie*, care se realizează atunci când numai unii membri ai societăţii, îndeosebi elitele, urmăresc pedepsirea actului ilicit; *corupţie albă*, când nici opinia publică, nici elitele nu sprijină pedepsirea ei, găsind-o tolerabilă [47, p.33].

Din ***perspectivă criminologică*** sunt evidenţiate *trei tipuri de corupţie*: sistematică, sporadică, ocazională [133, p.35]. *Corupţia sistematică* apare atunci când „comercializarea" paralelă, ilegală, a corupţiei se intensifică şi loveşte în special nivelurile instituţionale până la veriga politică. Ea se manifestă la nivel central şi este difuzată şi la nivel teritorial, existând o conexitate între aceste niveluri. În cazul Republicii Moldova, corupţia sistemică, poate fi menţionată ca exemplu, în sistemul vamal, unde de multe ori persoanele sunt numite şi promovate pe criterii politice, în scopul de a facilita şi proteja întreprinderile apropiate unor persoane publice sau, la nivel local, în cazul repartizării fondurilor de dezvoltare de către factorii decizionali de asemenea pe criterii politice, pentru a favoriza întreprinderile apropiate în implementarea proiectelor partidelor politice care au câştigat alegerile locale, sau în sistemul bancar unde sunt promovate pe criterii politice persoane, pentru a monitoriza sau gestiona resursele financiare publice. *Corupţia sporadică* evidenţiază cazuri limitate teritorial, neprezentându-se ca o reţea, cu un nivel scăzut de difuziune. *Corupţia ocazională* vizează un număr nesemnificativ de cazuri care, în mod evident, nu au capacitatea de a forma o reţea.

Majoritatea clasificărilor existente în literatura de specialitate modernă posedă un caracter unidimensional, centrat pe administraţia publică şi pe funcţionar. И.Ахмедов, de exemplu, în lucrarea sa „*Коррупционный беспредел*", identifică, *în dependenţă de gradul de participare a funcţionarilor la distribuirea profiturilor*, aşa-numita corupţie „progresistă" şi corupţia bazată pe crearea de obstacole în calea antreprenorilor. *Corupţia „progresistă"* se bazează pe oferirea de către funcționarul public a unor servicii suplimentare antreprenorului, pentru obţinerea unui profit mai mare, în schimbul unei părţi din acest profit. *Corupţia bazată pe crearea de obstacole* în calea antreprenorilor are ca scop obținerea unor venituri necuvenite în urma ajutorării antreprenorului în depășirea obstacolelor puse de însuși funcționarul public [169]. Astfel, tradiţiile sociale şi juridice ale analizei clasificării corupţiei sunt efectuate pe bază de nelegalitate, grad de pericol public şi alte motive.

Reieşind din starea actuală a Republicii Moldova privind amploarea fenomenului corupţiei şi diversitatea acesteia în domeniul social, autorul tezei consideră că actele de corupţie pot fi clasificate, ***în dependenţă de direcţia de propagare, efect şi prejudiciere,*** în două categorii majore: ***corupţia „serviciilor publice”*** şi ***corupţia „resurselor publice”***.

Corupţia *„serviciilor publice”* reprezintă segmentul actelor de corupţie cu care se intersectează frecvent populaţia de rând şi care practic stă la baza formării percepţiei populaţiei asupra fenomenului corupţiei din ţară. Categoria dată cuprinde toate actele de corupţie ce au loc în procesul de prestare a serviciilor publice, precum ar fi: serviciile medicale, serviciile educaţionale, serviciile de autorizare şi documentare sau serviciile de protecţie a drepturilor oferite de organele de drept şi justiţie etc. Actorii implicaţi, în actele date de corupţie sunt funcţionarii publici şi societatea, ultima fiind şi cea prejudiciată, iar fluxul beneficiilor ilegale acumulate au direcţia de jos în sus. Intensificarea corupţiei serviciilor publice are loc în momentul creşterii birocratismului, lipsei transparenţei sau a unui control eficient.

Corupţia *„resurselor publice”* reprezintă segmentul actelor de corupţie comise în scopul obţinerii unor venituri majore în urma gestionării resurselor publice, precum: mijloacele financiare bugetare, patrimoniul public, ajutoarele externe etc. Actorii implicaţi în aceste acte de corupţie sunt persoanele publice cu un grad înalt de răspundere (miniştri, şef de direcţii, conducători ai întreprinderilor şi organizaţiilor de stat etc.) şi persoanele apropiate acestora, care în final sunt antrenate/favorizate în fraudarea „*resurselor publice*” prin diferite contracte de livrare/procurare a unor servicii sau mărfuri, iar fluxul beneficiilor ilegale acumulate are direcţia de sus în jos. Aceste acte de corupţie cauzează prejudicii enorme direct statului şi afectează în cele din urmă nivelul de dezvoltare social-economică. În ultimii ani, astfel de cazuri sunt des întâlnite în Republica Moldova; organele de drept investighează diferite cazuri unde ca subiect figurează fraudarea resurselor publice. Drept exemplu ar putea fi cazul achiziţionării în anul 2013, de către funcţionarii Ministerului Educaţiei, a autobuzelor şcolare la un preţ majorat, sau cazurile de fraudare a resurselor fondului ecologic cu implicarea funcţionarilor din minister sau a aleşilor locali în favorizarea întreprinderilor apropiate pentru obţinerea unor proiecte cu costuri exagerat majorate.

După cum demonstrează rezultatele cercetărilor realizate de autorul tezei, ***principalele forme de corupţie, specifice pentru Republica Moldova*****,** sunt: *darea-luarea de mită* - implică două persoane: cea care promite sau dă un bun sau alt folos şi cea care îl solicită sau primeşte pentru îndeplinirea licită sau ilicită a unui act care intră în atribuţiile de serviciu, neavând importanţă cui aparţine iniţiativa actului de corupere; *traficul de influenţă* - reprezintă în general un serviciu vândut de persoana care face promisiunea că va interveni pe lângă un funcţionar public pentru a îndeplini sau nu un act ce intră în competenţa sa; *primirea de cadouri* − implică primirea unor foloase în timpul exercitării atribuţiilor pentru favorizarea formării unor legături şi obţinerea unor

avantaje din partea funcţionarului; *„ungerea roţilor”* − caracterizează procesul de grăbire sau desfăşurare legală a unei proceduri sau de asigurare ca partea adversă să nu influenţeze; *şantajul* – presupune obţinerea de foloase prin presiuni și amenințări; *favoritismul sau cumătrismul* − desemnează ajutorul dat celor apropiaţi (prieteni, asociaţi) pentru numirea în anumite posturi pe criterii ce ţin de relaţii de prietenie şi nu de competenţă; *nepotismul* ca formă de favoritism constând în facilitarea angajării în sistem a rudelor, în condiţii ilegale; *delapidarea* – cuprinde actele de deturnare a fondurilor publice; *folosirea informaţiilor confidenţiale,* care se referă la utilizarea pentru sine sau prieteni a informaţiilor cunoscute în exercitarea atribuţiilor de serviciu; *comisionul reciproc,* care rezumă în formarea unei relații de schimb de favoruri efectuate contrar atribuțiilor de serviciu.

O parte din aceste forme specifice de corupţie au fost evidenţiate şi de specialiştii în domeniul prevenirii şi combaterii fenomenului corupţiei intervievaţi de autor. Astfel, în opinia majorităţii experţilor naţionali în domeniu, formele cele mai practicate ale actelor de corupţie în Republica Moldova sunt: *„luarea şi darea de mită directă sau prin intermediari”*[Q16], „*coruperea pasivă”*[Q18] „*sub formă de bani, servicii sau onoruri*”[Q19], sau *„lobare a intereselor de grup”*[Q20].

De asemenea, unii experţi în domeniul combaterii corupţiei consideră că acceptarea corupţiei ca alternativă de soluţionare a problemelor este deja o *„cutumă a societăţii moldoveneşti”*[Q4] şi dacă vom accepta modelul dat *„nu vom fi niciodată liberi şi respectuoşi unul cu altul”*[Q3]. La fel şi reprezentanții societății civile au menționat în cadrul interviurilor că „*în prezent în Republica Moldova sunt încă multe probleme greu de soluționat din cauza birocrației, fapt ce încurajează practicile de dare de mită”*[Q20], cu toate că „*soluționarea problemelor prin corupție poate avea un efect negativ de durată*”[Q18].

După cum observăm din cele relatate, între tipurile şi formele de corupţie evidenţiate există un şir de deosebiri, dar în acelaşi timp esenţa tuturora este determinată de interesul, câştigul personal. În acest context, cercetătorul român P.Abraham menţiona că „*...în aproape toate domeniile de activitate, câştigul personal a fost ridicat la rang de scop general al existenţei, nerespectarea atribuţiilor de serviciu, de către funcţionarii publici devenind o stare de normalitate, vorbindu-se cotidian de această boală socială ca despre mica şi marea corupţie, despre corupţia administrativă, corupţia economică, corupţia politică şi, mai recent, despre corupţie ştiinţifică… Este binecunoscută corupţia din sistemul de sănătate, din sistemul de învăţământ, din poliţie, din primării, din prefecturi etc. şi, în opinia mea, poate cel mai periculos, corupţia din sistemul de justiţie, care fie au adus cetăţeanul de rând în pragul blazării, disperării şi al neputinţei, fie au permis realizarea interesului personal în detrimentul celui general*” [2, p.14, 17].

Deşi există nenumărate studii pe marginea temei corupţiei, până în prezent nu s-a ajuns la un concept universal valabil şi unanim acceptat, care să acopere toate actele şi faptele posibile şi care să constituie în orice jurisdicţie acte de corupţie. Totalitatea abordărilor teoretice ale corupţiei prezintă o serie de principii şi indicatori, care permit să fie evidenţiate o întreagă diversitate de însuşiri, tipuri şi forme de manifestare a acestui fenomen, contribuind la formarea unei percepţii mai clare despre el. Prin prisma abordărilor ştiinţifice înaintate, savanţii încearcă să pună în lumină adevărul că lupta împotriva corupţiei necesită mai multe pârghii de activitate, inclusiv cercetarea şi cunoaşterea minuţioasă a entităţii fenomenului corupţiei. În contextul celor spuse, un loc aparte îl deţine şi dezvăluirea cauzelor, factorilor generatori de asemenea fenomene cu impact destabilizator/distructiv asupra elementelor, precum şi asupra sistemelor sociale în întregime.

1.3. Factori generatori ai fenomenului corupţiei

În toate etapele istorice de organizare şi evoluţie a societăţii, corupţia a prezentat un fenomen social complex caracterizat prin cauze particulare şi forme particulare de manifestare la nivelul sistemelor şi structurilor în care apare. Căutarea răspunsului la întrebarea ***ce anume îi determină pe unii indivizi să comită acte antisociale, infracţionale, inclusiv coruptibile*** a condus în decursul timpului la apariţia mai multor orientări, precum: **orientarea clasică**, inspirată de doctrina dreptului natural, care consideră cauzalitatea infracţiunii ca derivând din actul de voinţă individuală a infractorului (R.Saleilles); **orientarea cu caracter statistico-juridic** (A.Quetelet, A.M.Guerry), care a formulat mai multe generalizări empirice privind distribuţia infracţiunilor în funcţie de variabile individuale şi de mediu; **perspectiva antropologică** (teoria „criminalului înnăscut" a lui C.Lombroso), conform căreia cauzele comportamentului infracţional se află în elementele individuale, de ordin biologic, constituţional sau antropologic; **direcţia pozitivistă** (E.Ferri, R.Garofalo), care pune infracţiunile în corelaţie cu factorii sociali; **orientarea psihologistă** (H.Goddard, G.Tarde, De Greef, J.Pinatel), care consideră că geneza crimei rezidă în deficienţele personalităţii, în fenomenul de imitaţie a comportamentului infracţional sau în raportul dintre frustrare şi agresivitate etc.; **orientarea sociologistă**, care înglobează mai multe perspective teoretice, acestea aflându-şi concretizarea într-o teorie a „cauzalităţii multiple" sau „factoriale" [158].

Cauzele ce determină comportamentul corupt sunt înrădăcinate în contextele socioculturale persistente în timp. Cultura unei societăţi oferă membrilor acesteia un set de cunoştinţe, în care sunt prezente definiţii standardizate pentru situaţii obişnuite şi moduri de rezolvare, care sunt potrivite diferitelor situaţii şi acceptabile social. Acest set de cunoştinţe, comune membrilor societăţii, formează baza percepţiilor, în virtutea cărora acţionează oamenii. În situaţii de

schimbare socială, aşa cum este cea pe care o presupune tranziţia sau cea a procesului de integrare în Uniunea Europeană, seturile de valori şi credinţe ale oamenilor nu mai pot orienta întotdeauna acţiunile acestora, iar schimbările sunt percepute adesea negativ. În astfel de condiţii, membrii societăţii sunt înclinaţi să reţină conceptele vechii ordini sociale care, după cum consideră ei, le pot garanta securitate şi un mediu familiar [1, p.2].

Fenomenul corupţiei, prezent în statele post-sovietice din Europa de Est, poate fi considerat ca un rezultat al unei duble moşteniri: cea a pre-modernismului şi cea a contra-modernismului de tip socialist, care încă mai influenţează aceste societăţi. Pentru Republica Moldova, ca stat aflat în proces de tranziţie spre noi standarde de funcţionare, sunt caracteristice mai multe cauze generatore a fenomenului corupţiei, precum: cauzele economice, instituţionale, de ordin legal, politice, sociale şi morale etc.

Cauzele economice − rezidă în mare parte în costul ridicat al vieţii, stagnarea economică, remunerarea scăzută. Un grad înalt de pesimism şi incertitudine în ziua de mâine generează automat în societate necesitatea acumulării unor rezerve care, prin combinarea cu nivelul scăzut de remunerare a muncii, conduc la faptul că persoanele cu posturi decizionale caută oportunităţi de primire a veniturilor suplimentare pe care le poate oferi situaţia pe care o au. Taxele şi impozitele înalte conduc practic agenţii economici la încercări de ocolire a achitării impozitelor prin mai multe metode, precum: diminuarea preţului în vamă a mărfurilor importate, modificarea actelor de import prin introducerea unor date false, efectuarea tranzacţiilor economice prin intermediul firmelor fantome ori prin metoda mai nouă a implicării firmelor off-sore sau, cel mai des, prin metoda clasică de mituire a funcţionarului „ca să închidă ochii" la unele încălcări. În condiţii de sărăcie, demnitatea omului este cea mai oprimată, ceea ce şi duce la comiterea unor acte de corupţie. Printre cauzele economice ale fenomenului corupţiei menţionate mai des de experţii intervievaţi de autor au fost cele ce ţin de: *„preţurile mari"* [Q10], *„sărăcie"* [Q13], *„economia tenebră şi crimele economice în domeniul afacerilor"* [Q2], *„nivelul mic al salariilor în comparaţie cu preţurile mari"* [Q4], *„motivare şi siguranţa scăzută în mediul de afaceri"* [Q5].

Cauzele instituţionale − în mare măsură cuprind politica defectuoasă de cadre; promovarea în posturi de răspundere a unor persoane incompetente şi corupte; angajarea pe criterii politice; fenomenul „*cumătrismului*" la angajare; lipsa mecanismelor eficiente de control a factorilor de decizie; lipsa de transparenţă în activitatea administraţiei publice centrale şi locale, în organele de drept; posibilitatea redusă de demascare a persoanelor corupte; înzestrarea insuficientă a organelor de drept cu mijloace tehnice; sancţionarea superficială a persoanelor găsite vinovate de acte de corupţie. De rând cu aceste cauze, reprezentanţii societăţii civile constată, de asemenea, şi alte cauze instituţionale în răspândirea fenomenului corupţiei din Republica Moldova, precum: „*remunerarea mizeră a angajaţilor din serviciul public, fapt ce duce la o integritate scăzută a*

demnitarilor" [Q8], *„factorul politic şi lipsa voinţei politice, care ulterior se răsfrânge asupra întregului sistem social"* [Q19].

Cauzele legislative − rezidă în lacunele existente în legislaţie, de asemenea, în lipsa unor mecanisme eficiente de aplicare a acesteia. Imperfecţiunea legislaţiei se manifestă nudoar în elaborarea slabă a legilor, dar şi în imperfecţiunea întregului sistem de drept, în neclaritatea procedurilor de ordin legal *(de exemplu, procedura de sancţionare a nedeclarării situaţiilor de conflict de interese)*, în caracterul contradictoriu al legislaţiei, fapt ce duce la interpretarea şi aplicarea diversă a legislaţiei în dependenţă de necesitatea fiecărei persoane cointeresate. Experţii intervievaţi au pus cauzele legislative ale corupţiei, caracteristice Republicii Moldova, în special în dependenţă de abuzurile efectuate de legiuitor în „*luarea deciziilor parlamentare care nu sunt în interesul statului ci în interesele de grup, ceea ce de facto şi generează nepromovarea valorilor democratice şi a standardelor europene*" [Q18]. Totodată, referitor la cauzele legislative, intervievaţii au menţionat că în Republica Moldova fenomenul corupţiei nu poate fi diminuat din cauza „*insuficienţei cadrului legal privind sancţionarea pentru neîndeplinirea onestă a obligaţiilor de servicii de către angajaţi"* [Q8] sau din cauza „*imunităţii acordate unor categorii, precum judecătorii"* [Q11], inclusiv din cauza „*lipsa unei justiţii echitabile"* [Q13].

Cauzele politice − constau în: lipsa de voinţă şi de responsabilitate politică, în ne-formarea integrală a sistemului de diviziune a funcţiilor între instituţiile puterii şi agenţii liberi ai pieţii, existenţa unor factori interni şi externi care impun interesele de grup la luarea unor decizii; nesoluţionarea problemelor ce ţin de segmentul transnistrean; erorile comise în procesul de realizare a reformelor economice şi sociale; concurenţa politică neloială; traficul de influenţă asupra mass-media şi a organelor de drept. Politica instabilă formează la funcţionarii de cele mai diverse niveluri sentimentul de neîncredere a. Neavând în aceste condiţii garanţii de apărare, ei sunt mai uşor influenţaţi de grupurile de interese. O opinie similară au şi persoanele intervievate, care consideră că politicul nu are *„voinţă politică de a întreprinde măsuri radicale, ca în cazul statelor Georgia, Hong Kong"* [Q5]. De asemenea, o cauză politică a răspândirii fenomenului corupţiei în ţară este şi „*împărţirea funcţiilor de conducere în organele de drept pe principii politice"; „mimarea reformelor anticorupţie"* [Q16].

Cauzele sociale şi morale – au la bază nivelul de cultură, de mentalitate, de apatie, de pasivitate civică, de toleranţă publică promovat în societate. Un stat democratic este în stare să-şi soluţioneze problemele doar în cooperare cu instituţiile societăţii civile, de aceea este necesar de a fi întreprins eforturi susţinute în soluţionarea problemei privind „înrădăcinărarea" tradiţiilor democratice, optimizarea culturii de drept şi politice a cetăţenilor. În opinia experţilor intervievaţi de autor, *cauzele sociale* principale ce stau la baza menţinerii fenomenului corupţiei în ţară sunt: „*educaţia civică slabă"* [Q12], *„cumătrismul şi nepotismul"* [Q14], *„nivelul jos al*

integrităţii funcţionarilor"[Q3]; *„cultura de a da un ban şi a rezolva rapid problema"* [Q10]; *„toleranţa populaţiei faţă de corupţie"* [Q4]; *„dorinţa unora de a se îmbogăţi fără efort"* [Q7].

În general, majoritatea experţilor intervievaţi din rândurile societăţii civile consideră că factorii/cauzele determinante ale fenomenului corupţiei în Republica Moldova în ultimii zece ani nu s-au modificat, ci s-au acutizat, iar riscul cel mai mare este ***„capturarea puterii de către grupurile de interese și îndepărtarea de valorile democratice"*** [Q18].

La întrebarea: „Cine sunt principalii instigatori ai actelor de corupţie?", majoritatea intervievaţilor au menţionat că aceştia sunt *„beneficiarii precum şi prestatorii serviciilor sociale"*[Q2]. Reprezentanţii societăţii civile susţin că instigatorii principali sunt *„cetăţenii care, din obişnuinţă, oferă funcţionarilor remunerări ilicite pentru orice tip de servicii. Pe de altă parte, funcţionarii sunt ispitiţi în permanenţă de acest comportament acceptabil al populaţiei"*. Soluţia ar fi *„educarea unei culturi anticorupţie în societate ce ar putea da, pe viitor, roade"*[Q18]. Funcționarii *„creează condiții pentru a primi mită, precum tergiversarea eliberării unor acte sau a deciziilor"*. Acest comportament este cauzat în mare parte de *„toleranța față de fenomenul corupției în multe sectoare: medicină, justiție, administrație etc."* [Q16]. Unii intervievaţi consideră ca oamenii au *„însuşit aceste comportamente corupte pentru a-şi facilita accesul la servicii; drept urmare, s-a creat şi reacţia inversă a funcţionarilor de a lua mită şi a favoriza comportamente de corupţie. O voinţă politică decisivă şi pedepse severe ar contribui la blamarea acestor comportamente, dar nu trebuie să neglijăm şi factorul sărăciei, care trebuie luat în calcul. Schimbările privind penalizarea actelor de corupţie trebuie să fie însoţite şi de schimbări salariale care să permită minimul existenţial al persoanelor"* [Q17]. Ca instigatori ai actelor de corupţie au fost menţionate şi anumite categorii profesionale: *„avocaţii"* [Q8], *„colaboratorii organelor de drept"* [Q20], *„medicii"* [Q19].

Totalitatea acestor cauze, indiferent de caracterul lor, conduce spre formarea psihologică a unei tentaţii de acumulare a unor venituri pe căi coruptibile. Procesul de tranziţie de la o tentaţie spre un grad sporit de predispunere la acte de corupţie poate fi balansat cu riscul de a fi sancţionat. Astfel, răspândirea la maximum a fenomenului corupţiei într-o societate are loc în momentul conştientizării de către populaţie că probabilitatea obţinerii unui venit ilicit este mai mare decât probabilitatea de a fi sancţionat. Momentele de maximă răspândire a fenomenului corupţiei apar, de regulă, în situaţiile de criză politică sau economică, când instituţiile statului sunt mult mai vulnerabile. Această idee este menţionată şi de G.Becker în lucrarea sa *„Crimă şi pedeapsă"*, unde menţionează că factorii de bază ce influenţează individul de a nu comite un act de corupţie sunt *„probabilitatea de a fi descoperit acest act* şi *mărimea pedepsei pentru el"*. Aceşti doi factori stau la baza obţinerii unui beneficiu aşteptat prin căi ilegale [13, p.1-54].

Există un larg acord cu privire la situaţiile din domeniile sociale cele mai expuse fenomenului corupţiei. Cu toate acestea, un efort efectiv de a rezolva problema trebuie să aibă ca punct de plecare cauzele sale fundamentale. *Percepţia publică este aceea care atenţionează despre accentuarea fenomenului corupţiei* în urma lezării unor drepturi stabilite de lege, precum dreptul la educaţie, dreptul la sănătate, dreptul la muncă [60]. Conform datelor sondajelor de opinie realizate de Transparency International Moldova, putem constata că în Republica Moldova fenomenul corupţiei este caracteristic pentru toate domeniile social-economice, începând de la *corupţia mică* frecventă în învăţământ, sănătate şi finalizând cu *corupţia mare* din sistemul politic şi cel al justiţiei. Practic, grupurile de putere, clientelele politice, produsul acestor ani de tranziţie care controlează oligarhic resursele, reprezintă grupuri de presiune, care pot fi găsite în orice regim, chiar şi în cel totalitar. Grupurile informale sunt organizate pentru a proteja interese şi afaceri. Astfel, putem concluziona că complicitatea dintre unele grupuri politice şi de afaceri este cheia succesului economic pentru anumite persoane din societăţile în tranziţie, în care societatea civila este relativ slabă, iar statul − captiv diferitelor grupuri de interese.

Conform rapoartelor de activitate din perioada 2009 – 2015, realizate de către Centrul Naţional Anticorupţie (organ specializat învestit cu atribuţii de prevenire şi de combatere a actelor de corupţie), au fost depistate circa **2833** infracţiuni de corupţie şi conexe acestora (a se vedea *Figura 1.1*). Cele mai afectate domenii au fost: justiţia şi organele de drept, administraţia publică locală, medicina, învăţământul, vama, mediul de afaceri și persoanele cu funcţii de conducere. [26; 214]

Corupţia constituie, de fapt, după cum s-a menţionat şi anterior, o ameninţare pentru democraţie, pentru supremaţia dreptului, echităţii sociale şi a justiţiei, erodând principiile unei administraţii eficiente, subminând economia de piaţa şi punând în pericol stabilitatea instituţiilor statale.

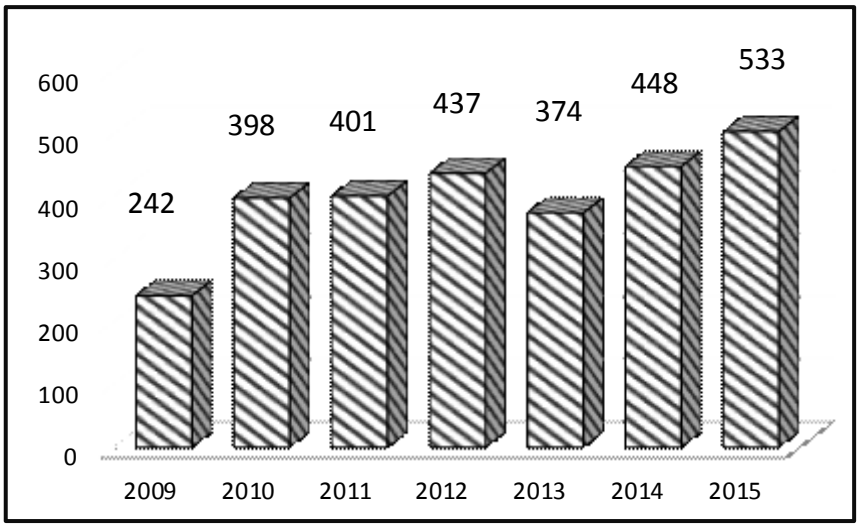

Fig.1.1. Numărul de infracţiuni de corupţie depistate de CNA în anii 2009-2015

Sursa: Rapoartele de activitate a CNA [26; 117].

Dezvoltarea relaţiilor de piaţă, a tehnologiilor noi şi deschiderea economiilor unui şir de ţări au dat naştere fenomenului numit *„globalizare”*, însoţit de creşterea interdependenţei ţărilor şi popoarelor sub cele mai diverse aspecte. Pe de o parte, acest fenomen înseamnă un grad mai înalt de implicare a ţărilor în viaţa economică,

politică şi culturală internaţională. Pe de altă parte, el devine tot mai insistent obiectul diferitelor cercetări şi analize economice, politice, fiind abordat independent sau, mai frecvent, în relaţii cu alte fenomene, cum ar fi sărăcia, corupţia, dezvoltarea umană etc. Globalizarea, concomitent cu toate laturile pozitive, cum ar fi avantajele diviziunii muncii între ţări, dezvoltarea inovaţiilor tehnologice, mobilitatea sporită a capitalului şi forţei de muncă calificată, extinderea pieţei de mărfuri, apariţia unui şir de instituţii internaţionale ce reglementează relaţiile dintre ţări în cele mai importante domenii ale vieţii, inclusiv sistemele de drept internaţional etc., pune în lumină şi un şir de probleme, contradicţii, consecinţe negative pe plan social, printre care şi formarea de noi posibilităţi de globalizare a infracţiunilor, precum spălarea de bani, traficul de fiinţe umane, traficul de droguri, corupţia etc. [61]. Unii autori, printre care Г.А.Сатаров, consideră că creşterea bruscă a corupţiei în perioada de tranziţie este rezultatul reformelor instituționale dictate de procesul de globalizare, care creează diferențe profunde între regulile „vechi" și cele „noi". Drept urmare, cu cât mai mare este cadrul acestor reforme, cu atât mai profunde sunt deosebirile dintre practicile „vechi" şi regulile „noi", fapt ce deschide oportunități și pentru utilizarea diferitelor forme de interacțiune coruptibile [163]. Menţionăm în acest context că ***globalizarea în sine nu poate fi considerată drept un factor aparte generator de corupţie***, dar ea poate, desigur, influenţa diversificarea/multiplicarea formelor, poate intensifica gradul de extindere a acesteia. Totodată, calculele mai multor autori arată că nivelul răspândirii corupţiei pare să fie mai înalt în ţările mai puţin încadrate în procesul de globalizare. Ţările care s-au integrat mai adânc în piaţa mondială au reuşit să dezvolte instituţiile politice, sociale şi legale, ceea ce minimalizează dezvoltarea corupţiei în aceste ţări. Cu alte cuvinte, *cu cât mai dezvoltate sunt relaţiile economice şi politice externe ale ţării, cu atât mai înalte sunt standardele etice în sectorul public şi cel privat, cu atât mai înalt este gradul de supremaţie a legii în aceste ţări.* **Această ipoteză a fost confirmată** şi de cercetarea efectuată de autor a relaţiei între percepţia nivelului corupţiei şi nivelul de globalizare pentru 127 de ţări, realizată prin introducerea unor indicatori numerici (*Indicele Globalizării, Indicele Dezvoltării Umane, Indicele de Percepţie a Corupţiei*) şi utilizând diferite metode statistice de prelucrare şi analiză a datelor din anul 2002-2010 [62]. ***Rezultatele empirice*** obţinute în presupunerea existenţei unei relaţii neliniare (invers proporţionale) dintre indicii de globalizare şi de percepţie a corupţiei, ***demonstrează că, într-adevăr, corupţia este mai mică în ţările cu un nivel înalt de globalizare.*** **Or, *în ţările bogate, cu venituri mari şi medii, globalizarea devine o armă de luptă cu corupţia, pe când în ţările sărace, cu venituri mici, globalizarea nu exercită un impact semnificativ asupra corupţiei.***

Mai mult, criza economico-financiară mondială, începută în anul 2007, şi-a lăsat în ultimul timp amprenta asupra evoluţiei globalizării şi, respectiv, a nivelului corupţiei: după 2007 se observă o descreştere a nivelul de globalizare (IG − KOF index of globalization) şi o creştere a

nivelului corupţiei (IPC − *Corruption Perception Index)*. Evoluţia viitoare a acestor indicatori pe plan mondial va depinde, cel mai probabil, de evoluţia crizei economico-financiare mondiale [62, p.59-64]. În aceste condiţii, consecinţele devastatoare ale corupţiei se vor amplifica în toate domeniile vieţii societăţii. Efectele fenomenului corupţiei în Republica Moldova sunt deja puternic resimţite în economia naţională, deficitul bugetar fiind destul de mare datorită acumulărilor scăzute în buget, cauzate în mare parte de evaziunile fiscale efectuate de către firmele delicvente sau fantome ce sunt protejate în bună parte de funcţionarii publici corupţi sau de fraudele din sistemul bancar care au dus la devalorizarea monedei naționale și la perturbarea situației economice în țară.

Conform datelor publicate de către Inspectoratul Fiscal Principal de Stat în perioada anilor 2008 – 2010 firmele delicvente au prejudiciat bugetul statului cu circa ***4,9 miliarde de lei***. În total, în perioada 2008-2013, în Republica Moldova au fost identificate circa 3000 de firme delicvente. Datorită modificărilor legislative la nivel fiscal, numărul firmelor delicvente a început să se diminueze considerabil din anul 2011, către anul 2014, fiind deja un fenomen rar întâlnit. Însă, fenomenul firmelor delicvente *„fantomă"* a fost înlocuit în ultimii ani cu o altă practică internaţională de eschivare de la achitarea impozitelor şi taxelor la stat − prin *metoda întreprinderilor din zonele off-shore*, folosite ca intermediare pentru micşorarea sau mărirea preţurilor de import/export în scopul achitării unor taxe şi impozite mai mici sau la fraudarea sistemului bancar în perioada 2010-2014.

În prezent, conform rapoartelor Băncii Mondiale „*Doing Busnis 2016*", mediul sau climatul de afaceri din Republica Moldova este clasat pe locul 52 din lume, principalele probleme fiind birocraţia din sistemul public la acordarea autorizațiilor [116]. Totodată, rapoartele Băncii Mondiale din ultimii zece ani prezintă o ameliorare a fenomenului corupţiei în sistemele fiscale, în statele aflate în proces de tranziţie, inclusiv, în Republica Moldova [139].

Fenomenul corupţiei este determinat şi de *normele sociale*, care sunt foarte diferite de la o comunitate la alta. Aceasta ar explica gradul diferit de toleranţă cu care corupţia este tratată. Ceea ce este considerat corupţie într-o ţară poate fi comportament acceptabil în alta. Occidentalii sunt şocaţi de cultura „*bacşişului*" de care se bucură funcţionari publici din Orient, care pare să fie stare de fapt acceptată de public în acele părţi. Acestea nu sunt lucruri care pot fi complet trecute cu vederea, iar asemenea intuiţii pot fi puncte de plecare pentru o explicaţie adecvată a fenomenului corupţiei. Practic, reiese că o societate este mai coruptă pentru că normele sale valorice sunt mai favorabile corupţiei.

Factorii generatori ai fenomenului corupţiei diferă de la o societate la alta, în dependenţă de valorile acceptate. În cazul statelor post-sovietice, inclusiv al Republicii Moldova, principalii factori generatori ai corupţiei sunt de ordin economic şi social. Totodată, răspândirea acestui

fenomen este favorizată în mare măsură de slăbirea autorităţii instituţiilor statului din cauza ineficienţei acestora, de lipsa unor sancţionări în masă a actelor de corupţie, de lipsa unor reforme reale la nivel instituţional şi legislativ în concordanţă cu cerinţele europene, de asemenea de moralitatea scăzută a societăţii şi de toleranţa manifestată din partea populaţiei faţă de actele de corupţie, evidentă, inclusiv, prin numărul scăzut de sesizări ale organelor de drept.

1.4. Metodologii de cercetare a fenomenului corupţiei

Ca şi orice alt fenomen social, corupţia reprezintă o realitate care conţine posibilitatea unei evoluţii progresive, în dependenţă de condiţiile de existenţă ale unei anumite societăţi. Direcţia în care va evolua corupţia poate fi într-o anumită măsură prognozată, luând în considerare cauzele care o generează, impactul asupra vieţii social-economice şi politice a statului, precum şi atitudinea societăţii civile faţă de acest fenomen. Totodată, este necesar să conştientizăm că în cazul corupţiei există un şir de variabile, a căror evoluţie este imposibil de prognozat pe un termen îndelungat. Respectiv, orice cercetare a acestui fenomen poate fi făcută doar de pe poziţiile unei sociologii comparate, iar rezultatele cercetării pot fi veridice doar în cazul unei dezvoltări liniare a societăţii, nesupuse unor fluctuaţii politice, economice şi sociale frecvente.

Ultimele două decenii se caracterizează printr-o explozie metodologică datorată interesului crescut pentru măsurarea şi combaterea corupţiei. Drept urmare, s-au conturat *trei categorii de metode cantitative* pe care le regăsim în literatura de specialitate.

Prima categorie, desprinsă din cercetările lui St.Knack [92] şi P.Mauro [98], are la bază estimări făcute de firmele private care dau consultanţă investitorilor în materie de „riscuri de ţară” – adică, care ţine de probabilitatea ca ceva să meargă prost din cauza că guvernarea într-un stat va lua brusc o turnură neprevăzută din motive politice, din cauza conflictelor sociale sau incapacităţii administrative. Un astfel de indicator al corupţiei, proiectat special pentru uzul investitorilor, este cel din International Country Risk Guide [122], o publicaţie cu mare acoperire în spaţiu şi timp, care estimează probabilitatea ca oficialii dintr-o ţară să ceară mită, separat pe niveluri ale administraţiei publice, precum şi riscul la care se expun investitorii dacă onorează asemenea cereri.

O altă categorie de metode este axată pe folosirea indicatorilor subiectivi de percepţie, dintre care cei compilaţi de Transparency International (TI, 2014) sunt, probabil, cei mai cunoscuţi astăzi. Sursele de date utilizate de Transparency International diferă de la an la an, iar în ultimul timp diversitatea lor a crescut, ajungând ca indicele final să aibă la bază în jur de 20 de indicatori diferiţi, extraşi din circa 12 studii internaţionale. Condiţia de includere este ca sursa respectivă să ofere o ierarhizare a ţărilor pe bază de scoruri, iar acestea să reflecte corupţia percepută la nivel general, nu pe sectoare de activitate. Diferenţa faţă de prima metodologie constă în faptul că Transparency International ţine să ofere o estimare cât mai obiectivă a nivelului corupţiei în sine,

nu a riscului politic asociat acesteia sau a riscului la care se expun firmele ce îi dau curs. Între cele două metodologii diferenţa este esenţială şi mai exisă o diferenţă care depinde, de gradul variabil de toleranţă faţă de corupţie în diverse societăţi. Daniel Kaufmann şi Aart Kraay completează metoda folosită de Transparency International cu date extrase, de asemenea, dintr-o listă bogată de surse. Finalmente, indicele lor nu prezintă însă o ierarhizare mult diferită de cea obţinută de Transparency International, ceea ce arată că metodele sunt destul de robuste [88]. Toate aceste măsurători subiective conduc la indicatori ordinali, nu cardinali, ai nivelului corupţiei (deşi majoritatea analiştilor care îi folosesc îi tratează de fapt ca indicatori cardinali).

Există şi o a *treia categorie* de evaluări, care produc indicatori cardinali propriu-zişi, cum ar fi sondajul BERD-Banca Mondială numit „*Mediul de afaceri şi performanţa întreprinderilor*" (BEEPS), realizat pe un eşantion global de 10.000 de firme [116]. Managerii acestora sunt întrebaţi ce parte din cifra anuală de afaceri se plăteşte de întreprinderea lor în mod neoficial funcţionarilor publici sau politicienilor. Aria geografică de acoperire este mai mică în BEEPS decât în celelalte sondaje, însă modul de construire a indicelui compus îl face mai potrivit pentru analizele longitudinale, pe perioade îndelungate.

Tot în categoria a treia este inclus şi *Sondajul Internaţional Victimele Criminalităţii* (ICVS), întreprins din 2008 de Naţiunile Unite, având ca grup ţintă indivizi, nu companii [5]. Ca şi BEEPS, aceste sondaje îşi propun să estimeze nivelul corupţiei aşa cum se vede prin ochii „victimelor" acesteia, asociind-o cu alte încălcări ale normelor comise cu violenţă. Acesta este şi unul din motivele pentru care ideea dată este criticată, deoarece, tehnic vorbind, corupţia este adesea „voluntară", doar în plan metaforic putându-se spune că „cineva a fost forţat să plătească mită". Valoarea acestei metodologii rezidă în faptul că ea solicită raportare la o experienţă concretă trăită, dar nu la percepţia unui fenomen social general.

Evaluările din a treia categorie este posibil să sufere incorecţii din cauza distorsiunilor de raportare: respondenţii s-ar putea să sub/supraaprecieze mita plătită, din diverse motive. Iar dacă aceste distorsiuni nu au loc la fel în toate societăţile sondate, semnificaţia finală a cifrelor este discutabilă. În plus, ICVS investighează doar gospodării individuale, iar BEEPS doar firme, iar datele din ambele sondaje sunt greu de pus cap la cap cu celelalte. Invers, indicii de percepţie ai Transparency International sau cei propuşi de D.Kaufmann şi A.Kraay ponderează foarte mult opinia investitorilor străini dintr-o ţară (oameni de afaceri, diplomaţi, corespondenţi de presă internaţionali), care într-o anumită măsură trăiesc într-un cerc închis şi au tendinţa să-şi alimenteze unul altuia părerile şi prejudecăţile [60, p.80-83]. Toate aceste lucruri trebuie avute în vedere când se lucrează cu indici comparativi cantitativi ai nivelului corupţiei, pentru a păstra rezultatele analizelor făcute pe baza lor în limitele metodologice care se impun.

Cercetarea empirică asupra corupţiei din ultima vreme reprezintă un demers relativ nou în ştiinţa sociopolitică, încercând să demonstreze ce anume se verifică în realitate şi ce este ratat din ipotezele modelelor teoretice în lumina experienţei de cercetare existente. Zona predilectă de interes este cea a societăţilor în tranziţie din Europa de Est, în special acelea pe care perioadele comunistă şi post-comunistă le-au surprins înainte de încheierea procesului de modernizare administrativă, caracterizat de existenţa unei birocraţii funcţionale şi a unei graniţe clare între public şi privat.

După cum s-a menţionat anterior, în ultimul timp cercetătorii s-au orientat cu precădere spre studiile statistice comparative pe seturi de ţări, în încercarea de a determina cauzele şi consecinţele corupţiei. Majoritatea datelor folosite pentru a evalua nivelul corupţiei sunt generate de organizaţii profesionale care produc scoruri comparative pentru a fi folosite în determinarea riscului corupţiei pe fiecare stat în parte. Acestea sunt suplimentate de cercetări tip sondaj, de asemenea realizate pe eşantioane mari de state. Deşi majoritatea datelor sunt date de tip subiectiv – adică, bazate pe opinii asupra fenomenului, nu pe măsurări directe ale acestuia – aceste percepţii sunt în general considerate un indice veridic al nivelului real al corupţiei, iar cifrele astfel produse permit analize statistice robuste privind corelaţia corupţiei cu alţi indicatori macroeconomici, politici sau sociali.

Există însă şi un număr de studii care au la bază abordări noi ce nu se încadrează în niciuna din cele trei categorii de metode menţionate. De felul acesta sunt studiile autorilor R.K.Goel şi M.Nelson sau R.Fisman şi R.Gatti, care încearcă să scape complet de ideea de sondaj. De exemplu, statele componente ale SUA sunt comparate din punctul de vedere al numărului funcţionarilor publici condamnaţi pentru abuz în funcţie sau conflict de interese, presupunerea fiind că acest număr poate funcţiona ca o aproximare pentru nivelul real al corupţiei. Această variabilă este pusă în relaţie cu totalul cheltuielilor publice pe persoană în administraţia locală, susţinând că intervenţia statului – deci, un nivel mai ridicat al cheltuielilor publice – oferă ocazii pentru obținerea unor recompense ilicite [48, p.423-429].

În urma analizei, autorii raportează o asociere pozitivă semnificativă între aceste variabile. Numai că un nivel mai ridicat al corupţiei s-ar putea explica şi altfel. Pe măsură ce fondurile alocate prin mecanisme publice sporesc, aceasta se reflectă, probabil, şi în sistemul de ordine-justiţie care dispune de resurse mai substanţiale pentru a detecta şi pedepsi comportamentele ilegale. Dacă este aşa, atunci frecvenţa cazurilor identificate şi rezolvate nu este un indicator veridic pentru nivelul real al corupţiei, reflectând mai curând calitatea actului de justiţie. În realitate, mulţi cercetători susţin că, în pofida limitelor evidente, sondajele de opinie rămân singurele care oferă o măsură validă a fenomenului corupţiei în contexte comparative, deoarece distorsiunile pot fi cel puţin intuite şi parţial corectate. Această dispută metodologică în desfăşurare este una fundamentală şi caracteristică pentru etapa actuală a cercetării empirice în această direcţie.

Un domeniu de regulă afectat cu predilecţie de corupţie, în state deopotrivă dezvoltate şi în curs de dezvoltare, este cel al *transferurilor de fonduri interguvernamentale*, fie având ca destinaţie diverse investiţii, fie pentru a finanţa servicii sociale. În acest context, R. Reinnika şi J.Svensson analizează un program guvernamental de granturi „per capita" de elev în Uganda, destinate acoperirii costurilor materiale la nivel local. Cercetătorii compară fondurile care pleacă din trezoreria de stat cu cele care ajung finalmente la dispoziţia unui eşantion de 250 de şcoli − fie în bani, fie în materiale, după ce sunt „filtrate" prin întregul sistem al administraţiilor districtuale şi locale. Aceasta le-a permis să estimeze volumul fondurilor „redirecţionate" informal (în medie, 87%) şi să explice cum funcţionează mecanismul capturării resurselor în administraţie şi politică [126].

Analiza *diferenţialului de preţuri* este o altă cale de a aproxima nivelul corupţiei. R.Di Tella şi E.Schargrodsky compară preţurile pentru un set de inputuri standardizate în spitalele publice din Argentina, constatând că în medie acestea au scăzut cu 15% după campania anticorupţie întreprinsă de guvern în 1996-1997, campanie bazată în special pe *revizuirea mecanismelor de achiziţie*. Scandalul îndelung mediatizat al programului „petrol contra hrană", gestionat de Naţiunile Unite în Irak în anii '90, a oferit o altă oportunitate cercetătorilor: analizând diferenţa dintre preţul de vânzare al petrolului şi cel real de piaţă pe parcursul întregului program, s-a ajuns la estimări ale mitei implicite contra favoruri politice situate între 2 şi 10% din totalul sumelor vehiculate în program [150, p.269]. Situații analogice se întâlnesc și în Republica Moldova în procesul de achiziționare a resurselor energetice cu implicarea unor întreprinderi intermediare, care percep o diferență din prețul de achiziție.

Procesul de evaluare a fenomenului corupţiei în Republica Moldova la nivel naţional a luat naştere la începutul anilor 2000, prin intermediul sondajelor de opinie. În ultimii zece ani, în scopul evaluării fenomenului corupţiei, au fost efectuate numeroase cercetări, de obicei prin intermediul proiectelor finanţate de către organizaţiile internaţionale, fiind aplicate în majoritatea cazurilor diverse metodologii. Majoritatea studiilor sunt efectuate în baza sondajelor de opinie, cu aplicarea unor eşantioane de 1200 de persoane sau 3000. Printre cele mai relevante studii sociologice naţionale, ce reflectă percepţia fenomenului corupţiei în Republica Moldova, sunt:

- ***„Barometrul de Opinie Publică"*** **(BOP)** [112]**,** organizat anual de Institutul de Politici Publice (IPP) reprezintă un studiu naţional al opiniei societăţii civile asupra diferitelor domenii ale vieţii sociale, economice şi politice din Republica Moldova. Până anul 2008, studiul dat oferea problemei corupţiei un capitol aparte, la moment însă această problemă ocupă un spaţiu mai mic. Conform criteriilor metodologice, studiul dat este unul cantitativ, bazat pe chestionarea a 1100-1500 de persoane cu vârsta de 18 ani şi mai mult. Eroarea maximală a acestor sondaje variază de la ±2,5% la ±3%.

- ***„Percepţia şi atitudinea faţă de fenomenul corupţiei în Republica Moldova”*** [119], studiu realizat în anii 2005, 2007 şi 2009 de către Institutul de Cercetări şi Marketing „IMAS” cu susţinerea financiară a Proiectul comun al Consiliului Europei şi Comisiei Europene împotriva corupţiei, spălării banilor şi finanţării terorismului în Republica Moldova (PACO − Moldova şi MOLICO). Obiectivele principale ale studiului prevedeau: măsurarea percepţiei privind gradul de răspândire a corupţiei; evidenţierea atitudinilor faţă de fenomenul corupţiei; identificarea categoriilor profesionale ce solicită plăţi suplimentare; aşteptările faţă de fenomenul corupţiei. Acest studiu avea la bază un sondaj de opinie realizat de fiecare dată pe un eşantion de 3075 de persoane cu vârsta mai mare de 18 ani. Eroarea maximă a sondajului a fost de ±1,8%.
- ***„Corupţia în Republica Moldova: percepţiile şi experienţele proprii ale oamenilor de afaceri şi ale gospodăriilor casnice”*** reprezintă o cercetare sociologică realizată de Transparency International-Moldova în colaborare cu centrele de investigaţii sociologice din Republica Moldova. Studiul a fost realizat în anii 2007, 2008, 2012, 2014 şi 2015 [110]. Acest studiu are ca scop analizarea percepţiilor şi experienţelor reprezentanţilor gospodăriilor casnice şi ale oamenilor de afaceri privind corupţia în Republica Moldova şi evaluarea impactului implementării Strategiei naţionale anticorupţie. Eşantionul cercetării este constituit din 1099 persoane în vârstă de la 18 ani şi mai mult (în cazul gospodăriilor casnice) şi din 457 unităţi de business (agenţi economici) din 12 unităţi administrative.

În vederea realizării scopului şi obiectivelor propuse în actuala lucrare, de către autor au fost aplicate pe teren o serie de metode şi tehnici sociologice de cercetare, prin care s-a încercat a elucida impactul politicilor anticorupţie şi mecanismele eficiente de prevenire a acestui fenomen. Conceptul general metodologic ce stă la baza lucrării include *ancheta sociologică în bază de chestionar* realizată în rândul populaţiei active, *interviurile* cu persoane din diferite domenii economice şi sociale, inclusiv cu experţii din domeniul combaterii corupţiei, *analiza documentară* a sentinţelor judecătoreşti pronunţate în cazurile de corupţie, *analiza statistică* a cazurilor de corupţie examinate de organele de urmărire penală, *analiză de conţinut a informaţiilor publicate online* privind fenomenul corupţiei (baza empirică a tezei este reflectată în *Tabelul 1.1*).

În scopul evaluării impactului fenomenului corupţiei şi politicilor anticorupţie asupra populaţiei din Republica Moldova, a fost realizată o cercetare prin metoda anchetei sociologice, cu tematica *„Fenomenul corupţiei în Republica Moldova”,* în rândul populaţiei active cu vârsta cuprinsă între 18 şi 60+ ani. Cercetarea respectivă, a fost efectuată pe un eşantion de **632** de persoane, selectate aleator din nouă raioane ale Republicii Moldova (Sângerei, Bălţi, Edineţi − Nord; mun. Chişinău, Dubăsari, Criuleni − Centru; Cahul, Ştefan Vodă, Comrat −Sud). În fiecare regiune administrativă a fost chestionată populaţia din centrele raionale şi din două comune

aferente raionului. Astfel, în partea de Nord a ţării au fost chestionate în total 217 persoane sau 34% (Bălţi – 71, Edineţi – 72, Sângerei – 74), în regiunea de Centru a ţării au fost chestiona 210 persoane sau 33% (Chişinău – 65, Dubăsari – 72, Criuleni – 73) şi în regiunea de Sud a ţării − 205 persoane sau 33% (Cahul – 68, Ştefan Vodă – 64, Comrat – 73).

Tabelul 1.1. Baza empirică a tezei

Denumirea studiului	Perioada	Eşantionul/grupul ţintă	Localitatea
„*Fenomenul corupţiei în Republica Moldova*" − anchetă sociologică în bază de chestionar aplicată în rândul populației active	Iulie – Octombrie. 2013	632 de respondenţi	Bălţi, Sângerei, Edineți, Criuleni, Chişinău, Dubăsari, Comrat, Cahul, Ştefan Vodă
„*Analiza procesului de sancţionare în Republica Moldova*" − analiză documentară a sentinţelor judecătoreşti pronunţate în cazurile de corupție	Decembrie 2010-August 2014	92 de sentinţe judecătoreşti pronunţate definitiv în cazurile de corupție	Chişinău *Sursa:* Sentințele judecătorești publicate pe pagina Web a Portalului instanţelor naţionale de judecată http://instante.justice.md/cms/
„*Evaluarea politicilor anticorupţie*" − interviuri aprofundate cu experţi în domeniul combaterii fenomenului corupţiei.	Iunie – Septembrie 2011-2015	20 de interviuri aprofundate cu directori de direcţie din cadrul CNA şi Procuraturii anticorupție, cu reprezentanți ai societății civile, CAPC, Alianței Anticorupție, IPP, Fundației Est-Europeană din Moldova, ONG-lor.	Chişinău Cahul Bălţi
„*Combaterea fenomenului corupţie de către organele de urmărire penală*" − analiză statistică	Decembrie 2009 − Februarie. 2015	Analiza statistică a datelor organelor de urmărire penală cu privire la infracțiunile de corupție și conexe acestora.	Chişinău
Elaborarea metodologiei de măsurare a percepţiei fenomenului corupţiei în domeniile vulnerabile din Republica Moldova (participare în calitate de expert)	Noeimbrie 2009 – Martie 2010	Elaborarea şi testarea metodologiei pe un eşantion de 739 de persoane.	(Edineți şi Sângerei – Nord, Orhei şi Anenii Noi – Centru, Ştefan-Vodă şi Cahul – Sud) şi 2 municipii (Chişinău şi Bălți)
„*Studiu privind dosarele de corupţie*" − participare la analizarea statistică a datelor	Februarie − Aprilie 2013	Analizarea datelor a 198 de dosare penale cu privire la corupţie, deferite justiţiei şi ulterior arhivate la instanţele de fond în perioada 1.01.2010-30.06.2012	Chişinău *Sursa:* Sentințele judecătorești publicate pe pagina web a Portalului instanţelor naţionale de judecată http://instante.justice.md/cms/
Analiza de conţinut a publicaţiilor online privind reflectarea fenomenului corupţiei şi a acţiunilor anticorupţie în mass-media din Republica Moldova	Martie 2015 – Iulie 2015	673 de articole publicate în ziarele: „Timpul", „Moldova Suverană", „Ziarul de Gardă"	Chişinău

Obiectivele de bază urmărite de autor au constat în analizarea percepţiei populaţiei cu privire la răspândirea fenomenului corupţiei la nivel local: determinarea cauzalităţii prezenţei acestui fenomen în localitate; estimarea valorii prejudiciului cauzat de corupţie populaţiei în ultimii doi ani în unităţile administrative supuse cercetării; stabilirea instituţiilor şi serviciilor predispuse cel mai des actelor de corupţie în opinia şi din practica respondenţilor; stabilirea gradului de satisfacere a populaţiei privind politicele anticorupţie; percepţia populaţiei cu privire la acţiunile şi pedepsele necesare în vederea diminuării fenomenului corupţiei (Chestionar, *Anexa 1*).

În vederea realizării obiectivului cu referire la evaluarea politicilor anticorupţie, autorul a realizat 20 de interviuri aprofundate (Ghiduri de interviu, *Anexele 2 şi 3*) cu experţi în domeniul combaterii şi prevenirii fenomenului corupţiei din cadrul Centrului Naţional Anticorupţie (9 şefi de direcţie), Procuraturii Anticorupţie (6 procurori) şi cu reprezentanţi ai societăţii civile (5 interviuri, CAPC, Fundaţia Est-Europeană, Institutul de Politici Publice, Alianţa Anticorupţie) (Lista experţilor, *Anexa 4*). Obiectivele de bază urmărite de autor la realizarea acestor interviuri au constat în: evaluarea percepţiei experţilor cu privire la gradul de răspândire a fenomenului corupţiei în Republica Moldova; evaluarea cauzelor fenomenului corupţiei; stabilirea formelor şi profilului persoanelor instigatoare la practicarea actelor de corupţie; stabilirea gradului de eficienţă a activităţii statului şi a instituţiilor de stat antrenate în diminuarea fenomenului corupţiei; evaluarea eficienţei Strategiei Naţionale Anticorupţie în opinia intervievaţilor; verificarea ipotezei „*sancţionarea adecvată a persoanelor corupte nu este posibilă datorită tot fenomenului corupţiei*"; stabilirea modalităţilor şi tehnicilor eficiente de reprimare a fenomenului corupţiei în Republica Moldova.

Actuala formă de organizare a activităţii instituţiilor guvernamentale şi neguvernamentale din Republica Moldova este deficitară la capitolul cercetări ştiinţifice ale fenomenului corupţiei şi a crimei economice, nefiind posibilă fundamentarea bazelor ştiinţifice ale prevenirii şi controlului fenomenului corupţiei. ***La moment, nu este implementată o metodologie sau un instrument, reglementat la nivel naţional, de evaluare sistemică sau regională a dinamicii fenomenului corupţiei în timp, prin prezentarea segmentului diagnostic: problemă − cauză – efect – soluţie, pentru fiecare sistem social în parte.***

Un prim pas în realizarea unei metodologii de cercetare a fenomenului corupţiei la nivel sistemic, a fost întreprins în Planul Preliminar de Ţară (în Capitolul V „*Optimizarea activităţii CCCEC*"), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.32 din 11.01.07 cu modificările şi completările ulterioare [205]. În procesul de elaborare a acestei metodologii au fost antrenaţi experţi din Statele Unite ale Americii implicaţi în Proiectul „Provocările Mileniului", din mediul academic de la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială a Universităţii de Stat din Moldova şi experţi de la CNA, inclusiv autorul lucrării de faţă. Metodologia de măsurare a percepţiei fenomenului corupţiei în cazul dat are ca prioritate stabilirea unei opinii obiective a populaţiei referitoare la evoluţia fenomenului corupţiei şi la rezultatul implementării politicilor anticorupţie în diverse sisteme sociale.

Metodologia elaborată în cadrul Proiectului „*Provocările Mileniului"* (utilizată şi în alte investigaţii realizate în prezenta lucrare) ***permite obţinerea unei viziuni reale asupra fenomenului corupţiei din interiorul sistemului social, prin cercetarea opiniilor beneficiarilor de servicii, prestatorilor de servicii şi a factorilor de decizie***. Scopul principal al metodologiei constă în

depistarea şi descrierea factorilor de risc din domeniile sociale, a problemelor, cauzelor şi a recomandărilor menţionate de funcţionarii domeniului cercetat şi beneficiarii serviciilor acestora.

Astfel, fiecare domeniu social este analizat prin prisma unor indicatori, precum:

1) ***Acceptabilitatea corupţiei*** – nivelul tolerării actelor de corupţie şi a faptelor de comportament coruptibil în cadrul spaţiilor de risc;

2) ***Implicarea în practici corupte*** **–** gradul de implicare a fiecărui individ în actele de corupţie şi faptele de comportament coruptibil în perioada stabilită pentru cercetare;

3) ***Presiunea corupţiei*** – frecvenţa şi forma estorcărilor de foloase materiale şi avantaje necuvenite comise de subiectele manifestărilor de corupţie;

4) ***Forma actelor de corupţie*** **–** modalităţile de comitere a manifestărilor de corupţie şi avantajele necuvenite abţinute de persoanele publice;

5) ***Răspândirea corupţiei*** **–** nivelul estimat de răspândire a manifestărilor de corupţie în spaţiile de risc;

6) ***Prioritizarea corupţiei*** – avantajele oferite de actele de corupţie şi de manifestările de comportament coruptibil al beneficiarilor de servicii publice;

7) ***Impactul negativ al corupţiei*** **–** perceperea consecinţelor negative ale actelor de corupţie la nivel individual şi social;

8) ***Credibilitatea instituţiilor de prevenire şi combatere a corupţiei*** **–** nivelul de încredere a populaţiei în instituţiile cu atribuţie de prevenire şi combatere a corupţiei;

9) ***Iniţiativele anticorupţie*** – gradul de cunoaştere a politicilor anticorupţie şi de percepere a implementării lor;

10) ***Percepţia politicilor anticorupţie*** **–** aşteptările populaţiei legate de implementarea politicilor anticorupţie.

Conform metodologiei aplicate, indicatorii sunt măsuraţi cu scale Likert, având diapazonul 0-10 (0 – nivel înalt al corupţiei, 10 – nivel scăzut al corupţiei, lipsa corupţiei). Prin **metoda analizei factoriale** se determină factorii latenţi, care, la etapele de testare, s-au dovedit a fi trei: ***factorul de implicare*** (cuprinde indicatorii: implicarea în practici corupte, presiunea corupţiei, forma actelor de corupţie); ***factorul de susceptibilitate/predispoziţie*** (cuprinde indicatorii: acceptabilitatea corupţiei, prioritizarea corupţiei şi impactul negativ al corupţiei); ***factorul de combatere a corupţiei*** (cuprinde indicatorii: gradul de încredere în instituţiile de combatere a corupţiei, iniţiativele anticorupţie, perceperea politicilor anticorupţie). În baza acestor factori este calculat indicele ramural de percepţie a corupţiei. Indicele Naţional de Percepţiei a Corupţiei (sau INPC) se calculează ca media aritmetică a indicilor ramurali de percepţie a corupţiei [22].

În vederea obţinerii informaţiilor obiective, la cercetarea opiniei populaţiei, conform metodologiei în cauză, au fost aplicate metode sociologie cantitative şi calitative. Cercetarea

calitativă, realizată în 2009, prin intermediul a 55 de interviuri cu diverşi factori de decizie din sistemele sociale, a permis explicarea datelor cantitative. Ultimele au fost obţinute prin sondajul de opinie realizat pe un eşantion de 739 de beneficiari ai serviciilor din trei domenii sociale (educaţie, sănătate şi mediu de afaceri), determinate ca „spaţii" cu un risc sporit al fenomenului corupţiei în urma analizării datelor mai multor cercetări naţionale efectuate în perioada 2000-2010 [22].

Astfel, în domeniul educaţional, de exemplu, cercetarea a cuprins toate nivelurile de învăţământ: de la instituţiile preşcolare la cele superioare. În acest scop au fost utilizate metode calitative (interviul individual) şi cantitative (ancheta sociologică în bază de chestionar) de cercetare.

Pentru a cunoaşte ce înţelege populaţia prin *corupţia în învăţământ*, care sunt limitele percepţiei în acest domeniu, au fost intervievate 15 persoane: 5 cadre didactice (un educator de la grădiniţă, un profesor în clasele primare, un profesor în clasele gimnaziale, un profesor în clasele liceale, un profesor universitar), 5 manageri ai instituţiilor de învăţământ de toate nivelurile (un director de instituţie preşcolară, un director de liceu, un director de liceu privat, un manager al unei instituţii de învăţământ superior şi şeful unei direcţii raionale de învăţământ), 4 părinţi şi 1 student (Ghidul de interviu, *Anexa 5)*. În scopul cercetării particularităţilor specifice ale percepţiei fenomenului au fost selectate persoane ce activează la diferite trepte ale sistemului de învăţământ, de asemenea − părinţi care au copii în diferite instituţii de învăţământ. În procesul de selecţie a intervievaţilor s-a mai ţinut cont de mediul de reşedinţă (municipiu, oraş, sat) şi de experienţa de activitate a persoanelor în sistemul de învăţământ (nu mai puţin de 5 ani).

În vederea realizării sondajului, a fost elaborat un chestionar *(Anexa 6)* conţinând întrebări de determinare a mărimii indicatorilor de percepţie a corupţiei. Chestionarul a fost aplicat pe un eşantion naţional de 233 de persoane (inclusiv 15 chestionare la etapa de pretestare) – prestatori şi beneficiari ai serviciilor educaţionale de la toate treptele sistemului educaţional: preşcolar, primar, gimnazial, liceal, vocaţional, superior din 6 raioane ale republicii (Edineți şi Sângerei – Nord; Orhei şi Anenii Noi – Centru; Ştefan Vodă şi Cahul – Sud) şi 2 municipii (Chişinău şi Bălţi). În calitate de prestatori de servicii au fost nominalizaţi manageri ai instituţiilor şi cadre didactice, iar în calitate de beneficiari – părinţi care au copii în instituţiile educaţionale şi studenţi.

De asemenea, pentru a evalua percepţia populaţiei privind *fenomenul corupţiei în domeniul sănătăţii*, au fost intervievate 20 de persoane: 10 cadre medicale care activează în diferite instituţii medicale şi prestează diferite servicii medicale şi 10 pacienţi, beneficiari ai serviciilor medicale prestate în instituţii medicale de divers profil. În procesul de selecţie a cadrelor medicale pentru interviu s-a ţinut cont de următoarele caracteristici: domeniul de profesare (medic de familie, medic-ginecolog, medic-anesteziolog, medic-pulmonolog, medic-pediatru, medic-dentist, soră medicală etc.), tipul instituţiilor medicale (Centre ale Medicilor de Familie,

spitale raionale, spitale municipale, spitale republicane, instituţii medicale specializate), mediul de reşedinţă (municipiu, centru raional, sat) şi experienţa de activitate în domeniul prestării serviciilor medicale (minimum 5 ani). Selecţia pacienţilor s-a realizat în conformitate cu următoarele caracteristici: mediul de reşedinţă (municipiu, centru raional, sat), profesia/ocupaţia (angajaţi în diferite sfere, persoane casnice, pensionari etc.), instituţia medicală accesată şi numărul vizitelor la instituţiile medicale (minimum 4 vizite în anul 2008).

În vederea realizării aspectului cantitativ al cercetării (sondajul) au fost chestionate 260 de persoane – prestatori şi beneficiari de servicii medicale din 14 raioane ale Republicii Moldova (Edineți, Drochia, Râşcani, Sângerei − Nord; Orhei, Călăraş, Ungheni, Ialoveni, Anenii Noi, Teleneşti − Centru; Ştefan Vodă, Căuşeni, Cahul, Vulcăneşti − Sud) şi mun. Chişinău, cu vârste între 19 şi 60 de ani. În calitate de prestatori de servicii au fost selectaţi lucrători medicali, iar în calitate de beneficiari – pacienţi.

Pentru a determina *particularităţile percepţiei corupţiei în domeniul businessului mic şi mijlociu* au fost intervievate 20 de persoane: 5 reprezentanţi ai principalelor organe de control (Centrul de Medicină Preventivă, Serviciul Vamal, Centrul Național Anticorupție, Inspectoratul Fiscal de Stat, Ministerul Afacerilor Interne) şi 15 oameni de afaceri. În procesul de selecţie a reprezentanţilor organelor de control s-a ţinut cont de tipul organului de control (din multitudinea acestora au fost selectate 5 cu care se confruntă majoritatea oamenilor de afaceri în procesul de activitate). În selectarea antreprenorilor pentru interviu s-a ţinut cont de următoarele caracteristici: profilul businessului (construcţii, prestare a diverselor servicii, comerţ cu amănuntul, comerţ angro etc.), mediul de reşedinţă (municipiu, oraş, sat) şi experienţa în domeniul afacerilor (minimum 5 ani).

La fel, a fost aplicat chestionarul pe un eşantion de 246 de persoane – reprezentanţi ai businessului mic şi mijlociu şi reprezentanţi ai organelor de control ale businessului mic şi mijlociu din 14 raioane ale republicii (Briceni, Edineți, Râşcani, Sângerei – Nord; Orhei, Călăraşi, Anenii Noi, Teleneşti, Nisporeni, Străşeni, Dubăsari – Centru, Cahul, Ştefan Vodă, Vulcăneşti – Sud) şi municipiile Chişinău şi Bălţi, cu vârste între 21 şi 60 de ani. În calitate de prestatori de servicii au fost selectaţi reprezentanţi ai organelor de control, iar în calitate de beneficiari – reprezentanţi ai organizaţiilor ce activează în domeniul businessului mic şi mijlociu.

În calitate de exemplu de aplicare a metodologiei elaborate servesc rezultatele cercetării „**Percepţia corupţiei în sistemul educaţional”** (2009), la care a participat şi autorul tezei (a se vedea *Anexa 7*).

Un aspect important în evaluarea politicilor anticorupţie îl reprezintă analizarea rezultatelor obţinute de instituţiile statului antrenate în combaterea şi prevenirea corupţiei. Întru atingerea scopului propus, de către autor a fost efectuată ***o analiză a datelor statistice*** de la diverse organe

de urmărire penală, precum CNA, Procuratura Generală. Majoritatea informaţiilor au fost colectate din rapoartele anuale ale instituţiilor sau obţinute în urma solicitărilor efectuate.

Întru stabilirea impactului social final al politicilor de reprimare a actelor de corupţiei de către autor a fost efectuată o ***analiză documentară*** a 92 de sentinţe definitive pronunţate de instanţele judecătoreşti din Republica Moldova. Majoritatea sentinţelor judecătoreşti definitive au fost colectate de pe paginile *Web* ale instanţelor judecătoreşti din ţară, pronunţate în perioada anilor 2008-2014. Astfel, pe parcursul analizei documentare a sentinţelor judecătoreşti au fost identificaţi şi evaluaţi o serie de indicatori, precum: durata instrumentării cauzei penale de către organele de urmărire penală; numărul instanţelor ce au examinat cauza penală; gravitatea cauzelor penale în dependenţă de prejudiciu cauzat; statutul subiecţilor traşi la răspundere pe acte de corupţie; gradul de corespundere a articolului de învinuire stabilit de CNA cu articolul pronunţat de instanţa de judecată; coraportul dintre actul de corupţie comis şi sancţiunea aplicată.

La fel, au fost analizate datele a circa 198 de dosare penale şi a sentinţelor definitive pronunţate pe aceste cazuri din perioada 2010-2014, în vederea stabilirii lacunelor procesuale ce duc în final la diminuarea pedepselor sau la achitarea persoanelor învinuite în comiterea actelor de corupţie.

În scopul evaluării cantitative şi calitative a diferitor aspecte ale fenomenului corupţiei şi a măsurilor anticorupţie, reflectate în mass-media din Republica Moldova, de către autorul tezei a fost realizată o ***analiză de conţinut a informaţiilor publicate online*** privind fenomenul corupţiei. Analiza de conținut a fost realizată în perioada aprilie-iulie 2015, în baza unei grile *(Anexa 8)* pe un eşantion de 673 de articole publicate pe paginile Web ale ziarelor „Timpul”, „Ziarul de Gardă” şi „Moldova Suverană”, care se refereau integral sau tangenţial la problema fenomenului corupţiei şi la acţiunile anticorupţie. Cuvintele-cheie de căutare au fost „corupţie” şi „anticorupţie”.

În combinare cu analiza celor mai bune practici de prevenire a fenomenului corupţiei din lume, metodele de cercetare aplicate de autor pot contribui la îmbunătăţirea „mecanismului” naţional de prevenire şi combatere a corupţiei.

Înaintând ca **scop** al lucrării analizarea trăsăturilor definitorii ale corupţiei ca fenomen social cu caracter sistemic disfuncţional/destabilizator şi a mecanismelor anticorupţie, autorul tezei şi-a propus ca ***obiective*** şi ***direcţii majore*** de cercetare să dezvăluie amploarea şi formele specifice de manifestare a corupţiei în Republica Moldova, factorii generatori şi consecinţele acestui fenomen în diferite sisteme din societate, dimensiunea socială a corupţiei, să stabilească metodologiile sociologice eficiente de investigare a fenomenului, mecanismele de prevenire a corupţiei şi eficienţa politicilor anticorupţie aplicate la etapa actuală la nivel naţional şi internaţional, rolul societăţii civile şi al presei în monitorizarea procesului de prevenire a corupţiei

şi mediatizarea bunelor practici anticorupţie, de formare a toleranţei nule faţă de acest flagel etc. **Problema ştiinţifică soluţionată** constă în evidenţierea formelor specifice de manifestare a corupţiei ca fenomen social în Republica Moldova, determinarea metodologiilor, instrumentelor eficiente de cercetare şi prevenire a fenomenului corupţiei, precum şi de evaluare a impactului pe plan social atât al corupţiei, cât şi al politicilor anticorupţie, fapt ce va contribui, concomitent cu alte mecanisme, la eficientizarea acțiunilor de diminuare a fenomenului corupţiei în societatea moldovenească.

1.5. Concluzii la Capitolul 1

Rezumând cele expuse în primul capitol, putem spune că:

1. Corupţia este un fenomen social cu caracter destabilizator care complică substanţial modernizarea socială, economică şi politică, oferind prioritate intereselor private în managementul proceselor complexe de reconstrucție a societății. În Republica Moldova, corupţia reprezintă una dintre cele mai grave probleme, ţara noastră fiind percepută din afară ca un stat din cele mai corupte pe plan european.
2. În sens larg corupţia este interpretată ca *„abuzul ilegal de putere publică pentru obţinerea unui beneficiu privat”*. Din **perspectiva sociologică,** corupţia reprezintă expresia unor activităţi imorale şi ilicite, realizate de grupuri şi organizaţii publice şi private, dar şi de indivizi cu funcţii de conducere ori de cei care exercită puterea publică, pentru obţinerea unor avantaje materiale, morale ori a unui statut social superior, recurgând la utilizarea constrângerii, mituirii, cumpărării de influenţă, înşelăciunii, intimidării etc. Ca fenomen social, corupția reprezintă o parte din cultura populației, reflectând şi starea de disfuncție a sistemului social.
3. Cauzele corupţiei, inclusiv în Republica Moldova, pot fi grupate în cauze: instituționale, economice, politice, legislative, sociale și morale.
4. Principalele forme de corupție specifice pentru Republica Moldova, stabilite în baza cercetărilor realizate de autorul tezei, precum şi menţionate de legislația națională sunt: *oferirea sau luarea de bani şi cadouri, favorizarea, cumătrismul, nepotismul, conflictul de interese, „ungerea roţilor”, darea și luarea de mită, coruperea pasivă și activă, traficul de influență, abuzul de serviciu, excesul de putere, neglijenţa în serviciu, îmbogăţirea ilicită, încălcarea regulilor privind declararea veniturilor şi a proprietăţii* etc.
5. Procesul actual de cercetare a fenomenului corupţiei, cuprinde în plan general metodologii de măsurare la nivel mondial sau naţional. În cazul Republicii Moldova, reieșind din amploarea fenomenului, se impune necesitatea completării acestor metodologii şi cu metodologii de cercetare la nivel sistemic şi regional administrativ, prin intermediul cărora pot fi puse în lumină diferite aspecte practice particulare de propagare a corupţiei într-un anumit sector sau regiune administrativă.

2. FENOMENUL CORUPŢIEI ŞI FORMAREA CADRULUI LEGISLATIV DE PREVENIRE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

La mijlocul lor 1990, comunitatea internaţională a recunoscut că fenomenul corupţiei reprezintă o problemă socială la nivel global. Drept urmare, în acest domeniu au fost demarate, prin intermediul organizaţilor guvernamentale, numeroase consultări regionale la nivel mondial. În rezultatul acestor consultări a fost adoptat un set de acte legislative cu statut de *obligatorii* (tratate şi convenţii, recomandări, rezoluţii, declaraţii), elaborate de organizaţii internaţionale, cum ar fi ONU, Consiliul Europei, OCDE, Uniunea Europeană, Uniunea Africană etc.

Instrumentele internaţionale anticorupţie variază în dependenţă de sfera de aplicare, statutul juridic, mecanismele de punere în aplicare şi de monitorizare. Cu toate acestea, ele au acelaşi scop − de a stabili standarde comune de combatere a corupţiei la nivel naţional, prin introducerea răspunderii penale pentru infracţiuni de corupţie, prin punerea în aplicare a legilor anticorupţie, precum şi prin aplicarea măsurilor de prevenire a corupţiei. Pe de altă parte, instrumentele anticorupţie internaţionale ajută la identificarea şi diseminarea la nivel mondial a celor mai bune practici de combatere a corupţiei, prin cooperarea internaţională.

Din start a devenit clar faptul că un control eficient al corupţiei în societate poate fi obţinut nu doar prin îmbunătăţirea cadrului de reglementare şi punerea în aplicare a unor instrumente de prevenire a fenomenului. Complexele şi multiplele manifestări ale fenomenului corupţiei este un semn al slăbiciunii instituţiilor publice şi al sistemelor de guvernare. Comunitatea internaţională a dezvoltat o concepţie comună de elaborare şi monitorizare a mecanismelor anticorupţie şi a măsurilor ce ar trebui să fie îndeplinite de agenţiile specializate. Aceste instituţii specializate anticorupţie şi angajaţii lor trebuie însă să fie protejate de presiunea politică nejustificată, ceea ce necesită mecanisme de asigurare a unui nivel ridicat al structurilor operaţionale şi a unei autonomii financiare, pentru asigurarea principiilor dreptăţii sociale care reglementează distribuţia drepturilor şi îndatoririlor în cadrul instituţiilor sociale fundamentale şi determină distribuţia corespunzătoare a beneficiilor şi responsabilităţilor vieţii sociale.

Consecinţa cea mai gravă a corupţiei constă în redistribuirea ilegală a resurselor în societate, când unele grupuri sociale câştigă, iar altele pierd. Politicile anticorupţie trebuie să plece de la presupoziţia că un individ raţional va iniţia sau va accepta comportamente corupte atât timp cât beneficiile aşteptate sunt mai mari decât costurile probabile [113, p.11]. Astfel, mecanismele anticorupţie trebuie să fie axate pe reducerea numărului de tranzacţii cu implicarea funcţionarilor publici, nereducerea câştigurilor posibile din urma actelor de corupţie, pe creşterea probabilităţii de pedepsire, dar şi a pedepselor pentru comportamentul corupt etc.

2.1. Amploarea fenomenului corupţiei: estimări la nivel naţional şi global

Concepţia analizării evoluţiei fenomenului corupţiei în diverse state este apropiată de paradigma modernităţii. Dintr-o perspectivă generală, paradigma modernităţii explică fenomenul corupţiei prin prisma evoluţiei societăţii şi valorilor care caracterizează diferitele stadii de dezvoltare a acestei – *de la societatea tradiţională la cea modernă şi contemporană*.

Primele evaluări internaţionale ale percepţiei corupţiei în rândurile populaţiei din Republica Moldova au apărut la începutul anilor 2000, perioadă când a început procesul de racordare a legislaţiei naţionale la cea internaţională în privinţa prevenirii şi combaterii fenomenului corupţiei şi când a fost înfiinţată prima instituţie specializată în lupta contra corupţiei – Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei (CCCEC, fondat în 2002 şi reorganizat, în anul 2012, în Centrul Naţional Anticorupţie)[56].

Pe plan internaţional Republica Moldova a fost evaluată la capitolul fenomenul corupţiei atât în grupul statelor foste sovietice, cât şi al statelor Europei de Est. Cel mai răspândit indicator de evaluare a percepţiei fenomenului corupţiei la nivel mondial, cum a fost menţionat şi în capitolul anterior, este Indicele de Percepţie a Corupţiei [82] estimat anual de către organizaţia neguvernamentală Transparency International (TI).

Indicele de Percepţie a Corupţiei (IPC) reflectă nivelul percepţiei corupţiei în diferite ţări ale lumii şi reprezintă un indice agregat estimat în baza opiniilor experţilor şi antreprenorilor internaţionali ce activează în diferite state. IPC poziţionează statele în funcţie de gradul în care corupţia este percepută în rândul funcţionarilor publici şi politicienilor.

În decembrie 2014, la Berlin, Transparency International a lansat Indicele de Percepţie a Corupţiei 2014 (IPC 2014) estimat în baza a 17 cercetări/studii efectuate de 13 instituţii internaţionale notorii. ***Principala schimbare, introdusă în anul 2012, ţine de plasarea scorurilor finale pe o scară nouă, de la 0 la 100, faţă de cea veche care plasa scorurile de la 0 la 10.*** La estimarea IPC 2014 pentru Republica Moldova au fost utilizate datele a 8 studii internaţionale, media cărora a şi determinat scorul final al IPC-ului (a se vedea *Figura 2.1*).

Majoritatea indicatorilor ce formează IPC în cazul Republicii Moldova nu au înregistrat schimbări esenţiale în ultimii trei ani, fapt ce a păstrat nivelul mediu al IPC la scorul 35 de puncte. Potrivit IPC 2014, Republica Moldova a înregistrat un scor de 35 puncte, situându-se pe locul 103 din 174 ţări incluse în clasament. Cu toate că valoarea IPC în clasament s-a diminuat cu un singur punct faţă de anul 2012, Moldova s-a plasat cu 9 poziţii mai jos, pe locul 103 faţă de locul 94 în 2012, ceea ce demonstrează că fenomenul corupţiei nu s-a diminuat. În 2015 Republica Moldova a rămas pe acelaşi loc 103 (din 168 de ţări) cu valoarea IPC de 33 puncte.

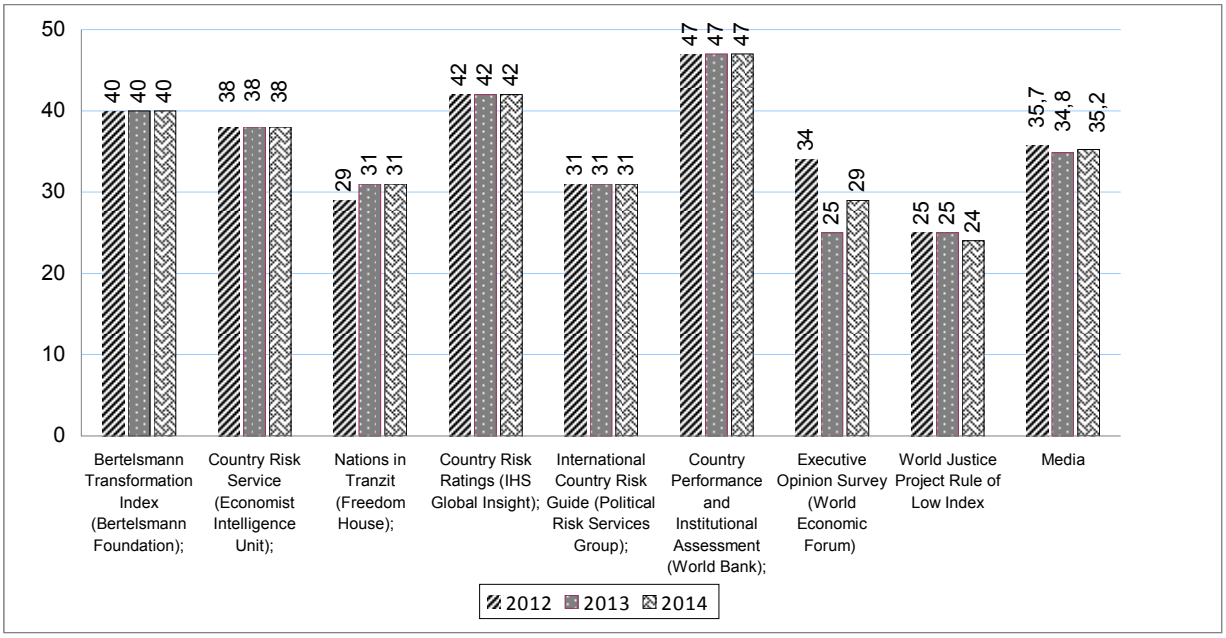

Fig. 2.1. Evoluţia indicatorilor internaţionali ce stau la baza IPC în cazul Republicii Moldova
Sursa: Transparency Internaţional, Indicele Percepţiei Corupţiei [82]

Din *Figura 2.2* observăm prezenţa unei fluctuaţii a IPC de la an la an, pe parcursul ultimilor 14 ani, fiind însă menţinut un trend uşor de creştere. Majoritatea fluctuaţilor pozitive ale IPC în cazul Republicii Moldova practic au avut loc în anii electorali, precum anul 2001, 2005 sau 2009. În ultimii trei ani IPC a înregistrat o stabilizare la scorul de 35-36 puncte.

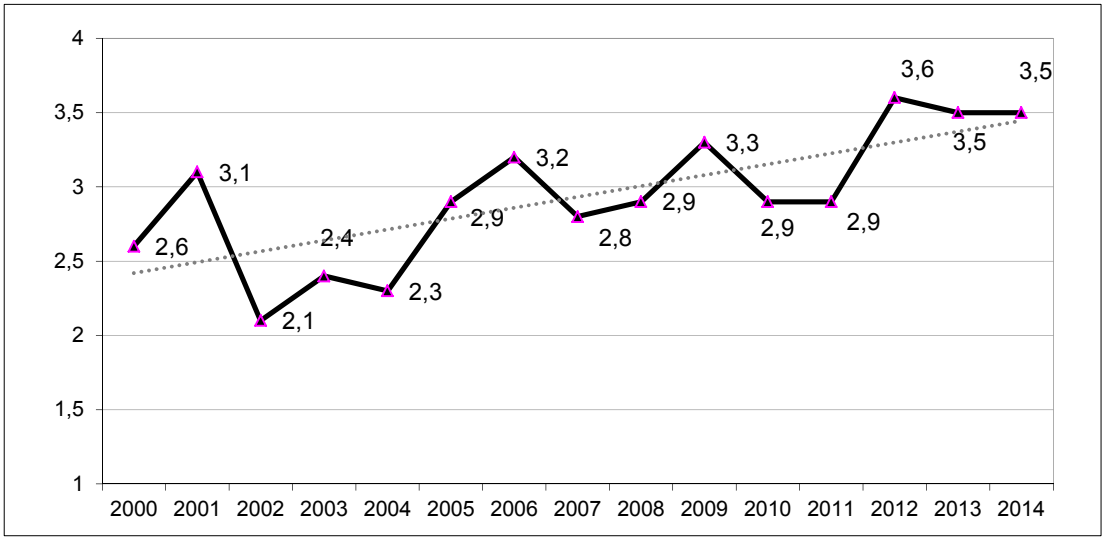

Fig. 2.2. Evoluţia percepţiei fenomenului corupţiei în Republica Moldova
Sursa: Transparency Internaţional, Indicele Percepţiei Corupţiei [82]

În anul 2014, Republica Moldova (locul 103) a fost clasată pe poziţia a treia printre statele foste sovietice, în spatele Georgiei (locul 50) şi Armeniei (94). În regiunea statelor Europei de Est şi Asiei Centrale Republica Moldova a fost plasată pe poziţia a opta (a se vedea *Tabelul 2.1*) [82]. Din spaţiul Uniunii Europene statele cele mai slab clasate la capitolul percepţia corupţiei sunt Bulgaria, România, Grecia şi Italia, care au înregistrat scorul de 43 puncte. În general, media IPC pentru statele din Uniunea Europeană, spre care tinde şi Republica Moldova, este situată în jurul la **66 puncte**.

Tabelul 2.1. Clasamentul Republicii Moldova după Indicele de Percepţie a Corupţiei

Poziţia	Poziţia în regiune	Statul	Scor IPC 2014
50	1	Georgia	52
64	2	Macedonia	45
64	2	Turcia	45
76	4	Montenegro	42
78	5	Serbia	41
80	6	Bosnia şi Herţegovina	39
94	7	Armenia	37
103	8	Moldova	35
110	9	Albania	33
110	9	Kosovo	33
119	11	Belarus	31
126	12	Azerbaidjan	29
126	12	Kazahstan	29
136	14	Kyrgyzstan	27
136	14	Rusia	27
142	16	Ucraina	26
152	17	Tadjikistan	23
166	18	Uzbekistan	18
169	19	Turkmenistan	17

Sursa: Transparency Internaţional, Indicele Percepţiei Corupţiei [82]

Exemplul Republicii Moldova demonstrează că corupţia este dublu dăunătoare pentru ţările în tranziţie. În primul rând, anume corupţia masivă din Republica Moldova a compromis eficienţa şi dinamica economiei aflate în faza incipientă de dezvoltare. În al doilea rând, corupţia a contribuit la distorsiunea percepţiei publice asupra felului cum ar trebui să funcţioneze o economie de piaţă propriu-zisă atunci când sunt create condiţiile instituţionale adecvate. Astfel, pe plan social, populaţia a pierdut încrederea într-un viitor prosper. În lipsa unor efecte economice pozitive ce ar fi dus la majorarea veniturilor personale, a fost preferată ca soluţie migraţia masivă peste hotare în căutarea unui nivel de trai decent şi a unui loc de muncă mai bine plătit. În context, coruperea noilor guverne democratice venite la putere la începutul anilor 1990 a fost una din cauzele principale ale resurecţiei/reînvierii partidelor de stânga în unele ţări post-comuniste care s-a produs în ultimul deceniu [80, p.165-176]. Menţionăm că această situaţie este specifică şi pentru Republica Moldova.

Modernizarea politică, definită ca tranziţie de la un regim autocratic la unul mai democratic de obicei, este însoţită de o creştere a corupţiei, care, totodată, „a devenit o chestiune globală ce implică o reacţie de proporţii globale” [61]. Dar aceasta nu poate să servească drept o scuză, deoarece legătura dintre democratizare şi corupţie nu este uniliniară. Astfel, în Coreea de Nord şi în China corupţia este atotcuprinzătoare şi chiar organizată în multe domenii. În SUA, unde democraţia şi competiţia politică sunt bine dezvoltate, iar corupţia este un fenomen rar, IPC rămâne practic mai scăzut (74 p., 2014), decât în unele state europene, situându-se practic la acelaşi nivel cu IPC al Chile sau Uruguay (73 p.), ţări care nu au cele mai bune performanţe în domeniul democratizării şi competiţiei politice pe parcursul ultimelor decenii.

În Moldova, corupţia este favorizată de istoria complicată a relaţiilor dintre stat şi societate. Predispoziţia spre corupţie este adânc ancorată în mentalitatea populaţiei sub forma percepţiei că statul poate fi jefuit şi dispreţuit. Posturile în instituţiile publice în general nu sunt considerate de către profesioniştii tineri prea prestigioase, mai ales atunci când sectorul privat oferă mult mai multe oportunităţi pentru capitalizarea talentului şi a cunoştinţelor acumulate. Imperativul confidenţialităţii în corupţie generează şi o ostilitate politică şi birocratică faţă de inovaţii şi schimbări. Populaţia încă mai crede că experienţa acumulată în vechiul regim politic ar garanta şi competenţe pentru exercitarea unei guvernări democratice. În acest fel, ţara se plasează într-o balansare conservatoare din punct de vedere social-politic, care poate să nu fie depăşită pe durata câtorva decenii.

Analizând rezultatele activităţii Centrului Naţional Anticorupţie ce investighează în special infracţiunile de corupţie şi cele conexe şi care reflectă într-o anumită măsură evoluţia şi formele fenomenului corupţiei în Republica Moldova, s-a constatat că în perioada anului 2015 au fost depistate 533 infracţiuni de corupţie şi conexe, cu **22% mai mult faţă de anul 2012**, când au fost depistate 437 de infracțiuni de corupție. Creșterea numărului infracțiunilor de corupție depistate se datorează în mare parte reformelor demarate în baza Strategiei de consolidare instituţională a Centrului Naţional Anticorupţie [214], adoptată în anul 2012, care a avut ca scop optimizarea activităţii Centrului, inclusiv prin: asigurarea independenţei instituţionale, consolidarea funcţiei de prevenire a corupţiei, asigurarea cu resurse umane, financiare şi materiale suplimentare [214].

Din cele 533 infracţiuni de corupţie şi conexe corupţiei, depistate în anul 2015 de CNA (*Tabelul 2.2*), 23% (123) sunt infracțiuni privind excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, 20% (103) sunt infracțiuni de corupere pasivă/luare de mită iar 18% (94) sunt de trafic de influență etc.

Tabelul 2.2. Tipul actelor de corupţie înregistrate în perioada 2012-2015

Infracţiune	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Corupere pasivă	93	135	128	103
Excesul de putere / depăşirea atribuţiilor de serviciu	67	65	80	123
Traficul de influenţă	108	51	99	94
Abuzul de putere sau abuzul de serviciu	58	62	51	92
Corupere activă	9	4	32	47
Falsul în acte publice	22	22	23	31
Neglijenţa de serviciu	18	15	20	22
Delapidarea averii străine	57	9	12	16
Luarea de mită	4	8	2	2
Darea de mită	1	2	1	2
Falsul în acte contabile (2013), îmbogăţirea ilicită (2015)	0	1	0	1
ÎN TOTAL:	**437**	**374**	**448**	**533**

Sursa: Raport de activitate al Centrului Național Anticorupție, 2014-2015 [117].

Domeniile în care au fost depistate, de către CNA în anul 2015, infracţiunile de corupţie sunt:

- ***Justiţia şi afacerile interne*** – 159 de cazuri. (Ministerul Afacerilor Interne – 94 de cazuri; penitenciare şi birouri de probaţiune subordonate Ministerului Justiţiei – 18 cazuri; instanţele de judecată – 9 cazuri; avocatură – 23 de cazuri; oficii de executori judecătoreşti – 15 cazuri);
- ***Administraţia publică locală şi serviciile desconcentrate*** (primării, consilii locale – 89 de cazuri, Asistenţă socială – 7 cazuri);
- ***Securitatea bugetului şi a patrimoniului public*** (întreprinderi de stat – 52 de cazuri; vama - 8 cazuri, inspectoratele fiscale – 12 cazuri);
- ***Sectorul privat*** – 121 cazuri;
- ***Medicina*** – 71 de cazuri;
- ***Învăţământul*** – 36 cazuri;
- ***Armata*** – 12 cazuri [117].

Segmentul funcţionarilor publici care au căzut în vizorul CNA este destul de variat: de la demnitari de stat de rangul cel mai înalt şi conducători de instituţii, primari până la reprezentanţi ai organelor de drept şi de asigurare a securităţii naţionale (Vamă, Poliţia de Frontieră), avocaţi, factori de decizie de diferit rang ai organizaţiilor din sectorul privat. Evoluţia infracţiunilor de corupţie denotă tendinţa tot mai accentuată a funcţionarilor publici de rang înalt şi mediu de a folosi situaţia de serviciu în interes personal şi material, ca urmare fiind prejudiciate în proporţii considerabile interesele publice naţionale şi ale cetăţenilor.

Posturile deţinute de funcţionarii identificaţi şi cercetaţi penal de CNA, în anii 2014-2015, pentru săvârşirea crimelor de corupţie, cuprind majoritatea domeniilor sociale, precum ar fi: 5 miniştri şi vice-miniştri (2014 − 4, 2015 − 1); 17 judecători (2014 − 8, 2015 − 9); 3 procurori (2014 − 1, 2015 − 2); 8 directori şi adjuncţi de agenţii, autorităţi publice (2014 − 3, 2015 − 5); 51 de şefi, inclusiv adjuncţi de şefi, de instituţii autonome şi subdiviziuni din cadrul autorităţilor publice (inspectorate, birouri etc.) (2014 − 14, 2015 − 37); 24 de primari (2014- 12, 2015- 12), 141 de poliţişti (2014 − 75 , 2015 − 66); 20 de ofiţeri de urmărire penală (2014 − 10, 2015 − 10); 44 directori de întreprinderi, organizaţii de stat; 71 de persoane cu funcţie de răspundere din domeniul ocrotirii sănătăţii; 18 persoane cu funcţie de răspundere din domeniul educaţiei; 14 controlori fiscali, revizori şi auditori (2014 − 11, 2015 − 3); 50 de avocaţi (2014 − 27, 2015 − 23); 25 de executori judecătoreşti (2014 − 10, 2015 − 15); 58 de directori de întreprinderi, organizaţii din sectorul privat; 5 conducători din cadrul instituţiilor financiare; 145 de persoane fizice (2014-57, 2015 − 98) [117].

Analiza infracţiunilor depistate din punct de vedere teritorial denotă că organele de drept identifică mai multe infracţiuni de corupţie în raioanele din centrul Republicii Moldova – 72% din infracţiunile depistate, 18% în raioanele de nord ale ţării şi 10% în localităţile din sudul ţării.

O problemă ce a interesat autorul tezei ţine de ***stabilirea profilului persoanelor inculpate pentru acte de corupţie*** (implicate în actele de corupţie). Astfel, analizând datele a 198 de dosare penale în cadrul Studiului „*Dosarele de corupţie*" realizat de CNA în anul 2014 [154], am evidenţiat *următorul profil* al acestor persoane: 80% sunt bărbaţi, 85% au studii superioare, activează în cadrul organelor de drept sau justiţiei, într-o autoritate publică sau în cadrul unei instituţii medicale, dintre care 71% deţin funcţii de execuţie, iar 29% − funcţii de conducere de mai bine de 8 ani, fără antecedente penale, cu vârsta medie de circa 42 de ani *(Tabelul 2.3)*.

Tabelul 2.3. Caracteristicele sociodemografice ale persoanelor implicate în acte de corupţie

CRITERIU	VARIABILE	VALORI		
Sex	Bărbaţi	**80%**		
	Femei	**20%**		
Vârsta	**Categorii de vârstă**	**Bărbaţi**	**Femei**	
	18-30 ani	**17%**	**0%**	
	30-40 ani	**28%**	**7%**	
	40-50 ani	**13%**	**20%**	
	50-60 ani	**30%**	**53%**	
	60 ani +	**12%**	**20%**	
	Vârsta medie	**42 ani**	**52 ani**	
			B	**F**
Studii	Medii incomplete	**0%**	0%	0%
	Medii, inclusiv speciale	**11%**	70%	30%
	Superioare incomplete	**4%**	75%	25%
	Superioare	**85%**	82%	18%
Titluri/grade	Grade în poliţie, speciale	**24%**	100%	0%
	Alte (în serviciul public)	**1%**	100%	0%
Loc de muncă	Autoritate a administraţiei publice	**24%**	75%	25%
	Întreprindere de stat	**7%**	100%	0%
	Întreprindere privată	**11%**	90%	10%
	Organe de drept şi justiţie	**32%**	87%	13%
	Instituţie de învăţământ	**8%**	65%	45%
	Instituţie de medicină	**18%**	70%	30%
Funcţia ocupată	Funcţie de conducere	**29%**	90%	10%
	Funcţie de execuţie	**71%**	80%	20%
Stagiul de muncă	Durata medie a stagiului	**8 ani**		
Antecedente penale	Cu antecedente	**3%**	100%	0%
	Fără antecedente	**97%**	80%	20%

Sursa: „*Studiu privind dosarele de corupţie*" [154]

Totodată, am stabilit şi **profilul persoanelor ce denunţă actele de corupţie,** care, desigur, diferă de profilul persoanelor care săvârşesc aceste acte. Astfel, conform datelor sociodemografice,

persoanele care denunţă sunt în mare parte de sex masculin, cu vârsta de până la 30-40 ani, în medie având 32 ani, cu studii medii, majoritatea nefiind angajatei în câmpul muncii şi care nu au nicio relaţie specială cu persoanele învinuite. Este de menţionat faptul că în categoria denunţătorilor actelor de corupţie intră o majoritate covârşitoare de tineri (72%) cu vârsta între 18 şi 40 de ani, dar neangajaţi în câmpul muncii. Practic, putem constata că cel mai scăzut nivel de toleranţă a fenomenului corupţiei este în rândul persoanelor tinere, care cel mai des denunţă actele de corupţie [154 p.7-12].

Pentru a întregi *profilul psihologic* al subiectului infracţiunilor de corupţie este necesar să fie înţeleasă motivaţia care îi determină la comiterea acestor fapte. Dacă subiectul faptelor de corupere pasivă urmăreşte obţinerea anumitor bunuri şi foloase pentru sine sau pentru alte persoane (obiectul material al infracţiunii), atunci subiectul faptelor de corupere activă urmăreşte obţinerea unui anumit comportament din partea subiectului pasiv, care l-ar ajuta la rezolvarea favorabilă a necesităţilor sale. În 95% din cazuri, subiectul pasiv al infracţiunilor de corupţie urmăreşte obţinerea banilor, în 3% din cazuri – obţinerea bunurilor şi în alte 2% − obţinerea altor avantaje şi privilegii. În cadrul studierii dosarelor cuprinse în eşantion, suma totală pretinsă în cazul a 169 de dosare din cele 198 a fost de peste 2 mln. lei, valoarea medie a sumei pretinse pe dosare fiind de 12 245 lei [154 p.7-12].

În dosarele penale studiate, obiectivele urmărite de subiectul activ al infracţiunii pot fi clasificate ponderal, după cum urmează:

- 54% − pentru îndeplinirea unei acţiuni contrare exercitării funcţiei;
- 22% − pentru îndeplinirea obligaţiilor de serviciu;
- 20% − pentru neîndeplinirea obligaţiilor de serviciu;
- 4% − pentru grăbirea îndeplinirii obligaţiilor de serviciu [154 pag. 13].

În literatura de specialitate, personalitatea infractorului este considerată ca un concept criminologic complex care înglobează noţiunea psihosocială de personalitate şi noţiunea juridico-penală de infractor. Or, personalitatea umană nu este doar consecinţa eredităţii, interacţiunile dintre individ şi mediu răsfrângându-se asupra componentelor personalităţii. În cadrul procesului de socializare, de maturizare biologică şi socială, omul îşi modelează personalitatea prin învăţarea şi interiorizarea complexului sociocultural pe care îl promovează societatea. Din punct de vedere criminologic, cea mai importantă componentă a personalităţii umane rămâne caracterul al cărui descifrare şi valorificare poate avea un rol deosebit în prevenirea şi combaterea fenomenului infracţional. Personalitatea orientată antisocial se formează în aceleaşi sfere ale vieţii sociale (familie, şcoală, microgrupuri, medii de producţie) ca şi personalitatea non-delincventă. În consecinţă, impactul informaţiilor perturbate va fi cu atât mai semnificativ atunci când subiectul este tânăr. Modelul comportamental al părinţilor exercită,

fără îndoială, o puternică influenţă asupra copilului. În cazul în care copilul este crescut într-o familie unde toţi se conduc după principiul „do ut des" − „îţi dau ca să-mi dai" (ceea ce menţiona şi P.Iluţ, referindu-se la teoria schimbului social), unde tot ce are valoare se plăteşte (o diplomă de absolvire a liceului, o operaţie chirurgicală de calitate, un aviz de construcţie sau eliberarea unor acte în timp scurt etc.), pentru acest copil astfel de comportamente deviante de la normal încep să devină acceptabile. De aici şi porneşte formarea unei mentalităţi deviante a societăţii.

Dacă facem o analiză asupra **subiectului** infracţiunilor de corupţie în cauzele penale cercetate de autorul tezei, observăm că se conturează tendinţa implicării active a **funcţionarilor publici** din cadrul autorităţilor publice locale, organelor de drept, ministerelor, precum şi a **persoanelor cu funcţie de răspundere** − conducători ai întreprinderilor de stat, conducători ai autorităţilor publice, miniştri etc. În ultimii ani, în dosarele penale instrumentate de CNA au figurat, între 150 şi 200 de funcţionari publici anual. Nivelul criminalităţii reale (totalitatea infracţiunilor săvârşite), inclusiv cifra neagră a criminalităţii (infracţiuni nedescoperite), este însă mult mai mare în comparaţie cu criminalitatea legală (descoperită şi judecată) şi aceasta nu atât din cauza abilităţii infractorilor, cât mai ales din cauza pasivităţii victimelor sau, mai exact, a absenţei unor victime evidente (atât cel care oferă mită, cat şi cel care o primeşte nu au motive să sesizeze organele de drept atât timp cât infracţiunea aduce beneficii ambelor părţi). Potrivit Barometrului Global al Corupţiei (sondaj realizat de Transparency International în 2013), 29% din respondenţi din Moldova în ultimele 12 luni au oferit mită. Un alt sondaj sociologic realizat de IMAS-INC (2009) reflectă că 24% din respondenţi s-au confruntat în mod direct cu o experienţă de corupţie.

Pentru estimarea nivelului săvârşirii actelor de corupţie în Republica Moldova, autorul propune să ne conducem de următoarea metodă:

Din numărul total al populaţiei Republicii Moldova de 3,6 mil. populaţia activă este de cca 2,37 mil. (populaţie activă – persoane între 18 şi 65 de ani). Dacă am extinde datele medii de 26% ale celor două sondaje (TI 2013 şi IMAS 2009) la numărul de populaţie activă, am obţine o cifră reală a infracţiunilor de corupţie de cca ***617886****. Raportând cifra reală la cele depistate (921), am obţine rata descoperirii infracţiunilor de corupţie de doar* ***0,15%*** *din totalul lor. Se constată că organele abilitate intervin cu măsuri represive într-un singur caz dintr-o mie de acte coruptibile săvârşite. Cu toate că este o metodă subiectivă de calcul, această metodă demonstrează un decalaj semnificativ între numărul de acte de corupţie depistate şi cel real, ce se produc anual în Republica Moldova.*

Majoritatea experţilor participanţi la interviurile realizate de autor au evidenţiat printre domeniile cele mai afectate de corupţie în Republica Moldova pe cele ale justiţiei, sănătăţii şi învăţământului: *„majoritatea domeniilor cu care populaţia contactează mai des",* precum: *„medicina"* [Q17]*, „învăţământul şi justiţia"* [Q4], *„sectorul educaţiei, sănătăţii"* [Q3],

„instituţiile judecătoreşti, organele de control, precum şi medicina” [Q5]. De către experţii din sectorul combaterii fenomenului corupţiei au fost remarcate în special organele de control, justiția şi administraţia publică locală: *„sectorul justiţiei, organele de aplicare a legii, domeniile sociale de sănătate şi învăţământ. Vulnerabilitatea acestora faţă de corupţie fiind sporită din cauza birocratizării înalte a sistemului de stat”*[Q1], *„sectorul politic, sectorul justiţiei, administraţia publică locală”* [Q2], *„organele de drept, justiţia, vama, administraţia publică locală”* [Q9], *„procuratura, poliţia, justiţia”* [Q19].

O opinie aparte privind domeniile cele mai afectate de corupţie o au reprezentanţii societăţii civile, care consideră că „*domeniul politic”* [Q16], *„partidele politice*, *Parlamentul, Guvernul şi instituţiile subordonate”* [Q18] sunt cel mai tare afectate de corupţie, din cauza faptului că *„promovarea în organele de conducere, inclusiv managementul fondurilor externe, precum şi unele decizii legislative sunt realizate pe principii coruptibile. În ultimii 10 ani fenomenul corupţiei în domeniul politic a devenit mai bine pronunţat”* [Q16].

Cel menţionate sunt confirmate şi de datele studiului *„Corupţia în Republica Moldova: percepţiile şi experienţele proprii ale oamenilor de afaceri şi ale gospodăriilor casnice”*, realizat în 2014 de TI-Moldova. În percepţia *gospodăriilor casnice*, corupţia este mai larg răspândită în instituţiile medicale (69%), instanţele de judecată (66%), poliţie (63%), procuratură (61%), instituţiile de învăţământ (65%), (comparativ cu 2012, a crescut ponderea celor care susţin că fenomenul s-a amplificat în instanţele de judecată cu +7% şi în instituţiile medicale +2%). *Oamenii de afaceri* consideră că cele mai afectate de corupţie sunt instanţele de judecată (53%), poliţia (50%), vama (46%), organele de eliberare a autorizaţiilor de construcţie şi inspectoratele fiscale (comparativ cu 2012, a crescut ponderea celor care susţin că fenomenul corupţiei s-a extins în instanţele de judecată cu +1%) [110].

La solicitarea de a răspunde care ramură a puterii de stat o consideră mai coruptă, cea mai mare parte a respondenţilor a evidenţiat **sistemul judecătoresc**, opinia respectivă a oamenilor de afaceri atingând cifra de 60,6% comparativ cu 51,9% în 2012.

Prezenţa fenomenului corupţiei în sistemul judecătoresc din Republica Moldova cauzează o scădere majoră a nivelului de încrede a populaţiei în instanţele de judecată. Un studiu realizat în 2013 de compania internaţională Gallup, privind gradul de încredere a populaţiei în justiţie, relevă că 70% din moldoveni nu au încredere în justiţie, doar 28% au menţionat că au încredere, la acest capitol Republica Moldova fiind clasată pe locul 12 din 13 state ex-sovietice. După cum se menţionează în studiu, gradul de neîncredere în sistemul judecătoresc este determinat de gradul înalt de corupție și deficienţele din sistem [141]. **Indicele Supremaţiei Legii** este cel mai slab indicator ce stă la baza formării IPC din 2014 în cazul Republicii Moldova (2014) [143]. Potrivit studiului *Indicele Supremaţiei Legii (2014)*, Republica Moldova se plasează pe locul 75

din 99 de ţări, fiind clasată printre primele state cu venituri mici şi mijlocii, la majoritatea indicatorilor privind supremaţia legii. Performanţa acestor state în cadrul studiului din 2014 este similară cu cea din anul precedent. Republica Moldova depăşeşte majoritatea ţărilor din regiune care au acelaşi nivel de venituri doar la capitolul asigurarea ordinii şi securităţii (plasându-se pe locul 40 în general şi pe locul 6 printre ţările cu venituri mici şi mijlocii), precum şi în ce priveşte asigurarea accesului la informaţii publice.

De asemenea, conform studiului, la capitolul absenţa corupţiei Republica Moldova a fost plasată pe locul 88 la nivel global cu scorul 0,32 puncte şi, respectiv, locul 3 de la urmă în regiune. Republica Moldova este caracterizată ca un stat în care persoanele publice folosesc puterea deţinută pentru câştiguri private, ca un stat unde corupția poate îmbrăca multe forme, printre care luarea de mită, nepotismul, extorcarea de fonduri, înșelăciunea, delapidarea, precum și inechitatea în furnizarea de servicii publice.

Indicatorii cei mai mici au fost obţinuţi la capitolul exercitarea justiţiei civile şi penale care este împiedicată de imixtiune, corupţie şi încălcarea procedurilor, scorurile fiind de doar 0,41 puncte în cazul justiţiei civile (poziţia 76) şi de 0,33 puncte în cazul justiţiei penale (poziţia 82).

La fel şi studiul *The Global Competitinevness Report 2013-2014* a poziţionat instituţiile din Moldova pe locul 122, în special independenţa juridică pe locul 145, eficienţa cadrului legal privind soluţionarea disputelor (litigiilor) comerciale pe locul 131 şi protecţia proprietăţii intelectuale pe locul 125 din 148 de state [140].

Răspândirea fenomenului corupţiei în justiţie, este condiţionată în mare parte de lipsa unui mecanism eficace de asigurare a supremaţiei legii şi de control al deciziilor judecătoreşti. Cu toate că au fost înregistrate unele succese şi reforme în sistemul judiciar, fenomenul corupţiei din sistemul dat devine unul din principalii factori negativi ce se răsfrâng asupra imaginii Republicii Moldova pe arena internaţională şi care pot crea impedimente majore în procesul de integrare europeană. Efectele corupţiei în justiţie a adus prejudicii nu doar cetăţenilor şi Guvernului Republicii Moldova, dar şi investitorilor străini [28]. Mass-media naţională a fost inundată, în ultimii ani, de cazuri ce au la bază decizii judecătoreşti ilegale care au dus la prejudicierea cetăţenilor, Guvernului prin cazurile pierdute la CEDO, investitorilor străini în urma cazurilor de atac radier etc.

Cele mai scăzute niveluri de corupţie sunt în ţările în care concurenţa politică este de intensitate medie, de obicei aceste state deţin o cultură politică dezvoltată de-a lungul a sute de ani. O instabilitate politică prea mare în statele de tranziţie conduce în mod firesc la asumarea de către politicieni a strategiilor de tipul „*după mine şi potopul*”. Pe de altă parte, autocraţia este un mediu favorabil pentru apariţia unei corupţii sistematice şi organizate, aflate în afara capacităţilor de control ale societăţii civile. Aceasta nu constituie însă o regulă generală. Republica Belorus şi Mongolia, de exemplu, ţări care nu au implementat importante reforme economice orientate

către piaţă, sunt percepute ca fiind mai puţin corupte în virtutea regimurilor lor autocratice. Cele mai avansate ţări pe calea reformelor (Estonia, Cehia, Ungaria), de asemenea, sunt atribuite la statele cu niveluri scăzute ale corupţiei.

Menţionăm, totodată că, în general, manifestarea fenomenului corupţiei în Europa are un caracter regional, datorită în mare parte evoluţiei istorice şi social-politice a fiecărei regiuni în parte. Efectuând o analiză a evoluţiei IPC pe parcursul a trei ani (2012-2014), putem constata că fenomenul corupţiei se manifestă ca o „epidemie" regională la diferite intensităţi, IPC variind în medie în Europa de la 90 pct. până la 26 pct. (a se vedea *Tabelul 2.4*). Conform datelor Transparensy International, statele scandinave sunt cel mai puţin afectate de fenomenul corupţiei. Nivelul Indicelui de Percepţie a Corupţiei timp de trei ani a variat între 86 şi 90 p., menţinându-se în aceste state, astfel, la cote maxime.

Obţinerea acestor rezultate pozitive de ţările din nordul Europei pot fi explicate prin prisma stabilităţii politice şi economice formate de-a lungul timpului. Este de menţionat şi faptul că statele din nordul Europei au fost şi cel mai puţin afectate de cele două războaie mondiale. Astfel, în prezent acestea dispun de cele mai bune politici sociale orientate spre bunăstarea populaţiei, fapt ce creează un grad înalt de respingere a actelor de corupţie din partea populaţiei.

Tabelul 2.4. Scorul IPC în unele state din Europa, 2012-2014

Regiunea	**Ţara**	**Scorul IPC 2012-2014**			
		2012	**2013**	**2014**	**Media**
State occidentale (Europa de Vest)	*Franţa*	71	71	69	**70**
	Germania	79	78	79	**79**
	Italia	42	43	43	**43**
State scandinave (Europa de Nord)	*Finlanda*	90	89	89	**89**
	Suedia	88	89	87	**88**
	Norvegia	85	86	86	**86**
Europa Centrală	*Polonia*	58	60	61	**60**
	Cehia	49	48	51	**49**
	Romania	44	43	43	**43**
State baltice (Europa de Nord-Est)	*Lituania*	54	57	58	**56**
	Letonia	49	53	55	**52**
	Estonia	64	68	69	**67**
State din CSI (Europa de Est)	*Moldova*	36	35	35	**35**
	Ucraina	26	25	26	**26**
	Rusia	28	28	27	**28**

Sursa: Transparency Internaţional, Indicele Percepţiei Corupţiei [82]

Spre deosebire de statele din nordul Europei ce se menţin stabil la cote maxime ale IPC, statele din vestul Europei, precum Franţa, Germania, Italia, au intrat într-un proces de stagnare a creşterii Indicelui de Percepţie a Corupţiei sau chiar mai mult − de descreştere, precum este şi în cazul Franţei. În ultimii trei ani se observă o stagnare a IPC, datorită în mare măsură efectelor crizei economice mondiale şi migraţiei masive a populaţiei din estul Europei, Orientul Mijlociu şi nordul Africii în aceste state, fapt ce a dus şi la majorarea ratei criminalităţii în aceste ţări. Datorită

mecanismelor de control şi legislaţiei perfecte, aceste state au potenţialul menţinerii unui nivel scăzut de corupţie. Nivelul IPC în aceste state s-a menţinut în ultimii trei ani între 43 şi 79 puncte.

După deturnarea regimurilor socialiste şi ieşirea de sub influenţa politică a Uniunii Sovietice a statelor ce făceau parte din blocul militar al Tratatului de la Varşovia (1955), majoritatea dintre acestea (Polonia, România, Ungaria etc.) s-au pomenit într-o situaţie economică dificilă. Procesul de tranziţie către o economie de piaţă liberă bazată pe principii democratice a decurs anevoios, însă cu rezultate pozitive de la an la an. Conform evoluţiei IPC, putem observa că nivelul percepţiei fenomenului corupţiei la începutul anilor 2000 era încă destul de semnificativ. Totodată, aderarea acestor state la Uniunea Europeană şi implementarea noilor standarde a dus spre menţinerea unui trend în creşterea IPC, acesta variind în ultimii trei ani între 43 şi 61 puncte.

Un exemplu benefic în procesul de diminuare a fenomenului corupţiei pentru Republica Moldova îl constituie practica statelor baltice situate în estul Europei. Foste parte şi ele a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), statele baltice, după obţinerea independenţii au marcat succese remarcabile pe plan politic şi economic, aderând ulterior la Uniunea Europeană şi la NATO. În prezent, nivelul IPC în aceste state variază între 55 şi 69 pct., fapt ce denotă obţinerea unor rezultate mai bune chiar şi decât unele state din sud-estul Europei, precum Bulgaria, România, Grecia).

Comparativ cu restul regiunilor din Europa, statele din estul Europei (Ucraina, Moldova, Bielorusia, Rusia etc.) sunt cele mai expuse fenomenului corupţiei. Majoritatea dintre aceste state, cu toate că au obţinut independenţa, după destrămarea Uniunii Sovietice au moştenit automat un sistem administrativ sovietic învechit ce nu a fost supus reformării din start datorită conducătorilor „noi" care au venit tot din fosta conducere sovietică în cea orientată spre democratizarea necunoscută până atunci. Perioada de tranziţie este remarcată de crize economice şi politice de-a lungul mai multor ani, astfel încât fenomenul corupţiei a ajuns să fie mai mult o „necesitate" în rezolvarea problemelor decât un obstacol. Practic, în statele din estul Europei fenomenul corupţiei a înlocuit automat vechiul regim, deoarece în justiţie au loc „licitaţii" pe marginea oferirii câştigului de cauză de către instanţă, în medicină procesul de vindecare este mai dureros decât durerea unei maladii, iar în învăţământ este nevoie nu doar de capacităţi şi abilităţi, ci şi de investiţii.

Republica Moldova rămâne a fi clasată după IPC în fruntea statelor din spaţiul CSI, devansând Ucraina şi Rusia, însă rezultatele obţinute în ultimul deceniu sunt nesemnificative, IPC în aceste state variază de la 27 la 36 puncte. Odată cu schimbarea politicii din ultimii ani, adoptarea unor standarde europene a condus la o majorare neesenţială a IPC, în cazul Republicii Moldova (35 puncte), anunţând astfel un început nou al luptei împotriva corupţiei. Cele

menţionate demonstrează că corupţia este percepută ca fiind cea mai înaltă în ţările care au înregistrat succese medii pe calea tranziţiei. O explicaţie a unei asemenea situaţii ar fi că în aceste state, unde deja există un nivel mai înalt de libertate economică decât acum un deceniu, nu sunt suficient de dezvoltate instituţiile necesare unui sistem de piaţă, după cum ar fi un sistem judecătoresc independent sau un cod civil eficient pentru respectarea drepturilor contractuale. Drepturile de proprietate nu sunt bine definite, nu sunt garantate şi nu există o responsabilitate publică a guvernului sau o transparenţă clară în utilizarea resurselor publice. Anume aceste inadvertenţe au subminat eforturile reformatoare şi au împiedicat mai mult timp relansarea economică. Publicul a perceput descentralizarea economică şi politică drept o descentralizare a oportunităţilor de încasare a mitei şi a oportunităţilor de percepere a rentelor ilegale.

La ora actuală nu putem spune că în Moldova democratizarea şi tranziţia economică au asigurat şi o imunizare contra corupţiei. Instabilitatea politică, corupţia şi subdezvoltarea s-au intensificat reciproc până la asemenea niveluri, încât statului îi este atribuit tot mai des calificativul de *„stat slab”* [113, p.42], chiar de *„stat corupt”*.

În scopul analizării gradului de răspândire a fenomenului corupţiei în Republica Moldova la nivel local, după cum s-a menţionat deja, de către autorul tezei a fost realizată o cercetare prin aplicarea anchetei sociologice în bază de chestionar, cu tematica *„Fenomenul corupţiei în Moldova”* (2013, pe un eşantion de 632 de persoane).

Opinia respondenţilor cu privire la gradul de răspândire a corupţiei în ţară, pe o scară de la 0 la 10 *(unde 10 indică un nivel înalt al corupţiei şi 0 un nivel scăzut al corupţiei)*, confirmă importanţa corupţiei în topul problemelor sociale. Majoritatea respondenţilor consideră că nivelul corupţiei în ţară este destul de mare *(Figura 2.3)*, acordând o notă medie de 8,4 puncte. Amplasând ipotetic această notă medie de 8,4 punte, ce reflectă opinia populaţiei autohtone cu privire la gradul de răspândire a corupţiei, pe scara de calcul a indicelui de percepţie a corupţie, calculat de TI, am obţine un indicator de 16 puncte *(unde 0 indică un nivel înalt al corupţiei şi 100 un nivel scăzut al corupţiei)*. În cazul Republicii Moldova indicele de percepţie a corupţiei în 2013 a fost de 35 puncte, fapt ce denotă că opinia respondenţilor autohtoni este mai dură faţă de răspândirea corupţiei în ţară, decât nivelul de percepere a corupţiei calculat de către experţii din afară.

Cea mai frecventă sursă de informare despre corupţie o reprezintă, în opinia respondenţilor, *observaţiile proprii* asupra diferenţelor dintre avere şi venituri ale unor persoane (34%), *mass-media* prin canalele sale de televiziune, radio, ziare, Internet (30%), urmată de *experienţa personală* (22%). Experienţele personale reprezintă cea mai demnă sursă de informare (a se vedea *Figura 2.4*). ***Salariul mic, preţurile înalte şi sărăcia reprezintă cele mai importante cauze menţionate de respondenţi*** ce favorizează în foarte mare şi mare măsură corupţia din Republica Moldova.

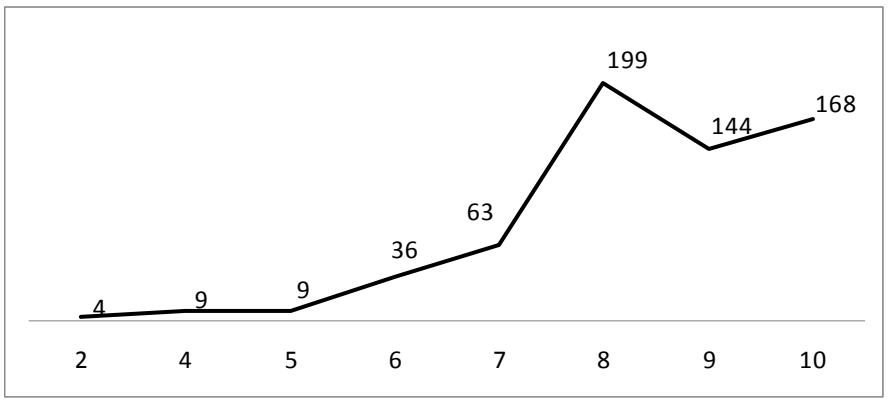

Fig. 2.3. Nivelul corupţiei în Republica Moldova în opinia respondenţilor

Sursa: Cercetarea autorului *„Fenomenul corupţiei în Moldova”*, 2013.

De asemenea, majoritatea respondenţilor (54%) au menţionat că fenomenul corupţiei este o problemă pentru localitatea lor (a se vedea *Figura 2.5*). În dependenţă de localitate, diferenţele de opinie cu privire la problema corupţiei în localitate nu diferă esenţial, doar în oraşele mai mari (Chişinău, Bălţi) se atestă o pondere mai mare cu 2-3% a respondenţilor ce au menţionat că corupţia este o problemă pentru localitatea lor.

Totodată, 342 din respondenţi (51%) au menţionat că au avut de suferit personal din cauza fenomenului corupţiei. Practic, jumătate din respondenţi au menţionat că au fost prejudiciaţi din cauza corupţiei. Ponderea cea mai mare a persoanelor care au avut de suferit de pe urma corupţiei se atestă în mun. Chişinău − 15 %, Cahul − 12,6% şi Bălţi − 12,9%, iar cea mai joasă este în Ştefan Vodă − 8,2%. Putem constata deci că impactul fenomenului corupţiei asupra populaţiei este caracteristic pentru toate localităţile, iar amploarea cea mai mare este în localităţile mai populate. Faptul dat poate fi explicat prin concentraţia mai mare a resurselor administrative în aceste localităţi şi a numărului de populaţie.

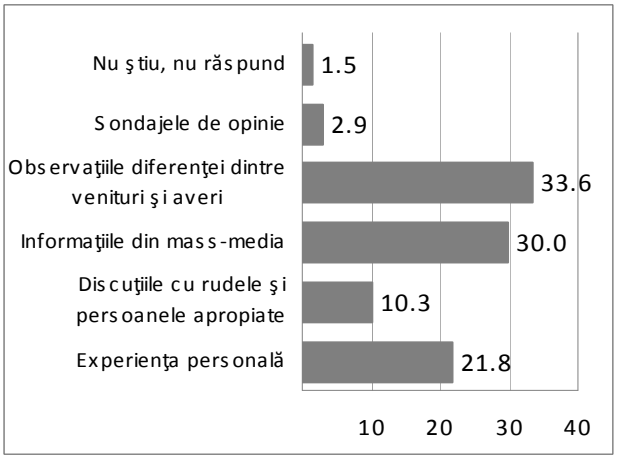

Fig. 2.4. Principalele surse de informare cu privire la corupţie

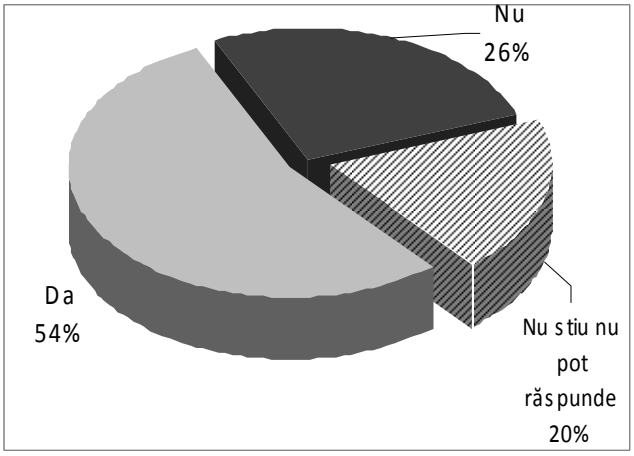

Fig. 2.5. Reprezintă o problema corupţia în localităţi?

Sursa: Cercetarea autorului *„Fenomenul corupţiei în Moldova”*, 2013.

Respondenţii au indicat că prejudiciul cauzat în urma actelor de corupţie a fost între sumele de 50 lei şi 40 mii lei. Totodată, 342 de respondenţi (51%) au declarat că în ultimii doi ani, prin

acte de corupţie li s-a cauzat un prejudiciu total de **1 075 170** lei. Cel mai mare prejudiciu cauzat de fenomenul corupţiei a fost indicat în cazul respondenţilor din Chişinău şi Bălţi, unde sumele prejudiciate depăşesc 150 mii lei (a se vedea *Tabelul 2.5*). Cele mai mici prejudicii au fost cauzate respondenţilor din raioanele Sângerei − 88 mii şi Ştefan Vodă − 70 mii lei. În ansamblu, putem observa că prejudiciile suferite de populaţie din cauza corupţiei sunt caracteristice pentru toate localităţile ţării. Faptul dat poate fi explicat prin tendinţa fenomenului corupţiei de a se extinde de la structurile centrale sau de la funcţionarii de rang înalt spre instituţiile regionale în rândul funcţionarilor simpli, prin aplicarea unor metode ilegale similare.

Extinderea corupţiei în condiţiile în care nu este sub control sau nu este stopată la timp poate fi asociată cu termenul „caracatiţă", datorită expansiunii realizate prin răspândirea tentaculelor caracatiţei. Din cei 342 de respondenţi (51%) ce au indicat că au fost prejudiciaţi din cauza corupţiei, **281** (44%) au menţionat **destinaţia plăţilor ilegale** sau problemele ce au fost rezolvate prin plăţi ilegale. Astfel, în urma analizării pe domenii şi instituţii a „problemelor rezolvate" de către respondenţi s-a constatat că:

Tabelul 2.5. Prejudiciul cauzat de fenomenul corupţiei în dependenţă de localitate

Localitatea	Numărul de persoane	Prejudiciu lei
Chişinău	52	158 250
Bălţi	44	154 400
Edineţi	37	128 150
Dubăsari	37	123 600
Cahul	43	122 800
Comrat	33	116 900
Criuleni	35	112 300
Sângerei	33	88 650
Ştefan Vodă	28	70 120
În total	**342**	**1 075 170**

Sursa: Cercetarea autorului *„Fenomenul corupţiei în Moldova"*, 2013.

- În ***domeniul sănătăţii*** − 94 de respondenţi au indicat un prejudiciu total de 270 950 lei, destinaţia plăţilor fiind pentru *intervenţii chirurgicale, internare, tratament, consultaţii, naşterea copilului, obţinerea unor servicii mai calitative* etc.

- În ***domeniul învăţământului*** − 72 de respondenţi au indicat un prejudiciu total de 235 450 lei, destinaţia plăţilor fiind pentru *înmatriculare, examene de absolvire, teze, examene la bacalaureat, acte, lichidarea restanţelor, fonduri şcolare exagerate, înscrierea la grădiniţe a copiilor*. O situaţie similară a formelor de corupere a fost înregistrată şi în anul 2009 în cercetarea *„Percepţia corupţiei în sistemul educaţional",* [22, p.31-32], unde respondenţii intervievaţi au menţionat că plătesc neoficial pentru *fondul clasei, fondul şcolii, reparaţia şcolii, consolidarea bazei tehnico-materiale,* iar cele mai frecvente posibilităţi de corupţie s-au evidenţiat ca fiind *şantajarea la examenele de bacalaureat, pentru obţinerea unor note mai mari la examenele de specialitate în universităţi*, precum şi *pentru înmatriculare în instituţiile de învăţământ*.

- În ***domeniul poliţiei*** − 47 de respondenţi au indicat un prejudiciu total de 219 770 lei, destinaţia plăţilor fiind pentru *neatragerea la răspundere, „ungerea roţilor", protecţie*.

- În ***instanţele de judecată*** − 23 de respondenţi au menţionat un prejudiciu total de 180 200 lei, destinaţia plăţilor fiind pentru *obţinerea unei sentinţe favorabile, pentru apărarea averii personale, pentru a grăbi procedurile.*

- În ***domeniul vamal*** − 13 respondenţi au indicat un prejudiciu total de 55 000 lei, destinaţia plăţilor nefiind indicată.

- În ***administraţia publică locală*** (primării) − 7 respondenţi au indicat un prejudiciu total de 50 800 lei, destinaţia plăţilor nefiind indicată.

- Doi respondenţi au indicat un prejudiciu total de 19 mii lei, bani ce au fost necesari pentru rezolvarea unor probleme la ***procuratură***.

Alţi 46 de respondenţi au indicat un prejudiciu total de 44 mii lei, destinaţia plăţilor fiind pentru diverse instituţii şi servicii (a se vedea *Figura 2.6*).

În opinia respondenţilor, cele mai corupte domenii sunt **medicina şi învăţământul**, instituţii cu care interacţionează cel mai des populaţia. Din sumele totale neoficiale **1 075 mii** lei indicate de 47% din respondenţi, 506 400 lei au fost direcţionaţi către instituţiile medicale şi de învăţământ.

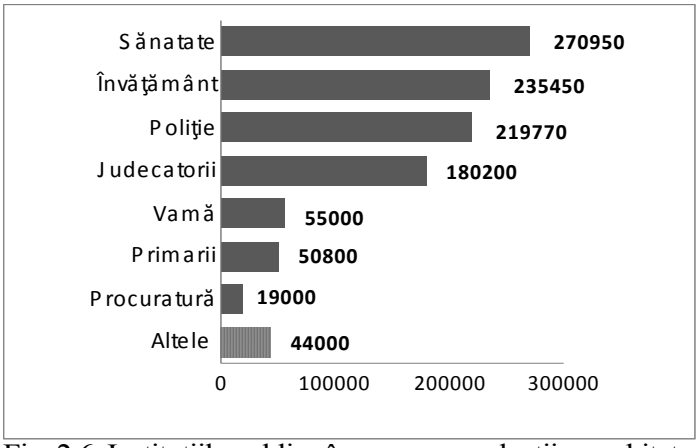

Fig. 2.6. Instituţiile publice în care respondenţii au achitat neoficial servicii

Sursa: Cercetarea autorului *„Fenomenul corupţiei în Moldova”*, 2013.

Totodată, s-a constatat că spre organele de drept şi control ale statului (precum: Poliţia, Procuratura, Vama, Judecătorii) au fost direcţionate sume neoficiale în total de cca 473 970 lei, ceea ce constituie 44% din suma totală a plăţilor neoficiale menţionate de respondenţi. Or**,** *volumul plăţilor neoficiale în organele de drept şi de control ale statului nu diferă esenţial de volumul celor direcţionate în instituţiile sociale de medicină şi învăţământ împreună luate, unde şi numărul de angajaţi este mult mai mare decât în organele de drept şi control.*

Suma medie a plăţilor neoficiale indicate de respondenţi, care au fost oferite în ultimii doi ani, calculată per persoană, constituie în medie cca 3760 lei, iar o persoană este nevoită să ofere anual plăţi neoficiale în medie de 1880 lei.

La întrebarea ce ţine de fenomenul corupţiei instituţional la nivel local, respondenţii au menţionat că cele mai corupte instituţii din localitatea lor sunt: poliţia (414), primăria (263), instituţiile medicale (189) (a se vedea *Figura 2.7*). Practic, se observă un grad înalt de neîncredere în instituţiile locale de poliţie şi administraţie locală, instituţii ce sunt de primă importanţă în apărarea drepturilor cetăţenilor la nivel local.

Datele tuturor sondajelor de opinie menționate, constată că majoritatea populaţiei nu resimte o îmbunătăţire a situaţiei cu privire la diminuarea corupţiei în țară. Acest fapt, este confirmat și de

reprezentanții societății civile, participanți la intervievare, prin următoarele afirmaţii: *„gradul înalt de tolerare a corupției de către populație, care nu s-a schimbat timp de 10 ani”* [Q16]; *„lipsa unor sancțiuni pentru acte de corupție în rândul persoanelor cu statut înalt din țară”* [Q18]; *„experiența continuă de implicare în acte de corupție a funcționarilor publici”* [Q19].

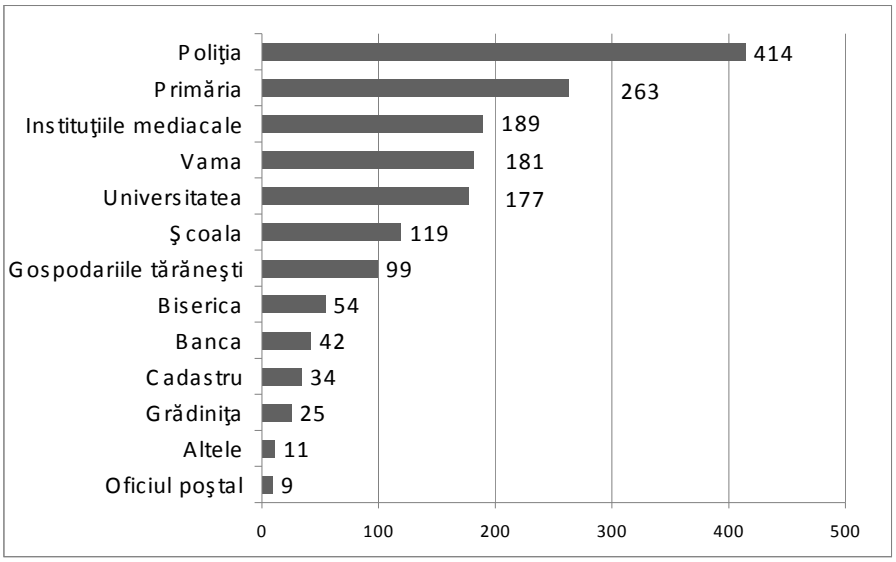

Fig. 2.7. Instituţiile locale în care persistă fenomenul corupţiei în opinia respondenţilor
Sursa: Cercetarea autorului *„Fenomenul corupţiei în Moldova”*, 2013.

Rezumând cele expuse *supra*, putem constata că intensitatea fenomenului corupţiei în Europa este percepută în corelaţie directă cu echilibrul politic din state şi cu situaţia economică. Practic, exemplul Greciei şi Italiei din ultimii doi ani demonstrează că înrăutăţirea situaţiei economice în ţară favorizează creşterea numărului actelor de corupţiei. Aspecte similare sunt resimţite şi în Republica Moldova în urma schimbării puterii în stat şi demarării reformelor în majoritatea domeniilor. Pe fundalul crizei economice mondiale ce a afectat şi Republica Moldova, precum şi al dezechilibrului politic intern, în ultimii trei ani s-a amplificat în general nivelul criminalităţii, inclusiv al economiei tenebre şi al fenomenului corupţiei. Stoparea răspândirii corupţiei şi obţinerea unor rezultate mai pozitive în prevenirea acestui fenomen ţine doar de eficienţa procesului de modernizare demarat prin majore reformări sistemice.

Cetăţenii din ţările care aspiră la integrarea în UE trăiesc, într-o anumită măsură, în „lumi sociale” care nu sunt compatibile cu tipul de cultură care a făcut posibilă modernitatea. Modul de schimbare socială care se realizează prin transfer instituţional se poate produce printr-un proces tehnologic de sus în jos, în timp ce procesul de modernizare a „lumilor sociale” nu se poate realiza într-o manieră asemănătoare. Modernizarea se produce printr-un proces de învăţare autonomă. De aceea, măsurile administrative şi politice îndreptate către acest scop trebuie să îmbine proceduri „de sus în jos” cu procese de „jos în sus”, pentru a atinge eficienţa. Instituţiile şi modelele de comportament trebuie armonizate, în scopul unei susţineri reciproce. Procesele de schimbare socială pe care le presupune integrarea în UE se confruntă cu o dublă dificultate: cea a

ancorării în modelele de percepţie existente în conştiinţa publică şi cea de ajustare a lor, astfel încât să îndeplinească noile criterii de raţionalitate [1, p.382-383].

2.2. Legislaţia Republicii Moldova privind prevenirea corupţiei în contextul legislaţiei internaţionale

Activitatea anticorupţie este o activitate complexă care trebuie să se bazeze pe implementarea simultană a totalităţii masurilor de educaţie, prevenire şi combatere a fenomenului, precum şi de înlăturare a consecinţelor actelor de corupţie în societate. Realizarea acestor măsuri şi asigurarea unei activităţi eficiente anticorupţie este posibilă în condiţiile adoptării şi implementării unui cadru legislativ naţional, în care ar fi reglementate normele privind fiecare din masurile menţionate şi bazate pe principiile recunoscute la nivel internaţional. În ultimii ani Republica Moldova a depus eforturi semnificative şi a desfăşurat mai multe activităţi care au avut drept scop îmbunătăţirea cadrului legislativ al activităţii anticorupţie.

În contextul procesului de asociere la Uniunea Europeană, problematica prevenirii şi combaterii corupţiei joacă un rol important pentru statele din regiune, fapt ce rămâne a fi de importanţă majoră şi pentru Republica Moldova. Spre deosebire de alte zone, precum sunt statele scandinave, baltice, în care procesul de implementare a mecanismelor anticorupţie este foarte dezvoltat, actele normative elaborate şi adoptate la nivelul Uniunii Europene sunt relativ puţine, accentul fiind pus pe rezolvarea problemelor practice cu care se confruntă statele membre prin acele măsuri ce răspund cel mai bine scopului urmărit. Nu există soluţii universale care să rezolve în mod unitar toate problemele cu care se confruntă statele membre, fiecare dintre acestea încercând să identifice tehnicile cele mai eficiente pentru depăşirea propriilor dificultăţi. Totodată, trebuie remarcat faptul că unele metode, cum ar fi **creşterea transparenţei** în privinţa **folosirii banilor publici** sau în privinţa **averilor celor care ocupă funcţii publice,** s-au impus ca fiind bune practici la nivelul statelor membre.

Instituirea unei agenţii naţionale anticorupţie reprezintă o practică internaţională, în care scop Republica Moldova a semnat şi a ratificat un şir de documente internaţionale. Printre acestea:

- **Convenţia penală privind corupţia**, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999, semnată de Republica Moldova la 24 iunie 1999 şi ratificată la 30.10.2003 prin Legea nr.428-XII, care stabileşte că *„fiecare stat adoptă măsuri necesare pentru a abilita persoane sau entităţi să se specializeze în lupta împotriva corupţiei. Ele trebuie să dispună de independenţă necesară, în cadrul principiilor fundamentale ale sistemului juridic al statului, pentru a-şi exercita funcţiile eficient şi liber de orice presiune”*.
- **Convenţia ONU împotriva corupţiei**, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.158-XVI din 06.07.2007, care îndeamnă ca *„în fiecare stat parte, conform principiilor*

fundamentale ale sistemului său juridic, să se creeze unul sau mai multe organisme, după cum convine, însărcinate să prevină corupţia".

- **Declaraţia cu privire la 10 măsuri de curmare a corupţiei în Europa de Sud-Est**, semnată la Bruxelles în Mai 2005, care a angajat Republica Moldova *„în alocarea suficientă a resurselor umane pentru instituţiile responsabile de prevenirea corupţiei"*.

Reglementările internaţionale – începând cu Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate (2000) – introduc în politica sancţionatorie mecanismul confiscării bunurilor utilizate de grupările criminale în scopul anihilării capacităţii acestora de a continua să comită infracţiuni. Convenţia prevede, în articolul 12(7), posibilitatea ca statele semnatare să inverseze sarcina probei cu privire la caracterul legal al dobândirii bunurilor. Această noua abordare are ca izvor constatarea că grupările de crimă organizată se dispensează mai uşor de unii dintre membrii lor (mai ales de aceia care nu au funcţii de conducere), decât de veniturile pe care le-au dobândit pe parcursul activităţii lor infracţionale. Aceste venituri permit organizaţiilor criminale să racoleze noi executanţi pentru a-i înlocui pe cei care sunt condamnaţi la pedepse privative de libertate. De asemenea, veniturile semnificative obţinute din activităţile ilegale finanţează dezvoltarea organizaţiilor criminale şi pătrunderea lor în zone noi de activitate. Nu în ultimul rând, **confiscarea bunurilor dobândite de organizaţiile criminale** este importantă din perspectiva recuperării unei părţi din investiţiile semnificative realizate de stat pentru înfiinţarea unor organe de aplicare a legii eficiente în combaterea fenomenului criminalităţii organizate şi pentru susţinerea sistemului de justiţie penală.

Articolul 20 al *Convenţiei ONU împotriva corupţiei* invită statele semnatare să caute soluţii în propriul sistem legislativ şi instituţional pentru a sancţiona penal îmbogăţirea nejustificată, adică mărirea patrimoniului unei persoane aflate într-o funcţie publică care nu poate fi explicată rezonabil din perspectiva veniturilor legale obţinute de respectiva persoană pe durata mandatului. Deşi acest articol nu conţine o obligaţie fermă a statelor semnatare, ci doar o invitaţie făcută acestora pentru a analiza posibilitatea introducerii unei astfel de sancţiuni, includerea sa în Convenţia ONU împotriva corupţiei indica importanţa semnificativă acordată acestei probleme la nivel internaţional.

De asemenea, în acest document putem constata, prezenţa unor iniţiative legislative internaţionale la capitolul promovării înfiinţării unor organe specializate în combaterea corupţiei, independente şi asigurate material, pentru a putea interveni în orice sector al domeniului public, la care actorii societăţii să poată apela în caz de necesitate. Această prevedere din Convenţia ONU s-a suprapus peste tendinţa de a înfiinţa instituţii anticorupţie fie în zona organelor de aplicare a legii, fie în zona procuraturii. Astfel, au fost create: Comisia de Standarde în Sectorul Public (Irlanda), Biroul de Etică Guvernamentală (SUA), Comisia pentru Funcţionarii Publici (Marea Britanie),

Biroul pentru Fraude Grave (Marea Britanie), Direcţia Naţională Anticorupţie (România), Procuratura Anticorupţie (Spania), Agenţia Naţională de Integritate (România), Centrul de Prevenire şi Combatere a Corupţiei (Letonia), HIDDA (Albania), Comisia Centrala de Prevenire a Corupţiei (Slovenia), Parchetul pentru Combaterea Crimei Organizate şi Corupţiei (Croaţia). După cum observăm, aceste organisme au atribuţii diferite, dar toate funcţionează în scopul prevenirii şi/sau combaterii corupţiei.

În Republica Moldova, principalul organ de aplicare a legii specializat în lupta împotriva corupţiei este ***Centrul Naţional Anticorupţie (CNA),*** care activează în baza Legii cu privire la Centrul Național Anticorupție, nr.1104-XV din 06.06.2002. Pe lângă activitatea operativă în ceea ce priveşte corupţia şi spălarea banilor, CNA desfăşoară şi o activitate analitică criminogenă şi de prevenire. *Procuratura Anticorupţie* reprezintă organul de specialitate din cadrul Procuraturii Generale care are competenţa de a instrumenta dosare de corupţie fie împreună cu CNA, fie împreună cu alte organe de urmărire penală.

CNA este subordonat Parlamentului, directorul acestuia este numit de legislativ, la propunerea comisiei parlamentare, pe un termen de patru ani. Din cauza efervescenţei politice, conducerea CNA a cunoscut schimbări frecvente de la înfiinţare până în prezent. Aceste schimbări afectează stabilitatea instituţională şi cea a personalului, deoarece la momentul schimbării conducerii întreg personalul CNA trebuie să fie reconfirmat pe post de noua conducere. Faptul ca în ultima vreme aproape toţi angajaţii au fost reconfirmaţi nu înlătură problema de fond legată de această procedură − instabilitatea structurală a profesioniştilor CNA în funcţiile publice. Acest mecanism se aplică la nivelul întregii administraţii publice centrale şi reprezintă un risc major de politizare a funcţiei publice.

De asemenea, *Convenţia ONU împotriva corupţiei* prevede în articolul 30 obligaţia statelor de a **evalua sistemul imunităţilor** diverselor categorii de oficiali publici pentru a permite investigarea şi instrumentarea dosarelor de corupţie. La nivel european există o varietate de modele în ceea ce priveşte imunităţile de care se bucură diferiţii oficiali publici, ideea care stă la baza tuturor fiind aceea că **imunitatea nu trebuie să se transforme în imunitate totală şi să permită situarea unora dintre membrii societăţii deasupra legii**. În Republica Moldova, de exemplu, imunitatea parlamentară a fost instituit pentru a proteja parlamentarii împotriva unor procese penale pentru afirmaţiile făcute în Parlament în contextul exercitării mandatului ce le este dat de către cetăţeni. În cazul judecătorilor, conform legislaţiei, imunitatea poate fi înlăturată doar de Consiliul Superior al Magistraturii, la solicitarea Preşedintelui Republicii Moldova sau de Procurorul General al Republicii Moldova (conform ultimelor ajustări legislative doar în cazurile de corupţie). Înainte de începerea urmăririi penale organele de anchetă nu sunt în măsură să adune probe despre persoana investigată, drept pentru care dosarul ce poate fi transmis Preşedintelui

pentru sesizarea Consiliului este extrem de fragil din punct de vedere probatoriu. În plus, în ţări cu populaţie relativ mică cercurile profesionale sunt foarte strânse, iar confidenţialitatea informaţiei este greu de păstrat. Acest nivel de protecţie a judecătorilor este cu atât mai greu de susţinut logic cu cât dosarele ar trebui să ajungă oricum în faţa instanţelor de judecată formate tot din judecători. Cadrul legislativ actual din Moldova oferă o protecţie exagerată pentru judecători, generând situaţii dificile în practică atunci când suspiciunile de corupţie privind un anumit judecător ajung în presă, iar organele penale sunt în imposibilitatea de a acţiona. Practic, se simte necesitatea ca în cazurile de corupţie imunitatea judecătorilor să fie eliminată complet.

Indiferent de categoria de oficiali publici, la baza mecanismelor de ridicare a imunităţii trebuie să stea principiul, conform căruia organele competente să fie în drept să ridice imunitatea. Ele nu trebuie să se substituie organelor de anchetă sau instanţelor judiciare, ci urmează să verifice dacă există suspiciuni care să fundamenteze necesitatea unor investigaţii penale.

Convenţia ONU împotriva Corupţiei, precum şi Convenţia penală împotriva corupţiei a Consiliului Europei, la care a aderat şi Republica Moldova, prevăd standarde minime de incriminare pe care statele semnatare trebuie să le respecte. Codul penal al Republicii Moldova nu defineşte sfera subiecţilor infracţiunilor de corupţie şi de serviciu, legiuitorul folosind diferiţi termeni, cum ar fi: persoana cu funcţie de răspundere, persoana cu înaltă funcţie de răspundere, funcţionar, demnitar de stat etc. În lipsa unei definiţii unitare prevăzute de Codul penal este imposibil a concluziona că întreaga sferă a persoanelor din sectorul public sau numai o parte din ea este acoperită de prevederile legale. CNA a înaintat un proiect de lege care să definească în articolul 123 din Codul penal „*persoana cu funcţie de răspundere*", „*persoana publică*" şi „*persoana cu funcţie de demnitate publică"*, concepte care aduc o claritate mai pronunţată. De asemenea, pentru a fi reglementată şi corupţia funcţionarilor străini, în 2011 a fost propus ca în Codul penal să fie inclus şi articolul 123^1, care să definească persoana publică străină după cum urmează „O*orice persoană, numită sau aleasă, care deţine un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unui stat străin; persoana care exercită o funcţie publică pentru un stat străin, inclusiv pentru un organ public sau o întreprindere publică străină; persoana care exercită funcţia de jurat".* Această propunere este relevantă şi din perspectiva Convenţiei privind lupta împotriva corupţiei (1997) care implică oficiali ai comunităţilor europene sau şi ai statelor membre ale Uniunii Europene [32].

Legislaţia penală a Republicii Moldova prevede pentru infracţiunile de corupţie specificate în Capitolele XV şi XVI pedepse cu închisoarea, iar în mod alternativ − pedeapsa amenzii penale. În *Anexa 9* sunt incluse infracţiunile de corupţie relevante şi cele conexe acestora, precum şi pedepsele prevăzute pentru acestea de Codul penal al Republicii Moldova [202].

După cum se poate observa din *Anexa 9, pentru toate infracţiunile este prevăzută pedeapsa cu închisoarea sau amenda*. Acest regim sancţionator este în general susţinut prin argumente ce decurg din principiul umanismului prevăzut de art.4 al Codului penal. Interpretarea sa este una extrem de extensivă şi există un risc semnificativ ca prin acest mecanism să se înlăture complet caracterul descurajator al pedepselor pentru fapte de corupţie la care fac trimitere documentele internaţionale (spre exemplu, articolul 30 al Convenţiei ONU împotriva corupţiei). **Prevederea ce indică posibilitatea aplicării unei amenzi ca alternativă la pedeapsa cu închisoare indică un grad redus de pericol social pe care legiuitorul îl ataşează acestor infracţiuni**.

În practica cazurilor de corupţie pentru care se obţin condamnări finale, pedeapsa aplicată de instanţă este mai des amenda în limitele arătate în *Anexa 9,* fapt ce a dus practic la neîncarcerarea persoanelor corupte, ceea ce reduce toleranţa societăţii civile faţă de actele de corupţie. O asemenea abordare subminează eficienţa luptei împotriva corupţiei. Este imposibil a găsit o argumentare solidă faptului că statul investeşte importante resurse financiare în construirea unui sistem de instituţii de aplicare a legii şi judiciare pentru a pune în aplicare politici anticorupţie, dacă singurele sancţiuni aplicate la finele procesului sunt amenzile în cuantumuri nesemnificative, fapt ce nu descurajează comiterea actelor de corupţie în societate.

Totodată, este de menţionat că ***după obţinerea independenţei în Republica Moldova a fost creată o bază legislativă mai largă în scopul prevenirii fenomenului corupţiei în paralel cu procesul de combatere a acestuia***. Până la obţinerea independenţei, în Republica Moldova actele de corupţie erau reglementate de *Codul penal din 24.03.1961*. Capitolul 8 al acestui Cod penal, întitulat *„Infracţiunile săvârşite de persoane cu funcţii de răspundere“*, prevedea infracţiunile: abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art.184), excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu (art.185), neglijenţa (art.186), luarea de mită (art.187), mijlocirea mituirii (art.187/1), darea de mită (art.188), traficul de influenţă (art.188/1), falsul în acte publice (art.189), primirea de către funcţionar a recompensei nelegitime (art.189/3), nerespectarea de către persoana cu funcţii de răspundere a prevederilor Legii privind combaterea corupţiei şi protecţionismului (art.189/4) [201].

Odată cu obţinerea independenţei şi recunoaşterii internaţionale, în Republica Moldova au apărut un şir de acte legislative care au ca scop alinierea la standardele internaţionale în ce priveşte prevenirea şi combaterea fenomenului corupţiei. Este vorba de asemenea acte normative ce au fost adoptate treptat, precum:

- *Legea privind combaterea corupţiei şi protecţionismului, nr.900-XIV din 27.06.1996 (abrogată)* care urmărea preîntâmpinarea, depistarea şi curmarea infracţiunilor legate de corupţie, înlăturarea consecinţelor acestora şi pedepsirea vinovaţilor, precum şi preîntâmpinarea, depistarea şi curmarea protecţionismului. În Capitolul II respectiva lege prevede măsurile de preîntâmpinare a

corupţiei şi a protecţionismului, iar în Capitolul III stabileşte răspunderea pentru actele de corupţie şi de protecţionism [215];

- *Codul contravenţional al Republicii Moldova*, care, după adoptarea Legii privind combaterea corupţiei şi protecţionismului, , a fost completat cu dispoziţii privind răspunderea contravenţională pentru protecţionism şi nerespectarea prevederilor Legii nr.900-XIV din 27.06.1996, nedeclararea situațiilor de conflict de interese etc. [226];

- *Programul de stat privind combaterea criminalităţii, corupţiei şi protecţionismului pentru anii 1999 – 2002,* aprobat de Guvern în anul 1999, starea prevenirii şi combaterii corupţiei în republică în baza acestui program rămânând însă la nivelul declaraţiilor de intenţii [111, p.92];

- *Legea privind aderarea Republicii Moldova la Grupul de State contra Corupţiei (GRECO), nr.297-XV din 22.06.2001* [216]. Aderarea Republicii Moldova la GRECO, în anul 2001, a fost un prim pas în implementarea standardelor internaționale de luptă contra corupției.

- *Legea privind declararea şi controlul veniturilor şi al proprietăţii demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcţionarilor publici şi a unor persoane cu funcţie de conducere, nr.1264-XV din 19.07.2002* (în continuare − Legea privind declararea şi controlul veniturilor şi al proprietăţii), care a stabilit obligativitatea, precum şi modul de declarare şi de exercitare a controlului veniturilor şi proprietăţii. Scopul declarat al legii a fost de a institui măsuri de prevenire şi de combatere a îmbogăţirii fără justă cauză a subiecţilor ce cad sub incidenţa prevederilor ei [218];

- *Legea cu privire la Centrul Național Anticorupție*, *nr.1104-XV din 06.06.2002,* care prevedea instituirea unui organ de drept specializat în preîntâmpinarea, depistarea, cercetarea şi curmarea infracţiunilor economico-financiare, fiscale, a corupţiei, protecţionismului, spălării de bani şi finanţării terorismului [217]. În perioada 2009-2015 aceasta a suferit mai multe modificări ce viyau atribuțiile Centrului, subordonarea, procedura de angajare a personalului și a directorului etc.;

- *Hotărârea Parlamentului nr.1429-XV din 07.11.2002* pentru completarea articolului 1 din Hotărârea Parlamentului nr. 609-XIV din 01.10.1999 privind formarea organelor Procuraturii, reşedinţa lor şi circumscripţiile de activitate, structura şi personalul, prin care a fost instituită o nouă subdiviziune specializată a Procuraturii Republicii Moldova – Procuratura Anticorupţie. Pe lângă atribuţiile comune organelor procuraturii, atribuţiile specifice ale noii subdiviziuni includ: controlul modului în care angajaţii CNA respectă legea în exerciţiul funcţiunii; efectuarea nemijlocită a urmăririi penale în cauzele de corupţie şi în cauze conexe acestora, precum şi în caz de alte infracţiuni de rezonanţă socială; conducerea urmăririi penale efectuate de organele centrale şi teritoriale de urmărire penală ale CNA [212].

În anul 2002, odată cu intrarea în vigoare a noului *Cod penal al Republicii Moldova*, au fost modificate normele ce incriminau infracţiunile de corupţie şi cele conexe lor, principala deosebire

fiind delimitarea infracţiunilor de corupţie din sectorul public de cele din sectorul privat. Astfel, infracţiunile de corupţie din sectorul public sunt reglementate la moment în Capitolul XV al Codului penal, menționate în *Anexa 9*.

La fel, în anul 2003 Republica Moldova şi-a asumat angajamente internaţionale cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei prin ratificarea a două convenţii ale Consiliului Europei: *Convenţia penală cu privire la corupţie (din 27 ianuarie 1999, Strasbourg)*, ratificată prin Legea nr.428-XV din 30.10.2003 [220]; *Convenţia civilă cu privire la corupţie (din 4 noiembrie 1999, Strasbourg)*, ratificată prin Legea nr.542-XV din 19.12.2003 [221].

Anul 2004 a fost marcat prin adoptarea *Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei* şi a *Planului de acţiuni pentru implementarea acesteia* [213] De asemenea, a fost adoptată *Hotărârea Guvernului nr.615 din 28.06.2005* privind unele măsuri de prevenire a corupţiei şi protecţionismului în cadrul instituţiilor publice, potrivit căreia responsabilitatea pentru prevenirea corupţiei şi protecţionismului în instituţia publică respectivă se pune în sarcina unui viceministru (vicedirector) [203]. Guvernul a adoptat şi *Hotărârea nr.1219 din 28.11.2005* cu privire la acţiunile de asigurare a eligibilităţii Republicii Moldova pentru asistenţă financiară în cadrul Programului american „*Provocările Mileniului*“, prin care a fost instituit un Grup de lucru responsabil de coordonarea şi elaborarea „*Concepţiei de combatere a corupţiei şi asigurării supremaţiei legii*”.

Prin modificarea *Legii nr.1104-XV din 06.06.2002* [217] şi adoptarea *Hotărârii Guvernului nr. 977 din 23.08.2006* [204] privind expertiza anticorupţie a proiectelor de acte legislative şi normative, CNA este înzestrat cu o atribuţie nouă − de efectuare a expertizei anticorupţie a proiectelor de acte legislative şi a proiectelor de acte normative ale Guvernului, în vederea corespunderii lor cu politica statului de prevenire şi combatere a corupţiei.

În anul 2007 Republica Moldova şi-a asumat un nou angajament în faţa comunităţii internaţionale, prin ratificarea Convenţiei ONU împotriva corupţiei (din 31 octombrie 2003). De menţionat este şi adoptarea *Hotărârii Guvernului nr.32 din 11.01.2007* pentru aprobarea Programului de acţiuni privind implementarea Planului Preliminar de Ţară (PPŢ) al Republicii Moldova în cadrul Programului SUA „*Provocările Mileniului*“, al cărei obiectiv declarat este combaterea corupţiei.

Anul 2008 s-a dovedit a fi unul prodigios pentru adoptarea noilor reglementări în materie anticorupţie, în special în ceea ce priveşte prevenirea corupţiei. Astfel, au fost adoptate:

- *Legea nr.16-XVI din 15.02.2008* cu privire la conflictul de interese, prin care se reglementează incompatibilităţile şi restricţiile impuse persoanelor care exercită funcţii de demnitate publică, funcţii publice sau alte funcţii, soluţionarea conflictelor de interese, precum şi modul de prezentare a declaraţiei cu privire la conflictul de interese [223]. Adoptarea prezentei legi

a condus, pentru prima dată în Republica Moldova, la publicarea declarațiilor privind veniturile și proprietățile funcționarilor publici și a declarațiilor de interes, în scopul monitorizării acestora și prevenirii situațiilor de conflict de interese;

- *Legea nr.25-XVI din 22.02.2008* privind codul de conduită a funcţionarului public, care urmăreşte stabilirea unor norme de conduită în serviciul public şi informarea cetăţenilor cu privire la conduita pe care trebuie să o adopte funcţionarul public în vederea oferirii unor servicii publice de calitate; asigurarea unei administrări mai bune pentru realizarea interesului public; prevenirea şi eliminarea corupţiei din administraţia publică şi crearea unui climat de încredere între cetăţeni şi autorităţile publice [224];

- *Legea nr.90-XVI din 25.04.2008* cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei, care stabileşte acţiuni de prevenire şi de combatere a corupţiei, asigurând apărarea drepturilor şi libertăţilor persoanei, a intereselor publice, a securităţii naţionale şi înlăturarea consecinţelor actelor de corupţie [225];

- *Legea nr.239-XVI din 13.11.2008* privind transparenţa în procesul decizional, a cărei elaborare a fost determinată de necesitatea stabilirii unor principii şi modalităţi de asigurare a transparenţei decizionale în cadrul autorităţilor publice, creării unui mecanism viabil de participare a cetăţenilor şi a organizaţiilor constituite de aceştia la elaborarea şi adoptarea deciziilor [227];

- *Legea nr.271-XVI din 18.12.2008* privind verificarea titularilor şi candidaţilor la funcţii publice, care stabileşte principiile, scopurile, cercul persoanelor ce urmează a fi supuse verificării, procedura, formele şi metodele de verificare a informaţiilor referitoare la cetăţenii Republicii Moldova care deţin sau candidează la funcţii publice, a căror exercitare într-o manieră neconformă legii poate aduce prejudicii intereselor securităţii naţionale [228];

- Metodologia de evaluare a riscurilor de corupţie în instituţiile publice, aprobată prin *Hotărârea Guvernului nr.906 din 28.07.2008*. Aspectul novatoriu al acestei Hotărâri de Guvern a constat în implementarea și reglementarea cadrului organizatoric și metodologic al procesului de elaborare a recomandărilor pentru a exclude efectele acestora. CNA a iniţiat în anul 2013 procedura de evaluare a riscurilor în autorităţile publice centrale, în urma reformării instituţiei [207].

În perioada de după semnarea Planul de Acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova (PAUEM) au loc principalele realizări normative în domeniul anticorupţie, datorate, în mare parte, punerii în aplicare a *Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei* şi a *Planului de acţiuni*, care prevedea modificarea şi completarea cadrului legal existent. O deosebită intensificare a acestor eforturi se observă în anul 2008, când Parlamentul a adoptat legi-cheie, precum: *Legea cu privire la conflictul de interese*, *Legea privind codul de conduită a funcţionarului public*, *Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei*, *Legea privind transparenţa în procesul decizional*, *Legea privind verificarea titularilor şi candidaţilor la funcţii publice*, iar Guvernul a aprobat

importante acte normative, printre care şi *metodologia de evaluare a riscurilor de corupţie în instituţiile publice.* Adoptarea rapidă a acestor acte legislative şi normative din anul 2008 se explică prin expirarea termenului pentru onorarea anumitor obligaţii în domeniul prevenirii şi combaterii corupţiei, asumate de Republica Moldova faţă de partenerii externi, ceea ce a însemnat sacrificarea calităţii reglementărilor în favoarea cantităţii lor.

În anul 2011 a fost adoptată o nouă ***Strategie Naţională Anticorupţie pentru 2011-2015*** *(Hotărârea Parlamentului nr.154 din 21.07.2011*), în care se stipulează că „printre acţiunile prioritare de consolidare a capacităţilor organelor de ocrotire a normelor de drept şi ale justiţiei este sporirea credibilităţii CNA, procuraturii şi justiţiei în faţa societăţii. Pentru aceasta, sunt necesare anumite măsuri, cum ar fi: delimitarea competenţelor organelor de ocrotire a normelor de drept în instrumentarea şi urmărirea penală a infracţiunilor de corupţie şi a celor conexe; optimizarea activităţii CNA, inclusiv prin: asigurarea independenţei instituţionale, consolidarea funcţiei de prevenire a corupţiei, asigurarea cu resurse umane, financiare şi materiale suplimentare, asigurarea unor salarii proporţionate responsabilităţilor pentru colaboratorii CNA, Procuraturii Anticorupţie şi judecătorilor (salarizarea şi asigurarea lor trebuie să fie mai mare în comparaţie cu alte categorii de funcţionari, pentru a-i proteja de tentaţiile care pot apărea); dotarea corespunzătoare a CNA şi a Procuraturii Anticorupţie cu echipament şi tehnici performante".

De asemenea, în anul 2011 a fost constituită Comisia Naţională de Integritate, prin Legea nr.180 din 19.12.2011 care a intrat în vigoare la 1 martie 2012, misiunea de bază a căreia este promovarea şi implementarea politicilor strategice ale statului în vederea reprimării fenomenului corupţiei prin utilizarea mecanismelor de control al veniturilor, proprietăților și al intereselor funcționarilor publici [229].

Este de menţionat că în perioada anilor 2011-2014 a fost înregistrată o creştere majoră a numărului de acte normative elaborate şi aprobate pentru diminuarea fenomenului corupţiei, care au contribuit la consolidarea instituțiilor implicate în combaterea corupției, la implementarea unor noi instrumente de prevenire a fenomenului corupției, precum: testarea integrității profesionale a funcționarilor publici, aplicarea poligrafului la angajare în organele de drept, reglementarea avertizorilor de integritate. Principalele acte normative în acest sens sunt:

- *Strategia de consolidare instituţională a Centrului Naţional Anticorupţie, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.232 din 25.10.2012* [214];
- *Legea nr.59 privind activitatea specială de investigaţii din 29.03.2012* [230];
- *Hotărârea Guvernului nr.707 din 09.09.2013 privind aprobarea Regulamentului-cadru privind avertizorii de integritate* [209];
- *Hotărârea Guvernului nr.767 din 19.09.2014 privind punerea în aplicare a Legii nr.235 din 23.12.2013 privind testarea integrităţii profesionale* [211];

- *Hotărârâ Guvernului nr.475 din 19.06.2014 cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr.269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)* [210].

Calitatea implementării legislaţiei naţionale a fost evaluată de autorul tezei şi în cadrul interviurilor efectuate cu experţii în domeniul combaterii fenomenului corupţiei. Majoritatea consideră că din punctul de vedere al „*elaborării legislaţiei anticorupţie sunt progrese*" [Q3], însă în aplicarea lor *„nu se simte până la urmă voinţa politică, pentru a demonstra supremaţia legii (scoaterea imunităţii judecătorilor sau a parlamentarilor)"* [Q5].

Totodată, şi membrii societăţii civile opinează că sunt satisfăcuţi faţă de legislaţia astăzi în vigoare, axată pe diminuarea fenomenului corupţiei, dar nu şi faţă de calitatea implementării legislaţiei noi. În opinia experţilor, *„acțiunile statului axate pe diminuarea corupției în general nu sunt eficiente. În ultimii 5 ani legislația statului s-a dovedit a fi confuză, lipsită de claritate. Nici metodele de testare a integrității nu s-au confirmat, din cauza calității proaste a legislației. De asemenea, combaterea îmbogățirii ilicite se află practic la moment mai mult în fază de testare decât de implementare și aplicare"* [Q18].

Majoritatea experţilor intervievaţi constată o incapacitate a statului de a implementa legislația care să corespundă standardelor internaţionale: *„adaptarea legislației la standardele internaţionale, fără o implementare în practică a acestei legislații, este inutilă"* [Q16]; *„la general, legislaţia este implementată la standard internaţional. Însă, sunt probleme la capitolul funcționarea declarării profiturilor și averilor, respectarea legislației cu privire la conflictele de interese. În special de către deputați, CEC, CSM. Toți trebuie să cadă sub incidența legii. Lipsesc regulamente de implementare a legislației. De asemenea, este necesară implementarea prevederilor GRECO IV"* [Q18]; *„legislația este adaptată la standarde internaţionale, însă instituțiile statului sunt dependente de factorul politic, fapt ce împiedică în multe cazuri aplicarea acesteia"* [Q17].

Generalizând cele expuse, observăm că în ultimul deceniu s-a pus accent substanţial pe ajustarea cadrului legislativ ce ţine de combaterea corupţiei la standardele internaţionale, însă aspectul ce ţine de mecanismele de implementare a acestuia a fost neglijat, de multe ori din lipsa unei voinţe politice sau din lipsa de resurse financiare. Începând cu anul 2013, datorită asistenţei externe de care beneficiază Republica Moldova, în urma semnării Acordului de Asociere cu UE, a fost iniţiat un proces de reformare esenţială a instituţiilor de drept şi justiţie, în vederea asigurării integrităţii acestora faţă de fenomenul corupţiei, au fost adoptate noi politici anticorupţie. Cu toate acestea, până în prezent nu se face simţit impactul reformelor iniţiate asupra diminuării corupţiei. Corupţia rămâne a fi în continuare una dintre cele mai grave probleme, care macină societatea

moldovenească la nivel sistemic, afectând semnificativ starea economică, nivelul de trai al oamenilor, stabilitatea socială şi politică a ţării.

2.3. Impedimente în aplicarea legislaţiei anticorupţie

Luând în considerare că fenomenul corupţiei în Republica Moldova a apărut mai accentuat în vizorul analiştilor şi autorităţilor după anii 90, a fost nevoie practic de a crea de la zero un *„zid juridic”* care să ofere instrumente viabile de prevenire şi combatere a corupţiei pe teritoriul ţării.

Pe plan internaţional Republica Moldova este considerată un stat cu o legislaţie puternică în domeniul combaterii fenomenului corupţiei, însă aplicarea acesteia în practică şi rezultatele obţinute, după cum s-a menţionat deja, sunt slab resimţite în societate [120]. Randamentul redus al aplicării legislaţiei anticorupţie este explicabil în mare parte de **imparţialitatea judecătorilor din Republica Moldova**. O parte din problemele sistemului judecătoresc sunt comune şi altor domenii (salarizarea scăzută, lipsa unor condiţii adecvate de muncă etc.), dar prejudiciul cauzat statului de randamentul scăzut al aplicării corecte a legislaţiei este mult mai mare decât în alte domenii, punând astfel în pericol nu doar economia statului dar şi securitatea lui [120].

Republica Moldova este încă destul de fragilă în ceea ce priveşte corectitudinea în investigarea şi luarea unei hotărâri judecătoreşti în cazul unei infracţiuni, care şi ar fi ea, mai ales în cazurile nemonitorizate de mass-media.

Un punct de referinţă pentru analizarea ariei de răspândire a fenomenului corupţiei în organele de drept şi justiţie în Republica Moldova îl constituie **dosarele penale instrumentate**. Astfel, conform comunicatelor de presă ale CNA, Procuraturii Generale şi surselor mediatice, anual sunt efectuate anchete penale pe acte de corupţie pentru următoarele categorii de persoane din sistemul juridic şi al organelor de drept, precum: poliţişti, avocaţi, notari, ofiţeri de urmărire penală, medici legişti, procurori. Autorul tezei, **analizând 92 de sentinţe judecătoreşti definitive** pronunţate în cazurile de corupţie din perioada anilor 2008-2011, a descoperit o serie de dileme ce ţin de vulnerabilitatea procesului judiciar chiar în faţa fenomenului corupţiei propriu-zis sau de slaba pregătire a materialului probatoriu înaintat instanţei de judecată, fapt ce permite eschivarea de la unele sancţiuni mai aspre. În continuare ne vom referi succint la câteva din aceste dileme. Astfel:

- Posibilitatea de a comite acte de corupere de către unele elemente esenţiale din sistemul judiciar permite în mare parte eschivarea de la pedeapsă a unor infractori şi apariţia unei inechităţi sociale, ce se manifestă în primul rând prin *pierderea încrederii publice faţă de statul de drept*. Totodată, să nu uităm că profilul persoanelor implicate în acte de corupţie este destul de pozitiv la prima vedere. Este vorba despre persoane cu funcţii publice, deţinătoare de studii superioare, cu o experienţă bogată etc. Combinarea profilului pozitiv al inculpaţilor în actele de corupţie şi

predispunerea la corupere a unor elemente din sistemul judiciar sau al organelor de drept poate permite eschivarea de la aplicarea unei pedepse pentru infracţiunea comisă. De menţionat, că şansele de eschivare de la pedeapsă sunt mai mari atunci când fenomenul corupţiei este mai răspândit în societate. Astfel, chiar dacă a fost comisă o infracţiune de către o persoană notabilă, **există posibilitatea de influenţare a mersului investigării cazului, începând cu ofiţerul de urmărire penală, ca o primă şansă într-un stat corupt.** În caz de refuz în ajutorarea influenţării cazului din partea ofiţerului de urmărire penală, persoana inculpată poate avea o a doua şansă în momentul contactării cu procurorul ce decide trimiterea cazului în instanţa de judecată. Dacă şi la această etapă survine un refuz la propunerile de corupere din partea inculpatului, apare posibilitatea directă de influenţare a judecătorului din prima instanţă sau, mai des, prin intermediul avocatului. Menţionăm că în procesul de judecată pot fi trei tentative de influenţare a mersului examinării cauzei: în prima instanţă judecătorească, la Curtea de Apel sau la Curtea Supremă de Justiţie. Drept urmare, un inculpat ce deţine surse financiare sporite poate să se eschiveze de la unele pedepse într-un stat de drept democratic. Mai alarmant este faptul că chiar unele cazuri penale pe acte de corupţie sunt „rezolvate" tot prin intermediul corupţiei, folosirii unei şanse din cele posibile descrise mai sus. Despre amploarea fenomenului corupţiei în structurile de drept şi judecătoreşti se poate judeca indirect prin prisma rezultatelor obţinute în urma sancţionării definitive a persoanelor inculpate, adică prin numărul redus de persoane încarcerate în cazurile de corupţie, mai exact − prin diferenţa majoră dintre numărul cazurilor intentate pe acte de corupţie şi numărul cazurilor de corupţie în care a fost stabilită o sentinţă de vinovăţie a inculpaţilor. Astfel, organele de urmărire penală, CNA, MAI, Procuratura, intentează anual numeroase dosare penale pe acte de corupţie, evident având la bază un temei posibil de dovedit în instanţă. Dar în urma procedurilor de investigare de către ofiţerii de urmărire penală şi procurori multe din aceste dosare sunt clasate sau suspendate pe perioade îndelungate. Din restul dosarelor înaintate în instanţa de judecată, ce pot să mai treacă de-a lungul timpului prin trei instanţe de judecată, doar un procent minim se soldează cu o sancţionare finală, care la fel este de obicei minimă, de cele mai multe ori o amendă penală sau administrativă.

• Monitorizarea proceselor de judecată pe cauzele penale despre corupţie şi conexe acestora, a demonstrat că instanţele de judecată **nu iau în considerare criteriile generale de individualizare a pedepsei.** Este de menţionat că corupţia, fiind un fenomen social negativ ce prezintă un pericol iminent pentru sistemul democratic, afectează buna funcţionare a instituţiilor statale şi dezvoltarea economică, moralitatea şi stabilitatea socială a societăţii. Totodată, în pofida faptului că o bună parte a resurselor statale sunt îndreptate spre combaterea acestui fenomen antisocial, un randament major de diminuare nu se resimte în societate, populaţia continuând să suporte consecinţele corupţiei. Cu toate că anual sunt depistate şi documentate numeroase

infracţiuni de corupţie, fenomenul corupţiei nu este în descreştere. Corupţia rămâne în continuare o problemă primordială a societăţii. O cauză a acestei situaţii este *nesancţionarea adecvată a persoanelor învinuite de comiterea actelor de corupţie,* fapt vehiculat des în societate.

• **Liberare de către instanţele de judecată de răspunderea penală cu tragerea la răspundere administrativă** a persoanelor care au săvârşit infracţiuni de corupţie şi conexe acestora, duce la neatingerea scopurilor prevăzute de art.61 Cod penal, şi anume: corectarea condamnatului, precum şi prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni atât din partea condamnatului, cât şi a altor persoane.

• **O mare parte a sentinţelor pronunţate de judecători sunt atacate în instanţele ierarhic superioare,** unde în cele mai dese cazuri are loc modificarea primei hotărâri judecătoreşti pe cauzele penale de corupţie, cu aplicarea unei sancţiuni mai blânde, mai ales în cazurile mai puţin grave şi grave.

Multitudinea impedimentelor menţionate generează necesitatea ajustării în general a procesului de sancţionare a actelor de corupţie în Republica Moldova, fapt constatat indirect şi de rezultatele cercetării *„Fenomenul corupţiei în Moldova"* realizate de autorul tezei. În opinia respondenţilor, pentru a diminua fenomenul corupţiei în Republica Moldova ar fi necesară, în primul rând, *pedepsirea mai drastică a celor corupţi* (23,5%), în al doilea rând − *modificarea legislaţiei şi a regulamentelor* (22,8%) şi, în al treilea rând − *verificarea legalităţii averilor primite* (19%). Practic, din cele trei necesităţi mai des menţionate de respondenţi, două *(modificarea legislaţiei* şi *verificarea averilor)* sunt metode mai mult preventive, ceea ce denotă necesitatea îmbunătăţirii legislaţiei naţionale sub aspect de prevenire a faptelor de corupţie în societate. Referitor la îmbunătăţirea procesului de sancţionare în general, marea parte a respondenţilor (35%) consideră că ***confiscarea averilor ar fi cea mai eficientă pedeapsă pentru cei corupţi***, însă pedeapsa dată practic nu este aplicată în Republica Moldova. Pe a doua poziţie ca eficienţă, în opinia a circa 26,4% din respondenţii, ar fi pedeapsa cu *eliberarea din serviciu a persoanelor corupte*. Pe ultimele poziţii sunt clasate *pedeapsa cu închisoarea* (13,6%) şi amendarea (12%) (a se vedea *Figura 2.8*).

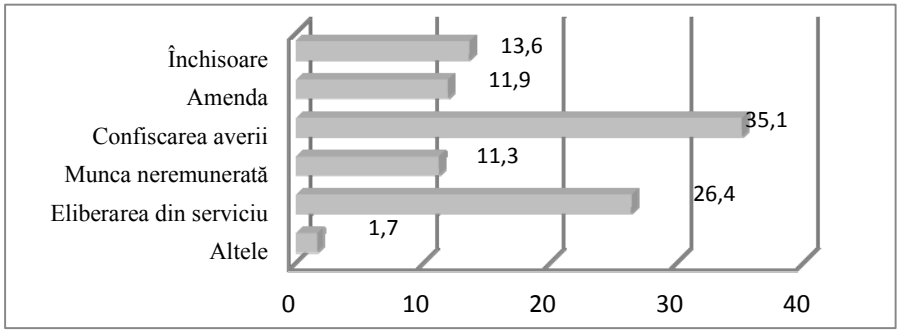

Fig. 2.8. Pedepsele meritate de persoanele corupte (%)

Sursa: Cercetarea autorului *„Fenomenul corupţiei în Moldova"***,** 2013.

În scopul analizării procesului de sancţionare a persoanelor implicate în acte de corupţie, **de către disertant au fost analizate 92 de sentinţe judecătoreşti devenite în timp definitive, pronunţate pe cauze de corupţie documentate de către CNA şi Procuratura Anticorupţie**. Pentru obţinerea unui tablou amplu cu privire la sancţionarea persoanelor implicate în acte de corupţie şi a celor conexe au fost analizaţi o serie de indicatori, în baza informaţiilor extrase din sentinţele definitiv pronunţate în perioada 2008-2014. Analizei statistice au fost supuşi indicatori, precum: durata cauzelor penale, proveniența persoanelor inculpate, domeniul de activitate, articolul învinuirii, gravitatea cauzei, articolul aplicat de către instanţa de judecată, sancţiunea şi restricţiile aplicate, valoarea sumelor băneşti documentate în cazurile de mituire, precum şi valoarea estimată a prejudiciului stabilit de organele de urmărire penală aduse societăţii sau statului în cazurile de corupţie şi celor conexe acestora.

În urma colectării sentinţelor definitive pe acte de corupţie din diverse instanţe judecătoreşti, s-a constatat că majoritatea sentinţelor parvin de la judecătoriile din mun. Chişinău şi din mun. Bălţi, iar o treime parvin de la diferite judecătorii raionale. Circa trei pătrimi din cauzele penale supuse analizei parvin din sectorul public, iar o pătrime − din sectorul privat (agenţi economici, neangajaţi etc.), fapt ce demonstrează că fenomenul corupţiei este mult mai caracteristic instituţiilor publice.

Majoritatea persoanelor implicate în acte de corupţie, conform sentinţelor analizate, s-au dovedit a fi funcţionari ai administraţiei publice locale – 17 persoane, 11 activau în domeniul învăţământului, 10 − în domeniul medicinii, alte 10 − agenţi economici, 9 − colaboratori ai organelor de drept şi de control, 5 − angajaţi ai ministerelor, iar restul 30 activau în diverse sfere sociale, ceea ce atestă că fenomenul corupţiei a afectat toate domeniile societăţii.

În urma calculelor efectuate s-a stabilit că o cauză penală de corupţie durează în medie, de la pornirea dosarului şi până la pronunţarea unei sentinţe judecătoreşti definitive, 326 de zile calendaristice sau în jur de 10,6 luni. Două treimi din cele 92 de cauze penale analizate au durat mai mult de 6 luni calendaristice. Durata maximă a unei cauze penale a fost de 994 de zile (32,5 luni sau 2 ani şi 8 luni), iar cea minimă − de 30 zile.

Aşadar, instrumentarea şi documentarea cazurilor de corupţie şi a celor conexe acestora durează destul de mult. De menţionat însă şi faptul că şi în instanţele de judecată cauzele penale se reţin o perioadă îndelungată, fapt ce cauzează cheltuieli exagerate privind instrumentarea şi judecarea unui caz de corupţie, care de multe ori nu acoperă nici pe departe cheltuielile statului, nemaivorbind de prejudiciul cauzat statului sau unor persoane private.

În cele mai multe cazuri (53) a fost stabilit un prejudiciu sau un act de mituire cu o valoare mai mare de 5000 de lei, iar în 39 de cazuri prejudiciul cauzat a fost sub valoarea de 5000 lei.

Analizând cazurile penale cel mai des documentate, am constatat că din 26 de cauze penale, înaintate în instanţa de judecată pe art.326 CP *Trafic de influenţă*, instanţa de judecată a stabilit vinovăţia inculpaţilor doar în 19 cazuri, fiind pronunţate sentinţe definitive. Circa 21 de cauze din cele analizate au fost documentate pe art.324 CP *Corupere pasivă,* însă instanţa de judecată a stabilit vinovăţia inculpaţilor doar în 19 cazuri. În jur de 10 cauze din cele analizate au fost documentate pe art.328 CP *Excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu*, instanţa de judecată stabilind vinovăţia inculpaţilor doar în 9 cazuri (a se vedea *Tabelul 2.6*).

La cca 16 cauze penale de corupţie analizate instanţa de judecată a aplicat art.55 din Codul penal (liberarea de răspunderea penală cu tragerea la răspundere administrativă a inculpaţilor), iar în 14 din cauzele penale analizate inculpaţii au fost achitaţi de către instanţa de judecată. Practic, doar în privinţa a 62 din cauzele penale analizate instanţa de judecată a stabilit vinovăţia inculpaţilor în acte de corupţie sau conexe acestora.

Tabelul 2.6. Cauzele penale de corupţie mai des documentate

PA, CNA		Judecătoria	
Art. învinuirii	**Nr. cazurilor**	**Art. sentinţei**	**Nr. cazurilor**
326	26	326	19
324	21	324	9
328	10	328	5
329	9	329	4
195	6	195	1
327	5	327	4
191	4	191	3

Sursa: Analiză documentară a sentinţelor judecătoreşti pronunţate în cazurile de corupţie, realizată de autor.

Totodată, s-a stabilit că o mare parte din cauzele penale, sancţionate de către instanţa de judecată pentru acte de corupţie, sunt recalificate pe alt articol de învinuire în timpul procesului. La adoptarea sentinţelor de achitare pe cauzele penale de corupţie, în cele mai dese cazuri sunt evidenţiate următoarele motive: schimbarea declaraţiilor martorilor în proces; ignorarea de către instanţele de judecată a unor probe legitim administrate de organul de urmărire penală; interpretarea necorespunzătoare a declaraţilor martorilor împotriva inculpaţilor, care, în raport cu părţile vătămate, reprezintă de obicei o categorie de cetăţeni ce se bucură de o mai mare autoritate în societate.

Din cele analizate, am stabilit că gradul de coincidenţă a articolului învinuirii stabilit de procuror cu articolul învinuirii stabilit de instanţa de judecată este destul de mic, doar în 33 de cazuri. Practic, în 68 de cazuri a avut loc recalificarea articolului învinuirii de către instanţa judecătorească, fapt ce a permis în majoritatea cazurilor stabilirea unei pedepse mai blânde. În total, din cele 92 de cauze penale analizate, 58 de cazuri sunt de mituire, valoarea totală a sumelor băneşti ce figurează în aceste dosare se ridică la **1,7 mil. lei**. Suma minimă de mituire documentată în cauzele penale fiind de 400 lei, iar suma maximă fiind în jur de 700 000 lei, majoritatea sumelor de mituire − sub 10 000 lei.

În cca 30 de cauze penale s-a cauzat un prejudiciu total estimat la **3,21 mil. lei**. Suma minimă a prejudiciului cauzat în cauzele penale analizate a constituit cca 1000 lei, iar suma maximă − de aproximativ 687 000 lei, majoritatea prejudiciilor documentate fiind sub 100 000 lei (*Figura 2.9*).

Pedepsele impuse de instanţele de judecată pe aceste cazuri au fost:

- amenzi (în total 629 800 lei);
- privare de libertate cu termen real minim de 3 ani, maxim de 3 ani şi 4 luni (în două cazuri din cele 92 analizate);
- privare de libertate condiţionată cu stabilirea unui termen de probă minimal de un an, maximal de doi ani (în 16 cazuri);
- privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la doi la cinci ani − s-a aplicat în total la 15 cazuri, cu toate că putea fi aplicată cel puţin în 54 de cazuri, unde figurau diverşi funcţionari ai instituţiilor de stat.

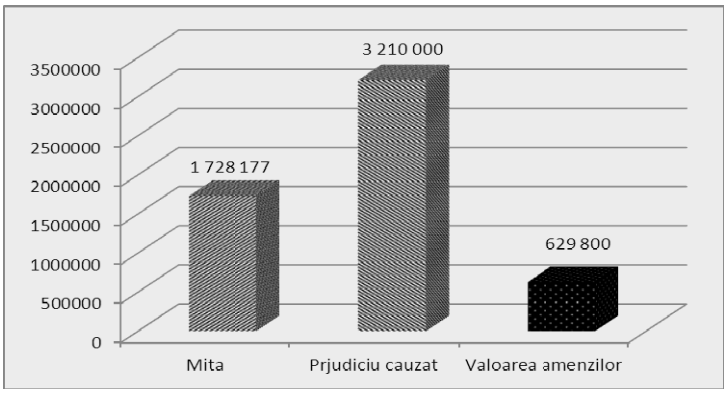

Fig. 2.9. Coraportul dintre valoarea mitei, prejudiciul cauzat şi valoarea amenzilor aplicate
Sursa: Analiză documentară a sentinţelor judecătoreşti pronunţate în cazurile de corupţie, realizată de autor.

Pentru a evidenţia coraportul dintre infracţiune şi sancţiune în cauzele penale de corupţie şi cele conexe acestora din cele 92 de sentinţe supuse analizării au fost selectate pentru comparare 10 cazuri cu prejudiciul cel mai mic cauzat statului sau unor întreprinderi şi 10 cazuri cu prejudiciul cel mai mare cauzat.

Astfel, cauzele penale cu un prejudiciu mic cauzat cuprind sume între 1000 lei şi 15 000 lei, în total pe aceste 10 cauze penale fiind înregistrat un prejudiciu cauzat în valoare de 59 768 lei. Amenda totală stabilită de instanţe pe aceste cauze penale a constituit doar de 51 200 lei.

În cele 10 cazuri în care predomină prejudicii majore, de la 100 000 lei până la 680 000 lei, a fost cauzat în total un prejudiciu de circa 3,21 mil. lei, însă amenzile stabilite de instanţele de judecată ridicându-se doar la 77 000 lei (a se vedea *Figura 2.10*).

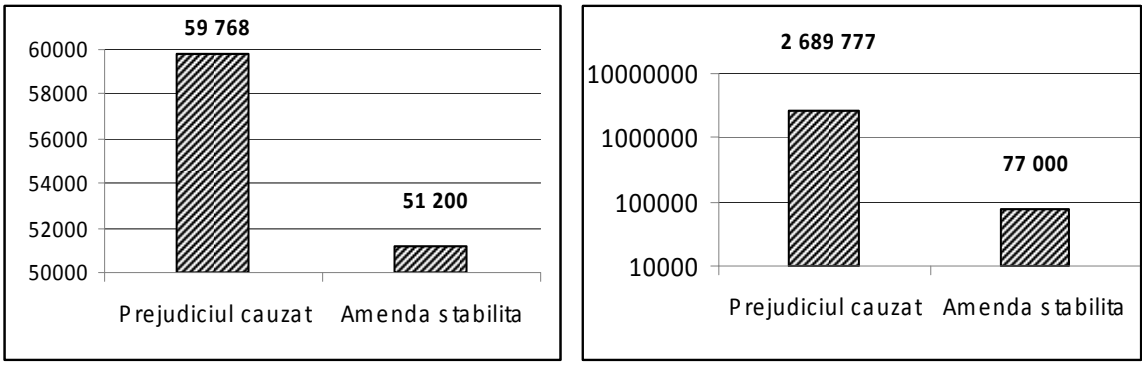

Fig. 2.10. Prejudiciul cauzat şi valoarea amenzilor
Sursa: Analiză documentară a sentinţelor judecătoreşti pronunţate în cazurile de corupţie, realizată de autor.

Comparând doar **amenzile stabilite** în cazurile cu prejudicii mici şi în cele cu prejudicii mari, putem observa o diferenţă destul de mică dintre aceste două grupe de sentinţe (amenzi totale în primul caz – 51 200 lei, amenzi totale în cazul doi – 77 000 lei), cu toate că este prezentă o

diferenţă impunătoare între prejudiciile totale cauzate în aceste două grupe, de ordinul a câtorva milioane de lei (59 768 lei în primul caz şi 3,21 mil. lei în al doilea caz). Acest fapt demonstrează o ***inechitate în sancţionarea persoanelor implicate în acte de corupţie*** ce poate crea o lipsă de conştientizare a faptelor ilegale comise de către inculpaţii în actele de corupţie.

În calitate de exemplu ar putea servi un **studiu de caz**, privind *cauza penală săvârşită de G.A. Activând ca director al unui Centru Republican de Reabilitare a Invalizilor, Veteranilor Muncii şi de Război, acesta* ***a cauzat statului un prejudiciu în valoare totală de 687 000 lei.*** *Folosind situaţia de serviciu în interes personal, a efectuat transferuri de plată pe conturile unor firme delincvente cu destinaţia de plată pentru unele reparaţii capitale în incinta Centrului de Reabilitare, care de fapt nu au fost efectuate. Astfel, prin acţiunile sale intenţionate* ***a comis infracţiunea prevăzută de art. 327 alin. (2) lit. a), c) CP – abuz de serviciu şi art.329 alin. (2) lit. b) CP – neglijenţă în serviciu****. În final instanţa de judecată l-a recunoscut vinovat în comiterea crimelor prevăzute de art.327 alin. (2) lit. a), c) CP şi art.329 alin. (2) lit. b) CP, fapt pentru care ca pedeapsă i s-a aplicat amendă de doar 500 unităţi convenţionale în primul caz (art.327 CP) şi de 300 unităţi convenţionale în al doilea caz (art.329 CP). Conform art.84 CP, pentru concurs de infracţiuni, prin cumulul parţial al pedepselor şi cu aplicarea art.79 CP* ***definitiv i-a fost stabilită o amendă de 700 unităţi convenţionale, ceea ce constituie suma de 14 000 lei*** *în beneficiul statului****, fără privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii*** *sau de a exercita o anumită activitate. În final, statul a fost prejudiciat cu 687 000 de lei, dintre care, în urma judecării persoanei vinovate, au fost restituite doar numai 14 000 lei.*

Situaţia este şi mai alarmantă în cazurile de mituire, unde în cele mai uşoare zece cazuri au fost înregistrate sume cuprinse între 400 lei şi 1500 lei (în total suma fiind în jur de 9100 lei). Instanţele de judecată au aplicat amenzi în sumă totală de 76 mii lei. Totodată, în cele zece cazuri de mituire cu sume mari, unde sumele de mituire sunt cuprinse între 20 000 şi 700 000 (**suma totală fiind de 1,48 mil. lei**) au fost aplicate amenzi totale doar de 51 400 lei, mai puţin decât în cele zece cazuri de mituire mici, sub 5 000 de lei.

Aceste date demonstrează o dată în plus *existenţa unei inechităţi în aplicarea pedepselor de către instanţele de judecată în cazurile de corupţie şi în cele conexe acestora*. Practic, nu se ţine cont de gravitatea cazurilor, de valoarea prejudiciilor cauzate sau de volumul mitelor obţinute de către inculpaţi. Drept urmare, o persoană care este mituită cu 1000 lei riscă să primească o sancţiune mai mare decât o persoană care a fost mituită cu câteva zeci de mii de lei. Procesul de sancţionare şi de restabilire a prejudiciilor cauzate în urma cazurilor de corupţie şi ale celor conexe acestora, este încă destul de anevoios. Sancţiunile aplicate de către instanţiile judecătoreşti pe departe nu acoperă prejudiciul cauzat de actele de corupţie şi costurile financiare suportate de către

stat pentru documentarea acestor cazuri. Ca exemplu pot servi, în comparaţie, următoarele cazuri din practica judiciară:

*1. Cetăţeanul T.A., temporar neangajat, prin acţiunile sale intenţionate a comis infracţiunea prevăzută de **art.326** alin. (2) lit. a) CP – trafic de influenţă, solicitând şi primind **4000 lei,**. faptă pentru care a fost sancţionat conform **art.326** alin. (2) lit. a) CP cu amendă minimală de 1000 unităţi convenţionale (**20 000 lei**).*

*2. Cetăţeanul M.V. temporar neangajat, prin acţiunile sale intenţionate a comis infracţiunea prevăzută de **art.326** alin. (3) lit. a) CP în urma solicitării şi primirii a 3000 euro (**48 000 lei**) pentru perfecţionarea unui paşaport românesc, fiind reţinut în flagrant delict. Conform Codului penal pentru această faptă M.V. risca o pedeapsă cu închisoare de la 5 la 10 ani, cu amendă în mărime de la 500 la 1500 unităţi convenţionale. Însă, instanţa de judecată a recalificat articolul învinuirii, recunoscând inculpatul vinovat în comiterea infracţiunii prevăzute de **art.196** alin. (4) CP (cauzarea de daune materiale în proporţii deosebit de mari prin înşelăciune sau abuz de încredere) şi cu aplicarea prevederilor **art.79** CP ca urmare i-a fost stabilită o pedeapsă sub limita minimă în formă de amendă în mărime de 300 unităţi convenţionale (**6000 lei**).*

Astfel, în primul caz inculpatul a pretins o sumă de 4 000 lei, pentru care i-a fost aplicată o sancţiune sub formă de amendă în valoare de 20 000 lei, iar în al doilea caz, cu toate că a fost mai grav decât primul caz, deoarece inculpatul a pretins 48 000 lei, în final s-a ales doar cu o amendă de 6000 lei.

Un rol important în prevenirea şi combaterea corupţiei îl au reglementările administrative, acestea suplimentând politica penală în domeniu. Convenţiile internaţionale prevăd obligaţia statelor membre de a pune la punct un sistem de declaraţii de avere şi de interese pentru oficialii publici. În Republica Moldova problema cea mai mare constă în nerespectarea prevederilor legislative în practică de către destinatarii lor. Jurnaliştii preocupaţi de această problemă au desfăşurat programe prin care au arătat discrepanţe evidente între averea declarată şi cea reală, au denunţat nepublicarea declaraţiilor de avere sau completarea neserioasă a acestora. În afară de articolele în presă, acţiunile lor au rămas fără ecou la nivelul administraţiei. Acest fapt se explica prin vulnerabilităţile mecanismului de control.

O alta dificultate majoră în practică este **imposibilitatea tragerii la răspundere penală a membrilor organelor colective de decizie.** În plus, hotărârile consiliilor municipale nu sunt analizate în detaliu de către organele în drept ca să fie contestate în termenul legal; aceasta din cauza lipsei de personal. Astfel, hotărâri cu vicii de legalitate nu sunt contestate la timp în instanţă şi intră în vigoare.

Dacă adăugam la aceste dificultăţi faptul că practica instanţelor în ce priveşte aplicarea pedepselor complementare este modestă şi că majoritatea confiscărilor vizează exclusiv obiectul

mitei, putem concluziona că politica sancţionatorie în materie de corupţie este nesatisfăcătoare. Concluzia este cu atât mai gravă cu cât rezultatele obţinute nu reflectă alocări de fonduri publice semnificative pentru funcţionarea organelor antrenate în lupta împotriva corupţiei − procuratura, instanţele judecătoreşti, CNA etc.

Principala problemă identificată cu privire la calitatea redactării actelor normative vizează *formulările ambigue* care permit administraţiei să-şi exercite puterea în mod discreţionar. Pe de altă parte, adoptarea unor acte normative importante este amânată. Legislaţia cu privire la accesul la informaţii de interes public se aplică deficitar. În materia achiziţiilor publice problema supraevaluării este încă dificil de rezolvat de către organele judiciare, mai ales din perspectiva laturii subiective.

Principalele neajunsuri ale aplicării legii, menţionate în repetate rânduri de către experţi, precum şi concluzionate în rapoartele naţionale anticorupţie din perioada 2008-2014, rămân a fi restanţele în implementarea instrumentelor internaţionale şi lipsa mecanismelor reale de aplicare a cadrului normativ anticorupţie [26]. Experţii naţionali şi străini în domeniu s-au expus, în special, asupra următoarelor acte legislative, care necesită îmbunătăţire:

Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei [225] care nu include standardele internaţionale de bază şi recomandările GRECO adresate Republicii Moldova. De exemplu, definiţia noţiunii de „corupţie" nu corespunde normelor, incriminarea corupţiei este incorectă şi contravine convenţiilor internaţionale, legea nu face referinţe specifice la corupţia din sectorul privat şi nu ia atitudine faţă de noţiunea „agent public" stipulată în convenţii. Se mai relevă unele neajunsuri privind măsurile de prevenire a corupţiei, imunităţile sau privilegiile de jurisdicţie, responsabilităţile, inclusiv răspunderea persoanelor juridice, protecţia persoanelor, consecinţele corupţiei;

Legea cu privire la conflictul de interese [223] interpretează eronat noţiunile „conflict de interese" şi „interes personal", expune într-un mod restrâns categoriile de persoane apropiate, nu prevede un şir de obligaţii şi responsabilităţi ale instituţiilor publice ce ţin de tratarea conflictului de interese, precum este Comisia Naţională de Integritate. Totodată, administratorii societăţilor pe acţiuni unde statul nu deţine pachetul majoritar nu cad sub incidenţa acestei legi. Astfel, s-a creat situaţia că un administrator al unei societăţi pe acţiuni, unde statul deţine pachetul majoritar, care poate fi în valoare de câteva mii de lei, cade sub prevederile *Legii cu privire la conflictul de interese,* iar un alt administrator al unei societăţi pe acţiuni, unde statul deţine un pachet minoritar *(de exemplu, de 49%),* a cărui valoare este de ordinul a sute de milioane de lei, nu cade sub incidenţa legii respective, fapt ce poate duce la dăunarea interesului public în urma gestionării frauduloase a patrimoniului;

Legea cu privire la Codul de conduită a funcţionarului public [224] nu reglementează organul independent de supraveghere a implementării, aplicării şi respectării legislaţiei, cum ar fi Comisia Principală de Etică. Legea nu conţine norme, precum: obligativitatea raportării abaterilor de la cod şi sancţionarea pentru neraportare, responsabilitatea superiorilor pentru nerespectarea codului, iar clauza referitoare la cadouri şi favoruri (acceptabilitatea cadourilor în limita unui salariu minim pe ţară) creează condiţii pentru legalizarea corupţiei mici.

Legea cu privire la partidele politice nu asigură pe deplin transparenţa şi supravegherea partidelor politice şi a campaniilor electorale, iar reglementarea aspectelor legate de finanţare nu este considerată suficient de restrictivă şi adecvată pentru a preveni corupţia politică. De exemplu, în lege nu se face o delimitare clară dintre finanţarea partidelor politice şi finanţarea campaniilor electorale şi activităţilor politice ale reprezentanţilor aleşi. Sunt insuficiente normele pentru asigurarea transparenţei finanţării politice; în special, legea nu reglementează caracterul public al finanţării partidelor politice în perioada dintre alegeri şi sunt incomplete normele privind caracterul public al informaţiei ce vizează finanţarea campaniilor electorale. O deosebită îngrijorare trezesc normele privind donaţiile, care sunt în contradicţie cu principiile donaţiilor recomandate de Consiliul Europei. În lege nu este reglementată supravegherea finanţării partidelor politice şi a campaniilor electorale, nu este prevăzut organul independent de supraveghere şi competenţele acestuia, compartimentele ce ţin de responsabilităţi şi sancţiuni, fiind prezentă o serie de alte goluri şi imperfecţiuni [222].

Legea cu privire la declararea şi controlul veniturilor şi al proprietăţii demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcţionarilor publici şi al unor persoane cu funcţie de conducere [218] este şi ea imperfectă, iar modificările efectuate pe parcurs au creat noi deficienţe, care nu au condus la sporirea randamentului reglementărilor adoptate. Există neconcordanţe evidente între prevederile legii şi formularul declaraţiei anexate la ea, ceea ce generează practici diversificate de interpretare a veniturilor şi bunurilor care urmează a fi declarate, împiedică efectuarea calitativă a controlului prealabil şi *de facto* al declaraţiilor, nu asigură transparenţa necesară, ceea ce face dificil controlul public în domeniu. De aceeaşi părere sunt şi reprezentanţii societăţii civile intervievaţi: *„legislația privind declararea veniturilor și proprietăților trebuie perfecționată”*, iar *„capacitatea CNI de a efectua controlul regimului de declarare a proprietăților și veniturilor și a situațiilor de conflict de interese trebuie eficientizată”* [Q18].

Mulţi experţi naţionali apreciază că stoparea acţiunilor de corupţie ar avea efecte valorice mult mai consistente decât orice ajutor financiar internaţional obţinut de ţara noastră în ultimii ani.

Impedimentele legislative în contracararea corupţiei agravează starea de „anomie” ce caracterizează societatea noastră, ceea ce determină dereglarea funcţionalităţii normative şi morale a unor instituţii fundamentale ale statului, determinând scăderea eficienţei legii şi justiţiei, creşterea

toleranţei şi permisivităţii faţă de diferitele manifestări şi comportament coruptiv care însoţesc trecerea la economia de piaţă.

Prezenţa golului/vidului legislativ în contracararea fenomenului corupţiei formează percepţii sociale ce încurajează actele de corupţie ca o bună soluţie, datorită lipsei unor persoane pedepsite drastic pentru acte de corupţie şi, totodată, încurajează disoluţia ilicită a avutului public, iar degradarea economică favorizează în final şi apariţia omului de afaceri necinstit, agresiv, incapabil să recunoască valoarea unei norme legale sau morale.

Trecerea la economia de piaţă, în lipsa capitalului privat, a condus şi conduce la afirmarea individului lipsit de simţul corectitudinii, moralităţii, onestităţii, care utilizează toate mijloacele pentru a-şi atinge scopurile ilicite: a) criza instituţionalizată, în special la nivel local, din principalele sfere de activitate socială, constând în scăderea controlului social şi normativ, criza de autoritate şi credibilitate a unor instituţii şi organe; b) slaba influenţă a normelor legale asupra conduitei indivizilor, toleranţa manifestată de cei care controlează aplicarea legii şi implicarea unor funcţionari publici în activităţi ilegale şi abuzuri; c) descentralizarea deciziilor şi a structurilor administrative, precum şi autonomia funcţională şi liberalizarea economiei la nivelul instituţiilor publice şi al agenţilor economici, în condiţiile lipsei de fermitate şi de autoritate a organelor de control şi a instituţiilor publice; d) întârzierea restabilirii legalităţii încălcate în absenţa unei legislaţii corespunzătoare [37].

Putem spune că dacă însăşi legislaţia este un factor „coruptogen”, dat fiind că unele acte normative oferă posibilitatea comiterii unor ilegalităţi, atunci administraţia publică devine un amplificator al fenomenului corupţiei în societate.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

Conţinutul acestui capitol permite să constatăm că:

1. Dimensiunile sociale ale fenomenului corupţiei sunt strâns legate de situaţia economică şi politică a statului. Vulnerabilitatea faţă de acest fenomen se intensifică odată cu apariţia unor instabilităţi sociale şi politice, precum este şi actuala situaţie de criză economică şi financiară ce a afectat în ultimul deceniu numeroase ţări ale lumii, inclusiv Republica Moldova.

2. Indicele de Percepţie a Corupţiei, estimat anual de către organizaţia neguvernamentală Transparency International, plasează Republica Moldova în 2015 pe locul 103 (din 168 de ţări). De asemenea, rezultatele activităţii CNA denotă o tendinţă de creştere a numărului de infracţiuni de corupţie. Astfel, în perioada anului 2015 au fost depistate 533 infracţiuni de corupţie și conexe, ceea ce înseamnă cu 22% mai mult faţă de anul 2012, când au fost depistate 437 de infracţiuni de corupţie.

3. Profilul persoanelor inculpate pentru acte de corupţie în cazul Republicii Moldova înglobează următoarele caracteristici: 80% sunt bărbaţi, 85% au studii superioare, activează în cadrul organelor de drept sau justiţiei, într-o autoritate publică sau în cadrul unei instituţii medicale, dintre care 71%

deţin funcţii de execuţie, iar 29% - funcţii de conducere de mai bine de 8 ani, fără antecedente penale, cu vârsta medie de circa 42 de ani.

4. Practicarea corupţiei oferă beneficii imediate celor corupţi şi periclitează pe termen lung bunăstarea populaţiei, subminând încrederea societăţii în autorităţile publice şi eficienţa funcţionării instituţiilor democratice a unui stat de drept. Prin cercetarea „*Fenomenul corupţiei în Republica Moldova*", realizată de autor, s-a stabilit că jumătate din respondenţi au avut de suferit personal de pe urma practicilor corupte, fiind prejudiciaţi material în ultimii doi ani, în medie per persoană cu cca 3760 lei. Desigur, toate aceste prejudicii vor influenţa bunăstarea cetăţenilor, *confirmând parţial şi ipoteza* precum că *cu cât este mai mare nivelul corupţiei într-un stat cu atât mai sărac el devine în timp.*

5. Rezultatele cercetării atestă, de asemenea, că amploarea fenomenului corupţiei în organele de drept şi de control nu diferă esenţial de amploarea acestuia în domeniile sănătăţii şi învăţământului luate împreună. Din sumele totale neoficiale indicate de respondenţi, 47% (506 400 lei) au fost direcţionate către instituţiile medicale şi de învăţământ, iar către organele de drept şi control ale statului (precum: Poliţia, Procuratura, Vama, Judecători) au fost direcţionate sume neoficiale în total de cca 473 970 lei, ceea ce constituie 44% din suma totală a plăţilor neoficiale menţionate.

6. Actualmente, persistă numeroase impedimente în aplicarea legislaţiei anticorupţie, în procesul de constatare şi sancţionare a infracţiunilor de corupţie, fapt ce se răsfrânge negativ asupra modului în care societatea percepe calitatea guvernării. Printre aceste impedimente se regăsesc: *imposibilitatea tragerii la răspundere penală a membrilor organelor colective de decizie, sancţionării situaţiilor de conflict de interese; liberarea de răspundere penală a persoanelor corupte, acestea fiind trase la răspundere administrativă, cu aplicarea unor amenzi care de obicei nu acoperă prejudiciul cauzat; tergiversarea dosarelor de corupţie examinate de instanţele de judecată şi neluarea în considerare a criteriilor generale de individualizare a pedepsei şi altele*. Deşi timp de mai mulţi ani a fost creat un cadru juridic solid pentru diminuarea fenomenului corupţiei, fapt apreciat şi de comunitatea internaţională, majoritatea legilor cu aspect anticorupţie, adoptate în Republica Moldova, nu au fost însoţite şi de un mecanism eficient de implementare, ceea ce nu a permis obţinerea unor rezultate notabile în combaterea acestui flagel. Urmare acestei situaţii, populaţia nu a putut, să resimtă rezultatele reformei legislative privind lupta cu corupţia, constatare confirmată şi de datele cercetărilor realizate de autorul tezei. Cele menţionate, constituie argumente convingătoare în favoarea *validării ipotezei* înaintate în formula: *„Politicile anticorupţie nu sunt resimţite de populaţie la nivel local".*

3. MECANISME ANTICORUPŢIE: IMPLEMENTARE ŞI IMPACT PE PLAN SOCIAL

După proclamarea independenţei, Republica Moldova s-a confruntat cu o provocare dublă de constituire: pe de o parte, a propriului sistem de administraţie publică, iar pe de altă parte, de transformare a ramurilor locale de administraţie sovietică şi de adaptare a acestora la cerinţele societăţii democratice şi ale economiei de piaţă. Capacitatea instituţională a sectorului public rămâne a fi slabă. Instituţiile guvernamentale deseori nu-şi îndeplinesc sarcinile într-un mod eficient din cauza integrităţii slabe a cadrelor funcţionale şi instituţionale, corupţia în rândurile funcţionarilor publici reprezentând o îngrijorare majoră atât la nivelul administraţiei centrale, cât şi al celei locale.

Ca fenomen complex, corupţia interacţionează direct cu mai multe probleme social-economice, a căror intensitate de manifestare variază de la o zona geografică la alta, în dependenţă de circumstanţele de dezvoltare a societăţilor. Corupţia prezentă în fostele state socialiste din Europa de Est, inclusiv în Republica Moldova, poate fi explicată ca un rezultat al unei duble moşteniri: cea a pre-modernismului şi cea a post-modernismului de tip socialist, care încă mai influenţează aceste societăţi. Modernitatea este principiul care ghidează multe state, prin interesul de dezvoltare şi realizare a unor procese raţionale şi sociale juste în toate domeniile vieţii. Astfel, începând cu anii '90 şi până în prezent, o provocare importantă la nivel global a devenit şi implementarea politicilor de prevenire şi combatere a fenomenului corupţiei, pentru asigurarea condiţiilor benefice de dezvoltare social-economică a statelor.

3.1. Mecanisme internaţionale şi naţionale de prevenire a fenomenului corupţiei: funcţionalitate şi eficienţă

Corupţia ca fenomen social cu caracter sistemic destabilizator reprezintă una dintre cele mai mari ameninţări la adresa statului, afectând instituţiile şi valorile democratice. Aceasta cu atât mai mult cu cât există o relaţie directă între corupţie şi celelalte forme ale criminalităţii, precum spălarea de fonduri, evaziunea fiscală, care a luat dimensiuni la un nivel transnaţional. Într-o asemenea situaţie au apărut şi primele reacţii din partea societăţii, ceea ce a forţat guvernele diferitelor state să elaboreze şi să aplice o serie de măsuri pentru prevenirea şi combaterea corupţiei.

Putem evidenţia trei etape distincte în lupta globală împotriva corupţiei. *Prima* începe de la sfârşitul anilor 1990, când au apărut strategiile anticorupţie şi primele organisme specializate împotriva corupţiei cu atribuţii şi competenţe ce permiteau să acţioneze în mod direct pentru combaterea corupţiei. *A doua etapă* ţine de elaborarea şi dezvoltarea unor politici şi mecanisme internaţionale anticorupţie, la nivel global şi regional, care au avut ca sarcină realizarea următoarelor obiective: dezvoltarea şi implementarea unor politici comune; promovarea unor angajamente politice, stabilirea unor norme, criterii şi standarde universale privind sancţionarea

faptelor de corupţie; eficientizarea cooperării operaţionale pentru combaterea faptelor de corupţie; intensificarea schimbului de experienţă, monitorizarea evoluţiei fenomenului corupţiei şi a modului de implementare de către state a măsurilor anticorupţie. Aceasta a fost etapa convenţiilor şi a programelor multinaţionale promovate prin intermediul organizaţiilor internaţionale, care în decembrie 2003 au condus la semnarea la Mexic a Convenţiei Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei. Odată cu semnarea acestei Convenţii, lupta anticorupţie la nivel mondial a întrat practic în *a treia fază* (care este şi cea mai grea) de implementare şi aplicare a standardelor internaţionale stabilite la nivel internaţional.

Pe plan mondial, mecanismele anticorupţie sunt elaborate şi promovate de diverse instituţii sau parteneriate interstatale de rang global şi regional sau prin organizaţii non-guvernamentale.

Mecanismele globale centrate pe diminuarea fenomenului corupţiei sunt promovate de instituţii precum:

- *Organizaţia Naţiunilor Unite*, care are drept scop facilitarea cooperării în domeniul dreptului internaţional, dezvoltării economice la nivel mondial, menţinerii securităţii internaţionale, asigurarea progresului social şi a drepturilor omului. Primele documente emise de ONU la sfârşitul secolului XX şi începutul celui de-al XXI-lea secol, cu un impact deosebit în combaterea corupţiei, sunt următoarele: *Codul de conduită pentru responsabilii cu aplicarea legilor (17 decembrie 1979); Declaraţia ONU împotriva corupţiei şi a mitei în tranzacţiile comerciale internaţionale (16 decembrie 1996); Declaraţia ONU privind criminalitatea şi securitatea publică (12 decembrie 1996); Convenţia Naţiunilor Unite împotriva Corupţiei din 2003* [107].
- *Biroul Naţiunilor Unite pentru Criminalitate şi Droguri (UNODC).* Scopul principal al activităţilor anticorupţie efectuate de către UNODC este de a acorda statelor asistenţă practică pentru a-şi forma capacitatea tehnică necesară punerii în aplicare a Convenţiei ONU împotriva corupţiei. Activităţile se concentrează pe sprijinirea statelor membre în dezvoltarea politicilor anticorupţie şi a instituţiilor, inclusiv a cadrului general de prevenire a corupţiei. Biroul Naţiunilor Unite pentru Criminalitate şi Droguri s-a manifestat ca o instituţie internaţională activă ce a dinamizat de-a lungul timpului lupta împotriva corupţiei la nivel internaţional, fiind practic principalul instrument al ONU pentru punerea în aplicare a politicilor şi convenţiilor din domeniul combaterii corupţiei [107].
- *Banca Mondială* − prezintă fenomenul corupţiei drept un obstacol pentru dezvoltarea economică şi socială şi promovează pe larg prevenirea corupţiei în cadrul proiectelor sale în vederea ajutării statelor partenere. Institutul Băncii Mondiale sprijină programele de ameliorare a guvernării şi de control al corupţiei, în aproape 30 de ţări, în Africa sub-sahariană, America Latină, Europa de Est şi Centrală Europa şi în Asia. Pentru a eficientiza procesul de dezvoltare în diferite state ale lumii, Banca Mondială a aprobat, în 2007, o nouă Strategie privind Guvernarea şi Anticorupţia [9].

• *Fondul Monetar Internaţional.* Implicarea Fondului Monetar Internaţional în lupta împotriva corupţiei practic a început în anul 1997, prin emiterea unei note explicative de către Consiliul Executiv al FMI, privind rolul FMI în chestiuni de guvernare, care include mecanisme anticorupţie şi politicile de transparenţă. Un pas important în lupta FMI contra corupţiei a fost elaborarea a două coduri de transparenţă: unul axat pe îmbunătăţirea politicilor fiscale şi altul − pe îmbunătăţirea politicilor monetare. [108].

• *Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE)* este un parteneriat unic format din 30 de state, în scopul de a răspunde provocărilor economice, sociale, a celor ce ţin de globalizare [108].

• *Forumul Global de Luptă împotriva Corupţiei* are ca scop prevenirea şi combaterea corupţiei la scară globală. Acesta a fost creat pentru favorizarea discuțiilor privind cele mai bune practici anticorupţie şi schimbul de informaţii despre politicile, practicile şi măsurile ce trebuiesc întreprinse [108].

• *Interpol*, fondat în anul 1923, în prezent include 186 de ţări membre, având drept scop facilitarea cooperării judiciare dintre autorităţile şi serviciile care au atribuţii în prevenirea şi combaterea crimei organizate. *Grupul de experţi Interpol pentru corupţie (IGEC),* creat în anul 1998, promovează înfiinţarea Biroului Interpol Anticorupţie (IACO) şi facilitează activitatea Academiei Internaţionale Anticorupţie (IACA) [108].

• *Asociaţia Internaţională a Autorităţilor Anticorupţie (IAACA),* fondată în anul 2006, scopul căreia este dezvoltarea cooperării la nivel internaţional pentru implementarea Convenţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei; în prezent activitatea acesteia se limitează doar la organizarea întrunirilor formale între autoritățile anticorupție [108].

Printre **instituţiile regionale** importante care promovează mecanismele anticorupție se enumeră:

• *Organizaţia Statelor Americane (OSA)*, înființată la 30 aprilie 1948 şi formată din 35 de state membre şi 24 de state ca observatori permanenţi, având ca scop realizarea păcii şi justiţiei, promovarea solidarităţii, consolidarea colaborării, apărarea suveranităţii, integrităţii teritoriale şi independenţei statelor membre [108].

• *Convenţia Interamericană împotriva Corupţiei (IACAC),* formată de către 22 de ţări în 1996, care în prezent este în vigoare în 33 de state. Prin această Convenţie se promovează măsurile de prevenire, incriminarea mituirii interne şi internaţionale, a deturnării de fonduri publice, a spălării de active derivate din acte de corupţie, a traficului de influenţă, precum şi a îmbogăţirii ilicite [108].

• *Uniunea Africană* (*UA*), înființată în anul 2000 − are ca scop promovarea elementelor democratice şi a drepturilor omului. În domeniul combaterii corupţiei Uniunea Africană promovează prevederile *Convenţiei Uniunii Africane de Prevenire şi Combatere a Corupţiei,* aprobate la 4 august 2006 şi ratificate de doar 15 state ale Uniunii Africane. Convenţia reprezintă

un consens regional asupra acţiunilor pe care ţările africane membre ar trebui să le întreprindă în domeniul luptei împotriva corupţiei privind prevenirea, incriminarea, cooperarea internaţională şi recuperarea activelor [108].

În zona **Africii** pot fi numite, de asemenea, parteneriatele interstatale: *Comunitatea de Dezvoltare Sud - Africană (SADC)* şi *Comunitatea Economică a Statelor Vest - Africane (ECOWAS).*

În zona **Asiei** principalele mecanisme anticorupţie sunt promovate de:

- *Iniţiativa Anticorupţie pentru Asia-Pacific*, creată în 1999 sub egida Băncii Asiatice de Dezvoltare (BAD) şi a Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE) [108].
- *Reţeaua Anticorupţie pentru Europa de Est şi Asia Centrală* (ACN), înfiinţată în 1998, care are ca scop sprijinirea membrilor acesteia în combaterea fenomenului corupţiei, prin intermediul forumurilor organizate regional pentru promovarea inițiativelor anticorupţie [108].

În zona **Europei**, din care face parte și Republica Moldova, principalele instituţii de promovare a măsurilor anticorupţie sunt:

- *Consiliul Europei* creat în 1949 − are ca scop consolidarea integrării europene a statelor din regiune, având la moment 47 de state membre, la care se adaugă și o parte din state cu statut de observator. Inițiativele Consiliului Europei în domeniul prevenirii fenomenului corupției datează încă din anul 1994 și sunt axate pe determinarea măsurilor necesare pentru prevenirea fenomenului la nivel mondial. În anul 1995 a fost elaborat Programul de acţiune împotriva corupţiei „PAC". La fel este de menționat, Rezoluţia nr.1, adoptată în cadrul celei de-a 21-a Conferinţe (Praga, 1997), care prezintă legăturile între corupţie şi criminalitatea organizată, specificând că corupţia este o ameninţare majoră pentru statul de drept, democraţie, drepturile omului, echitate şi justiţie socială, constituind o piedică în dezvoltarea economică şi un pericol pentru stabilitatea instituţiilor democratice şi bazele morale ale societăţii. De asemenea, prin Rezoluţia nr.97 din 24.11.1997 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei au fost adoptate *20 de principii directoare în lupta împotriva corupţiei*, care sunt multidisciplinare și specifică folosirea măsurilor legislative civile şi penale, a reformelor administrative, a măsurilor de transparenţă şi cercetare, în scopul sporirii colaborării interstatale împotriva infracţiunilor transnaţionale de corupţie.

În noiembrie 1998, Comitetul de Miniştri al Consiliului Europei a adoptat *Convenţia penală privind corupţia*, semnată de către 47 de ţări și ratificată de 33 dintre acestea. Convenţia penală privind corupţia reprezintă un important instrument internațional de incriminare a practicilor de corupere, precum: mituirea activă și pasivă, traficul de influenţă activ şi pasiv, spălarea banilor şi a veniturilor provenite din corupţie etc. Convenţia prevede, de asemenea, colaborarea internaţională ce ține de extrădarea, furnizarea de informaţii, asistenţa reciprocă în cadrul urmăririi penale a infracţiunilor de corupţie [108].

În anul 2000, Consiliul Europei a înaintat o recomandare privind codurile de conduită pentru funcţionarii publici, care cuprinde, inclusiv, un model de Cod de conduită pentru funcţionarii

publici. Codul oferă recomandări de soluționare a cazurilor cu care se confruntă frecvent funcționarii publici, precum cadourile primite sau utilizarea resurselor publice.

Sunt de menționat și recomandările Consiliului de Miniștri din 2003 cu referire la *„regulile comune împotriva corupţiei în finanţarea partidelor politice şi campaniilor electorale”*; „*Convenţia civilă privind corupţia a Consiliului Europei”,* adoptată în iunie 1999 și axată pe promovarea ideii formării în legislația statelor membre a căilor de atac pentru persoanele prejudiciate ca urmare a infracțiunilor de corupție.

- *Grupul de State împotriva Corupţiei (GRECO)* [25] este mecanismul principal al Consiliului Europei pentru prevenirea şi combaterea fenomenului corupţiei. GRECO funcționează în cicluri sau runde de evaluare, fiecare acoperind teme specifice. Până în prezent s-au desfășurat 3 runde de evaluare pe diferite teme. *Prima rundă de evaluare GRECO*, desfăşurată în perioada 2000-2002, a fost preocupată de trei principii din cadrul celor 20 de principii directoare privind lupta împotriva corupţiei: asigurarea independenţei, promovarea specializării şi furnizarea de mijloace adecvate autorităţilor cu atribuţii în combaterea corupţiei, limitarea imunităţii privind ancheta, urmărirea sau judecarea privind infracţiunile de corupţie. *A doua rundă de evaluare,* desfăşurată în perioada 2003-2006, s-a axat pe monitorizarea reglementărilor şi procedurilor legate de identificarea, sechestrarea şi confiscarea sumelor rezultate din actele de corupţie, prevenirea şi detectarea corupţiei în administraţia publică şi prevenirea posibilităţii ca persoanele juridice (societăţi, companii etc.) să fie folosite ca scuturi pentru corupţie. *Runda a treia de evaluare*, lansată în ianuarie 2007, are în vedere incriminările prevăzute în Convenţia penală privind corupţia şi transparenţa finanţării partidelor.

- *Uniunea Europeană* (*UE*) este o uniune economică şi politică a 27 de state membre din Europa, ce are obiectivul de a asigura cetăţenilor un nivel înalt de siguranţă într-un climat de libertate, securitate şi legalitate, prin prevenirea şi combaterea infracţiunilor, a crimei organizate, inclusiv a corupţiei şi a fraudei. Cele mai importante realizări ale Uniunii Europene în domeniul prevenirii corupției sunt: *elaborarea cadrului normativ pentru protejarea intereselor financiare ale Comunităţilor Europene* [31], *lupta împotriva corupţiei în care sunt implicaţi oficiali ai comunităţilor europene sau oficiali ai statelor membre UE* [32], *combaterea corupţiei în sectorul privat* [42].

- *Iniţiativa Regională Anticorupţie* (*RAI*), a fost adoptată în 2000 la Sarajevo. RAI reprezintă un forum activ pentru dezbaterea regională anticorupţie, oferind asistenţă prin cursuri de instruire, activităţi de monitorizare şi dezvoltare de politici anticorupţie în diferite ţări. Iniţiativa Anticorupţie abordează fenomenul corupţiei dintr-o perspectivă multidisciplinară, acordând egală importanţă celor 5 direcţii strategice: adoptarea şi încorporarea în legislaţia internă a standardelor internaţionale; promovarea bunei guvernări; consolidarea statului de drept; promovarea transparenţei şi integrităţii în mediul de afaceri; încurajarea rolului activ al societăţii civile [25].

• La nivelul Uniunii Europene, principala instituţie care abordează problema corupţiei este *Oficiul de Luptă Anti-Fraudă (OLAF)*, înființat în anul 1999 în scopul protejării intereselor financiare ale UE în ceea ce priveşte cheltuielile şi veniturile. Necesitatea fondării OLAF a apărut odată cu aderarea mai multor state din estul Europei la Uniunea Europeană. Aderarea noilor state la UE a sporit numărul de proiecte de finanţare pentru dezvoltare, acordate acestor state, care în mare parte erau afectate de fenomenul corupţiei şi de probleme majore în ceea ce priveşte utilizarea acestor fonduri [155, p.18]. Este imposibil a stabili suma exactă de bani ce provin din infracţiunile de corupţie. Banca Mondială a estimat că sumele de bani rezultate din infracţiunile de corupţie şi primite de către funcţionarii publicii constituie în ţările dezvoltate şi în cele în tranziţie aproximativ 20-40 miliarde de dolari anual [139, p.1].

După cum am menţionat anterior, mecanismele internaţionale anticorupţie sunt promovate, de asemenea, şi de **organizaţii internaţionale non-guvernamentale**, precum ar fi *Transparency International (TI)* − organizaţie non-guvernamentală care are ca principal obiectiv prevenirea şi combaterea fenomenului corupţiei, la nivel naţional şi internaţional, în special prin activităţi de cercetare, documentare, informare, educare şi sensibilizare a opiniei publice. Cei mai importanţi indicatori folosiţi de TI sunt: *Indicele de Percepţie a Corupţiei (IPC, Barometrul Global al Corupţiei (BGC), Indicele Plătitorilor de Mită (IPM)* [82; 120].

Mecanismele anticorupţie internaţionale, dezvoltate şi promovate prin instituţiile nominalizate, *includ două direcţii de acţiune*: una este îndreptată spre prevenirea fenomenului corupţiei prin crearea unor standarde şi instituirea bunelor practici preventive, iar cealaltă este îndreptată spre combaterea corupţiei, prin reprimarea comportamentelor deviante sau neintegre.

Mecanismele de prevenire a fenomenului corupţiei într-un stat pot fi grupate în două categorii: la prima categorie se referă *mecanismele de prevenire a corupţiei în domeniul public*, caracteristice tuturor instituţiilor şi autorităţilor publice din stat; la cea de a doua categorie − *mecanismele de prevenire aplicate de instituţiile specializate în prevenirea şi combaterea corupţiei.*

Din prima categorie fac parte, instrumentele de prevenire a fenomenului corupţiei care sunt aplicate din momentul selectării agenţilor publici. Autorităţile statale ar trebui să acorde instituţiilor subordonate utilizarea unor tehnici de selecţie, care să asigure angajarea unor funcţionari demni de încredere, pentru care costurile morale sunt ridicate. Angajările trebuie să se realizeze după merit, în bază de concurs, pentru ca cei mai capabili să obţină postul. Astfel, ***instrumentul de selectare a funcţionarilor trebuie să prevină din start implicarea acestora în acte de corupţiei*** ce ar prejudicia interesele publicului şi ale instituţiei. Stabilirea unui grad înalt de integritate în candidat este principiul aplicat în statele cel mai puţin corupte, selectarea funcţionarilor fiind efectuată pe bază de concurs, verificări suplimentare în dependenţă de specificul instituţional [114].

În Republica Moldova, procesul de angajare a funcţionarilor în posturile-cheie ale unor autorităţi sau instituţii, de multe ori este efectuat în bază de relaţii personale sau de promovare pe

linie politică. Prin aceste metode de selecţie netransparentă, se compromite din start integritatea funcţionarului şi a instituţiei. Cu toate că în ultimii ani au fost implementate noi standarde de selecţie pentru funcţionari, obligatoriu prin concurs, în multe cazuri aceste concursuri sunt mimate în scopul promovării persoanelor apropiate sau pe linie de partid, ceea ce nu garantează o independenţă a funcţionarului public, ci mai degrabă o dependenţă de anumiţi factori politici, care pot influenţa promovarea unor interese prin intermediul funcţionarului.

Cu referire la domeniul justiţiei, considerat cel mai corupt, putem spune că, sub influenţa partenerilor europeni, se observă o oarecare înviorare în implementarea noilor instrumente de selecţie. Astfel, odată cu reformele din sistem sunt promovate mai multe instrumente de asigurare a integrităţii, precum: testarea la poligraf a candidaţilor la funcţiile de judecători, procurori, angajaţi ai CNA, verificarea stilului de viaţă al acestor candidaţi, examinarea suplimentară a cunoştinţelor în domeniu, evaluarea finală pe bază de comisie etc. Cu toate acestea, instrumentele numite nu asigură prevenirea completă a situaţiilor de conflict de interese, care pot apărea după angajare. Investigaţiile jurnalistice din mass-media sau ale organelor de drept relevă încă multiple cazuri de angajări în diverse instituţii de stat ale persoanelor apropiate sau pe line de partid, fapt ce creează un risc sporit de amplificare a corupţiei.

Un alt instrument public de prevenire a fenomenului corupţiei, promovat de instituţiile internaţionale, este ***recompensarea şi penalizarea***, care are ca scop motivarea şi consolidarea integrităţii funcţionarului. Acest instrument se bazează pe o structură de motivare a funcţionarului, astfel încât salariul funcţionarului trebuie să acopere cel puţin cheltuielile de întreţinere a familiei. Dacă funcţionarul nu-şi poate acoperi cheltuielile de întreţinere a familiei, el este nevoit să caute venituri alternative salariului, care de cele mai dese ori provin din actele de corupţie comise la locul de muncă. Or, este necesar de menţinut un nivel minim de salarizare, iar pentru a fi durabil recompensele trebuie să evolueze direct proporţional cu performanţa funcţionarului [114].

Referitor la penalităţile financiare aplicate pentru corupţie, menţionăm că în majoritatea cazurilor acestea nu au puterea de a descuraja funcţionarul corupt. Soluţia aplicată este diversificarea penalităţilor, bazate pe schimbarea obligaţiunilor de serviciu ale funcţionarului, adică transferarea la un alt post, pentru a diminua riscul de corupţie şi pentru a creşte probabilitatea de a fi prins funcţionarul corupt şi de a proba faptele ce pot sta la baza concedierii funcţionarului.

Un instrument de prevenire a corupţiei, centrat pe integritatea instituţională şi individuală, este şi ***culegerea informaţiilor*** privind fenomenul corupţiei în cadrul instituţiilor publice. Acest instrument de prevenire a corupţiei este viabil doar în cazul respectării primului instrument menţionat, ce se referă la calitatea selecţiei agenţilor publici. Culegerea informaţiilor, ca instrument de prevenire a corupţiei, are ca scop acumularea informaţiilor privind funcţionalitatea instituţiei şi a funcţionarilor acesteia pentru stabilirea riscurilor. Tehnicele de acumulare a informaţiilor pot fi diverse, în cele mai dese cazuri sunt auditurile, chestionarea clienţilor, avertizorii de integritate, linia fierbinte, petiţele parvenite, autoevaluarea riscurilor etc. Stabilirea mecanismelor de sesizare

şi aplicare a sancţiunilor de către manageri poate diminua cazurile de favorizare, discriminare sau de abuz din partea funcţionarilor.

Metodele de sesizare a abuzurilor funcţionarilor au fost promovate şi implementate în ultimii ani în Republica Moldova în majoritatea instituţiilor publice, doar că au avut un efect mai pronunţat asupra instituțiilor publice centrale, decât asupra celor teritoriale. Tehnicele cele mai des aplicate sunt: linia fierbinte, sesizarea prin poştă sau email. Însă, în prezent, nu există şi o reacţie adecvată la sesizări din partea instituţiilor vizate, fapt pentru care societatea revoltată preferă sesizarea directă a organelor de drept. Aceasta, la rândul său, îngreunează activitatea instituţiilor vizate, urmare a direcţionării resurselor pe cazuri minore.

Relaţia dintre populaţie şi funcţionarul public este baza de pornire a fenomenului corupţiei. Savanţii din SUA, R.Klitgaard, M.Abaroa, şi R.Parris, în lucrarea „*Oraşe corupte: ghid practic de tratament şi prevenire*" [91], propun cinci metode prin care poate fi diminuat ***factorul uman,*** după cum urmează:

- *provocarea competiţiei* în furnizarea serviciilor publice, prin privatizarea acestora, astfel încât serviciile publice să fie livrate într-un mod mai liberal, pentru a dispărea monopolul şi birocraţia. Din istoria evoluţiei fenomenului corupţiei în statele din Europa de Est, despre care s-a vorbit şi în capitolele anterioare, observăm că privatizarea este în acelaşi timp o măsură anticorupţie, dar şi o nouă sursă potenţială de corupţie. Corectitudinea şi transparenţa sunt criterii esenţiale într-un asemenea proces;
- *limitarea puterii de discreţie a funcţionarului public*, care poate exercita presiune sau favoriza în schimbul unui beneficiu. Limitarea contactului dintre funcţionar şi individ în cazurile de proceduri administrative prin implementarea serviciilor publice electronice poate fi o soluţie de prevenire a corupţiei. La moment, în Republica Moldova deja sunt implementate astfel de servicii şi sunt în proces de dezvoltare prin intermediul programului e-guvernare (ca exemplu poate fi numit serviciul electronic de eliberare a cazierului juridic sau a extraselor cadastrale);
- *rotirea permanentă a funcţionarilor*, în vederea excluderii formării unui capital social în jurul funcţionarului, ce poate provoca unele acte de corupţie. Această metodă este binevenită în cazul lipsei unei corupţii verticale în cadrul instituţiei. Cu toate că a fost implementată în Serviciul Vamal din Republica Moldova, această metodă nu a diminuat corupţia, ci a fost transformată în metodă de discriminare a angajaţilor vamali incomozi conducătorilor, prin transferarea acestora doar la posturi vamale interne mici unde procedurile vamale sunt mai rar solicitate, iar a persoanelor de încredere − la posturile vamale mai aglomerate unde beneficiul din urma actelor de corupţie poate fi mai mare;
- *schimbarea permanentă a produselor*, procedurilor interne, tehnologiei, organizării instituţiei pentru a reduce vulnerabilitatea;
- *introducerea clienţilor fictivi* pentru raportarea neregulilor şi piedicilor întâmpinate [114].

Un alt instrument de diminuare a fenomenului corupţiei promovat la nivel mondial este ***schimbarea atitudinii*** sau ***sensibilizarea populaţiei*** privind efectele negative ale corupţiei. Acest instrument se aplică prin informarea şi educaţia societăţii de către instituţiile statului sau organizaţiile non-guvernamentale. Scopul urmărit constă în creşterea principiilor morale şi a netolerării actelor de corupţie.

În Republica Moldova acest instrument de sensibilizare este implementat de către CNA în rândul funcţionarilor prin intermediul seminarelor şi de către diferite organizaţii non-guvernamentale în rândul societăţii prin diverse spoturi, evenimente, flash-moburi etc. În general, procesul de sensibilizarea a societăţii este încă destul de sporadic şi nu permite acoperirea integrală a societăţii. O soluţie în acest caz ar putea fi introducerea în procesul educaţional (în licee, instituţii de învăţământ superior) a cursurilor de sensibilizare a efectelor fenomenului corupţiei şi formarea de formatori în cadrul autorităţilor publice.

Cercetătoarea în domeniu S.Rose-Ackerman consideră că *eliminarea programelor care funcţionează prost* şi sunt instrumente de generare a mitei pentru agenţi ar putea contribui la prevenirea şi dispariţia corupţiei. Acest instrument se referă mai mult la serviciile publice învechite care nu mai sunt actuale sau sunt prea birocratice [130, p.39].

Un instrument eficient de prevenire a fraudării resurselor publice este ***reformarea sistemelor de achiziţie***. Atât în domeniul public, cât şi cel privat achiziţiile reprezintă procesul în cadrul căruia corupţia se poate dezvolta rapid. Cumpărarea contractelor contra mită reprezintă o practică curentă. Sistemul de achiziţii trebuie să devină mai transparent, să utilizeze instrumente electronice care să reducă contactul dintre funcţionar şi potenţialul contractor [114]. Menţionăm că în Republica Moldova procesul de trecere la achiziţiile electronice este la o etapă de iniţiere, fiind doar lansată platforma electronică, numărul achiziţiilor publice efectuate prin intermediul acesteia fiind încă destul de mic.

Transparenţa utilizării resurselor financiare publice reprezintă un instrument ce poate da răspuns societăţii la întrebarea unde şi cum se folosesc banii publici. Prin publicarea pe paginile *web* ale autorităţilor a tuturor contractelor încheiate de procurare sau livrare a mărfurilor sau a unor servicii, pot fi diminuate situaţiile de conflict de interese şi de abuz, precum şi de utilizare neeficientă a banilor publici. Această metodă este eficient aplicată în Croaţia şi în alte state ale UE, care ar putea servi în calitate de bune practici de preluat şi de Republica Moldova.

Mecanismele de combatere a fenomenului corupţiei la nivel global, fiind destul de diversificate, în dependenţă de sistemul de drept şi de amploarea fenomenului corupţiei, *sunt aplicate preponderent de instituţii de drept specializate.*

Conform Convenţiei ONU împotriva corupţiei din anul 2003 şi altor tratate internaţionale, la nivel mondial se propagă ideea ca, în scopul diminuării corupţiei, *fiecare stat să dispună de o instituţie specializată* în prevenirea şi combaterea acestui fenomen. În cazul Republicii Moldova,

instituţia specializată este CNA. În România în calitate de instituţie similară este Direcţia Naţională Anticorupţie, iar în Polonia − Biroul Central Anticorupţie (CBA) etc.

Pentru a obţine un randament înalt al acestor instituţii, se recomandă la nivel mondial alocarea, în primul rând, a resurselor şi asigurarea cu personal necesar, precum şi a unui grad înalt de independenţă faţă de politic şi alte grupuri de interese. Aceste recomandări de multe ori nu sunt însă luate în considerare, iar drept urmare, într-un şir de state, inclusiv în cele din fostul spaţiu sovietic (printre care se regăseşte şi Republica Moldova), instituţiile specializate de prevenire şi combatere a corupţiei funcţionează la un randament slab, fiind controlate de politic sau alte grupuri de interese şi folosite ca instrumente de răzbunare sau de presiune pentru concurenţii politici.

Transformările iniţiate după anii ´90 în Republica Moldova pe plan economic şi social, au dat naştere unui flux de activităţi corupte, care au impus necesitatea elaborării unui şir de politici şi aplicării măsurilor de prevenire şi combatere a fenomenului corupţiei. **Sistemul naţional anticorupţie din Republica Moldova** este axat pe politici centrate pe cadrul normativ şi instituţional. Cadrul normativ anticorupţie poate fi divizat în segmentul actelor normative internaţionale la care Republica Moldova a aderat şi în actele normative naţionale. Cadrul instituţional este format din multiple instituţii ce sunt implicate direct sau indirect în combaterea şi prevenirea fenomenului corupţiei.

În perioada anilor 2000-2015, Republica Moldova a ratificat multiple acte normative internaţionale, menţionate de autor în capitolele anterioare (p.84-88), care reglementează aspectele de prevenire şi combatere a corupţiei, fiind implementate mecanisme instituţionale similare celor din ţările membre ale Uniunii Europene. Un nou document important în domeniul avizat, care funcţionează la nivel de ţară, este *Strategia Naţională Anticorupţie 2011-2015* [213].

Referindu-ne succint la **instituţiile naţionale** învestite cu atribuţii de prevenire şi de combatere a corupţiei prin realizarea politicilor şi practicilor în domeniu, în limitele competenţei stabilite de legislaţie, menţionăm că acestea sunt: Parlamentul, Preşedintele Republicii Moldova, Guvernul, CNA, Procuratura, Serviciul de Informaţii şi Securitate, Curtea de Conturi, Comisia Naţională de Integritate, alte organe centrale de specialitate ale administraţiei publice şi autorităţile administraţiei publice locale, societatea civilă.

Centrul Naţional Anticorupţie este organul specializat învestit cu atribuţii de *prevenire* şi de *combatere* a actelor de corupţie sau a faptelor de comportament coruptibil, realizate prin *expertiza anticorupţie a proiectelor de lege, evaluarea riscurilor de corupţie, sensibilizarea anticorupţie, cel mai recent instrument de prevenire a corupţiei fiind testarea integrităţii.* CNA este instituţia obligată să asigure autorului unei iniţiative legislative sau normative efectuarea unei expertize anticorupţie speciale, cu privire la existenţa în cadrul proiectului a unor prevederi care, în urma aplicării, ar putea favoriza activitatea de corupţie. Din anul 2012 până în anul 2015 numărul proiectelor de legi şi ale actelor subordonate legii, supuse expertizei anticorupţie, a crescut cu aproape 50%. Acest fapt se datorează modificărilor din Regulamentul Parlamentului Republicii

Moldova, care prevede obligaţiunea pentru deputaţi de a solicita rapoartele de expertiză anticorupţie pentru iniţiativele lor legislative.

Din practica expertizării anticorupţie au fost identificate proiecte lipsite de justificare suficientă pentru promovarea acestora şi care nu corespund normelor de transparenţă în procesul de luare a deciziilor. Din totalul proiectelor examinate (909) în 2014 de CNA, 72% au fost identificate ca promovând interesele private/de grup, contrar interesului public, precum şi conţinând potenţialul de a afecta drepturi şi interese. Riscurile de corupţie identificate cel mai frecvent de CNA în proiectele de lege sunt: discreţii administrative excesive (35%), prevederi contradictorii (18%) şi formulări lingvistice ambigue (18%), care permit agenţilor publici să interpreteze abuziv legea sau să aleagă la discreţia lor interpretarea legii, cerinţe excesive pentru exercitarea drepturilor persoanelor (6%), lipsa sau insuficienţa mecanismelor de control (8%), responsabilitate şi sancţiuni necorespunzătoare (5%), lipsa transparenţei – (5%) şi alţi factori de coruptibilitate (5%) [117].

Subdiviziunea *Legislaţie şi expertiză anticorupţie* din cadrul CNA, responsabilă pentru efectuarea expertizei anticorupţie, are de asemenea atribuţii de elaborare a proiectelor de lege, fie prin intermediul unor iniţiative ale CNA, fie prin sprijinirea activităţii grupurilor de lucru create în cadrul altor autorităţi. Dintre proiectele legislative recent dezvoltate şi înaintate de CNA pot fi numite:

1. Proiectul Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului (promovează aplicarea efectivă a măsurilor de integritate în organele de drept şi justiţie);

2. Proiectul Hotărârii de Guvern privind crearea cazierului de integritate a funcţionarilor publici şi Regulamentul privind raportarea influenţelor necorespunzătoare de către funcţionarii publici (derivat din Legea nr.325/2013 privind testarea integrităţii profesionale, la care vom reveni în continuare);

3. Proiectul de Lege privind modificarea cadrului legal al prevederilor Legii nr.325/2013 privind testarea integrităţii profesionale.

Dintre aceste trei iniţiative remise spre examinare către Guvern doar Regulamentul privind înfiinţarea şi funcţionarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea Poligrafului a fost votat şi implementat. Celelalte două iniţiative referitoare la procesul de efectuare a testării integrităţii, cu toate că au fost votate, ulterior au fost atacate la Curtea Constituţională şi declarate neconstituţionale. Urmare acestei situaţii, Curtea Constituţională a decis în aprilie 2015 să declare parţial neconstituţională Legea cu privire la testarea integrităţii, fapt ce a stopat practic efectuarea testelor de integritate în rândul funcţionarilor.

Un alt instrument de prevenire a fenomenului corupţiei aplicat în Republica Moldova este **evaluarea riscurilor de corupţie în cadrul instituţiilor şi autorităţilor publice**, care a fost aprobat şi implementat prin *Legea nr.90 cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei* [225] şi

Hotărârea Guvernului nr.906 cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a riscurilor de corupţie în autorităţile şi instituţiile publice [207].

Prin evaluarea riscurilor de corupţie în instituţiile publice se înţelege procesul de identificare a factorilor instituţionali care favorizează sau pot favoriza corupţia, precum şi elaborarea recomandărilor pentru excluderea efectelor acestora. Obiectivele evaluării sunt identificarea factorilor instituţionali care favorizează sau pot favoriza corupţia şi elaborarea recomandărilor pentru excluderea sau diminuarea efectelor acestora (elaborarea planurilor de integritate). Evaluarea se efectuează printr-un proces complex de autoevaluare.

Etapele evaluării riscurilor sunt evaluarea precondiţiilor, evaluarea propriu-zisă a riscurilor de corupţie, elaborarea recomandărilor privind excluderea sau diminuarea efectelor acestora (elaborarea planurilor de integritate). Începând cu anul 2008, efectuarea evaluării riscurilor de corupţie instituţionale este obligatorie în autorităţile publice, CNA fiind instituţia responsabilă de instruire şi consultare. Din cauza lipsei de capacitate, exerciţiile de autoevaluare din cadrul autorităţilor publice au fost efectuate cu întârzieri mari şi s-au dovedit a fi ineficiente. Din aceste motive, la sfârşitul anului 2013 metodologia a fost schimbată, stabilind un rol mai activ pentru ofiţerii CNA. Aceştia au responsabilitatea de a contribui la evaluarea riscurilor în cadrul autorităţilor publice şi de a monitoriza implementarea planurilor de integritate instituţionale.

În urma acestor modificări, în 2013 CNA a monitorizat implementarea planurilor de integritate aprobate de către autorităţile publice şi a iniţiat evaluarea riscurilor cu participarea directă a ofiţerilor săi în mai multe instituţii, precum: Serviciul Vamal (Ministerul Finanţelor) – privind procedurile de audit post-vamal; sectorul sănătăţii – privind plăţile informale, luând exemplul a trei instituţii medicale publice de niveluri diferite; Poliţia de Frontieră (MAI); Ministerul Apărării; Departamentul instituţiilor penitenciare (Ministerul Justiţiei). De asemenea, CNA a oferit asistenţă Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene în finalizarea evaluării riscurilor de corupţie instituţionale, iniţiate anterior, şi în elaborarea planului de integritate instituţională. În baza rezultatelor rapoartelor de evaluare au fost elaborate planurile de asigurare a integrităţii instituționale care urmează a fi implementate.

La 25 februarie 2014 a intrat în vigoare o nouă lege cu privire la **testarea integrităţii funcţionarilor publici**. Legea prevede că, de la data publicării, ofiţerii CNA sunt supuşi testelor de integritate, în timp ce CNA va testa restul angajaţilor publici în termen de 6 luni, începând cu a doua jumătate a lunii august 2014. Testarea integrităţii reprezintă *de facto* un proces de simulare a unor situaţii de corupere a agentului, în vederea testării reacţiei acestuia la cazul de corupţie (va accepta sau nu) şi, totodată, dacă va raporta superiorilor această tentativă de corupere. Cea mai mare sancţiune pe care poate s-o primească funcţionarul în cazul obţinerii unui rezultat negativ la testarea integrităţii este eliberarea din serviciu, iar în cazul neacceptării influenţei negative dar neraportării acestei influenţe superiorilor, se sancţionează cu mustrare.

În cadrul CNA a fost creată subdiviziunea de testare a integrităţii, au fost evaluate procedurile operaţionale standard pentru această unitate, s-au organizat cursuri de formare pentru ofiţerii din subdiviziune, în baza bunelor practici ale altor ţări în desfăşurarea testelor de integritate. În acelaşi timp, CNA a oferit suport pentru entităţile publice în pregătirea angajaţilor pentru testarea integrităţii. Pentru a facilita misiunea autorităţilor, CNA a elaborat un model standard de informare a angajaţilor cu privire la testele de integritate şi un model de cadru normativ intern cu privire la prevenirea corupţiei în instituţie.

În calitate de instrument de prevenire a corupţiei, în Republica Moldova este aplicată şi **sensibilizarea opiniei publice** cu privire la acest fenomen. Anual, subdiviziunea de sensibilizare a CNA desfăşoară peste 200 de cursuri de instruire. Majoritatea activităţilor de sensibilizare au avut drept scop să răspundă la cererea autorităţilor publice de a fi instruite cu privire la intrarea în vigoare a Legii privind testarea integrităţii. În prezent, CNA planifică crearea unui curs de formare video on-line conceput pentru a consolida integritatea profesională a funcţionarilor publici.

Menţionăm, în cele din urmă, că deşi au fost promovate şi adoptate mai multe reglementări cadru, inclusiv legi care reglementează instituţii noi în sfera anticorupţie, prevederile incluse şi mecanismele de implementare a acestora sunt departe de perfecţiune, ba chiar au creat noi deficienţe [29, p.104]. Toate aceste realizări au fost axate pe eficientizarea funcţionalităţii instituţiilor date, însă nu au avut vreun impact asupra diminuării fenomenului corupţiei din serviciile publice sau asupra ilegalităţilor ce ţin de gestionarea resurselor publice.

Pe parcursul ultimilor ani, calitatea şi capacitatea de activitate a CNA a generat numeroase preocupări din partea organizaţiilor internaţionale. UE este interesată în continuare de măsurile luate pentru consolidarea capacităţilor administrative ale CNA, reiterând faptul că CNA urmează să activeze eficient, independent de influenţa politică şi în strictă conformitate cu standardele internaţionale [64].

Totodată, de menţionat faptul că diminuarea fenomenului corupţiei este un proces lent, rezultatele căruia se resimt după o perioadă îndelungată de timp [191, p.17]. De aceea, pentru a exercita o presiune cât mai mare asupra fenomenului dat, necesită a fi aplicat un spectru larg de măsuri.

Analizarea impactului politicilor anticorupţie la nivel local a fost realizată de către autorul tezei în cadrul cercetării cu tematica „*Fenomenul corupţiei în Republica Moldova*” (2013).

Conform datelor procesate în urma chestionării respondenţilor, s-a constatat că fenomenul corupţiei este a treia problemă ca importanţă în rândul populaţiei. Principalele probleme menţionate de majoritatea respondenţilor sunt **sărăcia** (23,9%), **preţurile mari** (20,5%), probleme deci ce au mai mult un caracter economic. Corupţia fiind considerată ca a treia problemă din top, denotă influenţa ei sporită în viaţa de zi cu zi a respondenţilor. Ascensiunea problemei corupţiei în viaţa socială poate fi cauzată ipotetic de confruntarea tot mai des a populaţiei cu acest fenomen ce cauzează o serie de prejudicii bugetului individual, de percepţia acestui fenomen formată de zi cu

zi, prin prezentarea a tot mai multor cazuri de corupţie şi a situaţiilor incerte ce sunt până la urmă percepute tot ca acte de corupţie.

Totodată, doar 44% din respondenţi au menţionat că statul poate să lupte cu fenomenul corupţiei în instituţiile locale; 18% au menţionat că statul nu are pârghiile necesare de a lupta cu fenomenul corupţiei, iar 38% au declarat că nu ştiu despre acest fapt. Practic mai mult de jumătate din respondenţi nu cunosc sau nu au încredere în politicile anticorupţie aplicate de către stat la nivel local (a se vedea *Figura 3.1*).

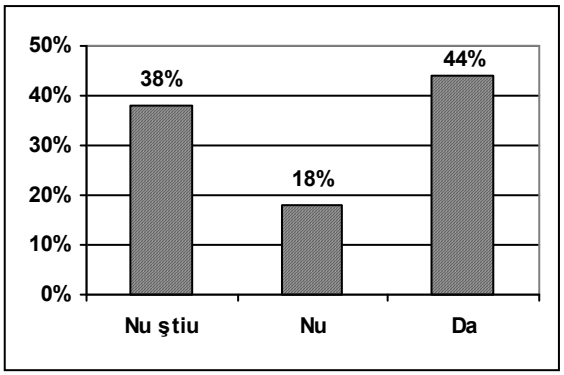

Fig. 3.1. Opinia respondenţilor privind posibilitatea aplicării măsurilor anticorupţie de către stat

Sursa: Cercetarea autorului „*Fenomenul corupţiei în Moldova*" (2013).

De asemenea, circa 73% din respondenţi sunt nemulţumiţi sau total nemulţumiţi de legile anticorupţie din Republica Moldova. Doar 12% din persoanele chestionate s-au arătat a fi mulţumite sau foarte mulţumite de legislaţie, iar 15% nu ştiu sau nu au avut un răspuns la această întrebare *(a se vedea Figura 3.2)*.

Marea parte a respondenţilor (78%) nu sunt mulţumiţi sau sunt total nemulţumiţi de pedepsele aplicate persoanelor corupte. Doar 10% din ei au declarat că sunt mulţumiţi sau foarte mulţumiţi de modul de pedepsire a persoanelor corupte.

Circa 65% din respondenţi nu sunt mulţumiţi sau sunt total nemulţumiţi de rezultatele reformelor efectuate în instituţiile abilitate cu combaterea corupţiei (Procuratura, CNA, MAI etc.). Doar 21% au menţionat că sunt mulţumiţi sau foarte mulţumiţi, iar 14% nu cunosc nimic despre aceste reforme sau nu au dat un răspuns. Majoritatea respondenţilor (74%) nu au observat o schimbare esenţială spre bine în ultimii doi ani în prevenirea fenomenului corupţiei, doar 11% au menţionat o îmbunătăţire a situaţiei, iar 15% au indicat că nu ştiu.

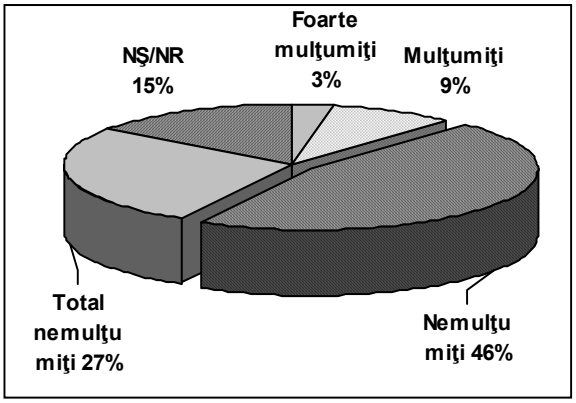

Fig. 3.2. Gradul satisfacţiei respondenţilor privind legislaţia anticorupţie

Sursa: Cercetarea autorului „*Fenomenul corupţiei în Moldova*" (2013).

În contextul datelor analizate putem concluziona că fenomenul corupţiei este văzut în societate ca o problemă majoră, dar percepută mai puţin ca importanţă doar în detrimentul problemelor economice, precum sărăcia şi preţurile ridicate. Majoritatea respondenţilor au menţionat, de asemenea, că corupţia este caracteristică localităţii lor, ceea ce este un argument în plus că fenomenul dat a devenit o problemă socială sistemică pentru toate nivelurile administrative din ţară. Totodată, se atestă un grad înalt de nemulţumire a populaţiei faţă de acţiunile statului

direcţionate spre contracararea a corupţiei. Or, reformele instituţionale nu au un impact semnificativ asupra soluţionării problemelor cetăţenilor.

În acelaşi timp, respondenţii acordă o atenţie mai sporită acţiunilor cu caracter preventiv decât celor cu caracter represiv, punând în mare parte accentul pe metodele de prevenire şi pe sancţiunile alternative celei cu închisoarea, pe verificarea averilor obţinute ilegal şi confiscarea acestora, pe eliberarea definitivă din serviciu etc.

Toate aceste opinii ale populaţiei chestionate sunt confirmate şi de ***datele intervievării experţilor în domeniu*** din instituţiile de drept şi din societatea civilă. La întrebarea: *Ce puteţi spune despre eficienţa acţiunilor întreprinse de către stat în diminuarea fenomenului corupţiei*?, majoritatea au dat răspunsuri negative: *„acţiunile nu sunt destul de eficiente în ultimii ani, problemei corupţiei a fost atrasă mai puţină atenţie. Sunt atitudini formale faţă de evaluarea riscurilor, neaplicarea legii cu privire la conflictul de interese, lipsa demnitarilor de stat traşi la răspundere"* [Q2]; „*nu au fost resimţite acţiunile anticorupţie la scară naţională*" [Q1]. De aceeaşi părere sunt și reprezentanții societății civile: *„acţiunile statului în diminuarea corupţiei sunt ineficiente şi doar mimează combaterea corupţiei"* [Q16]; „*la moment, eficiența acțiunilor de diminuare sunt minime, nu există un echilibru între acțiunile de combatere și prevenire, eforturile depuse în acțiunile de prevenire ale statului sau ale societății civile nu au succes, echilibrul apare doar atunci când sunt și condamnări"* [Q18]. *Afirmaţiile experţilor* ***confirmă o dată în plus adevărul ipotezei,*** *înaintate de autorul prezentei teze de doctor în formularea:* ***Politicile anticorupţie nu sunt resimţite de populaţie la nivel local.***

Evaluarea de către persoanele intervievate a eficienţei acţiunilor întreprinse de către unele instituţii de stat întru diminuarea corupţiei, pe o scară de la 1 la 10 *(unde 1 indică o eficienţă scăzută şi 10 o eficienţă mare)*, a demonstrat un nivel scăzut al randamentului instituţional în lupta contra corupţiei, nota medie pentru instituţiile evaluate fiind între 4 şi 5.

Cel mai înalt calificativ (nota 7) a fost acordat de către experţii în domeniu instituției CNA, iar cel mai mic calificativ (nota 1) a fost acordat de către reprezentanții societății civile - administraţiilor publice locale (APL). Cu excepţia CNA, acțiunile de diminuare a corupției întreprinse de celelalte instituții evaluate de către intervievați, au primit un calificativ mai mic de nota 5. Aceasta denotă un grad de nemulțumire generală față de acțiunile de diminuare a fenomenului corupției aplicate de instituțiile publice. Gradul înalt de nemulțumire a reprezentanților societății civile „*se explică prin rezultatele slabe; statistic cazurile transmise în judecată sunt doar la un nivel de 10 -20% şi al sentinţelor definitorii de 1-2% din totalul cauzelor penale de corupţie pornite* [Q18]*; „din toate instituţiile implicate doar CNA a întreprins unele măsuri clare de combatere a corupţiei, însă există bănuială că aceste măsuri deseori au tentă politică. Pe de altă parte, eforturile CNA în prevenirea corupţiei sunt ineficiente. MAI şi-a îmbunătăţit imaginea proprie în urma reformei instituţionale; totuşi, instituţia este deseori privită ca extrem de coruptă. Restul instituţiilor sunt absolut ineficiente în combaterea corupţiei, iar în*

unele cazuri chiar contribuie la prosperarea acestui fenomen";[Q19]; *„toate necesită reformare, CNA trebuie reformat privind subordonarea acesteia, trebuie să fie o instituție independentă cu capacitate de sancționare și a persoanelor politice"* [Q17].

De asemenea, reformele inițiate în ultimii anii în domeniul justiției cu suportul majoritar al partenerilor străini au un efect minim în prevenirea corupției din domeniu, deoarece investițiile sunt axate mai mult pe dezvoltarea condițiilor de muncă a judecătorilor, procurorilor etc. Reprezentanții societății civile consideră că investițiile au un caracter benefic, ce ar putea spori încrederea populației în instituții, însă nu vor avea un impact asupra prevenirii corupției în domeniu: *„banii europeni sunt investiţi în clădiri, echipamente, salariile colaboratorilor, dar nu şi în educaţia lor anticorupţie", „investiţiile străine au un efect benefic în reformarea instituţiilor abilitate cu combaterea corupţiei, însă efectul real al acestora este destul de redus, dacă este vorba despre diminuarea corupţiei în cadrul aceloraşi instituţii"* [Q16]; *„aspectul justiției, sediile influențează percepţia populaţiei şi acordă o încredere"* [Q18]. Totodată, neatingerea scopurilor investițiilor externe în reformarea justiției ar putea duce, în opinia experților, la blocarea asistenței financiare pentru toate domeniile și chiar la sporirea riscurilor de fraudare a resurselor financiare externe.

Referitor la eficienţa Strategiei Naţionale Anticorupţie adoptată pentru perioada anilor 2011-2015, care constituie practic portofoliul politicilor anticorupţie, experţii în domeniu din instituţiile de drept au fost sceptici, declarând că *„nu toate acţiunile au fost îndeplinite la nivelul cuvenit, unele au fost realizate doar la nivel declarativ"* [Q3], *„au fost o serie de rezultate pozitive în urma implementării Strategiei, însă scopul final −- de reducere a corupţiei în ţară − nu a fost atins"* [Q1], *„obiectivele atinse de Strategie au fost doar de scurtă durată"* [Q4].

Punctele slabe ale Strategiei Naţionale Anticorupţie, în opinia experţilor în domeniul combaterii corupţiei sunt: „*neacoperirea tuturor domeniilor afectate de corupţie"* [Q11]; *„dezinteresul manifestat de unele autorităţi cu privire la obiectivele Strategiei"* [Q8]; „*impactul scăzut la nivel local; îndeplinirea formală de către unele instituţii a obiectivelor"* [Q14]; *„lipsa de suport financiar; lipsa unui mecanism de monitorizare"* [Q7].

În acest context, menţionăm şi opinia negativă a experţilor societăţii civile cu privire la Strategia Naţională Anticorupţie. În general, Strategia este caracterizată ca „*formală"*[Q20], „*ineficientă"* [Q18] şi „*cu un impact neesenţial"* [Q17], fiindcă:

- *„Strategia este întocmită de instituţiile publice şi tot ele o implementează; instituţiile sunt impuse să o implementeze fără să li se ofere un suport financiar şi logistic în acest sens; raportarea se face doar de dragul raportării, iar majoritatea participanţilor la şedinţele Grupului de Monitorizare a Strategiei nici măcar nu cunosc conţinutul rapoartelor de monitorizare, aprobându-le din oficiu"* [Q16];
- *„acțiunile planificate sunt implementate cu întârziere. Indicatorii de performanță arată că nu este de față o eficiență. Monitorizarea nu oferă o claritate."* [Q18];

- *„acţiunile efectuate de către autorităţi conform Strategiei sunt mai mult de dragul raportului, schimbări esenţiale nu se resimt, nu se observă elemente implementate eficiente ce ar diminua corupţia într-un anumit domeniu problematic, precum sănătatea, învăţământul, justiţia etc."* [Q17].

Calitatea *Strategiei Naţionale Anticorupţie* este afectată puternic de numeroase puncte slabe evidenţiate de experţi, precum: *„monitorizare formală"* [Q120], *„indicatorii de performanță irelevanți"* [Q18]; *„acțiunile nu au un caracter continuu, Strategia trebuie să prevadă acțiuni noi în și nu o copiere a atribuțiilor instituționale"* [Q19]; *„indiferența Guvernului și lipsa sancțiunilor pentru conducătorii autorităților care nu realizează calitativ acțiunile prevăzute de Strategie"* [Q17].

În concluzie putem spune că mecanismele anticorupţie aplicate de instituţiile statului au o eficacitate medie, condiţionată în mare măsură tot de fenomenul corupţiei ce afectează în general aceste instituţii, mai ales cele de drept şi de control, precum și de lipsa unei independențe față de sistemul politic. Datele cercetărilor efectuate scot în evidenţă un impact limitat al rezultatelor înregistrate de instituţiile abilitate cu combaterea corupţiei, cauza fiind în mare parte lipsa unui control intern eficient asupra activităţii funcţionarilor. Nesancţionarea adecvată a persoanelor implicate în acte de corupţie şi scăderea puterii de control a organelor de drept în stat, datorită dependenței de sistemul politic și de unele grupuri de interese, conduc tot mai mult spre nesupunere legislativă a populaţiei, ceea ce nu se va solda niciodată cu scăderea nivelului corupţiei. Or, toate acestea ***demonstrează adevărul ipotezei*** înaintate de autorul tezei, potrivit căreia precum că **„*sancţionarea persoanelor corupte are un impact minim în diminuarea fenomenului corupţiei la nivel naţional*".** Pentru redresarea situaţiei, se impune cu necesitate un proces de reformare sau de „schimbare a instrumentelor anticorupţie" cu susţinerea voinţei politice ce trebuie să asigure şi un grad înalt de independenţă instituţiilor vizate.

3.2. Măsuri şi perspective de perfecţionare a mecanismelor anticorupţie

În context european, primele „modele" sau standarde internaţionale, care indică necesitatea unor instituţii specializate, sau necesitatea unor funcţionari responsabili de prevenirea corupţiei, investigarea şi urmărirea penală a delictelor legate de corupţie au fost propuse în decizia Consiliului Europei din 1997 prin prisma a „*douăzeci de principii pentru lupta împotriva corupţiei*" ce necesită a fi implementate de fiecare stat în parte.

Iniţial, instrumentele juridice internaţionale conţineau dispoziţii cu privire la stabilirea specificului activităţii instituţiilor de combatere a corupţiei, a formelor de cercetare şi de urmărire penală, a tot ceea ce poate conduce la aplicarea strictă a legilor anticorupţie. După adoptarea în 2003 a *Convenţiei ONU împotriva corupţiei*, o atenţie deosebită a fost acordată prevenirii corupţiei. Convenţia, care este şi primul tratat internaţional de o asemenea amploare, *solicită ţărilor să furnizeze nu doar agenţii specializate în combaterea corupţiei, dar şi instituţii cu funcţii*

de prevenire. Ca rezultat, în Republica Moldova, după cum s-a menţionat în capitolul anterior, a fost promovată ideea formării unor astfel de instituţii de prevenire cum sunt CNA şi Comisia Naţională de Integritate, cea din urmă având ca scop analizarea şi monitorizarea veniturilor şi proprietăţilor funcţionarilor publici, precum şi stabilirea situaţiilor de conflict de interese. În general, instrumentele juridice internaţionale definesc următoarele funcţii în domeniul **diminuării fenomenului corupţiei**: urmăriri penale pentru infracţiuni de corupţie; măsuri pentru a preveni corupţia; activităţi de educare şi sensibilizare a opiniei publice; monitorizarea progresului programelor naţionale de combatere a corupţiei; cercetare şi analizarea corupţiei în ţară.

Analizând în capitolele precedente unele aspecte ale eficienţei politicilor anticorupţie şi stabilind un şir de impedimente în combaterea şi prevenirea fenomenului corupţiei în Republica Moldova, este firesc că se impune necesitatea dezvoltării unui concept nou, integru, de politici anticorupţie ce le-ar îmbunătăţi pe cele existente sau ar înlocui unele segmente din acestea. Modalităţile de perfecţionare a mecanismelor de prevenire şi combatere a corupţiei, succesele obţinute în acest domeniu, bunele practici ale diverselor state şi posibilităţile/perspectivele de preluare de către Republica Moldova constituie problemele de bază la care ne vom referi în continuare.

Menţionăm din start, că perspectivele obţinerii unor rezultate mai evidente în diminuarea fenomenului corupţiei sunt condiţionate în mare măsură de *mecanismele de implementare a legislaţiei şi de controlul funcţionalităţii acesteia.* Un exemplu de succes în menţinerea controlului asupra corupţiei în stat îl putem găsi în statele scandinave. Conform datelor Transparency International în ultimii zece ani, cea mai bună poziţie la capitolul Indicelui de Percepţie a Corupţiei a avut-o Finlanda, indicele fluctuând în jurul la 90 puncte. Astfel, Finlanda este caracterizată ca o ţară în care practic lipseşte totalmente fenomenul corupţiei.

Ţările nordice se afla pe poziţii din ce în ce mai înalte în fiecare an în ceea ce priveşte nivelul relativ scăzut al corupţiei. Principalii factori specifici „scandinavi" ce pot diferenţia şi explica situaţia respectivă din aceste ţări, faţă de cea din statele din Europa de Est, sunt: stabilitatea politică, omogenitatea socială; nivelul de trai înalt, sistem puternic de valori socioculturale etc. Statele scandinave dispun, de asemenea, de un sistem administrativ respectat de societate, la baza căruia stau numeroase mecanisme de control ce menţin o bună funcţionalitate.

Controlul se referă în acelaşi timp la mecanismele directe şi indirecte de prevenire a corupţiei, precum şi la cele stricte şi mai puţin stricte. Ca urmare, controlul este folosit în mod formal şi informal sau intenţionat şi neintenţionat. În principiu, în studierea controlului corupţiei se identifică doua interpretări de bază. Una din ele se concentrează pe „sistemul de control" în sine, în timp ce cealaltă se reduce la în ce fel sau cât de bine poate fi „controlată" corupţia. Aceste abordări sunt interdependente şi creează legături cu gradul de corupţie scăzut sau ridicat.

Practicele mondiale au demonstrat de multe ori faptul că dacă nu se stabileşte clar un cod

unanim de comportament etic pe care funcţionarii publici să-l respecte strict, atunci nu vom avea o diminuare a corupţiei. O guvernare şi o administraţie eficientă presupun valori şi principii etice, cum ar fi transparenţa, responsabilitatea, operativitatea şi participarea activă. Aceste valori sunt opusele corupţiei, sau mai exact, sunt opusele unui comportament neadecvat, ale unui management şi ale unei administraţii ineficiente.

Codurile etice reprezintă un instrument simplu în prevenirea corupţiei, fiindcă în caz de nerespectare a prevederilor acestora nu constituie un criteriu direct de sancţionare. Însă, dacă aceste coduri, de-a lungul anilor, devin o valoare morală pentru funcţionarii publici, îmbinată cu o reacţie socială pozitivă, atunci devin un instrument de bază în prevenirea corupţiei. În statele nordice *transparenţa* şi *încrederea* reprezintă un punct caracteristic al guvernării şi al unui sistem administrativ eficient pentru societate.

Practicele internaţionale demonstrează ca atunci când valorile unei bune administraţii nu sunt respectate, politicul şi guvernanţii, sub presiunea societăţii civile, iau măsuri pentru implementarea unor mecanisme noi anticorupţie, care să schimbe comportamentul administrativ public faţă de cetăţean. Aceste mecanisme reprezintă comisii etice la nivel naţional, procuraturi specializate pe acte de corupţie, consilii independente şi autorităţi judecătoreşti investigative etc. Studiile recente asupra politicilor publice anticorupţie indică creşteri globale în domeniul legislaţiei, regulilor şi regulamentelor, precum şi controlului intern într-un mare număr de state [144].

Baza sistemului de control al corupţiei este integritatea funcţionarilor publici. Conform opiniei experţilor organizaţiei internaţionale „*Global Integrity",* integritatea funcţionarului la locul de muncă este o parte esenţială în combaterea corupţiei în statele scandinave. În majoritatea cazurilor, dacă funcţionarii publici ca indivizi nu respectă regulile la locul de muncă, pierd capacitatea de a distinge interesul personal faţă de cel public, dovedesc lipsă de respect sau nu sunt remuneraţi corespunzător şi conducerea nu susţine integritatea, ca şi valoare morală, atunci gradul de corupţie din sectorul public poate creşte foarte rapid [124].

De asemenea, *Instituţia Ombudsmanului* protejează cetăţenii împotriva puterii arbitrare şi veghează la respectarea legii şi a regulamentelor în favoarea cetăţenilor, asigurând protejarea drepturilor lor. În sistemul finlandez, Ombudsmanul şi Cancelarul Instituţiei beneficiază de un respect extraordinar din partea cetăţenilor, fiind instituţii ce s-au dezvoltat în timp. Rolul acestora este diferit faţă de curţile de contencios administrativ, în care funcţionarii publici sunt acuzaţi şi condamnaţi.

Practic, în Finlanda, corupţia administrativă este controlată prin încrederea pe care o au cetăţenii în instituţiile publice, în administraţia publică eficientă şi în comportamentul etic al funcţionarilor publici. Influenţa cetăţenilor şi încrederea publică fac parte dintr-un mod mai puţin strict de combatere a corupţiei, în timp ce conştiinţa funcţionarilor publici se bazează atât pe regulamente, cât şi pe tradiţia culturii administrative [132].

Stilul scandinav de prevenire a fenomenului corupţiei, prin proceduri etice, poate fi implementat şi în alte state, inclusiv în Republica Moldova. Facilitarea funcţionării eficiente a sistemului de control asupra corupţiei se poate obţine, în primul rând, prin aprobarea unui cadru legislativ descentralizat, printr-o monitorizare financiară strictă şi controlul integrităţii funcţionarilor. Absenţa practicilor de a forma corpuri de investigaţie sau comisii independente indică prezenţa unui nivel scăzut de corupţie. În multe state, aceste organisme sunt formate ca răspuns la presiunile din partea mass-media sau a societăţii civile. Asigurarea unei transparenţe în utilizarea resurselor publice şi controlul integrităţii funcţionarului public demonstrează că acestea sunt cele mai bune mecanisme de prevenire a fenomenului corupţiei, care ulterior aduc un grad înalt de încredere din partea societăţii.

Totodată, generalizând practica statelor scandinave, este de menţionat că dezvoltarea legislativă este un punct forte în combaterea corupţiei administrative. Voinţa politică trebuie să se concentreze pe elaborarea noilor ghiduri şi coduri etice de comportament la orice nivel administrativ, care să ofere o claritate şi un mecanism echitabil de sancţionare.

Cele menţionate conduc la concluzia că este necesar a implementa în Republica Moldova ***un mecanism de prevenire şi stopare a fenomenului corupţiei de la etapele incipiente.*** Importanţa activităţilor de prevenire este sesizată şi de organismele internaţionale, care oferă diferite recomandări şi standarde. Pentru realizarea acestui obiectiv primordial se impune implementarea unor politici noi de prevenire şi combatere a fenomenului corupţiei, prin prisma ***fortificării integrităţii instituţionale atât la nivel central, cât şi local.*** Integritatea instituţională trebuie să fie una dintre caracteristicile definitorii ale administraţiei publice în societăţile dezvoltate. Integritatea este strâns legată de calitatea serviciilor oferite cetăţenilor de către administraţia publică [57].

Integritatea în administraţia publică este unul dintre principalii factori ai bunei guvernări. În conformitate cu standardele instituţiilor internaţionale (Uniunea Europeană, Banca Mondială, FMI etc.), aceasta reprezintă şi una dintre premisele dezvoltării economice. *Integritatea* reflectă, în general, două aspecte: pe de o parte − absenţa corupţiei şi a fraudei, adică, politicienii şi funcţionarii publici îşi îndeplinesc îndatoririle fără a cere sau a accepta plăţi suplimentare; banii publici sunt cheltuiţi eficient pentru scopurile destinate acestora, fără influenţarea achiziţiilor publice sau impunerea unor intermediari în gestionarea acestora. Pe de altă parte, integritatea înseamnă deschidere, transparenţă şi o bună calitate a serviciilor oferite; instituţia publică informează publicul în legătură cu acţiunile pe care le întreprinde şi în legătură cu modul în care acestea sunt realizate. Într-o instituţie publică cu adevărat deschisă, transparentă activităţile ilegale nu pot rămâne nedescoperite pentru o lungă perioadă de timp [57].

În prezent, practica internaţională pune un accent esenţial în prevenirea corupţiei atât pe integritatea instituţională, cât şi pe integritatea individuală a funcţionarului [63]. În esenţă, integritatea instituţională se asigură prin mecanisme ce au la baza ***autoevaluarea***. Autoevaluarea integrităţii reprezintă un proces transparent al îmbunătăţirii, care sprijină instituţiile publice în

promovarea eficienţei şi calităţii lucrului, care identifică domeniile de risc în activitatea instituţiei publice şi, în acelaşi timp, identifică punctele forte care pot oferi oportunităţi.

La etapa actuală, în Republica Moldova procesul de verificare a integrităţii individuale a funcţionarilor este practic nefuncţional, precum s-a menţionat anterior, aceasta din cauza că Curtea Constituţională declară unele prevederi legislative ca fiind neconstituţionale. Putem remarca, că abia în anul 2012 a demarat procesul de evaluare a declaraţiilor privind veniturile şi proprietăţile demnitarilor de stat. Conform Legii nr.1264-XV din 19.07.2002, privind declararea şi controlul veniturilor şi al proprietăţii, demnitarii de stat, judecătorii, procurorii, funcţionarii publici şi unele persoane cu funcţie de conducere [218] sunt obligaţi să depună declaraţii spre evaluare la Comisia Naţională de Integritate, însă rezultatele acestei evaluări rămân a fi încă destul de modeste.

În unele state occidentale, activităţile de asigurare a integrităţii funcţionarilor sunt mult mai complexe. Ca exemplu poate servi aplicarea testelor de integritate, care sunt practicate pe larg de către organele de control din SUA, Canada, Slovenia etc. Prin definiţie, testele de verificare a integrităţii profesionale reprezintă o metodă de identificare, evaluare şi înlăturare a vulnerabilităţilor şi riscurilor care determină funcţionarii să comită fapte de corupţie.

Menţionăm, în cele din urmă, că implementarea unor astfel de metode de prevenire necesită numeroase ajustări legislative, precum şi o pregătire profesională adecvată a resurselor umane. De asemenea, este necesară educarea ataşamentului cetăţenilor Republicii Moldova faţă de valorile anticorupţie, este indispensabil ca societatea civilă şi autorităţile statului să-şi conjuge eforturile pentru a desfăşura campanii de sensibilizare anticorupţie, activităţi de educare civică a copiilor şi tinerilor din instituţiile de învăţământ, avându-se în vedere că, potrivit sondajelor, această categorie socială prezintă cea mai înaltă toleranţă la corupţie.

La moment, ***Republica Moldova are nevoie de modelarea unui mecanism naţional nou anticorupţie.*** În primul rând, constatăm imposibilitatea organelor de justiţie şi de control de a se auto-remedia în faţa corupţiei. În nici o instituţie de forţă direcţiile preocupate de securitatea internă ce sunt responsabile de integritatea angajaţilor nu au obţinut succese în ce priveşte remedierea corupţiei interne şi obţinerea unui grad înalt de încredere din partea societăţii.

De asemenea, acţiunile implementate de ministere în baza *Strategiei Naţionale Anticorupţie*, nu s-au soldat cu rezultatul scontat, cu toate că procesul de implementare a fost monitorizat atât de CNA, cât şi de organizaţiile neguvernamentale. După cum s-a menţionat deja, o îmbunătăţire pentru cetăţeanul de rând la problema corupţiei nu este vizibilă, datorită în mare parte mimării şi tergiversării implementării unor mecanisme anticorupţie noi, verificate în ţări cu experienţă avansată în domeniu.

Necesitatea implementării urgente a unui mecanism anticorupţie complex este determinantă de două aspecte notorii. Unul din aceste aspecte, precum s-a menţionat şi în capitolul anterior, ţine de imposibilitatea statului de a sancţiona persoanele suspecte de acte de corupţie, mai ales acele deosebit de grave cu implicarea demnitarilor de rang înalt, datorită

integrităţii scăzute a organelor de drept şi de control în general. Funcţionarii de rang înalt se eschivează de la acuzaţiile de corupţie prin intermediul politicului ce controlează şi influenţează instituţiile abilitate în depistarea şi sancţionarea actelor de corupţie, iar restul persoanelor inculpate se eschivează de la răspundere prin coruperea angajaţilor organelor de drept sau de justiţie care, din cauza salarizării scăzute, sunt destul de vulnerabili. Paradoxul rezidă în faptul că influenţarea angajaţilor organelor de drept sau de justiţie este posibilă la orice etapă, începând cu documentarea cazului sau la etapa de judecare a lui. Influențele coruptibile din partea criminalilor sunt direcţionate spre diferiţi actori ai organelor de drept şi de justiţie: spre ofiţerii operativi pentru a nu documenta o faptă depistată, spre ofiţerul de urmărire penală pentru a schimba sau exclude o anumită probă, spre procuror pentru a solicita o pedeapsă mai mică sau a schimba în genere articolul penal al învinuirii pe unul administrativ, spre judecătorul în prima instanţă pentru a lua o decizie favorabilă, spre judecătorii din Curtea de Apel sau din Curtea Supremă de Justiţie în ultimul rând. Cea mai puţin costisitore soluţie fiind influenţarea de la faza incipientă a unei cauze de corupere. Refuzul dea facilita un inculpat din partea unor angajaţi ai justiției nu poate dispărea, datorită stereotipului creat în rândul lor: „*dacă refuz eu, altul nu o să refuze şi oricum va scăpa de pedeapsă*". Acest fapt este menționat și de reprezentanții societății civile intervievați de către autor, care sunt de opinia că *„însuși cazurile documentate de corupție pot fi „influențate" la orice etapă − de la deschiderea cauzei penale până la pronunțarea instanței judecătorești, tot prin acte de corupere"* [Q16]; *„prezența influențelor negative în procesul de sancționare este atestată și de numărul mare de procese penale clasate, suspendate și achitate"* [Q18]. Aceste afirmaţii sunt confirmate şi de rezultatele cazurilor penale, analizate de autor, din care observăm că există un număr mare de cauze penale de corupţie pornite şi documentate, dar, în final, marea lor parte sunt clasate, suspendate şi doar un procent mic din ele ajunge în instanţele de judecată, unde la fel sunt din nou *influenţate* de corupţia din justiţie. Drept urmare, în închisorile din ţară nu se află în prezent niciun demnitar de rang înalt condamnat pentru fapte de corupţie.

Recomandările propuse de către reprezentanții societății civile pentru soluționarea problemelor actuale din domeniul justiției, în special de pe segmentul combaterii corupției, sunt axate prioritar pe sporirea independenței și eficienței instituționale, precum: *„depolitizarea organelor de ocrotire a normelor de drept"; „regândirea funcționalității organelor de drept"; „limitarea intervenții politicului în activitatea organelor de drept";„anularea obstacolelor în implementarea legislației"* [Q16]; *„sporirea capacității CNI la efectuarea controlului regimului de declarare a proprietăților și veniturilor și a situațiilor de conflict de interese"; „revizuirea proiectului de reformare a Procuraturii Generale"; „comasarea CNI şi a CNA"* [Q18]; *„sporirea independenței CNA", „pedepse mai mari"; „anularea imunității parlamentare și judecătorești"* [Q17].

Un alt aspect, care dictează necesitatea implementării urgente a unui mecanism anticorupţie complex ţine de *lipsa unui control adecvat asupra funcţionarilor din instituţiile sociale prestatoare*

*de servici*i, precum sunt instituţiile medicale, de învăţământ şi de administraţie publică locală, altele. Conform datelor sondajelor şi datelor statistice cu privire la cauze penale de corupţie pornite, instituţiile prestatoare de servicii sociale practic nu au un scut de protecţie în faţa corupţiei. Acţiunile implementate în baza *Strategiei Naţionale Anticorupţie* şi reformele sistemice din ultimul deceniu nu au oferit un răspuns adecvat la problema corupţiei. Direct vorbind, plăţile neoficiale au persistat aproape mereu pe parcursul reformelor, companiilor de implementare a acţiunilor anticorupţie, intensitatea şi frecvenţa lor nefiind diminuată. Salarizarea scăzută, mereu menţionată drept cauză, desigur, nu poate fi ignorată, apare însă întrebarea: cum ne despărţim de stereotipurile create, de acordarea şi luarea mitei, în cazul remedierii situaţiei economice? Probabil, niciun expert nu ar risca să menţioneze că va avea loc o autoeducare a funcţionarilor şi a societăţii în cazul remedierii situaţiei economice a statului.

Din practica internaţională putem constata că politicile anticorupţie sunt direcţionate în dependenţă de necesitatea statului şi de amploarea corupţiei în stat, diversitatea instrumentelor anticorupţie fiind stabilite de asemenea în dependenţă de spaţiile de risc existente în stat. Latura importantă în eficienţa acestor instrumente constă în modul de funcţionalitate a lor, care până la urmă este interdependent de voinţa puterii în stat. În scurta istorie a Republicii Moldova ca stat suveran putem constata doar câteva sclipiri ale voinţei politice de a lupta contra criminalităţii în general. Una din ele ar fi sfârşitul anilor ”90, când a fost intensificată lupta contra criminalităţii organizate sub egida generalului Nicolae Alexei, care se afla la timona Direcţiei de Combatere a Crimei Organizate. O altă tendinţă a voinţei politice în lupta contra corupţiei poate fi marcată în anul 2002, când la insistenţa organizaţiilor internaţionale a fost creat CNA, urmând a fi ajustată legislaţia naţională la cea internaţională. Odată cu venirea la putere a partidelor pro-europene, s-au întreprins unii paşi în lupta cu corupţia, dar efectuarea unei reforme generale în sistemul justiţiar şi al organelor de drept şi control rămâne până în prezent fără efecte notabile.

O iniţiativă binevenită din partea statului în lupta contra corupţiei a fost ***intenţia de formare a Comisiei de Etică***, ce ar trebui să funcţioneze la nivel naţional, pentru a analiza sesizările parvenite din partea cetăţenilor în privinţa unor funcţionari. Astfel, abuzurile şi încălcările funcţionarilor ar putea fi mult mai rapid cercetate şi penalizate, fapt ce poate crea o cultură nouă în rândul funcţionarilor, bazată pe respectarea valorilor funcţionale, precum în Finlanda. Conform practicii internaţionale, din comisiile de etică locale pot face parte pe un anumit termen angajaţi ai Procuraturii, Judecătoriei, Administraţiei Publice Locale, reprezentanţi ai mass-media şi ai societăţii civile. Totodată, s-ar micşora şi presiunea din partea populaţiei asupra ministerelor şi organelor de drept, numărul sesizărilor pe inegalităţi minore ar scădea semnificativ. Discuţiile asupra proiectului de lege privind formarea acestei comisii au fost iniţiate în anul 2011, dar până la moment mecanismul în cauză nu este adoptat şi implementat.

După cum s-a spus deja, din anul 2012, în Republica Moldova funcţionează şi ***Comisia Naţională de Integritate*** [152], atribuţiile de bază ale ei fiind analizarea declaraţiilor pe venit ale

funcţionarilor publici şi cu statut special în scopul monitorizării şi depistării averilor acumulate ilicit. Menţionăm că în alte state instrumentele privind monitorizarea averilor funcţionarilor publici au fost implementate încă din anii 60 ai secolului XX. Ca exemplu ar putea servi Franţa, unde toţi funcţionarii au fost obligaţi să-şi publice averile [198, p.81].

Organizaţia neguvernamentală Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei (CAPC) din Republica Moldova, care a efectuat expertiza anticorupție a proiectului de lege cu privire la Comisia Naţională de Integritate, structura şi modul de funcţionare a acesteia, susţine că proiectul dat este unul necesar şi ar servi drept oportunitate în eficientizarea mecanismului naţional anticorupţie, însă are mai multe carenţe. Potrivit CAPC, documentul nu-şi atinge scopul, lăsând fără o reglementare clară procedura de examinare şi soluţionare a conflictelor de interese, nu oferă decât un cadru foarte general referitor la instituirea unui mecanism de declarare a veniturilor şi proprietăţii, de tratare şi soluţionare a conflictelor de interese şi de declarare a intereselor personale de către agenţii publici. O altă observaţie constă în faptul că Nota informativă nu conţine o fundamentare economico-financiară a proiectului, deşi reglementările prin care se instituie o nouă autoritate publică vor necesita unele cheltuieli financiare, care necesită a fi justificate [86]. Republica Moldova are nevoie, însă, de o societate civilă puternică care să dispună de un set de instrumente de monitorizare sectorială a fenomenului corupţiei. (Acest aspect va fi analizat de autor mai amănunţit în subcapitolul 3.3.) După cum se ştie, locul în care se intersectează sectorul public şi cel privat este şi el, adesea, punctul în care marea corupţie înfloreşte şi în care se dau cele mai considerabile mite. Ca urmare, orice tentativă de a dezvolta un mecanism anticorupţie care nu implică şi societatea civila neglijează unul dintre cele mai puternice şi utile potenţiale instrumente disponibile. Numeroase exemple demonstrează că în statele în care încercările reale de a combate corupţia s-au soldat cu eşecuri a lipsit elementul implicării societăţii civile.

Un alt instrument de diminuare a fenomenului corupţiei în Republica Moldova binevenit ar fi ***limitarea factorului uman în luarea deciziilor***, în momentul când statul interacţionează cu sectorul privat sau cu cetățeanul de rând. Mecanismul dat poate fi pus în practică prin tehnologizarea electronică a serviciilor publice ce ţin, de exemplu, de emiterea documentelor, autorizaţiilor, achiziţiilor publice etc.

De asemenea, un instrument prioritar anticorupţie ce necesită a fi implementat în Republica Moldova ar fi ***evaluarea gradului de intensitate a fenomenului corupţiei*** în sistemele sociale şi în regiunile administrative, în scopul intervenirii rapide cu unele măsuri de reprimare a fenomenului. Acest instrument poate fi implementat prin aplicarea metodologilor de cercetare a fenomenului corupţiei la nivel sistemic şi regional administrativ menţionate în capitolele anterioare, care pot fi aplicate de către instituţiile sociologice specializate, cu coordonarea şi susţinerea Centrului Naţional Anticorupţie. Produsele cercetărilor realizate trebuie să stabilească în final,sistemele sociale şi regiunile administrative cel mai mult afectate sau mai mult vulnerabile fenomenului corupţiei, în care, ulterior, să se intervină strategic cu alte instrumente sau soluţii anticorupţie.

În vederea diminuării flagelului corupţiei în rândul demnitarilor devine necesară ***sporirea la maximum a transparenţei procesului de gestionare a resurselor publice***, fapt ce va reduce numărul conflictelor de interese şi abuzurilor din partea demnitarilor. Realizarea în practică a obiectivului dat ar consta în formarea unui mecanism de publicare a contractelor încheiate de către autorităţile centrale şi locale, întreprinderile de stat sau societăţile pe acţiuni unde statul deţine un capital majoritar de acţiuni, precum şi de alte instituţii implicate în gestionarea resurselor sau banilor publici (inclusiv asistenţa financiară externă). Publicarea contractelor ce ţin de resursele publice poate fi efectuată centralizat după experienţa Croaţiei, pe o pagină *web* unde se plasează însuşi contractul sau link-ul publicării contractului de pe pagina *web* a instituţiei, fapt ce va facilita în final transparenţa circuitului financiar şi totodată activitatea organelor de drept sau a societăţii civile/mass-media în procesul de monitorizare.

În opinia experţilor intervievaţi din societatea civilă „*utilizarea ilicită a resurselor publice este cea mai mare problemă, deoarece prejudiciază masiv interesele întregii societăţi, nu doar a unui cetăţean, ca în cazurile de pretindere a unei mite de 200-300 de lei. Trucarea unei achiziţii publice poate aduce prejudicii de milioane de lei bugetului. Majoritatea cazurilor sunt reflectate în mass-media şi atâta timp cât ele sunt reflectate, dau dovadă de prezenţa unor ilegalităţi majore la gestionarea finanţelor publice"* [Q17]; *„transparenţa resurselor publice este doar o utopie în condiţiile actuale ale Republicii Moldova"* [Q16]; *„cu toate că achiziţiile publice par a fi transparente, rămân a fi oricum influenţate,cum ar fi de exemplu cazurile din domeniul sănătăţii. Procedurile specifice la achiziţii sunt încălcate, trebuie să existe o posibilitate reală de contestare"* [Q18].

Un alt important instrument anticorupţie la nivel internaţional îl constituie ***analiza criminologică a fenomenului corupţiei*** ce este aplicat de organele de drept în vederea facilitării investigaţilor efectuate prin anumite analize operaţionale sau stabilirii unor ilegalităţi în domeniile sociale prin anumite analize strategice. Metoda dată constă în acumularea şi analizarea informaţiilor cu ajutorul unor softuri analitice precum i2 Analyst Notebook sau SPSS, Mapinfo etc. Aplicarea acestor tehnici impune însă şi necesitatea unor investiţii enorme tehnice, dar şi de personal, precum şi un acces lărgit la informaţiile autorităţilor. În prezent, în Republica Moldova metoda respectivă, este în proces de dezvoltare în cadrul organelor de drept.

Generalizând elementele descriptive ale unui mecanism anticorupţie eficient în baza practicilor internaţionale, ce ar fi oportun de dezvoltat în Republica Moldova, putem spune că acesta ar trebui să cuprindă instrumente funcţionale, precum:

1. *Măsurarea percepţiei fenomenului corupţiei sectorial.*
2. *Autoevaluarea instituţională.*
3. *Controlul acumulării averilor funcţionarilor publici.*
4. *Monitorizarea instituţiilor publice de către societatea civilă.*
5. *Analiza criminologică în vederea stabilirii riscurilor coruptibile în sistemele sociale.*

6. *Testarea integrităţii funcţionarilor publici.*
7. *Limitarea factorului uman prin tehnologizarea serviciilor publice.*
8. *Verificarea modului de viaţă a funcţionarilor publici.*
9. *Transparenţa financiară a autorităţilor publice.*
10. *Sporirea controlului asupra activităţii organelor de drept.*

Autorul tezei consideră că punerea în practică cel puţin a acestor zece tehnici de prevenire a corupţiei va putea aduce un rezultat pozitiv în prevenirea fenomenului corupţiei la nivel naţional. În prezent, în Republica Moldova sunt în proces de implementate doar primele şase tehnici de prevenire din cele menţionate, două dintre care revin societăţii civile: măsurarea la nivel general a percepţiei fenomenului corupţiei şi monitorizarea din partea societăţii civile a instituţiilor publice (a se vedea *Figura 3.3*).

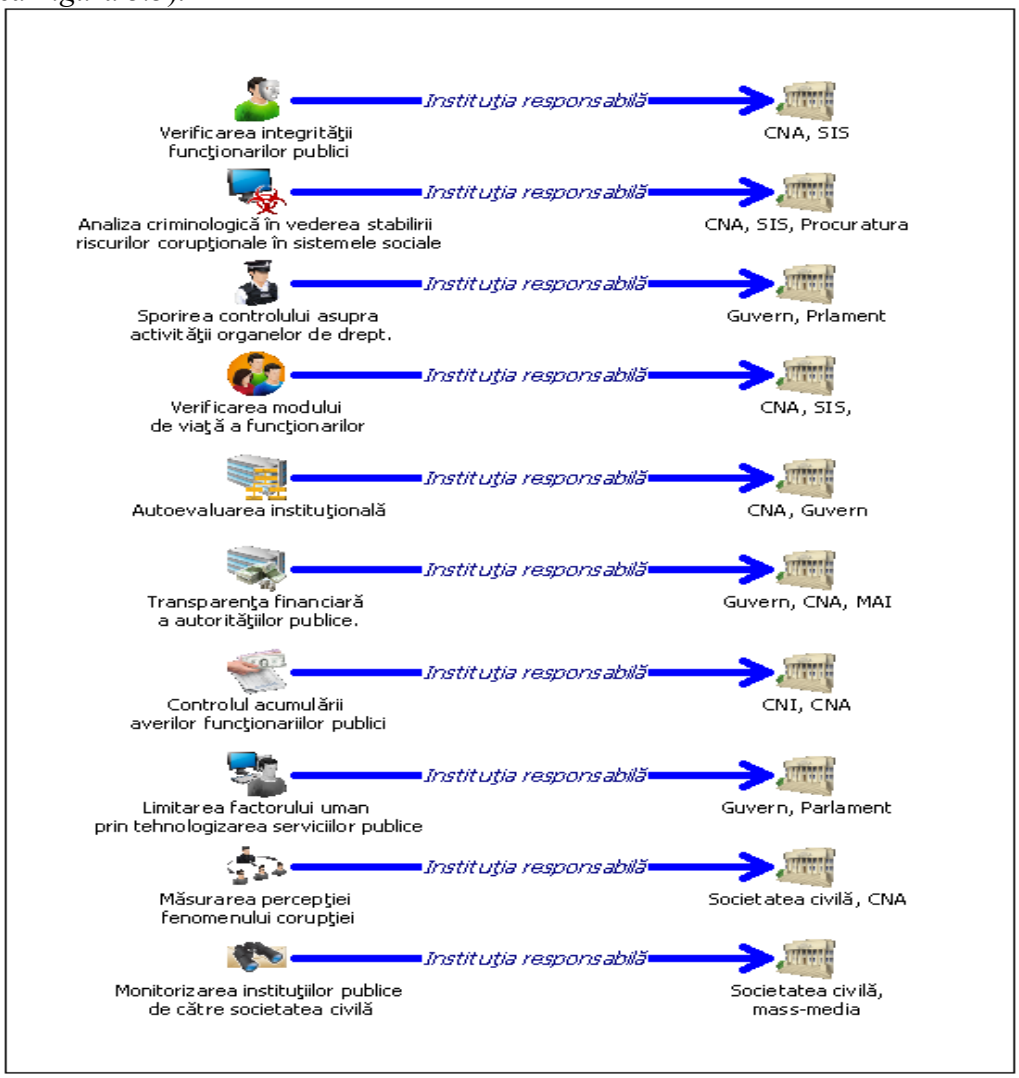

Fig. 3.3. Instrumentele anticorupţie şi instituţiile responsabile

Sursa: Investigaţiile autorului.

În virtutea faptului că organele de drept şi de control în Republica Moldova au un randament scăzut în lupta contra corupţiei, ceea ce constituie şi o problemă pentru ele înseşi, generând în final o încredere scăzută din partea societăţii, se impune ca necesară o reformare amplă a sistemului intern de securitate din aceste instituţii. *Ca elementele externe ce ar susţine procesul de prevenire a*

corupţiei în instituţiile de drept ar fi monitorizarea din partea mass-media şi a societăţii civile, iar ca elemente interne ar fi autoevaluarea riscurilor coruptibile şi verificarea integrităţii angajaţilor. În prezent, respectarea normelor profesionale din aceste instituţii este asigurată de direcţiile interne abilitate cu verificarea şi cercetarea încălcărilor etice şi profesionale. Însă, aceste direcţii deţin un număr scăzut de colaboratori, care îşi axează activitatea mai mult pe cercetarea sesizărilor parvenite din partea populaţiei privind încălcările comise de colaboratori şi pe încălcările de disciplină. În cazul dat, ar fi bine-venită practica Ungariei, unde direcţiile de securitate internă ale organelor de drept şi control sunt concentrate într-un singur organ ce are ca scop direct verificarea integrităţii colaboratorilor din organele de drept. În cazul Republicii Moldova, chiar din punct de vedere economic ar fi mai rentabil de a forma un organ aparte privind verificarea integrităţii colaboratorilor organelor de drept, cu un efectiv de cca 50-60 de persoane, pe când în toate organele de drept şi de control din ţară în direcţiile de securitate internă activează 100 de colaboratori. Totodată, societatea va căpăta un grad de încredere în privinţa posibilităţii prevenirii abuzurilor din partea colaboratorilor organelor de drept, prin a i se oferi posibilitatea de a sesiza un organ specializat independent în prevenirea abuzurilor organelor de drept. Ar fi benefic ca toţi actorii organelor de drept, inclusiv judecătorii, să cadă sub incidenţa acestei instituţii de „integritate". Însă, întâi de toate este nevoie de *anularea imunităţii judecătorilor, precum şi a parlamentarilor* pentru a putea fi supuşi verificării şi sancţionării. Testarea integrităţii este un proces destul de îndelungat ce începe cu verificarea procedurii de angajare a persoanei şi finalizează cu verificarea predispunerii persoanei la încălcarea normelor.

Analizarea sectoarelor de risc iniţial, stabilirea instituţiilor supuse cel mai des fenomenului corupţiei, prin aplicarea metodologiei de măsurare a percepţiei fenomenului corupţiei menţionate anterior (a se vedea *compartimentul 1.3*). Metodologii de măsurare a fenomenului corupţiei), poate reda tabloul total al presiunii exercitate de fenomenul corupţiei într-un domeniu de la an la an. În urma stabilirii sectoarelor supuse riscului, Guvernul poate interveni prin implementarea mecanismelor de prevenire a corupţiei descrise.

Lipsa de eficacitate în combaterea corupţiei are ca premisă lipsa de voinţă, lipsa capacităţi locale suficiente sau a strategiilor clare şi a structurilor adecvate. În anumite cazuri, motivele sunt reprezentate de constrângerea condiţionată de costurile de implementare, însă, beneficiind de asistenţă externă din partea statelor partenere, este posibil de soluţionat aceste probleme financiare.

Cooperarea internaţională poate ajuta ţările printr-un schimb de informaţii asupra acestui fenomen, prin găsirea metodelor şi măsurilor de urmat, cunoaşterea celor mai bune strategii naţionale pentru reducerea actelor de corupţie, ţinerea de seminarii regionale în scopul de a defini o strategie naţională contra corupţiei, precum şi prin oferirea de asistenţă tehnică. În general, deţin prioritate măsurile pentru reducerea corupţiei administrative, încercările de reformare a

administraţiei şi a finanţelor publice, organizarea internă a sistemului politic şi a relaţiilor dintre instituţiile-cheie ale statului, precum şi a relaţiilor dintre stat şi societatea civilă. Astfel, creşterea responsabilităţii politice urmăreşte constrângerile impuse de către organizaţii sau grupuri de presiune asupra comportamentului politicienilor, cu scopul de a sancţiona politicienii atunci când iau decizii aducătoare de avantaje personale. O modalitate de control şi de responsabilizare a acestora o constituie şi obligaţia de a-şi face publică averea, cu scopul de a îndepărta din funcţie oficialităţile corupte. Aici însă apare o problemă sensibilă, precum demonstrarea provenienței ilicite a mijloacelor băneşti, care sunt transformate în bunuri înregistrate pe numele unor rude sau persoane apropiate.

Cele mai principale instrumente de stimulare a responsabilizării politice sunt: creşterea transparenţei în luarea deciziilor de către oficialităţi și creşterea competiţiei politice prin atragerea organizaţiilor puternice de exprimare a cerinţelor colective.

La fel de importantă pentru diminuarea corupţiei şi a condiţiilor ce o favorizează este reformarea administrării sectorului public, prin *consolidarea mecanismelor de responsabilizare*.

În afara acestor acţiuni, este necesară crearea unui sector privat competitiv, deoarece statul este în poziţia cea mai vulnerabilă în faţa mecanismelor de „*State Capture*" atunci când puterea economică este concentrată în doar câteva firme sau domenii industriale sau când interesele economice concurente nu au acces real la mediile politice decizionale. Liberalizarea preţurilor, creşterea transparenţei structurii proprietăţii şi conducerii întreprinderilor, introducerea unei mai mari concurenţe pot ţine grupurile de interese economice sub control. La rândul lor, asociaţiile patronale, sindicatele sau organismele internaţionale pot limita corupţia.

De rând cu mulţi alţi factori (sistemul judiciar, organizaţiile internaţionale, societatea civilă etc.) implicaţi în lupta cu corupţia, ar trebui să se ia în vedere şi efectul pe care îl are asupra acceptării acestui flagel *mentalitatea cetăţenilor*. Limitarea fenomenului trebuie să pornească de la realizarea unor programe prin care să se încerce conştientizarea de către cetăţeni a efectului direct sau indirect pe care corupţia îl are asupra nivelului de viaţă al acestora, formarea toleranţei „zero" faţă de corupţie. La ora actuală nu putem spune că în Moldova democratizarea şi tranziţia economică au asigurat şi o imunizare contra corupţiei. Instabilitatea politică, corupţia şi subdezvoltarea s-au intensificat reciproc până la asemenea niveluri încât statului îi este atribuit tot mai des calificativul de stat falit [113, p.42].

În cele din urmă, putem spune că în prezent nu există un mecanism anticorupţie compus din metode şi tehnici de intervenţie standarde, ce ar putea fi aplicate în orice societate. Practica mondială în combaterea corupţiei se bazează pe autodeterminarea celor mai bune metode şi tehnici de combatere a corupţiei în dependenţă de societatea în care urmează a fi implementate şi de modul de propagare a corupţiei în ea, într-o bună corelaţie cu voinţa politică.

3.3. Rolul societăţii civile şi al mass-media în combaterea corupţiei

Într-o societate democratică societatea civilă are o importanţă deosebită, ea fiind în stare, alături de mass-media independentă, să formeze o a patra putere în stat, abilitată în primul rând cu monitorizarea activităţii autorităţilor şi funcţionarilor publici în vederea diminuării fenomenului corupţiei. M. Johnston, în lucrarea „*Civil Society and Corruption: Mobilizing for Reform*", menţionează că în multe state societăţile civile puternice joacă un mare rol în ce priveşte controlul corupţiei, iar majoritatea reformatorilor sunt de acord că cetăţenii şi organizaţiile individuale ar trebui să fie implicate în procesul de reformă [84].

Societatea civilă este ansamblul formelor de organizare care asigură „o solidaritate și o capacitate de reacție spontană a indivizilor și a grupurilor de indivizi față de deciziile statului și, în general, față de tot ce se petrece în viața de zi cu zi a țării" [137]. Societatea civilă este un termen folosit de sociologi pentru a descrie felul în care oamenii cooperează pentru a realiza scopuri comune. Societatea civila este formată din cetățeni, asociați sub diferite forme, care au aceleași interese și care își dedică timpul, cunoștințele și experiența pentru a-și promova și apăra drepturile. Instituțiile care fac parte din societatea civilă sunt: organizațiile nonguvernamentale, organizațiile comunitare, asociațiile profesionale, organizațiile politice, cluburile civice, sindicatele, organizațiile filantropice, cluburile sociale și sportive, instituțiile culturale, organizațiile religioase, mișcările ecologiste, publicaţiile periodice etc.

Societatea civilă cuprinde reţelele necesare pentru abordarea unor subiecte de interes comun, inclusiv corupţia. Majoritatea actelor de corupţie în cadrul unei societăţi implică doi actori principali: guvernul şi sectorul privat. Principala victimă este, de obicei, societatea civilă. Puterea porneşte de la centru către autorităţile locale, unde apar noi oportunităţi pentru acte de corupţie, oferite unor actori care sunt în contact mai direct cu societatea civilă. Aceasta înseamnă că posibilitatea societăţii civile de a monitoriza, detecta şi, eventual, contracara activităţile oficialilor publici din apropierea sa este mărită de cunoaşterea şi familiarizarea cu problemele locale.

La baza societăţii civile se află *„angajamentul civic"*, care constă în participarea actorilor privaţi în sfera publică. Angajamentul civic presupune participarea societăţii civile în procesele de dezbatere a politicilor, prestarea de servicii publice, administrarea bunurilor publice şi, nu în ultimul rând, monitorizarea acţiunilor întreprinse de stat. Un mediu corespunzător pentru buna funcţionare a angajamentului civic trebuie să includă două dimensiuni fundamentale. Prima dintre acestea este cadrul regulator care include toate prevederile, politicile şi aranjamentele legale care reflectă dreptul cetăţenilor la asociere, abilităţile lor de a mobiliza sursele financiare, accesul lor la informaţie şi regulile ce prevăd participarea lor la negocierile şi dezbaterile publice. Respectarea acestui cadru trebuie să fie exclusivă şi obligatorie. Cea de-a doua dimensiune include cultura politică, la baza căreia stau valorile ce ţin de natura autorităţilor publice, rolul indivizilor şi al

grupurilor de indivizi în viaţa publică şi modelele de roluri ale actorilor publici care prevalează cel mai mult [27, p.13].

O atenţie deosebită în prevenirea corupţiei se cere să fie acordată factorului moral şi spiritual al societăţii, ridicării culturii juridice, politice a cetăţeanului. Articolul 13 al Convenţiei ONU încurajează ţările participante să promoveze o participare activă a indivizilor şi grupurilor din afara sectorului public, precum este societatea civilă, reprezentată în mare măsură de organizaţiile neguvernamentale şi organizaţiile obşteşti în prevenirea şi lupta împotriva corupţiei.

Rolul societăţii civile în lupta cu corupţia constă în primul rând în participarea, alături de clasa politică, la formarea politicilor anticorupţie în stat, iar în cel de al doilea − în participarea la monitorizarea funcţionalităţii mecanismelor anticorupţie. În opina reprezentanţilor societăţii civile, *„societatea civilă ar putea contribui la combaterea corupţiei prin monitorizarea acţiunilor statului”* [Q16]; *„monitorizarea procesului politic, elaborarea şi implementarea instrumentelor de monitorizare, sensibilizarea cazurilor concrete de corupţie, promovarea unor noi iniţiative legislative”* [Q18]; *„consultarea opiniei publice cu privire la fenomenul corupţiei”; „analizarea alternativă a cazurilor de corupţie, pentru înaintarea recomandărilor”* [Q19].

Printre domeniile-cheie, unde ar trebui să fie făcută mai multă lumină şi mai multă transparenţă, dar şi o mediatizare la cel mai înalt nivel şi de cea mai mare anvergură cu participarea societăţii civile, se enumeră următoarele: *monitorizarea achiziţiilor publice; administrarea finanţelor publice; finanţarea partidelor politice; monitorizarea exercitării funcţiilor de judecător şi procuror; monitorizarea obiectivelor privatizate; monitorizarea anchetelor organelor de drept privind infracţiunile de corupţie; efectuarea activităţilor de informare a publicului larg, ce contribuie la formarea unui spirit de non-toleranţă a corupţiei şi elaborarea programelor de educaţie civică.*

Consolidarea rolului societăţii civile în prevenirea şi combaterea corupţiei se realizează prin activităţile de monitorizare a deciziilor statului, ceea ce duce inevitabil la majorarea transparenţei. Pentru aceasta este necesar însă să fie constituite relaţii de parteneriat dintre organizaţiile sectorului public şi societatea civilă, să fie întreprinse din partea instituţiilor guvernamentale măsuri de stimulare, precum atragerea societăţii civile în rezolvarea problemelor statale, inclusiv în problemele prevenirii şi combaterii corupţiei, prin controlul efectuat de societatea civilă asupra puterii, prin crearea unei atmosfere intolerante faţă de actele de corupţie etc. Este nevoie, de asemenea, de adoptarea unei legislaţii privind formele de control extraparlamentar din partea societăţii civile asupra activităţii de stat, de înlăturarea obstacolelor ce împiedică participarea societăţii civile, sau care nu permit sau limitează societatea civilă şi mass-media în realizarea dreptului de acces la informaţii de interes public.

În opinia reprezentanţilor societăţii civile, relaţiile dintre autorităţile publice centrale şi societatea civilă sunt în prezent încă la un nivel scăzut de dezvoltare: „*opinia societăţii civile contează prea puţin pentru organele abilitate cu instrumente de combatere a corupţiei.*

Cooperarea cu societatea civilă are loc mai degrabă în scop de marketing instituţional al acestor organe, decât în scopul atingerii unor rezultate concrete" [Q20]; „*nu sunt luate în considerare de multe ori opiniile, obiecţiile şi argumentele societăţii civile, astfel ONG-urile sunt descurajate*" [Q16], „*cooperare există, însă doar la nivel de comunicare"* [Q17]. Obstacolele create în monitorizarea instituțiilor statului generează neîncredere în aceste instituții. Totodată, societatea civilă, ONG-urile trebuie să-şi păstreze independența, să nu fie afiliate, după cum se întâmplă uneori, unor grupuri de interese sau partide politice [Q17].

Punerea în aplicare a Planului de Acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova (PAUEM) a impulsionat procesul de cooperare a autorităţilor cu societatea civilă, inclusiv în domeniul luptei cu corupţia, fiind înregistrate o serie de evoluţii majore cu impact de perspectivă. Printre autorităţile publice care au colaborat cu reprezentanţii societăţii civile în domeniul prevenirii şi combaterii corupţiei în perioada de acţiune a PAUEM pot fi menţionate Parlamentul, Guvernul, autoritatea judecătorească, anumite ministere şi servicii publice, precum şi CNA.

Referindu-ne la colaborarea Parlamentului cu societatea civilă, menţionăm că la finele anului 2005 a fost aprobată *Concepţia privind cooperarea dintre Parlamentul Republicii Moldova şi societatea civilă,* care a avut drept scop stabilirea principiilor de interacţiune între Parlament şi reprezentanţii societăţii civile, consultarea permanentă între părţi. În virtutea prevederilor Concepţiei, pe site-ul oficial al Parlamentului au început să fie plasate pentru dezbateri publice texte ale proiectelor de acte legislative. Mecanismul propus a fost recepţionat de societatea civilă, care s-a implicat activ în expertizarea proiectelor de acte legislative şi înaintarea propunerilor pentru perfecţionarea acestora, fapt apreciat de demnitarii de cel mai înalt rang. Pe parcurs însă, procesul de cooperare s-a redus la câteva domenii mai înguste, doar câteva organizaţii au reuşit să păstreze ritmul şi interesul, în mare parte datorită faptului că implementau proiecte speciale în domeniu, cu suport financiar extern. Gradul de transparenţă şi deschidere a autorităţilor faţă de ONG-uri a rămas insuficient şi s-a redus şi mai mult prin limitarea transmisiunii în direct pentru cetăţeni a şedinţelor plenare ale Parlamentului şi şedinţelor de guvern, care în prezent sunt transmise doar prin intermediul canalelor online.

Drept exemplu de cooperare eficientă în domeniul anticorupţie poate fi considerată colaborarea Guvernului cu Alianţa Anticorupţie, o uniune de organizaţii neguvernamentale, cu precădere din sfera politicilor publice, drept, instituţii democratice şi mass-media. Alianţa Anticorupţie reprezintă o asociaţie benevolă, *fără statut juridic*, de organizaţii non-guvernamentale (*începând de la 10 membri până la circa 30 actualmente*). Misiunea Alianţei este de a consolida acţiunile societăţii civile îndreptate spre diminuarea fenomenului corupţiei în societate, precum si spre asigurarea transparenţei activităţilor instituţiilor publice. Graţie acordului încheiat, organizaţiile membre ale Alianţei Anticorupţie au fost atrase pentru a participa în diverse activităţi de monitorizare, evaluare şi propagare a implementării politicilor anticorupţie.

Conform acordul de colaborare între Alianţa Anticorupţie şi CNA, care a fost semnat la 13.01.2006, în vederea promovării şi realizării în comun a activităţilor anticorupţie, a demarat o etapă calitativ nouă în activitatea CNA, care vizează elaborarea şi asigurarea unui mediu eficient de colaborare cu societatea civilă.

Din istoria scurtă a colaborării societăţii civile cu structurile statului pe linia prevenirii fenomenului corupţiei pot fi scoase în prim-plan şi acţiunile din anul 2006, marcate prin încheierea Acordului de colaborare a CNA cu Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale „Viitorul". Alături de angajaţii CNA, experţii IDIS „Viitorul" se iniţiază în ce priveşte identificarea unor subiecte şi elaborarea de studii cu impact asupra unor fenomene legate de activitatea coruptibilă, transparenţa bugetelor publice, efectele şi originile economiei neoficiale, legătura dintre tipul de activitate subsidiară a regiunii transnistrene şi competitivitatea agenţilor economici din Republica Moldova.

Perioada 2008-2009 a fost marcată în special de activitatea de monitorizare realizată în cadrul Planului Preliminar de Ţară de cinci ONG-uri din cadrul Alianţei. CNA a fost monitorizat de Centrul de Analiză şi Prevenirea Corupţiei (CAPC). Monitorii au elaborat cinci rapoarte consolidate, care cuprind rezultatele monitorizării Planului Preliminar de Ţară, privind calitatea executării măsurilor din plan ce prevedeau, inclusiv şi acţiuni de diminuare a fenomenului corupţiei, prin sporirea transparenţei şi accesului la informaţii, acţiuni ce au fost parţial îndeplinite.

Conlucrarea cu societatea civilă a fost marcată prin semnarea la 30 octombrie 2006 a Acordului de colaborare cu Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei privind organizarea conferinţelor, seminarelor, cursurilor de instruire pe tematici aferente fenomenului corupţiei şi spălării banilor, schimburi de informaţii şi puncte de vedere în cazul participării la reuniuni şi alte manifestări internaţionale cu caracter juridic, conlucrarea în vederea elaborării unor studii asupra fenomenului corupţiei.

Totodată, conlucrarea cu CAPC s-a axat pe participarea la peste 30 emisiuni radio „Noroc" în cadrul Proiectului „Sensibilizarea populaţiei împotriva corupţiei prin emisiuni radiofonice „Zona liberă de corupţie", finanţat de Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului din Suedia şi emisiuni radio „Plai" şi „Vocea Basarabiei" în cadrul Proiectului „Împreună împotriva corupţiei" cu susţinerea financiară a Ambasadei Marei Britanii la Chişinău.

Un alt segment important în conlucrarea CNA cu CAPC îl constituie expertiza anticorupţie a proiectelor de acte normative. În acest sens, de către echipa de experţi din cadrul Centrului a fost testat şi implementat în anul 2008 un soft destinat expertizei anticorupţie, oferit de către Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei în cadrul Programului MOLICO. Implementarea acestuia şi întocmirea de către angajaţii CNA a rapoartelor de expertiză în format *E-template* a demonstrat corespunderea softului normelor impuse de către Metodologia de efectuare a expertizei anticorupţie. Baza statistică care urmează a fi creată, ca urmare a verificării acestei măsuri

preventive, va oferi expertizei o nouă amploare, iar datele furnizate vor spori calitatea tuturor proiectelor de acte normative.

În vederea menţinerii unui dialog deschis cu societatea civilă, îmbunătăţirii transparenţei procesului decizional şi consolidării imaginii CNA, în anul 2009 s-a decis formarea unui Consiliu Civil, ca un mecanism de monitorizare a activităţii CNA. Principalul indicator pentru reuşita funcţionării mecanismului de monitorizare este creşterea nivelului de credibilitate a populaţiei faţă de CNA, factor important pentru diminuarea fenomenului corupţiei în societate.

Un moment important în interacţiunea statului cu societatea civilă ţine de conlucrarea în elaborarea şi testarea metodologiei de măsurare a percepţiei corupţiei în domeniile vulnerabile din Republica Moldova. Reprezentanţii CNA în comun cu Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială din cadrul USM şi organizaţia neguvernamentală „CRRAS" au elaborat şi testat această metodologie în trei domenii sociale: al educaţiei, al sănătăţii şi al mediului de afaceri. Această metodologie de măsurare a percepţiei corupţiei în sistemele vulnerabile din Republica Moldova poate deveni un instrument important în cadrul prevenirii fenomenului corupţiei la nivel naţional, însă din lipsă de resurse financiare aplicarea acestei metodologii a fost amânată.

Problema cea mai mare în colaborarea statului cu societatea civilă rămâne a fi *lipsa acută de instrumente de monitorizare şi control* al procesului de consultare cu societatea civilă, acestea limitându-se la: publicarea selectivă pe pagina *web* a ministerului de resort sau a Parlamentului a informaţiilor publice; organizarea unor discuţii pe marginea proiectelor de documente, de cele mai multe ori iniţiate forţat de societatea civilă; participarea autorităţilor responsabile la dezbaterile publice, însă selectiv şi formal. Astfel, este necesară standardizarea procesului de consultare cu societatea civilă, care trebuie să se bazeze pe principiul accesului liber la informaţie pentru cetăţean, asigurându-i-se dreptul de a se pronunţa faţă de decizii care îl afectează sau îl vor afecta.

O altă problemă la capitolul colaborarea societăţii civile cu autorităţile statului este lipsa unei strategii de scurtă durată ce ar identifica principalele probleme, unde statul nu poate la moment interveni, iar societatea civilă ar putea să testeze, prin diverse proiecte de asistenţă, diferite instrumente axate direct pe prevenirea corupţiei în anumite domenii, ca ulterior aceste practici să fie preluate de către autorităţi.

O sursă esenţială în formarea opiniei publice privind fenomenul corupţiei aparţine ***mass-media***. În mod diferit, opinia oricui este influenţată de problemele reflectate în presa scrisă, difuzate prin radio, televiziune etc. În plan general, observăm în ultimii ani o creştere a interesului mass-media faţă de fenomenul corupţiei în ţară. În paralel cu acest proces de mediatizare pe larg a cazurilor de corupţie, putem observa însă şi un „război intern" al presei afiliate unor grupuri de interese sau politicieni. Acest fapt este condiţionat în mare parte de lipsa independenţei în rândul mass-media, care mai mult de jumătate este afiliată unor grupuri ce folosesc mass-media pentru a ataca sau a se apăra de unele învinuiri.

În cadrul actualei mass-media observăm două direcţii axate pe fenomenul corupţiei, una fiind

cea tradiţională de mediatizare a fenomenului corupţiei şi alta fiind investigaţiile jurnalistice, care au ca scop „demascarea" în general a actelor de corupţie, cum ar fi publicaţia săptămânală „Ziarul de Gardă" şi altele. În opinia reprezentanţilor societăţii civile, mass-media poate influenţa esenţial procesul de diminuare a fenomenului corupţiei în societate prin: *„mediatizarea pe larg a cazurilor de corupţie la nivel înalt*"; „*dezvoltarea jurnalismului de investigaţie*" [Q16]; *„semnalarea tendinţelor şi consecinţelor ce pot surveni în urma creşterii fenomenului corupţiei sau propagării acesteia încontinuu într-un domeniu"* [Q19]. Însă, influenţarea procesului de prevenire a corupției de către mass-media este perpetuat actualmente de o serie de obstacole, precum ar fi: *„afilierea politică a unor agenţii de mass-media, fapt ce menţine încă ramura mass-media de partid"* [Q18]; „*neasigurarea accesului la informaţii*" [Q17]. Reacţia autorităţilor centrale la dezvăluirea cazurilor de corupţie în mass-media este însă destul de sumbră, ceea ce aflăm şi din relatările experţilor intervievaţi din domeniul societăţii civile: *„organele de drept se autosesizează în majoritatea cazurilor, însă decizia de pornire a unor investigaţii este influenţată de partea politică"* [Q17], *„reacţiile organelor de drept sunt mai mult fictive, cazurile sunt muşamalizate până în final"*[Q18] din cauza lipsei unei monitorizări, iar cea mai mare reacţie ar trebui să o aibă „*Guvernul, prin schimbarea persoanelor şi impunerea unor acţiuni de control etc."*[Q18].

Societatea civilă şi mass-media din Republica Moldova, referindu-se la tematica corupţiei, se axează preponderent pe efectuarea unor analize, studii, rapoarte ce scot în evidenţă anumite probleme, de multe ori bine cunoscute societăţii sau autorităţilor, fără însă a prezenta soluţii, instrumente testate sau iniţiative legislative clare pentru soluţionarea acestor probleme.

Reflectarea fenomenului corupţiei în mass-media are un impact semnificativ asupra formării percepţiei sociale faţă de efectele fenomenului şi acţiunile autorităţilor în diminuarea acestuia. Intenţionând să elucideze această problemă, autorul tezei a realizat o **analiză de conţinut** a informaţiilor privind fenomenul corupţiei, transmise către public prin presa online.

În ultimii ani internetul a devenit o importantă sursă de informare a populaţiei din Republica Moldova. Conform datelor Barometrului de Opinie Publică din aprilie 2015, realizat de compania CBS-Axa la comanda Institutului de Politici Publice, circa 90% din respondenţi au menţionatn că se informează în primul rând de la televiziune, iar pe locul doi s-a plasat sursa de informare a internetului, cu 40%. Prin urmare, obţinerea informaţiei online este o metodă tot mai populară de informare a populaţiei în detrimentul radioului sau presei scrise. Astfel, analizarea informaţiei transmise către public prin intermediul internetului ar permite, indirect, studierea formării percepţiei sociale privind fenomenul corupţiei în ţară. Autorul tezei consideră că analizarea cantitativă şi calitativă a conţinutului informaţiilor din sursele online din Republica Moldova poate oferi un tablou detaliat asupra procesului de reflectare a fenomenului corupţiei.

Adaptând metoda analizei de conţinut la cercetarea publicaţiilor online şi utilizând motorul de căutare Google.com., au fost extrase o serie de date, în baza unei grile *(Anexa 8)* din 673 de articole publicate pe paginile *web* ale revistelor săptămânale „Timpul", „Ziarul de Gardă" şi

„Moldova Suverană” în perioada aprilie-iulie 2015, care se refereau integral sau tangenţial la problema privind fenomenul corupţiei şi acţiunile anticorupţie. Au fost alese aceste trei ziare, deoarece au versiunea online, sunt unele dintre cele mai populare şi abordează frecvent tematica corupţiei, „Ziarul de Gardă” fiind chiar specializat în acest domeniu. Cuvintele-cheie de căutare au fost „corupţie” şi „anticorupţie”, ceea ce a permis, practic, cuprinderea tuturor evenimentelor legate de acest fenomen în ţară, dar şi în alte state [65].

În urma analizării datelor obţinute s-a constatat că în perioada anilor 2013-2014 publicaţia online „Ziarul de Gardă” a atras o atenţie mai sporită, practic dublă, problemei corupţiei, faţă de celelalte două publicaţii online − „Timpul” şi „Moldova Suverană”. Astfel, au fost identificate 470 de articole din publicaţia online „Ziarul de Gardă” ce constituie cca 70% din totalul articolelor analizate, 135 de articole din publicaţia online „Moldova-Suverană”, ce constituie 20% din eşantion şi 68 de articole din publicaţia online „Timpul” ce constituie doar 10% din eşantion (a se vedea *Tabelul 3.1*).

În dependenţă de perioada publicării, s-a stabilit că 47% din articole au fost publicate în anul 2013 iar 53% în anul 2014. Ponderea mai mare a articolelor publicate în anul 2014 poate fi explicată prin faptul că anul 2014 a fost un an electoral. Distribuţia în timp a publicării articolelor arată că cele mai multe articole privind fenomenul corupţiei sunt publicate în perioada lunilor mai active de primăvară şi toamnă. Astfel, în anul 2013 în perioada lunilor martie-mai, au fost publicate o treime din totalul articolelor anuale, iar în perioada lunilor octombrie-decembrie ale aceluiaşi an − cca 40% din articole ce conţin ca tematică fenomenul corupţiei. Acest fapt poate fi explicat şi prin prisma evenimentelor ce au avut loc în aceste perioade. De exemplu, numărul mare de articole publicate în primăvara anului 2013 la subiectul corupţiei, se poate datora în mare parte cazului de corupţie în care a fost implicat conducătorul Inspectoratului Fiscal Principal de Stat Nicolae Vicol şi Prim-ministrul Republicii Moldova de atunci Vlad Filat. În perioada februarie – mai 2013, sursele analizate au publicat circa 29 de articole la tema cazului menţionat, urmat cu demiterea guvernului „Filat” în luna martie şi numirea noului prim-ministru Iurie Leancă în luna mai 2013.

Tabelul 3.1. Eşantionul articolelor analizate

Sursa	Cantitatea	Ponderea %
Ziarul de Gardă	470	69,8%
Moldova Suverană	135	20,1%
Timpul	68	10,1%
În total	673	100%

Sursa: Reflectarea fenomenului corupţiei în mass-media din Republica Moldova (cercetarea autorului).

De asemenea, numărul sporit de articole (233 de articole) axate pe subiectul corupţiei de la sfârşitul anului 2013 şi începutul anului 2014 poate fi explicat prin numeroasele fapte cu tentă negativă ce au avut loc în societate, precum ar fi: vânătoarea tragică din „*Pădurea Domnească*”, cedarea suspectă de către stat a pachetului majoritar de acţiuni la Banca de Economii sau cazul de concesionare netransparentă a Aeroportului Internaţional Chişinău unei companii dubioase ruseşti.

În anul electoral 2014, în primele trei luni au fost publicate 30% din totalul articolelor anuale, iar în perioada lunilor electorale şi postelectorale octombrie-decembrie la fel au fost

publicate în jur de 29% din articole la subiectul corupţiei cu implicarea unor persoane publice în situaţii de conflict de interese sau de abuz. Este de remarcat şi faptul că în această perioadă de către Parlament a fost adoptat pachetul de legi anticorupţie, în contextul apropierii momentului de liberalizare a vizelor UE pentru Republica Moldova din primăvara anului 2014, moment care a influenţat semnificativ mass-media din ţară, dat fiind că pachetul de legi anticorupţie conţinea o serie de schimbări legislative în domeniul judecătoresc, de activitate a CNA, introducerea testelor de integritate pentru funcţionarii publicii, reformarea poliţiei etc.

Fiecare din articolele publicate în cele trei surse online conţinea în medie 865 de cuvinte, cel mai mic articol având 54 de cuvinte iar cel mai mare − 3646 de cuvinte. Informaţia textuală din majoritatea articolelor analizate la tema corupţiei este însoţită de diverse tipuri de reprezentări ilustrative, precum: fotografii (90%), diagrame (1%), scheme (3%) şi video (2%). Astfel, 83% din totalul articolelor analizate conţin o fotografie iar 9% conţin de la 2 până la 7 fotografii maximum, 8% din articole nu conţin nici o fotografie. Fotografiile ce însoţesc textul articolelor prezintă cel mai des persoanele menţionate în articol sau proprietăţile acestora, precum case, automobile. De asemenea, unele fotografii prezintă caricaturi ce descriu fenomenul corupţiei la general sau într-un anumit domeniu.

În medie, articolele publicate la tema corupţiei conţin câte o fotografie per articol. Cele mai ilustrative articole sunt ale publicaţiei „Ziarul de Gardă", care conţin 70% din totalul fotografiilor şi doar 3% din articole nu au conţinut nici-o fotografie. În cazul publicaţiei „Moldova Suverană" a fost înregistrată o pondere de 20% din totalul fotografiilor şi 19% din articole nu conţin nici o fotografie, iar în cazul publicaţiei „Timpul" a fost înregistrată o pondere de doar 10% din totalul fotografiilor şi 19% din articole nu conţin nici o fotografie (a se vedea *Tabelul 3.2*).

Tabelul 3.2. Conţinutul ilustrativ al articolelor

Publicaţia	Numărul de fotografii în articol		Numărul de diagrame		Numărul de scheme		Numărul de video	
	Cazuri	%	Cazuri	%	Cazuri	%	Cazuri	%
Ziarul de Gardă	577	70	7	70	7	42	8	70
Moldova Suverana	147	20	1	15	5	29	1	10
Timpul	72	10	1	15	5	29	2	20
În total	**796**	**100%**	**9**	**100%**	**17**	**100%**	**11%**	**100.0%**

Sursa: Reflectarea fenomenului corupţiei în mass-media din Republica Moldova (cercetarea autorului).

Din eşantionul de articole analizate, în jur de 85% se referă la fenomenul corupţiei din Republica Moldova, iar circa 6% se referă la tema corupţiei din România *(Tabelul 3.3)*. Totodată, 8% din articole se referă la fenomenul corupţiei din alte state, precum: Rusia, Ucraina, China, Turcia, Georgia, Coreea de Sud, Slovacia, Slovenia, Italia şi SUA. Majoritatea articolelor publicate la tematica corupţiei din afara Republicii Moldova vin ca un exemplu pentru autorităţi, ce ar

demonstra eficacitatea luptei cu fenomenul corupţiei în alte state, fiind demonstrate de cele mai dese ori cazuri finisate de corupţie, cu sancţionări penale aplicate persoanelor învinuite ce deţin importante funcţii în stat.

Tabelul 3.3. Statul la care se referă articolele

Statul	Cazuri	Ponderea, %
Moldova	590	85.3%
Romania	43	6.3%
Alte state	58	8.4%

Sursa: Reflectarea fenomenului corupţiei în mass-media din Republica Moldova (cercetarea autorului).

În urma analizării conţinutului articolelor selectate, s-a stabilit că cele mai multe articole (31,4%) din publicaţii conţin constatări generale cu privire la fenomenul corupţiei în Republica Moldova. În majoritatea cazurilor, aceste articole reflectă amploarea corupţiei într-un domeniu social sau descriu la general, în baza unor analize sau studii internaţionale, amploarea fenomenului în ţară. În esenţă, aceste articole scot în evidenţă mai mult problema corupţiei şi inacţiunile unor autorităţi publice în diverse situaţii cu care se confruntă societate *(Tabelul 3.4)*.

Tabelul 3.4. Problema reflectată în articole

Problema	Cazuri	Ponderea, %
Constatări generale privind prezenţa fenomenului corupţiei	211	31,4%
Acţiuni de urmărire penala a faptelor de corupţie	190	28,2%
Fapte de corupţie	167	24,8%
Acţiuni de contracarare a corupţiei	123	18,3%
Acţiuni de prevenire a corupţiei	116	17,2%
Informaţii despre instituţiile statului abilitate cu lupta împotriva corupţiei	86	12,8%
Caz de corupţie finalizat cu pedeapsa	46	6,8%
În total	673	100%

Sursa: Reflectarea fenomenului corupţiei în mass-media din Republica Moldova (cercetarea autorului).

De asemenea, 28,2% din articolele analizate descriu acţiunile de urmărire penală în cazurile de corupţie ale organelor de drept. În majoritatea din aceste articole autorii fac referire la iniţierea urmăririi penale în diverse cazuri de corupţie, de abuz de putere, depistate în flagrant delict, cazuri de reţineri etc.

O categorie aparte din articolele analizate, cu o pondere de 24,8%, sunt axate pe descrierea unor fapte de corupţie în baza unor investigaţii jurnalistice. Aceste articole sunt mai mult caracteristice publicaţiei „Ziarul de Gardă", în care sunt descrise în general fapte de corupţie ce au avut loc sau sunt încă în desfăşurare, precum ar fi scheme de estorcare în diferite instituţii publice, abuzuri ale unor funcţionari publici sau cazuri de favorizare sau protejare a unor persoane juridice apropiate persoanelor publice. Majoritatea acestor articole sunt publicate în baza unor investigaţii jurnalistice sau a unor petiţii remise de către diverse persoane la redacţii, care ulterior pot sta la baza iniţierii unor anchete de către organele de drept.

Circa 18,3% din articole au ca tematică descrierea acţiunilor de contracarare a corupţiei, întreprinse de guvern, legislativ sau de instituţiile responsabile. În această categorie tematică se înscriu articolele care prezintă acţiuni concrete ale statului de reformare a unor domenii sau instituţii sau acţiuni de verificare a unor situaţii de conflict de interese sau a provenienței averilor şi proprietăților unor demnitari.

De asemenea, 17,2% din articolele analizate vizează descrierea acţiunilor de prevenire a fenomenului corupţiei în ţară, precum ar fi: acţiuni de sensibilizare a opiniei publice cu privire la efectele negative ale fenomenului corupţiei, implementarea unor noi instrumente de prevenire a corupţiei (ex.: testarea integrităţii profesionale, verificarea stilului de viaţă, verificarea la poligraf în momentul angajării), evaluarea riscurilor coruptibile şi înaintarea unor iniţiative legislative de redresare a situaţiei.

În jur de 12,8% din totalul articolelor analizate conţin informaţii despre instituţii ale statului abilitate cu lupta împotriva corupţiei, precum: CNA, Procuratura Generală. Aceste articole fac referire la funcţionalitatea instituţiilor, la rezultatele obţinute, la problemele cu care se confruntă sau prezintă opinia unor conducători din aceste instituţii.

Cea mai mică pondere au înregistrat-o articolele care au ca tematică prezentarea cazurilor de corupţie finalizate cu pedeapsă, acestea constituind doar 6,8%. Starea dată a lucrurilor este caracteristică pentru întreaga mass-media, fapt ce poate fi explicat prin două situaţii diametral opuse: fie că astfel de cazuri sunt foarte puţine la număr, fie că mass-media nu află la timp despre pronunţarea hotărârilor respective, din cauza tergiversării examinării cazurilor de corupţie de către instanţele de judecată.

În linii mari, publicaţiile online analizate mediatizează mai mult constatări generale privind prezenţa fenomenului corupţiei şi a cazurilor documentate de către organele de drept, decât acţiuni cu caracter de prevenire sau de sensibilizare a opiniei publice cu privire la efectele acestuia. În dependenţă de cuvintele-cheie de căutare, s-a stabilit că termenul „corupţie" este de patru ori mai des întâlnit în titlurile articolelor analizate decât termenul „anticorupţie". Termenul „corupţie" a fost întâlnit de 243 de ori în titlu, iar „anticorupţie" de doar 64 de ori. De asemenea, termenul „corupţie" este mai des întâlnit în conţinutul articolelor decât termenul „anticorupţie". Termenul „corupţie" a fost întâlnit de 603 ori în conţinut, iar „anticorupţie" de 432 de ori, fapt ce demonstrează din nou că mass-media pune accent mai mult pe constatarea prezenţei fenomenului corupţiei şi a cazurilor depistate, decât pe acţiuni de prevenire ce ar diminua acest fenomen.

Analizarea reacţiei sociale la articolele din cele trei publicaţii a scos în evidenţă un nivel înalt de toleranţă din partea cititorilor. În jur de două treimi din articolele analizate nu au fost comentate deloc de către public. Cel mai des comentate sunt articolele publicaţiilor „Ziarul de Gardă" − 74% din totalul comentariilor şi „Timpul" − 25%. Cel mai slab comentate sunt articolele publicaţiei „Moldova Suverană" − 0,4% din totalul comentariilor *(Tabelul 3.5)*.

Din totalul comentariilor analizate, cele mai multe (47%, 544 cazuri) sunt comentarii pozitive, de acceptare de către public a informațiilor, fapt ce denotă un interes sporit al publicului față de mediatizarea fenomenului corupției. Comentariile neutre față de articolele analizate sau comentariile ce derivă de la tema articolelor au constituit 35% (412 cazuri) iar ponderea celor neacceptate este de 18% (212 cazuri) *(Tabelul 3.5)*.

Tabelul 3.5. Interesul public faţă de articole

Publicaţia	Comentarii de acceptare	Comentarii de neacceptare	Comentarii neutre	În total comentarii	Pondera comentariilor, %
	Cazuri	Cazuri	Cazuri		
Timpul	135	53	108	296	25
Moldova-Suverana	2	1	2	5	0,4
Ziarul de Garda	407	158	302	867	74
Total	**544**	**212**	**412**	**1168**	**100%**

Sursa: Reflectarea fenomenului corupţiei în mass-media din Republica Moldova (cercetarea autorului).

Cele mai acceptate articole de către public în comentarii au fost ale publicaţiei „Ziarul de Gardă" − 407 cazuri şi „Timpul" − 135 de comentarii pozitive, faţă de doar două ale publicaţiei „Moldova Suverană". Practic publicul acceptă, cel mai mult articolele ce descriu acţiuni de contracarare a fenomenului corupţiei şi are o poziţie neutră sau negativă mai mult faţă de articolele ce conţin constatări generale privind prezenţa fenomenului corupţiei. De asemenea, este de menţionat că *acţiunile de prevenire* al fenomenului corupţiei sunt cel mai puţin comentate, comparativ cu *acţiunile de contracarare*, fapt ce denotă că societatea nu are formată o percepţie sau o încredere în acţiunile de prevenire a fenomenului corupţiei, care pe plan internaţional sunt mai accentuate. Principiul, *„a preveni corupţia este mai uşor decât a-i aresta pe toţi cei corupţi"* nu este perceput încă în mass-media locală la justa valoare.

În afară de principalii termeni de căutare menţionaţi anterior, în articolele analizate, inclusiv în titlu, se întâlnesc şi alţi termeni sau fraze comune fenomenului corupţiei. Cel mai des a fost întâlnit termenul „*fenomenul corupţiei*" − de 274 de ori în cele 673 de articole analizate, urmat de termenul *„Centrul Naţional Anticorupţie*" − de 266 de ori şi sintagma „*dosar penal pe acte de corupţie*" − de 261 de ori, precum şi termenii „*abuz*" - în 186 de cazuri, „*interese*"- în 193 de cazuri şi „*mită*"- în 165 de cazuri. Termenii ce explică mai mult acţiunile de prevenire a fenomenului corupţiei în stat au fost cel mai puţin întâlniţi: „*prevenirea corupţiei*" (în 89 de cazuri), „*testarea integrităţii*" (în 14 cazuri), „*evaluarea riscurilor*" (în 16 cazuri).

Domeniile cele mai vizate în articolele analizate cu tematica axată pe fenomenul corupţiei în Republica Moldova sunt justiţia (32%), organele executive (29%) şi organele legislative (27%). Acest fapt poate fi explicat prin prisma reformelor demarate şi impuse în contextul integrării europene. Majoritatea studiilor naţionale şi internaţionale au menţionat în ultimii ani problema corupţiei din justiţie ca una primordială ce afectează dezvoltarea statului şi procesul de integrare europeană. Majoritatea partenerilor internaţionali accentuează necesitatea diminuării corupţiei în justiţie, fapt confirmat şi de asistenţa financiară externă alocată de partenerii străini Republicii Moldova în scopul reformării sistemului judecătoresc, a procuraturii, organelor de drept, CNA şi MAI.

Totodată, fenomenul corupţiei prezent în rândul funcţionarilor publici din ministere şi autorităţile publice subordonate acestora rămâne la un nivel destul de înalt. Aici se atestă şi

implicarea politicului în protejarea sau favorizarea unor persoane fizice sau juridice, prin diverse intervenţii la nivel legislativ.

În dependenţă de tematica şi problemele reflectate în articolele analizate, se constată că cel mai des cazurile de corupţie neinvestigate încă sunt descrise mai mult în organelor executive (43%), urmate de organele legislative (28%) şi domeniul justiţiei (26%). Acţiunile de urmărire penală pe acte de corupţie ale organelor responsabile, la fel sunt mai des mediatizate în domeniul justiţiei (28%), poliţiei (21%), organelor executive (19%), în domeniul afacerilor (14%) şi întreprinderilor de stat (8%).

În perioada de timp analizată (2013-2014), publicaţiile online selectate au mediatizat foarte puţin cazuri de corupţie finisate cu pedeapsă. În total fiind mediatizate doar 35 astfel de cazuri finisate cu pedeapsă: 17 în domeniul poliţiei, 18 în privinţa funcţionarilor publici şi a unor conducători ai întreprinderilor de stat autohtone.

La fel este de remarcat că acţiunile mediatizate privind prevenirea şi contracararea fenomenului corupţiei, precum şi constatările generale privind prezenţa acestui fenomen sunt reflectate cel mai mult, în domeniul justiţiei, organelor executive şi legislative. În alţi termeni, actualmente, percepţia socială privind fenomenul corupţiei este îndreptată cel mai mult spre justiţie, Guvern şi Parlament.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Rezultatele investigaţiilor realizate de autor denotă că:

1. Mecanismele anticorupţie aplicate de instituţiile statale au un impact scăzut, condiţionat în mare măsură tot de fenomenul corupţiei ce afectează aceste instituţii. Nesancţionarea adecvată a persoanelor implicate în acte de corupţie şi scăderea puterii de control a organelor de drept în stat conduc spre nesupunere legislativă a populaţiei, ceea ce nu va contribui niciodată la scăderea nivelului de corupţie.

2. Datele cercetării *„Fenomenul corupţiei în Republica Moldova”,*atestă un grad înalt de nemulţumire a populației de rezultatele reformelor efectuate în instituţiile abilitate cu lupta împotriva corupţiei. Astfel, 65% din respondenţi nu sunt mulţumiţi sau sunt total nemulţumiţi de aceste reforme. Majoritatea respondenților (74%) nu au observat în ultimii ani o schimbare esenţială spre bine în prevenirea fenomenului corupţiei, fapt ce denotă un impact minim al politicilor anticorupție la nivel local și ***confirmă ipoteza autorului, potrivit căreia politicile anticorupție realizate de stat nu sunt resimțite de populație la nivel local.***

3. În prezent, în lume nu există un mecanism anticorupţie ce ar include metode şi tehnici de intervenţie standarde, care ar putea fi aplicate în orice societate. Practica mondială în combaterea corupţiei se bazează pe autodeterminarea celor mai bune metode şi tehnici de combatere a

corupţiei în dependenţă de societatea în care urmează a fi implementate şi de modul de propagare a fenomenului corupţiei în ea. Totodată, remarcăm faptul că unele metode, cum ar fi creşterea transparenţei în privinţa folosirii banilor publici sau în privinţa averilor celor care ocupa funcţii publice, s-au impus ca fiind bune practici la nivelul statelor membre ale UE. Desigur, acestea ar putea fi preluate şi de alte state, inclusiv de Republica Moldova.

4. Întregul studiu realizat demonstrează că în Republica Moldova, se impune necesitatea implementării unor politici noi de prevenire şi combatere a fenomenului corupţiei, prin prisma ***fortificării integrităţii instituţionale*** atât la nivel central, cât şi local. Concomitent, se simte necesitatea de-a fi dezvoltate în continuare asemenea instrumente anticorupţie, precum: *măsurarea percepţiei fenomenului corupţiei sectorial, evaluarea riscurilor, controlul acumulării averilor, monitorizarea activă din partea societăţii civile şi a mass-media, analiza criminologică.* Este inevitabilă şi implementarea noilor tehnici de prevenire a fenomenului corupţiei, printre care se regăsesc: *verificarea integrităţii funcţionarilor, limitarea factorului uman prin tehnologizarea serviciilor publice, monitorizarea modului de viaţă al funcţionarilor, transparenţa financiară a autorităţilor, eficientizarea controlului asupra activităţii organelor de drept*. Cele menționate ***confirmă ipoteza înaintată***, ***precum că implementarea noilor instrumente de luptă cu corupţia va contribui la dezrădăcinarea acestui flagel din societatea moldovenească.***

5. Un rol important în diminuarea fenomenului corupţiei aparţine societăţii civile şi mass-media. Rezultatele investigaţilor efectuate de autor permit să concluzionăm, că în linii mari, publicaţiile online mediatizează mai mult constatări generale privind prezenţa fenomenului corupţiei şi a cazurilor documentate de către organele de drept, amploarea corupţiei într-un domeniu sau altul, inacţiunile autorităţilor publice în diverse situaţii. Publicul acceptă, cel mai mult articolele ce descriu acţiuni de contracarare a fenomenului corupţiei şi are o poziţie neutră sau negativă mai mult faţă de articolele ce conţin constatări generale privind prezenţa fenomenului corupţiei. De asemenea, este de menţionat că *acţiunile de prevenire* al fenomenului corupţiei sunt cel mai puţin comentate, comparativ cu *acţiunile de contracarare*, fapt ce denotă că societatea nu are formată o percepţie sau o încredere în acţiunile de prevenire a fenomenului corupţiei, care pe plan internaţional sunt mai accentuate. Principiul, „*a preveni corupţia este mai uşor decât a-i aresta pe toţi cei corupţi”* nu este perceput încă în mass-media locală la justa valoare. Consolidarea societăţii civile şi a mass-media independente prin facilitarea şi acordarea unei atenţii sporite din partea statului, prin colaborarea cu ele, poate contribui semnificativ la diminuarea riscurilor coruptibile în toate instituţiile publice din ţară. Totodată mass-media trebuie să reflecte în materialele abordate cât mai complex realitatea obiectivă, atrăgând pentru aceasta în discuţii cât mai mulţi specialişti, cunoscători de probleme în domeniu.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

1. Corupţia este un fenomen social cu caracter destabilizator care complică substanţial modernizarea socială, economică şi politică, oferind prioritate intereselor private în managementul proceselor complexe de reconstrucţie a societăţii. Problema corupţiei rămâne a fi pentru Republica Moldova una dintre cele mai grave probleme. Conform Indicelui de Percepţie a Corupţiei calculat de Transparency International, ţara noastră a fost plasată în anul 2015 pe poziţia 103 din 168 de state, cu un scor de 33 puncte pe o scară de la 0 la 100, unde „0" semnifică cel mai înalt nivel al perceperii corupţiei, iar „100" – cel mai scăzut nivel al perceperii corupţiei. Prin alţi termeni, Republica Moldova este percepută din afară ca un stat destul de corupt comparativ cu statele Uniunii Europene, unde media indicatorului dat este în jurul a 65,5 puncte. Ineficienţa vădită a măsurilor întreprinse de instituţiile specializate, a politicilor anticorupţie impune necesitatea ca savanţii din diferite domenii să-şi centreze eforturile pe studierea naturii corupţiei ca fenomen social.

2. Pentru atingerea scopului şi obiectivelor propuse în actuala lucrare, paralel cu studierea lucrărilor originale ale specialiştilor în materie din mai multe ţări, analizarea rezultatelor investigaţiilor realizate la nivel internaţional şi naţional de diverse instituţii cu referire la evoluţia fenomenului corupţiei, **de către autor au fost aplicate pe teren o serie de metode şi tehnici sociologice de cercetare:** *ancheta sociologică în bază de chestionar* realizată în rândul populaţiei active, *interviurile* cu persoane din diferite domenii economice şi sociale, inclusiv cu experţii din domeniul combaterii corupţiei, *analiza documentară* a sentinţelor judecătoreşti pronunţate în cazurile de corupţie, *analiza statistică* a cazurilor de corupţie examinate de organele de urmărire penală, *studii de caz* comparative ce prezintă echitatea în aplicarea pedepselor în cazurile de corupţie, *analiză de conţinut a informaţiilor publicate online* privind fenomenul corupţiei.

3. Fenomenul corupţiei este studiat în prezent de o varietate de ştiinţe, precum: sociologia, dreptul, psihologia, antropologia, istoria, ştiinţele politice etc., integrând aspecte multidimensionale şi oferind posibilitatea formării unei imagini mai depline în ceea ce priveşte natura şi consecinţele acestui fenomen. Din **perspectiva sociologică,** corupţia reprezintă expresia unor activităţi imorale şi ilicite, realizate de grupuri şi organizaţii publice şi private, dar şi de indivizi cu funcţii de conducere ori de cei care exercită puterea publică, pentru obţinerea unor avantaje materiale, morale ori a unui statut social superior, recurgând la utilizarea şantajului, constrângerii, mituirii, cumpărării de influenţă, înşelăciunii, intimidării etc. Ca fenomen social, corupţia nu este doar un tip special de acte criminale, dar, de asemenea, o parte din cultura populației, reflectând şi starea de disfuncţie a sistemului social.

4. În decursul istoriei, corupţia a cunoscut în fiecare societate cele mai diverse forme de manifestare, în dependenţă de un şir de factori: instituţiile în care se produce, tipul de norme încălcate, modelele culturale, starea socială, gradul de prejudiciere etc. Principalele forme de corupție specifice pentru Republica Moldova, stabilite în baza cercetărilor realizate de autorul tezei, precum

şi menţionate de legislaţia naţională sunt: *oferirea sau luarea de bani şi cadouri, favorizarea, cumătrismul, nepotismul, conflictul de interese, „ungerea roţilor", darea şi luarea de mită, coruperea pasivă şi activă, traficul de influenţă, abuzul de serviciu, excesul de putere, neglijenţa în serviciu, îmbogăţirea ilicită, încălcarea regulilor privind declararea veniturilor şi a proprietăţii* etc.

5. În toate etapele istorice de organizare şi evoluţie a societăţii, corupţia a prezentat un fenomen social complex, caracterizat prin cauze particulare şi forme particulare de manifestare la nivelul sistemelor şi structurilor în care apare. Cauzele generatoare de comportament corupt sunt înrădăcinate în contextele socioculturale persistente în timp, specifice pentru Republica Moldova la etapa actuală fiind: cauzele economice, instituţionale, de ordin legal, politice, sociale şi morale. Majoritatea experţilor intervievaţi din rândurile societății civile consideră că factorii determinanţi ai corupţiei în Republica Moldova în ultimii zece ani nu s-au modificat, iar riscul cel mai mare este *„capturarea puterii de către grupurile de interese și îndepărtarea de valorile democratice"*.

6. Menţinerea numărului scăzut de persoane condamnate pentru acte de corupţie pune în evidenţă apariţia unor sisteme de „*filtrare*" a responsabilităţii juridice, care au condus la paradoxul fenomenului *„corupţie fără corupţi și condamnați"*. Conform cercetărilor efectuate de autor, s-a constatat că persoanele învinuite de acte de corupţie pot să se eschiveze de la o pedeapsă tot prin intermediul unor acte de corupere a actorilor implicaţi în documentarea sau sancţionarea faptei, aceasta din cauza imperfecțiunii sistemului judiciar. Analizarea cauzelor penale de corupţie şi conexe acestora judecate a demonstrat că instanţele de judecată nu iau în considerare criteriile generale de individualizare a pedepsei, fapt ce duce la sancţionarea neadecvată, inechitabilă a persoanelor învinuite de comiterea actelor de corupţie. Toate aceste fapte, vehiculate des de societatea civilă și de mass-media, ***confirmă ipoteza înaintată de autor, potrivit căreia procesul actual de combatere și sancționare are un efect minim în diminuarea fenomenului corupției la nivel naţional,*** demonstrând o dată în plus necesitatea reformării sistemului judiciar, în special a activităţii judecătorilor şi procurorilor.

7. Practicarea corupţiei oferă beneficii imediate celor corupţi şi periclitează pe termen lung bunăstarea populaţiei, subminând încrederea societăţii în autorităţile publice şi eficienţa funcţionării instituţiilor democratice a unui stat de drept. Prin cercetarea „*Fenomenul corupţiei în Moldova*", realizată de autor, s-a stabilit că jumătate din respondenţi au avut de suferit personal de pe urma practicilor corupte, fiind prejudiciaţi material în ultimii doi ani, în medie per persoană cu cca 3760 lei. Desigur, toate aceste prejudicii vor influenţa bunăstarea cetăţenilor, ***confirmând parţial şi ipoteza*** precum că ***cu cât este mai mare nivelul corupţiei într-un stat cu atât mai sărac el devine în timp.***

8. Rezultatele cercetării atestă, de asemenea, că amploarea fenomenului corupţiei în organele de drept şi de control nu diferă esenţial de amploarea acestuia în domeniile sănătăţii şi învăţământului luate împreună. Din sumele totale neoficiale indicate de respondenţi, 47% (506 400 lei) au fost

direcţionate către instituţiile medicale şi de învăţământ, iar către organele de drept şi control ale statului (precum: Poliţia, Procuratura, Vama, Judecători) au fost direcţionate sume neoficiale în total de cca 473 970 lei, ceea ce constituie 44% din suma totală a plăţilor neoficiale menţionate.

9. Respondenţii (65%) nu sunt mulţumiţi sau sunt total nemulţumiţi de rezultatele reformelor efectuate în instituţiile abilitate cu lupta împotriva corupţiei. Majoritatea respondenţilor (74%) nu au observat în ultimii ani o schimbare esenţială spre bine în prevenirea fenomenului corupţiei, fapt ce denotă un impact minim al politicilor anticorupție la nivel local și ***confirmă ipoteza autorului, potrivit căreia politicile anticorupție realizate de stat nu sunt resimțite de populație la nivel local.***

10. Întregul studiu realizat demonstrează că în Republica Moldova este nevoie de a fi implementat un mecanism de prevenire şi stopare a fenomenului corupţiei de la etapele incipiente. Pentru realizarea acestui obiectiv primordial, se impune ca necesară implementarea unor politici noi de prevenire şi combatere a fenomenului corupţiei, prin prisma ***fortificării integrităţii instituţionale*** atât la nivel central, cât şi local. Concomitent se simte necesitatea de-a fi dezvoltate în continuare asemenea instrumente anticorupţie, precum: *măsurarea percepţiei fenomenului corupţiei sectorial, evaluarea riscurilor, controlul acumulării averilor, monitorizarea activă din partea societăţii civile şi a mass-media, analiza criminologică.* Este inevitabilă şi implementarea noilor tehnici de prevenire a fenomenului corupţiei, printre care se regăsesc: *verificarea integrităţii funcţionarilor, limitarea factorului uman prin tehnologizarea serviciilor publice, monitorizarea modului de viaţă al funcţionarilor, transparenţa financiară a autorităţilor, eficientizarea controlului asupra activităţii organelor de drept*. Cele menționate ***confirmă ipoteza înaintată***, ***precum că implementarea noilor instrumente de luptă cu corupţia va contribui la dezrădăcinarea acestui flagel din societatea moldovenească.***

11. Un rol important în prevenirea corupţiei aparţine societăţii civile şi mass-media, prin dezvăluirea naturii antisociale a actelor de corupţie, impactului disfuncţional asupra întregului sistem statal, precum şi promovarea măsurilor, practicilor eficiente de combatere, de educare a populaţiei în spiritul toleranţei „0” faţă de corupţie etc.

În scopul diminuării fenomenului corupţiei în Republica Moldova, ţinând cont de rezultatele investigaţiei realizate, **se recomandă,** să fie implementate următoarele măsuri:

1. Asigurarea integrităţii instituţionale şi individuale. Practica internaţională pune un accent esenţial în prevenirea corupţiei atât pe integritatea instituţională, cât şi pe integritatea individuală a funcţionarului. În esenţă, integritatea instituţională se asigură prin mecanisme la baza cărora este autoevaluarea şi transparenţa. Cu toate că Republica Moldova dispune de partea legislativă ce ţine de evaluarea riscurilor instituţionale, implementarea acesteia necesită o monitorizare mai minuţioasă din partea statului şi a societăţii civile. De asemenea, *asigurarea integrităţii individuale*, prin implementarea legii cu privire la integritate şi aplicarea testelor de

integritate, practicate pe larg de organele de control în SUA, Canada, Slovenia, ar putea favoriza integritatea individuală a funcţionarului public şi din Republica Moldova.

2. Aplicarea unei strategii naţionale noi de diminuare a fenomenului corupţiei printr-o abordare de tip integrat, axată pe problematicile fiecărui subsistem social şi regiuni administrative. Asigurarea unui proces sigur de diminuare a fenomenului corupției în țară poate fie realizată prin intermediul unor asemenea mecanisme, stabilite în teză de către autor, precum:

- Măsurarea percepţiei fenomenului corupţiei sectorial
- Autoevaluarea instituţiilor publice
- Controlul acumulării averilor funcţionarilor publici
- Monitorizarea instituţiilor publice de către societatea civilă
- Analiza criminologică în vederea stabilirii riscurilor coruptibile în subsistemele sociale
- Testarea integrităţii funcţionarilor publici
- Limitarea factorului uman prin tehnologizarea serviciilor publice
- Verificarea modului de viaţă al funcţionarilor publici şi a persoanelor apropiate
- Transparenţa financiară deplină a autorităţilor publice
- Sporirea controlului asupra activităţii organelor de drept şi justiție.

3. Sporirea controlului și transparenței în gestionarea resurselor financiare și a proprietăților publice, prin: stabilirea capacităţii legale a mecanismelor de participare publică la elaborarea bugetelor locale; modificarea legislaţiei privind finanţele publice locale, pentru a reglementa fluxul financiar din unele venituri ale bugetului de stat pentru echilibrarea bugetelor locale, direct către localităţi, prin eliminarea consiliilor raionale ca verigi intermediare; publicarea cheltuielilor bugetare locale; modificarea legislaţiei în vigoare privind parteneriatul public-privat, pentru a asigura competiţia egală şi transparenţa selecţiei de oferte.

4. Asigurarea unui cadru normativ care să reglementeze procedurile de sancționare a tuturor formelor de corupţie, precum ar fi: pedepsirea penală a situațiilor de conflict de interese și lărgirea segmentului de funcționari ce cad sub incidența legii (după practica României); implementarea normelor juridice privind sancționarea actelor de fraudare a resurselor provenite din asistența externă, după experiența statelor europene; aplicarea confiscării lărgite asupra bunurilor și averii dobândite ilegal, pentru asigurarea restituirii prejudiciului cauzat; remunerarea, din valoarea bunurilor confiscate, a persoanelor ce denunță acte de corupție reale, sancționate definitiv de către instanța de judecată; asigurarea deplină a CNA cu instrumente procesual-penale.

5. Sporirea calității serviciilor publice, prin: introducerea standardelor de calitate pentru servicii şi utilităţi publice, pentru a permite monitorizarea şi evaluarea modului de prestare a acestora; simplificarea procedurilor de emitere a actelor administrative, limitarea factorului uman

(birocrației) în relaţiile publice dintre societate şi funcţionarul public; implementarea pe larg a serviciilor electronice, de comandare-eliberare a actelor publice.

6. Dezvoltarea integrității și demnității publice: aplicarea codurilor de etică pentru demnitarii de stat şi funcţionarii publici, evaluarea funcţionarilor publici de către comisii independente, asigurarea transparenţei condiţiilor de concurs pentru ocuparea posturilor de funcţionar public; sporirea remunerării salariale a funcționarilor publici, în paralel cu aplicarea testării integrității și verificării modului de viață.

7. Reformarea și sporirea eficacității justiției prin: perfecționarea sistemului de repartizare aleatorie a cazurilor penale şi civile, ce ar asigura o repartizare transparentă a cazurilor spre examinare către judecători; prevenirea conflictelor de interese dintre judecători şi unele părţi implicate în proces; supravegherea modului în care se examinează dosarele în instanţe (durata, numărul de şedinţe etc.); asigurarea judecătorilor cu un nivel cuvenit de salarizare şi condiţii adecvate de muncă; anularea imunității și atragerii la răspundere a judecătorilor în cazurile de corupţie și aplicarea testelor de integritate. În scopul consolidării puterii judecătoreşti, asigurării independenţei şi imparţialităţii judecătorilor şi instanţei, precum şi a eficienţei activităţii organului de autoadministrare judecătorească, necesită a fi adoptat un nou mecanism mai larg de formare a Consiliului Superior al Magistraturii. La fel, se impune ca necesară formarea instanțelor judecătorești specializate pe cazurile de corupție, după modelul altor state.

8. Sporirea activităţilor educative, de sensibilizare pentru formarea unei culturi de toleranţă zero faţă de corupţie, inclusiv prin introducerea în programele de studii a cursurilor ce vor elucida consecinţele negative ale corupţiei şi modalitățile de acționare în situațiile cu caracter coruptibil.

9. Cercetarea sistematică a percepției publice privind fenomenul corupţiei utilizând Indicele Naţional de Percepţie a Corupţiei, elaborat prin metodologia sociologică propusă de mai mulţi autori autohtoni, inclusiv de disertant (1.3), şi care reprezintă o abordare a corupţiei din interiorul societăţii noastre. Aceasta va permite o estimare mai aproape de realitate a nivelului corupţiei din diferite domenii, precum şi la nivel de ţară.

10. Sporirea rolului societății civile și al mass-media în procesul de prevenire a fenomenului corupției, prin: asigurarea unui climat de colaborare permanentă cu societatea civilă în realizarea acţiunilor anticorupţie; elaborarea unui sistem independent de monitorizare şi evaluare a corupţiei, inclusiv de implementare a strategiei naţionale anticorupţie; investigarea complexă de către autorități a cazurilor posibile de corupție sesizate de societatea civilă şi mass-media și publicarea detaliată a rezultatelor stabilite. De asemenea, este de menționat necesitatea asigurării independenței mass-media (inclusiv a celei online) de grupurile de interese sau de cele politice și sporirii rolului acesteia în prevenirea fenomenului corupției, prin reflectări în masă a importanței

acțiunilor de prevenire, a politicilor anticorupție de succes implementate în alte state ce ar fi binevenite şi pentru Republica Moldova, precum și a proceselor de judecare și sancționare a persoanelor învinuite de corupție.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Abordarea culturală a corupţiei. http://www.revistacalitateavietii.ro/2006/CV-3-4-06/11.pdf (vizitat 04.12.2015)
2. Abraham P. Corupţia. Cauze, mecanisme, efecte, soluţii. Bucureşti: Detectiv, 2005. 851 p. ISBN 973-87235-6-6
3. Alecu Gh. Instituţii de drept penal. Partea generală şi partea specială. Constanţa: Ovidius University Press, 2010. 635 p. ISBN 978-973-614-579-7
4. Alemann U.V. The unknown depths of political theory: The case for a multidimensional concept of corruption. În: Crime, Law and Social Change, 2004, nr. 42, p.25-34.
5. Alvazzi del Frate A., John van Kesteren. Key Findings of the 2000 International Crime Victem Surveys. Torino: UNICRI. 2004. 31 p. http://www.unicri.it/icvs (vizitat 21.04.2011).
6. Amundsen I. Corruption: Definitions and Concepts. Chr. Michelsen Institute Development Studies and Human Rights. 2000. http://www.resources.transparency.bg/download.html?id=261 (vizitat 03.10.2015)
7. Angheni A. Definiția și formele corupției din punct de vedere criminologic. În Materialele Conferinţei internaţionale Anticorupţie. Ediția a V-a. Buletin de criminologie şi de criminalistică, 1992, nr.1-2/. http://www.rasfoiesc.com/legal/drept/Definitia-si-formele-coruptiei16.php (vizitat 09.01.2016)
8. Avram M., Gurin V., Donciu A. Depistarea, cercetarea şi calificarea infracţiunilor de corupţie. Chişinău: ARC, 2005. 357 p. ISBN: 9975-61-397-7
9. Banca Mondială. http://www.worldbank.org/ (vizitat 15.09.2015)
10. Banciu D. Sociologie juridică. Bucureşti: Lumina Lex, 2007, p. 244.
11. Banciu D., Rădulescu S., Balica E. et al. Percepţia publică a fenomenului corupţiei în România. www.criminologie.ro. (vizitat 02.11.2013)
12. Banfield E.C. The Moral Basis of a Backward Society. New York: The Free Press, 1958. 188 p. ISBN 978-0029015100
13. Becker G, William M. L. Essays in the Economics of Crime and Punishment. Publisher: UMI, 1974. 268 p. ISBN 0-87014-263-1
14. Bejan O. Corupţia: noţiune, prevenire şi contracarare. Chişinău: AŞM, 2007. 136 p. ISBN 978-9975-78-506-8
15. Bernard D. Despre represiunea traficului de influenţă în dreptul pozitiv francez actual. Toulouse: 1935. 138 p.
16. Borşevski A., Istrate A. Bazele de contracarare a corupţiei. Chişinău: Institutul pentru Democraţie. 2008. 192 p. ISBN 978-9975-72-098-4
17. Bostan G. Pavlov S. Instrumente de prevenire a corupţiei în sectorul justiţiei. Chişinău: CAPC, 2012. 91 p. http://justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/pilonstudiu1/Studiu_instrumente_de_prevenire_a_coruptiei-_CAPC-2012.pdf (vizitat 02.11.2015)
18. Bryan Ed., Garner A. Black's Law Dictionary Free Online Legal Dictionary. 2nd Ed. Law Dictionary. St. Paul: West Group, 1999. http://thelawdictionary.org/corruption. (vizitat 28.04.2012)

19. Buchanan J.M., Tollison D., Tullock G. Toward a theory of the rent-seeking society. College Station. Editor: Texas A & M University, 1980. 367 p. ISBN 9780890960905
20. Bulgaru M., Timuş A. ş.a. Sociologie. Vol. 1. Chişinău: USM, 2003. 331 p. ISBN 9975-70-260-0 332 p.
21. Bulgaru M., Timuş A. ş.a. Sociologie. Vol. 2. Chişinău: USM, 2003. 284 p. ISBN 9975-70-261-9
22. Bulgaru M., Cheianu D., Bulgaru O. Percepţia corupţiei în Republica Moldova: Raport de cercetare. Chişinău: Centrul Republican de Resurse în Asistenţă Socială, 2009. 43 p.
23. Bunger M. The Role of EUBAM in the Stabilization Process of Molodva. EUBAM, 2009. 56 p.
24. Caraşciuc L. Corupţia şi calitatea guvernării: cazul Moldovei. Transparensy International Moldova. Chişinău: Bons Offices, 2002. 110 p.
25. Centrul Național Anticorupție. http://www.cna.md/ro/cooperare-internationala (vizitat 30.10.2015)
26. Centrul Naţional Anticorupţie. Progrese şi perspective în prevenirea corupţiei. Raport Naţional. Chişinău: Bonus Offices, 2007- 2014.
27. Cenuşa D. Consolidarea societăţii civile din Republica Moldova, Studiu realizat în cadrul proiectului „Planul de acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova: document accesibil publicului (etapa II)". Implementat de Centrul Analitic EXPERT-GRUP şi Asociaţia pentru Democraţie Participativă ADEPT cu sprijinul financiar al Fundaţiei Soros - Moldova. Chişinău: 2007. 57 p. ISBN 978-9975-80-091-4
28. Cocîrţă A. Reforma justiţiei în contextul implementării Planului de Acţiuni UE-Moldova. Chişinău: ARC, 2009. 128 p. ISBN 978-9975-61-526-6
29. Cojocaru C. Eficienţa politicilor şi acţiunilor anticorupţie. În contextul Planului de Acţiuni UE-RM. Chişinău: ARC, 2009. 124 p. ISBN 978-9975-61-542-6.
30. Constandachi G. Moldova pradă a economiei subterane şi evaziunilor fiscale. Chişinău: IDIS „Viitorul", 2012. 60p. http://C:/Users/igatcan/Downloads/3985294_md_studiu.pdf (vizitat 01.10.2015)
31. Convenţia pentru protecţia intereselor financiare ale Comunităţilor Europene din 27.11.95. În: Jurnalul Oficial al Comunităţilor Europene nr. C 316. Volumul 38 din 27 noiembrie 1995. 60 p. ISSN 0378-6986 http://eur-lex.europa.eu/legal-ontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1995:316: FULL&from=RO (vizitat 08.10.2012)
32. Convenţia privind lupta împotriva corupţiei care implică oficiali ai Comunităţilor Europene sau şi ai statelor membre ale Uniunii Europene, publicat în Jurnalul Oficial al Comunităţilor Europene, nr. C 195 din 25.06.1997. 8 p. ISSN 0378-6986. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1997:195:FULL&from=RO (vizitat 08.10.2012)
33. Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei. Adoptată la Conferința de la Merida de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluţia 58/4 pe data de 31 octombrie 2003. http://europa.eu/legislation_summaries/fight_against_fraud/fight_against_corruption/l33300_ro.htm (vizitat 22.04.2011)
34. Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei. Autoevaluarea implementării. http://legestart.ro/mj-autoevaluarea-implementarii-conventiei-onu-impotriva-coruptiei/ (vizitat 02.02.2013)
35. Corruption in Politics, Encyclopedia of Political Science, Political economy and US History. Chicago, 1882. 672 p.

36. Corupţia fenomen social generalizabil în România. http://www.cuvantul-liber.ro/news/82015/61/CORUP-IA-FENOMEN-SOCIAL-GENERALIZABIL-iN-ROMaNIA-II (vizitat 19.11.2015)
37. Corupţia în societatea românească. http://orice.info/economie/coruptia-in-societatea-romaneasca (vizitat 15.10.2015)
38. Cotidianul „Moldova Suverană", din 9.06.1993, nr.87.
39. Cotidianul Parlamentului „Sfatul Ţării", din 30.06.1992, nr.112.
40. Cuşnir V. Corupţia: reglementări de drept; activităţi de prevenire şi combatere. Partea I: Monografie. Chişinău: Academia de Poliţie „Ştefan cel Mare", 1999. 155p. ISBN 9975-9549-8-7
41. Danileţ C. Corupţia şi anticorupţia în sistemul juridic. Bucureşti: C.H. Beck, 2009. 242 p. ISBN 978-973-115-639-2
42. Decizia - Cadru a Consiliului 2003/568/JHA din 22 Iulie 2003 privind combaterea corupţiei în sectorul privat. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2003, nr. 192. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2003:192:TOC. (vizitat 08.10.2012)
43. Della Porta D. Vannucci A., Corrupt exchanges: actors, resources and mechanisms of political corruption. New York: Library of Congress Cataloging in Publication Date, 1999. 314 p. ISBN 9780202365190
44. Dicţionarul enciclopedic britanic Merriam Webster. http://www.merriam-webster.com/dictionary/corruption (vizitat 28.04.2012)
45. Dicţionarul explicativ al limbii române. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan". Ediţia a II-a, Bucureşti: Univers Enciclopedic Gold. 2009. http://dexonline.ro/definitie/coruptie (vizitat 21.04.2011)
46. Dobrescu E., Sima E., Sima M. Sensurile şi existenţele corupţiei. În: Analele Institutului de Istorie „G. Bariţiu", tom. VIII. Cluj-Napoca: Series Humanistica, 2010. p.261-270
47. Dobrinoiu V. Corupţia: În dreptul penal român. Bucureşti: Atlas Lex, 1995. 335 p. ISBN 973-96852-6-9
48. Dollar D., Fisman R. Gatti R. Corruption and women in government: Journal of Economic Behavior and Organization, Volume 46. Philadelphia: Elsevier Science B.V, 2001. 446 p.
49. Donciu A., Castraveţ V., Morari V. Prevenirea, investigarea şi sancţionarea actelor de corupţie, spălare a banilor şi finanţare a terorismului. Investigaţii financiar-economice. Cartea XV. Chişinău: Elan Poligraf SRL, 2009. 304 p. ISBN 978-9975-66-093-8
50. Dreptului comun, „common law". www.britannica.com/topic/common-law (vizitat 09.01.2016)
51. Florea V. Dreptul execuțional penal: concept, destinație. Chișinău: ARC, 1999. 286 p. ISBN 9789975610896
52. Gardiner J.A. Defining Coruption. A report to the Fifth Internaţional Anti-Coruption Conference, Amsterdam, 9 martie, 1992. http://studiijuridice.md/revista-nr-3-4-2009/acceptiuni-si-sensuri-ale-notiunii-de-coruptie (vizitat 09.01.2016)
53. Gaţcan I., Bulgaru M. Prevenirea şi combaterea corupţiei în Republica Moldova: realizări şi probleme. În: „Cercetare şi inovare – perspective de evoluţie şi integrare europeană". Materialele conferinţei ştiinţifice. Chişinău: CEP USM, 2009, p.263-265. ISBN 978-9975-70-865-4

54. Gaţcan I. Percepţia fenomenului corupţiei şi politici anticorupţie în Republica Moldova. În: Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe Sociale”, nr. 3 (33). Chişinău: 2010, p.5-13. ISSN 1857-2081

55. Gaţcan I., Bulgaru M. Aspecte definitorii şi consecinţe ale fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: „Dezvoltarea cercetării ştiinţifice, promovarea şi cultivarea creativităţii şi a inovării în procesul instruirii academice”. Materialele conferinţei ştiinţifice. Chişinău: CEP USM, 2010, p.149-150. ISBN 978-9975-71-020-6

56. Gaţcan I. Amploarea şi consecinţele fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.4 (LV). – Chişinău: AMSP, 2011, p.112-119. ISSN 1812-2566

57. Gaţcan I. Integritatea publică ca instrument de prevenire a fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe Sociale”, nr. 3 (43). Chişinău: 2011, p. 84-86. ISSN 1857-2081

58. Gaţcan I. Prevenirea fenomenului corupţiei în Republica Moldova prin asigurarea integrităţii publice. În: Fin-Consultant, nr.11, Chişinău: 2011, p. 72-77. ISSN 1857-0216

59. Gaţcan I. Realizări şi perspective în diminuarea fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: „Creşterea impactului cercetării şi dezvoltarea capacităţii de inovare”. Materialele conferinţei ştiinţifice cu participare internaţională. Chişinău: CEP USM, 2011. p.251-254. ISBN: 978-9975-71-151-7

60. Gaţcan I., Bulgaru M. Metodologii de măsurare a fenomenului corupţiei. În: Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe Sociale”, nr. 3 (43). Chişinău: 2011, p. 80-83. ISSN 1857-2081

61. Gaţcan I., Bulgaru O. Globalizarea şi fenomenul corupţiei în Republica Moldova. În: „Interferenţe universitare − integrare prin cercetare şi inovare”. Materialele conferinţei ştiinţifice. Chişinău: CEP USM, 2012, p.172-175. ISBN 978-9975-71-268-2

62. Gaţcan I., Bulgaru O. Fenomenul corupţiei în presa on-line: aspecte metodologice de cercetare. În: „Integrare prin cercetare şi renovare”. Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională, 10-11 noiembrie 2015. Chişinău: CEP USM, 2015, p.213-216. ISBN 978-9975-71-704-5

63. Gaţcan I. Mecanisme europene anticorupţie. În: „Integrare prin cercetare şi renovare”. Conferinţa ştiinţifică „Integrare prin cercetare şi renovare”, 25-26 septembrie 2013. Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe sociale. Chişinău: CEP USM, 2013, p.172-174. ISBN 978-9975-71-415-0

64. Gaţcan I. Măsuri şi perspective de perfecţionare a mecanismelor anticorupţie. În: „Sociologia şi asistenţa socială: interferenţe şi perspective de dezvoltare”. Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale, 15 mai 2014. Chişinău: CEP USM, 2014, p.156-162. ISBN 978-9975-71-514-0

65. Gaţcan I., Bulgaru O. Fenomenul corupţiei în presa on-line: aspecte metodologice de cercetare. În: „Integrare prin cercetare şi renovare”. Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională, 10-11 noiembrie 2015. Chişinău: CEP USM, 2015, p.213-216. ISBN 978-9975-71-704-5

66. Glodeanu R. Luarea şi darea de mită. Bucureşti: Hamangiu, 2009. 253 p.

67. Gray Ch.W., Kaufman D. Corruption and Development. World Bank, Washington, DC: World Bank, 1998. www.wdronline.worldbank.org/handle/10986/11545 License: CC BY 3.0 Unported (vizitat 11.01.2016)

68. Gribincea V. Studiu privind succesele în reformarea justiţiei din Republica Moldova. Chişinău: Imprint Star, 2014. 92 p. ISBN 978-9975-3002-0-9.

69. Grigora N. Instituţii feudale din Moldova. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea, Bucureşti: Editura Academiei, 1971. 475 p.

70. Gurin V., Pascaru V., Ilie S. ş. a. Corupţia. Studii privind diferite aspecte ale corupţiei în Republica Moldova. Chişinău: ARC, 2000. 384 p. ISBN 9975-61-145-1

71. Heidenheimer A. J. Political Corruption: Readings in Comparative Analysis. Transaction Books. 1978. 582 p. ISBN 9780878556366

72. Henk van de Graaf, Bulai A., Doboş C. Cine se teme de integritate? Bucureşti: APD, 2006. 176 p. ISBN 973-0-04357-4

73. Huntington S.P. Political Order in Changing Societies. Yale University Press, New Haven, 1968. 263p. http://projects.iq.harvard.edu/gov2126/files/huntington_political_order_changing _soc.pdf (vizitat 11.01.2016)

74. Huntington S.P. Assessing Effects, Toxic and Tonic, Political Corruption. New York, 1970. 497 p.

75. Huntington S.P. Political Order in Changing Societies. New Haven: Yale University Press, 2006. 488 p. ISBN 9780300116205

76. Iachimov S., Stoinov S. Corupția în Moldova și lupta cu ea. Comrat: Institutul pentru Democrație, 2007. 28 p.

77. Ilie S. Corupţia: aspectul criminologic. În: Corupţia. Chişinău: ARC, 2000. 220 p. ISBN 9975-61-145-1.

78. Iliescu V. Statul: Statul Papal. Colecția „Universitaria" Vol. 2. București: Dacia, 1996. 186 p. ISBN 9733505927-X

79. Iluţ P. Sociopsihologia şi antropologia familiei. Iași: Polirom, 2005. 292 p. ISBN 973-46-0077-X

80. Indicele Dezvoltării Umane. http://www.hdr.undp.org/en/statistics/hdi/ (vizitat 10.10.2015)

81. Indicele Globalizării. http://www.globalization.kof.ethz.ch/ (vizitat 10.08.2012)

82. Indicele Percepției Corupției. http://www.transparency.org/research/cpi/ (vizitat 09.01.2016)

83. Istoria Dreptului penal român. Spre o nouă justiţie penală: Studiu comparativ (Istorie, filozofie, drept). Bucureşti, 1951, 206 p.

84. Johnston M. Civil Society and Corruption: Mobilizing for Reform. Lanham: University Press of America, 2005. 216 p. ISBN 0-7618-325-8

85. Johnston M. Corupţia şi formele sale. Bogăţie, putere şi democraţie /Traducere de Silvia Chirilă. Iaşi: Polirom, 2007. 336 p. ISBN 9789734604463

86. Kalughin M. Comisia Națională de Integritate la doi ani de activitate: așteptări și realizări. Chișinău: ADEPT, 2014. 31 p. http://www.e-democracy.md/files/cni-2-ani-mariana-kalughin.pdf (Vizitat 01.09.2015)

87. Kaufmann, D., Kraay A., Zoido-Lobaton P. Governance Matters. World Bank Policy Research Working Paper No. 2196. Washington D.C.: The World Bank. 1999. http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/govmatrs.pdf (vizitat 10.04.2014)

88. Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M. Governance Matters VIII. Aggregate and Individual Governance Indicators 1996-2008. World Bank. Policy Research Working Paper 4978, 2009. 103 p.

89. Kimberly Ann E. Corruption and the Global Economy. Institute for International Economy. Washington DC. 1997. 246 p. ISBN 0881322334.

90. Klitgaard R. Controlling Corruption. University of California Press. 1991. 220 p. ISBN 9780520074088

91. Klitgaard R., Abaroa M., Parris R. Oraşe corupte: ghid practic de tratament şi prevenire. Bucureşti: Humanitas, 2006. 211 p. ISBN 9789735012243

92. Knack St. Democrcy, Governance, and Growth. Institutions and Economic Performance: Cross Country Tests Using Alternative Institutional Measures. University of Michigan Press, 2003. 308 p. ISBN 0-472-09823-3.

93. Kuper A., Kuper J. The Social Science Enciclopedia. Editor: Taylor & Francis, 1996. 923 p. ISBN 9780415108294

94. Lanescu Ş. Corupţia ca fenomen social. În: Revista Română de Sociologie, Anul XI, Nr.5-6, 2001, p.619, ISSN 1224-92-62

95. Machiavelli N. Principele /Traducere Nina Fason. Bucureşti: Antet, 2009. 96 p. ISBN 978-973-636-372-6

96. Marx K., Engels F. Ideologia germană: Critica filozofiei germane moderne în persoana reprezentanţilor ei Feuerbach, B. Bauer şi Stirner şi a socialismului german în persoana diferiților lui profeți /Traducere după original din limba germană. Bucureşti: Editura de Stat pentru literatură politică. 1956. 686 p.

97. Mauro P. Corruption: Causes, Consequences, and Agenda for Further Research, Finance & Development. Nr. 3. World Bank Publications, 1998. 3 p. http://www.imf.org/external/pubs /ft/ fandd/1998/03/pdf/mauro.pdf (vizitat 10.04.2014)

98. Mauro, P. Corruption and Growth. Quarterly Journal of Economics, 2004, vol. 110. http://www1.worldbank.org /publicsector (vizitat 20.09.2013)

99. Mehmet E. Sursele şi natura aspectelor socioculturale ale corupţiei politice şi administrative. Mijloace de combatere a ei. În: Administrarea publică peste hotare. Revistă trimestrială metodico-ştiinţifică (Universitatea din Kent, Marea Britanie), 2001, nr.4(32), p.147-160.

100. Mény, Yves. Fin de siècle' corruption: change, crisis and shifting values. În: International Social Science Journal, 1996, vol.48, no.3. London, Blackwell Publishers, p.309-320

101. Monitorizarea politicilor anticorupţie în Republica Moldova. Transparency International – Moldova. Chişinău: Bons Offices. 2009. 176 p. ISBN 978-9975-80-286-4

102. Montesquieu C.L. Scrisori persane. /Traducere de Ştefan Popescu. Bucureşti: Hyperion, 1957. 327 p.

103. Mrejeru Th., Petre D., Florescu A. et. al. Infracţiunile de corupţie. Aspecte teoretice şi practice. Bucureşti: All Beck, 2000. 289 p.

104. Nistoreanu G. Drept penal. Partea Specială. Bucureşti: Europa-Nova, 1997. 736 p. ISBN 973-9183-46-8

105. Nye J.S. Corruption and Political Development. În: American Political Science Review, 1967, vol.61, nr. 2, p.417-427.

106. Obreja E. Sistemul Integrităţii naţionale: Republica Moldova. Transparency Intenational Moldova. Chişinău: Bons Offices, 2002. 168 p. ISBN 9975-928-22-4.

107. Organizația Națiunilor Unite. http://www.un.org/ru/sections/what-we-do/index.html (Vizitat 15.09.2015)

108. Organizații internaționale specializate în combaterea corupției. http://www.anticorruptionday.org/actagainstcorruption/en/resources/ (vizitat 15.09.2015)

109. Papasima R. Sociopolitologica. Corupţie şi anticorupţie – diagnoze sociale, terapii juridice şi remedii politice. https://esociopolitologica.wordpress.com/2010/10/13/coruptie-si-anticoruptie-diagnoze-sociale-terapii-juridice-si-remedii-politice/ (vizitat 29.12.2015)

110. Percepţiile şi experienţele proprii ale oamenilor de afaceri şi ale gospodăriilor casnice. Studiul sociologic. Transparency Moldova. 2012, 2014, 2015. www.transparency.md/ (vizitat 10.01.2016).

111. Popa V., Munteanu I., Izdebschi N. Corupţia politică: context şi semnificaţii. Chişinău: Cartier, 2001. 144 p. ISBN 9975-79-137-9

112. Programul Barometrul de Opinie Publică, ediţiile 2002-2015. Chişinău: Institutul de Politici Publice. http://ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156 (vizitat 20.10.2015)

113. Prohniţchi V. Contextul economic şi instituţional al corupţiei. Raport analitic. IDIS Viitorul. Chişinău: TISH, 2003. 64 p. ISBN 9975-947-34-4

114. Radu N. Corupţia şi politicile anticorupţionale. Iaşi: Polirom, 2010. 255 p. ISBN 9789734617913

115. Raport al comisiei NORAD (Norvegian Agency for Development Cooperation), 2000 http://www.norad.no/en/front/toolspublications/ (vizitat 19.11.2015)

116. Raport Banca Mondială. Mediul de afaceri 2016. www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/ (vizitat 09.01.2016)

117. Raport de activitate al Centrului Național Anticorupție, 2014-2015. http://cna.md/sites/default/files/statdata/raport_de_activitate_2014-2015_11_luni.pdf (vizitat 10.01.2016)

118. Raport de cercetare. Barometrul Opiniei Publice din noiembrie 2015. Institutul de Politici Publice. http://ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2015_prima_parte_final.pdf (vizitat 28.12.2015)

119. Raport de cercetare. Percepţia şi atitudinea faţă de fenomenul corupţiei în Republica Moldova 2005-2009, realizat în cadrul Proiectului Comun al Comisiei Europene şi Consiliului Europei MOLICO. Chişinău, 2009.

120. Raport internaţional Barometrul Global al Corupţiei. Transparency International, 2013. http://www.transparency.org/gcb2013 (vizitat 08.07.2014)

121. Raport prezentat de ministrul de justiţie al Italiei la cea de-a XIX-a Conferinţă a miniştrilor europeni de justiţie, La Valetta, Malta, 14 – 15 iunie, 1994. 15 p.

122. Raportul anual International Country Risk Guide. https://epub.prsgroup.com/the-countrydata-gateway (vizitat 08.02.2012)

123. Raportul de activitate a Centrului Naţional Anticorupţie pentru anul 2014. http://www.cna.md/sites/default/files/statdata/ya_raport_cna_2014_var._finala.pdf (vizitat 20.11.2015)

124. Raportul internaţional al Organizaţiei Global Integrity pe anul 2010. http://www.globalintegrity.org/report/Moldova/2010/ (vizitat 08.07.2014)

125. Raportul internaţional Freedom House. Naţiuni în tranziţie. 2009. http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2009#.VBGpPMKSxF0 (vizitat 08.07.2014)

126. Reinnika R., Svensson J. Local Capture: Evidence from a Central Government Transfer Program in Uganda. Quarterly Journal of Economics, 2004, vol. 119(2). http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/PEAMCourse04/RitvaBackground2.pdf (vizitat 20.09.2013)

127. Rezoluţia nr.51/59 a Adunării Generale ONU privind Codul internaţional de comportament al persoanelor oficiale din 12 decembrie 1996. www.just.ro (vizitat 08.07.2013)

128. Rezultatele preliminare ale recensământului populaţiei şi locuinţelor din Republica Moldova în anul 2014.http://www.statistica.md/public/files/Recensamint/Recensamint_pop_2014/Nota_informativa_Preliminare_Recensamint_2014.pdf (vizitat 28.12.2015)

129. Rock M.T. Corruption and democracy, DESA Working Papers, 2007. http://www.un.org/esa/desa/papers/2007/wp55_2007.pdf (vizitat 09.01.2016)

130. Rose-Ackerman S. Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform. Cambridge: University Press, 1999. 285 p. ISBN 9780521659123

131. Sabău-Pop O. A. Corupţia si combaterea fenomenului prin mijloace juridice. Bucureşti : Universul Juridic. 2011. 396 p. ISBN 978-973-127-353-2

132. Salminen A. Exercitarea controlului asupra corupţiei în Finlanda. În: Revista Administraţie şi Management Public a Academiei de Studii Economice, (Bucureşti), 2007, nr.9. http://www.ramp.ase.ro/index.php?pageid=3&archiveid=9 (vizitat 20.05.2014).

133. Savona E., Mezzanotte L. Corupţia în Europa /Traducere de Aga Dan. În: Revista de Criminologie, de Criminalistică şi de Penologie, (Bucureşti), 2000, nr. 8. 175 p.

134. Scott J. The Theodicy of the Second Discourse: the Pure State of Nature and Rousseau's Political Thought. În: American Political Science Review, 1992, nr. 86(3), p. 696–711.

135. Shore C., Haller D. Corruption Anthropological Perspectives, London: Pluto Press 2005. 262 p. ISBN 0 7453 2158 5

136. Sistemul Național de Integritate Transparency Intenational Moldova, 2014. http://www.transparency.md/Docs/SNI-2014.pdf (vizitat 09.01.2016)

137. Societatea civilă articol. http://www.romlit.ro/societatea_civil (vizitat 30.04.2015)

138. Soros Moldova, Transparency International Moldova, CAPC. Coordonatori: Carasciuc L., Bostan G.. Monitorizarea politicilor anticorupţie în autorităţile publice centrale. Chişinău, 2013. 47 p.

139. Stolen Asset Recovery Initiative: Challenges, Opportunities, and Action Plan. Studiul Băncii Mondiale. Washington, DC, 2007. http://www.unodc.org/documents/corruption/StAR-Sept07-full.pdf (vizitat 03.04.2014)

140. Studiu privind competitivitatea economică globală. Raport 2013-2014 privind Republica Moldova. http://www.weforum.org/reports (vizitat 03.04.2014)

141. Studiu privind gradul de încredere a populaţiei în justiţie. Gullup, 2013. http://www.gallup.com/poll/178757/confidence-judicial-systems-varies-worldwide.aspx (vizitat 22.01.2014).

142. Studiu privind gradul de transpunere în legislaţia R. Moldova a Convenţiei civile a Consiliului Europei privind corupţia, noi soluţii şi abordări pentru combaterea corupţiei. http://www.soros.md/files/publications/documents/STUDIU_Conventia%20Civila%20a%20CE%20privind%20coruptia.pdf (vizitat 09.01.2016)

143. Studiu privind indicele supremaţiei legii, 2014. http://www.worldjusticeproject.org/rule-of-law-index (vizitat 22.01.2014).

144. Studiu privind încrederea în Guverne, Masuri etice în ţările OECD. https://books.google.md/books?id=ol5Gd662kcwC&pg=PA66&dq=Trust+in+Government:+Ethics+Measures+in+OECD+Countries&hl=ro&sa=X&ei=Q2hTVZfQA8qTsAGEyoGwBA&ved=0CBsQ6AEwAA#v=onepage&q=Trust%20in%20Government%3A%20Ethics%20Measures%20in%20OECD%20Countries&f=false (vizitat 09.05.2012)

145. Studiu privind succesele în reformarea justiţiei din Republica Moldova, 2012 - iulie 2014. Centrul de Resurse Juridice din Moldova. Chişinău: Imprint Star, 2014. 92 p. ISBN 978-9975-3002-0-9

146. Studiul Guvernare și Democrație. http://www.e-democracy.md/files/guvernare-democratie-16-ro.pdf (vizitat 09.01.2016)

147. Studiul Percepția cetățenilor asupra corupţiei și a sectoarelor vulnerabile la venituri și proprietăţi nejustificate, conflict de interese și incompatibilităţi, 2015. http://cni.md/wp-content/uploads/2015/12/Rezumat_FINAL.pdf (vizitat 09.01.2016)

148. Sutherland E., Cressey D., Luckenbill. Principles of criminology. Eleventh Edition. Boston: General Hall, 1992. 697p. ISBN: 0-930-390-695.

149. Studiul privind Corupţia Globală. Commonwealth of Independent States". Berlin: Transparency International, 2003. http://www.transparency.az/transpfiles/22.pdf (vizitat 08.10.2012)

150. Tella R. D., Schargrodsky E. The role of Wages and Auditing during a Crackdown on Corruption in the City of Buenos Aires. În: Journal of Law & Economics vol. 46. Chicago: University of Chicago Press. 2003, p.269-292 http://www.people.hbs.edu/rditella/papers/JLECorrHospital.pdf (vizitat 16.12.2015)

151. Tickner P. Fraud and corruption in public services. Dorchester. Gower Publishing Limited, 2015. 303 p. ISBN 9781472421210

152. Treisman D. The causes of corruption: a cross-national study. University of California, Los Angeles. În: Journal of Public Economics, 2000, nr.76, p.399-457.

153. Trust in large organizations http://scholar.harvard.edu/files/shleifer/files/trust.pdf?m=1360042356 (vizitat 11.01.2016)

154. Ţărnă C. Studiu privind dosarele de corupţie. CNA, 2013. http://cna.md/sites/default/files/sna_activitati/prezentarea_studiului_privind_dosarele_de_coruptie_31.10.2013.pdf (vizitat 03.01.2015)

155. Uşvat C.F. Infracţiunile de corupţie în contextul reglementărilor europene. Bucureşti: Universul Juridic, 2010. 644 p. ISBN 978-973-127-306-8

156. Voicu C., Boroi A., Sandu F., Molnar I. Drept penal al afacerilor. Bucureşti: All Beck, 2003. 308 p. ISBN 9789736553769

157. Wertheim W.F. Socilogical Aspects of Corruption in Southeast Asia. În: Heidenheimer A.J. Political Corruption. Comparative Analysis. Holt. Rinehartk, 1970. ISBN 10: 0030778158

158. Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicţionar de sociologie. Bucureşti: Babel, 1998. ISBN 973-48-1011-1

159. Агамиров Н.И. Политические проблемы сотрудничества в борьбе с международной преступностью. Москва, 2003. 22 р.

160. Алексеев С. В. Социальные основания коррупции: мотивационно-ценностный аспект. Гуманитарные и социально-экономические науки, 2007, № 4.

161. Алексеев С. В. Социальная сеть коррупции. Шахты: ЮРГУЭС, 2007. 45 p.

162. Алексеев С. В. Коррупция: социологический анализ/ Под ред. О.В. Бондаренко, 2008. 270 p

163. Алексеев С. В. Коррупция в переходном обществе: социологический анализ. Новочеркасск. 2008. http://oldvak.ed.gov.ru/common/...2008/AlekseevSV.doc (vizitat 14.11.2015)

164. Аминов Д.И., Гладких В.И., Соловьев К.С. Коррупция как социально-правовой феномен и пути его преодоления. Москва: Юрист, 2002. 116 p.

165. Англосаксонская правовая система. http://www.allpravo.ru/library/doc108p0/instrum151/item 2770.html (vizitat 10.01.2016)

166. Андрианов В.Д. Бюрократия, коррупция и эффективность государственного управления: история и современность. Wolters Kluwer Russia, 2011. 271 p. ISBN 9785466007060

167. Андрианов В.Д. Коррупция как глобальная проблема современности. Тамбов: ТОГБУК. 2012. 62 p.

168. Астанин В. În: Антикоррупционные стандарты и повышение эффективности государственной службы. Административное и муниципальное право, 2010, №6. http://www.nbpublish.com/go_to_article.php?id=11828 (vizitat: 15.10.2015)

169. Ахмедов И. Коррупционный беспредел. În: Монитор, 2003, №14. http://www.transparency.az/transpfiles/zig28.pdf (vizitat 15.10.2015)

170. Барсукова С.Ю. Коррупция: научные дебаты и российская реальность. În: Общественные науки и современность, 2008, №5 http://www.ecsocman.hse.ru/data/2010/09/20/1215005645/Barsukova.pdf (vizitat 15.10.2015)

171. Барциц И. Противодействию коррупции надо учиться. În: Государственная служба. 2010, № 5, p.1-2.

172. Без реальной борьбы с коррупцией никакая модернизация России в обозримом будущем не светит. În: Transparency International – Россия, p. 1-4. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:q3_H845CR0MJ:www.transparency.org.ru/component/docman/doc_download/105----------2009+&cd=2&hl=en&ct=clnk (vizitat 15.10.2015)

173. Билинская М.Н., Моисеев В.В., Ницевич В.Ф. Современная коррупция: отечественная специфика и зарубежный опыт противодействия: Монография. Орел: ОРАГС, 2011. 428 p.

174. Богданов И.Я., Калинин А.П. Коррупция в России: социально-экономические и правовые аспекты. Москва: Институт социологии РАН, 2001. 240 p. ISBN 978-5-7556-0189-4

175. Бурдин В. Ф., Максимов А.Н. Сборник исследовательских работ по правоведению студентов неюридических специальностей САФУ. Архангельск: КИРА, 2014.182 p.

176. Вильмов Ю.Б. Коррупция как форма асоциального взаимодействия: к определению понятия. În: Социология власти 2009, №3. p. 5. http://www.istina.msu.ru/journals/408845/?p=3 (vizitat: 17.10.2015)

177. Гевелинг Л.В. Клептократия. Социально-политическое измерение коррупции и негативной экономики. Борьба африканского государства с деструктивными формами организации власти. Москва, 2001. 591 p.

178. Голик Ю.В., Карасев В.И. Коррупция как механизм социальной деградации. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. 329 p. ISBN 978-5-942013-89-9

179. Гончаренко Г.С. Понятие, сущность и виды коррупции в современной России. În: Административное и муниципальное право. 2010, № 6, p.3.

180. Горного М., Гражданское общество против коррупции в России. Санкт-Петербург: Норма. 2002. 374 p. ISBN 5878570548

181. Дамаскин О.В. Коррупция: состояние, причины, противодействие. Москва: Триумфальная арка. 2009. 303 p. ISBN 978-5-904335-03-8

182. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. Москва: Русский язык, 2000. 843 p. ISBN 9785200027651

183. Джеймс Х. Андерсон, Шерил В. Грэй. Борьба с коррупцией в переходный период 3: Кто добивается успехов и почему? Всемирный Банк, 2006. 125 p. ISBN 0-8213-6693-9.

184. Добреньков В.И., Исправникова Н.Р. Коррупция: Современные подходы к исследованию: Учебное пособие для вузов. Москва: Академический проект, Альма матер, 2009. 206 p. ISBN 5902766818

185. Козонов Э.Ю. Коррупция: истоки и пути преодоления. Москва: МАКС Пресс, МГУ им. М.В. Ломоносова, 2006. 227 p. ISBN 361-5-5719-85-7

186. Комлев Ю.Ю. Теория рестриктивного социального контроля: Монография. Казань: КЮИ МВД России, 2009. 155 p. ISBN 978-5-901593-20-2

187. Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. Сборник материалов Международной научно-практической конференции / Под ред. В.В.Лунева. Москва, 2001, p.64-72.

188. Костенников М.В., Куракин А.В. Предупреждение и пресечение коррупции в системе государственной службы. Москва: Юнити, 2002. 183 p. ISBN 5-7425-0100-5

189. Курганов С.И., Кравченко А.И. Социология для юристов. Москва, 2000, p.141. ISBN 5-238-00078-2)

190. Максимов В., Наумов Ю. Коррупция: социально-экономические и криминологические аспекты. Академия управления МВД России. 2006.146 p.

191. Наумов А. Контроль над преступностью в демократическом обществе. În: Журнал Государство и право, 1993. № 10, p.17-54.

192. Пянкаускене Д. Антикоррупционное воспитание в школе: Методическое пособие для общеобразовательных и высших учебных заведений. Вильнюс: Центр современных дидактик, 2006. 311 p. ISBN 9955-428-77-5

193. Романов В.Л. Коррупция как дезорганизующий фактор развития общества. Государственная служба: вестник СЗАГС, 2008, № 1, p.11-12.

194. Сикора И. Национальная антикоррупционная программа Коалиции НГО Украины „Свобода выбора”. Transparency International – Украина, 2002. 132 p.

195. Скобликов П.А. Актуальные проблемы борьбы с коррупцией и организованной преступностью в современной России. Москва: Норма, 2008. 271 p. ISBN 978-5-468-00074-8

196. Тимофеев Л.М. Институциональная коррупция: Очерки теории. Москва, 2000. 364 p. ISBN 5-7281-0437-1

197. Транснациональная организованная преступность: дефиниции и реальность: Монография. Владивосток: Дальневосток, 2001. 375 p. ISBN 5-7444-1178-x

198. Чуклинов А.Е., Административный ресурс как специфическая форма политической коррупции: Специализированный учебный курс. Саратов: Саратовский Центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции, 2004. http://sartraccc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Main/allwork04.htm (vizitat 19.11.2014)

199. Шедий М. В. Коррупция как социальное явление: теоретико-методологические аспекты исследования. Орел: ОРАГС. 2011. 177 p. ISBN 978-5-93179-274-3

200. Шедий М.В. Социальные детерминанты коррупции в российском обществе. Монография. Орел: ОФ РАНХиГС, 2012. 148 p. ISBN 978-5-93179-355-9

Acte normative

201. Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961. În: Veştile 1961, nr.010 art. 41. Întrat în vigoare la 24.04.1961.

202. Codul penal al Republicii Moldova. Cod Nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74/195.

203. Hotărârea Guvernului privind unele măsuri de prevenire a corupţiei şi protecţionismului în cadrul instituţiilor publice, nr.615 din 28.06.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.92-94/6792005.

204. Hotărârea Guvernului privind expertiza anticorupţie a proiectelor de acte legislative şi normative nr.977 din 23.08.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.134-137/1020.

205. Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Programului de acţiuni privind implementarea Planului Preliminar de Ţară al Republicii Moldova în cadrul Programului SUA „Provocările Mileniului", nr. 32 din 11.01.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.21-24/129.

206. Hotărârea Guvernului cu privire la structura şi efectivul limită ale Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei, nr.177 din 18.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.40-41/243.

207. Hotărârea Guvernului privind Metodologia de evaluare a riscurilor de corupţie în instituţiile publice, nr.906 din 28.07.2008, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.152-153/935.

208. Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind mecanismul de semnalare şi monitorizare a nivelului corupţiei în autorităţile publice, nr.1461 din 19.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 237-240/1479.

209. Hotărârea Guvernului privind aprobarea Regulamentului-cadru privind avertizorii de integritate, nr.707 din 09.09.2013; În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.198-204/808.

210. Hotărârea Guvernului cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr.269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), nr.475 din 19.06.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.169-173/5321.

211. Hotărârea Guvernului privind punerea în aplicare a Legii nr.235 din 23.12.2013 privind testarea integrităţii profesionale, nr.767 din 19.09.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.325-332/945.

212. Hotărârea Parlamentului pentru completarea articolului 1 din Hotărârea Parlamentului nr.609-XIV din 01.10.1999 privind formarea organelor Procuraturii, reşedinţa lor şi circumscripţiile de activitate, structura şi personalul, nr.1429-XV din 07.11.2002, prin care a fost instituită o nouă subdiviziune specializată a Procuraturii Republicii Moldova –

Procuratura anticorupţie. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.154-157/1213.

213. Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei şi Planului de acţiuni pentru realizarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei, nr.421-XV din 16.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.13-16/58.

214. Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Strategia de consolidare instituţională a Centrului Naţional Anticorupţie, nr. 232 din 25.10.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.22-25/85.

215. Legea privind combaterea corupţiei şi protecţionismului, nr.900-XIV din 27.06.1996. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr.56/542.

216. Legea privind aderarea Republicii Moldova la Grupul de State contra Corupţiei (GRECO), nr.297-XV din 22.06.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.67/494.

217. Legea cu privire la Centrul Naţional Anticorupţie, nr.1104-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.91-94/668.

218. Legea privind declararea şi controlul veniturilor şi al proprietăţii demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcţionarilor publici şi a unor persoane cu funcţie de conducere, nr.1264-XV din 19.07.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.124-125/991.

219. Legea privind Sistemul informaţional integral automatizat de evidenţă a infracţiunilor, a cauzelor penale şi a persoanelor care au săvârşit infracţiuni, nr.216-XV din 29.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.170-172/695.

220. Legea pentru ratificarea Convenţii penale privind corupţia nr.428-XV din 30.10.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.229-233/918.

221. Legea pentru ratificarea Convenţii civile privind corupţia nr.542-XV din 19.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.6-12/64.

222. Legea cu privire la partidele politice, nr.294-XVI din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.42-44/119.

223. Legea cu privire la conflictul de interese, nr.16-XVI din 15.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.94-96/351.

224. Legea privind codul de conduită a funcţionarului public, nr.25-XVI din 22.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.74-75/243.

225. Legea cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei, nr.90-XVI din 25.04.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.103-105/391.

226. Legea privind Codul contravenţional al Republicii Moldova, nr.218-XVI din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.3-6/15.

227. Legea privind transparenţa în procesul decizional, nr.239-XVI din 13.11.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.215-217/798.

228. Legea privind verificarea titularilor şi candidaţilor la funcţii publice, nr.271-XVI din 18.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.41-44/118.

229. Legea cu privire la Comisia Naţională de Integritate, nr.180 din 19.12.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.1-62/2.

230. Legea privind activitatea specială de investigaţii, nr.59 din 29.03.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.113-118/373.

231. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte, nr.112 din 02.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.185-199.

ANEXE

Anexa 1

Chestionar aplicat în rândul populaţiei

Nr. chestionarului |__|__|__|

Stimată Doamnă/Stimate Domn!

Vă invităm să participaţi la sondajul de opinie „Fenomenul corupţiei în Moldova". Ţinem să vă asigurăm că răspunsurile Dvs. sunt absolut anonime şi confidenţiale, iar datele colectate vor fi prelucrate statistic, analizate şi prezentate fără referire la persoanele concrete care au participat la studiu.

VĂ MULŢUMIM ANTICIPAT!

1. Care sunt trei principale probleme din societate ce Vă îngrijorează cel mai mult în prezent?

1. Sărăcia
2. Preţurile
3. Şomajul
4. Criminalitatea, infracţiunile
5. Corupţia
6. Foamea
7. Viitorul copiilor
8. Relaţiile interetnice
9. Calamităţile naturale
10. Boala
11. Alta_____
12. Nu ştiu/nu pot răspunde

2. Apreciaţi, Vă rog, nivelul corupţiei în Republica Moldova pe scala de 10 puncte.

(1 – nivel foarte scăzut, 10 – nivel foarte înalt)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Foarte scăzut *Foarte înalt*

3. Părerea Dvs. despre răspândirea corupţiei în ţara noastră s-a format în special în urma ...?

(Indicaţi prima sursă)

1. Experienţei personale;
2. Discuţiilor cu rudele şi persoanele cunoscute;
3. Informaţiilor din mass-media (TV, radio, presa);
4. Observaţiilor Dvs. asupra diferenţei dintre veniturile joase şi averea unor persoane;
5. Sondajelor de opinie publică aduse la cunoştinţa publicului;
6. Nu ştiu/Nu răspund.

4. Cum credeţi, din ce cauze oamenii recurg la corupţie pentru a-şi rezolva problemele?

1._____ 3._____
2._____ 4._____

5. Consideraţi că corupţia este o problemă pentru localitatea Dvs.?

1. Da 2. Nu 3. Nu ştiu/nu pot răspunde

6. Dvs. personal aţi avut de suferit în urma fenomenului corupţiei în ultimii doi ani?

(aţi fost nevoit/ă să daţi bani, cadouri, să acordaţi servicii etc. pentru a soluţiona o problemă oarecare)

1. Da 2. Nu *(treceţi la întrebarea 9)*

7. Dacă da, apreciaţi (în lei) care a fost pierderea cauzată Dvs. de actul de corupţie?

Suma, lei_____

8. În soluţionarea căror probleme V-aţi confruntat cu acte de corupţie *(aţi fost nevoit/ă să daţi bani, cadouri, să acordaţi servicii şi altele)***?**

1._____ 3._____
2._____ 4._____

9. Care sunt, în opinia Dvs., cele mai corupte trei instituţii din localitatea Dvs.?

1. Oficiul Cadastral
2. Şcoala / Liceul
3. Grădiniţa
4. Poliţia
5. Biserica
6. Primăria
7. Oficiul poştal
8. Universitatea
9. Punctul medical
10. Banca
11. Gospodăria Ţărănească
12. Altele_____

10. Cum credeţi, statul poate să lupte cu fenomenul corupţiei în instituţiile enumerate?

1. Da 2. Nu 3. Nu ştiu

11. Cât de mulţumit(ă) sunteţi de ceea ce fac autorităţile pe următoarele aspecte:

	foarte mulţumit	**mulţumit**	**nemulţumit**	**total nemulţumit**	**nu ştiu/ nu pot răspunde**
1. Elaborarea cadrului legal cu privire la combaterea corupţiei	1	2	3	4	5
2. Pedepsirea persoanelor corupte	1	2	3	4	5
3. Reformarea sistemului de instituţii care luptă cu corupţia	1	2	3	4	5

12. Dvs. personal aţi observat careva schimbări spre bine în ultimii doi ani în prevenirea corupţiei?

1. Da 2. Nu 3. Nu ştiu/nu pot spune

13. Cum credeţi, prin ce acţiuni ar putea fi diminuată/micşorată corupţia din ţară?

1. modificarea legilor şi regulamentelor
2. informarea populaţiei
3. arestarea celor corupţi
4. pedepsirea mai drastică a celor corupţi
5. verificarea averilor obţinute
6. altele_____

14. În opinia Dvs., care ar fi ce-a mai eficientă pedeapsă pentru persoanele corupte?

1. Închisoare
2. Amendă
3. Confiscarea averii
4. Munca neremunerată
5. Eliberarea din serviciu
6. Altele_____

Date de identificare:

*Localitatea: raionul*_____ *oraş/comună* _____
*Vârsta*_____
*Ocupaţia*_____
*Sex*_____

Anexa 2

Ghid de interviu pentru experţii
din Centrul Naţional Anticorupţie şi din Procuratura Anticorupţie

Stimată Doamnă/Stimate Domn!

Vă invităm să participaţi la o cercetare cu privire la fenomenul corupţiei în Republica Moldova. Ţinem să vă asigurăm că răspunsurile Dvs. sunt absolut anonime şi confidenţiale, iar datele colectate vor fi prelucrate, analizate şi prezentate fără referire la persoanele concrete care au participat la studiu.

1. În opinia Dvs., care sunt domeniile cele mai afectate de corupţie în Republica Moldova?
2. Care sunt cauzele principale ale fenomenului corupţiei în Republica Moldova?
3. Cine sunt instigatorii principali ai actelor de corupţie? *(Exemple)*
4. Care sunt formele cele mai practicate ale actelor de corupţie?
5. Ce părere aveţi despre acceptarea corupţiei ca alternativă de soluţionare a problemelor?
6. Ce puteţi spune despre eficienţa acţiunilor întreprinse de stat în diminuarea fenomenului corupţiei?
7. Ce notă aţi da instituţiilor pentru eficienţa acţiunilor întreprinse în diminuarea corupţiei?
   - *Parlament* - *CNA* - *Vama*
   - *Guvern* - *MAI* - *SIS*
   - *Procuratura* - *Administraţiile Publice Locale* - *Alte*_____
8. În ce măsură implementarea Strategiei Naţionale Anticorupţie a atins scopurile propuse?
9. Cum aţi aprecia de la 1 la 10 eficienţa strategiei implementate? De ce ?
10. Care sunt punctele slabe ale Strategiei?
11. Cum explicaţi faptul că, conform sondajelor de opinie, majoritatea populaţiei nu resimte o îmbunătăţire a situaţiei cu privire la diminuarea corupţiei?
12. În opinia Dvs., cazurile de corupţie investigate şi judecate pot fi influenţate sau „rezolvate" tot printr-un act de corupţie în Republica Moldova? Dacă da, la ce etapă pot fi influenţate?
13. Care metode de reprimare a corupţiei sunt mai eficiente la moment în ţară?
14. Ce metode sau tehnici de luptă contra corupţiei ar mai fi nevoie de implementat în Republica Moldova?
15. Dvs., personal ce aţi schimba în lupta contra corupţiei în Republica Moldova?

Date de identificare:

*Vârsta*_____
*Sexul*_____
*Locul de muncă*_____
*Funcţia*_____
*Experienţa de muncă în domeniu*_____

Anexa 3

Ghid de interviu pentru experţi din societatea civilă

Stimat(ă)Domn/Doamnă! Vă invităm să participaţi la o cercetare cu privire la fenomenul corupţiei în Republica Moldova. Ţinem să Vă asigurăm că răspunsurile Dvs. sunt absolut anonime şi confidenţiale, iar datele colectate vor fi prelucrate, analizate şi prezentate fără referire la persoanele concrete care au participat la studiu.

BL.1. Generalităţi

1. În opinia Dvs., care sunt domeniile cele mai afectate de corupţie în Republica Moldova? Care sunt argumentele Dvs., în fiecare caz în parte? S-au schimbat aceste domenii în ultimii 10 ani?
2. Cum consideraţi, care sunt cauzele principale ale fenomenului corupţiei în Republica Moldova? S-au schimbat ele în ultimii 10 ani? De ce consideraţi în acest mod? Care sunt riscurile pentru Republica Moldova în ceea ce priveşte perpetuarea corupţiei?
3. Din ceea ce cunoaşteţi Dvs., cine sunt instigatorii principali ai actelor de corupţie? Cum credeţi, care sunt cauzele comportamentului funcţionarului corupt? Ce poate schimba acest comportament?
4. Care sunt formele cele mai des practicate ale actelor de corupţie? Există o diferenţiere a formelor de corupţie în dependenţă de domenii? Dacă există, de ce este cauzată această diferenţă?
5. Ce părere aveţi despre acceptarea corupţiei ca alternativă de soluţionare a problemelor?

BL.2. Acţiuni în combaterea corupţiei

6. Ce puteţi spune despre eficienţa acţiunilor întreprinse de către stat în diminuarea fenomenului corupţiei?
7. Care dintre acţiunile statului le consideraţi a fi mai eficiente? De ce? Care sunt ineficiente? De ce?
8. Ce ar trebui întreprins pentru a eficientiza procesul de diminuare/combatere a corupţiei?
9. Care este rolul societăţii civile în acest proces?
10. În ce măsură acţiunile societăţii civile sunt luate în considerare de către instituţiile abilitate în domeniul combaterii corupţiei ? Care sunt obstacolele cel mai des întâlnite în activitatea dată?
11. Prin ce acţiuni concrete societatea civilă ar putea susţine statul în acţiunile de combatere a corupţiei?
12. Cum explicaţi faptul, prin care, conform sondajelor de opinie, majoritatea populaţiei nu resimte o îmbunătăţire a situaţiei cu privire la diminuarea corupţiei?

BL.3. Reforma instituţiilor de justiţie

13. Cum apreciaţi Dvs. efectuarea reformei instituţiilor de justiţie? De ce se tergiversează această reformă? Ce ar trebui de întreprins pentru a urgenta implementarea reformei date?
14. Ce notă aţi acorda (de la 1 la 10, unde 1 este cea mai mică, iar 10 − cea mai mare valoare) instituţiilor pentru eficienţa acţiunilor întreprinse în diminuarea corupţiei?

- *Parlamentul*	- *CNA*	- *Vama*
- *Guvernul*	- *MAI*	- *SIS*
- *Procuratura*	- *Administraţiile Publice Locale*	- *CNI*

Argumentaţi nota acordată! Cum consideraţi, care instituţii de mai sus ar trebui reformate pentru o acţiune eficientă de combatere a corupţiei? De ce?

BL.4. Legislaţia naţională privind corupţia

15. În ce măsură consideraţi că legislaţia naţională este adaptată la standardele internaţionale? Ce acte normative sunt necesar de adoptat în acest sens? Cum credeţi, care sunt lacunele legislaţiei naţionale care favorizează corupţia?
16. Cum aţi aprecia eficienţa implementării Strategiei Naţionale Anticorupţie? Argumentaţi de ce aţi atribuit această apreciere?
17. Care, în opinia Dvs., sunt punctele slabe ale Strategiei ? Dacă aţi fi un factor de decizie, ce aţi propune de a fi introdus în Strategia dată?

BL.5. Eficienţa realizărilor în combaterea corupţiei şi riscurile pentru Republica Moldova

18. Cum aţi evalua gradul de transparenţă a utilizării resurselor publice? Cunoașteți cazuri de utilizare ilicită a acestor resurse? Cum poate fi diminuat acest fenomen?
19. În opinia Dvs., în Republica Moldova cazurile de corupţie investigate şi judecate pot fi influenţate sau „rezolvate" tot prin acte de corupţie? Dacă da, la ce etapă ele ar putea fi influenţate?
20. Care metode de reprimare a corupţiei sunt mai eficiente în cazul Republicii Moldova? În vederea combaterii corupției în țară, cum credeți ce metode ar mai fi necesar de implementat? De ce?
21. Cum apreciaţi eficienţa utilizării investiţiilor efectuate de partenerii străini pentru reformarea instituţiilor abilitate cu lupta împotriva corupţiei?
22. Care sunt riscurile pentru Republica Moldova, dacă partenerii europeni vor stabili că aceste investiţii nu au dat rezultatele preconizate? Cum credeți, de ce la nivel de instituții de stat nu există o reacție la afirmațiile partenerilor europeni față de fenomenul corupției?
23. În ce măsură poate mass-media influenţa (preveni, stopa, diminua etc.) fenomenul corupţiei din Republica Moldova? Care sunt obstacolele cel mai des întâlnite în această activitate? În ce măsură este stimulat jurnalismul de investigație?
24. Cum credeţi, de ce instituţiile de drept practic nu reacţionează la dezvăluirile cazurilor de corupţie reflectate în mass-media?
25. Dvs. personal, dacă aţi avea puterea de decizie, ce aţi schimba în lupta contra corupţiei în Republica Moldova?

Date de identificare:

*Vârsta, Locul de muncă*_____
*Funcţia*_____
*Experienţa de muncă în domeniu*_____

Anexa 4

Experţii intervievaţi

Codul	Sexul	Experienţa de muncă	Localitatea	Instituţia
Q1	M	9	Cahul	CNA Sud
Q2	F	6	Cahul	CNA Sud
Q3	M	14	Cahul	CNA Sud
Q4	M	2	Cahul	Procuratura Anticorupţie
Q5	M	10	Cahul	Procuratura Anticorupţie
Q6	F	6	Chişinău	Procuratura Anticorupţie
Q7	M	10	Chişinău	Procuratura Anticorupţie
Q8	M	5	Chişinău	CNA
Q9	M	9	Chişinău	CNA
Q10	M	5	Chişinău	CNA
Q11	M	7	Bălţi	CNA Nord
Q12	M	11	Bălţi	CNA Nord
Q13	M	8	Bălţi	CNA Nord
Q14	F	25	Bălţi	Procuratura Anticorupţie
Q15	M	18	Bălţi	Procuratura Anticorupţie
Q16	M	7	Chişinău	Fundaţia Est-Europeană Moldova
Q17	F	5	Chişinău	Institutul de Politici Publice
Q18	F	10	Chişinău	Centrul de Analiză şi Prevenire a Corupţiei
Q19	M	5	Chişinău	Fundaţia „Puterea legii *vs* legea puterii”
Q20	F	8	Chişinău	Alianţa Anticorupţie

Anexa 5

Ghid de interviu cu experţi din domeniile educației, sănătății și mediului de afaceri

1. Ce puteţi spune despre corupţia din ţara noastră?
2. Din ce surse Dvs., v-aţi informat despre corupţie?
3. Ce puteţi spune despre informaţia cu privire la corupţie prezentată de mass-media?
4. Ce înţelegeţi prin corupţie?
5. Care sunt domeniile cele mai afectate de corupţie?
6. Pe Dvs., vă afectează corupţia personal? Cum?
7. Ce puteţi spune despre corupţia din sistemul _____? Prin ce forme se manifestă corupţia în acest domeniu?
8. Din ce cauză au loc aceste fenomene corupte?
9. Ce puteţi spune despre atitudinea *(prestatorilor de servicii)* faţă de corupţie? Din ce cauză au o asemenea atitudine acceptabilă?
10. Cine sunt cei mai predispuşi la actele de corupţie din sistemul _____? Prin ce se explică aceasta?
11. Care sunt actorii principali ai actelor de corupţie în sistemul _____?
12. Care sunt formele cele mai practicate ale actelor de corupţie în sistemul de _____?
13. Care este amploarea corupţiei în sistemul _____ comparativ cu alte domenii? La care treaptă a *sistemului social* întâlnim cel mai des fenomenul corupţiei? Prin ce se explică aceasta?
14. Ce părere aveţi despre acceptarea corupţiei ca alternativă de soluţionare a problemelor? Dacă cunoaşteţi vreun caz concret, exemplificaţi.
15. În opinia Dvs., care sunt efectele negative ale corupţiei în sistemul de _____?
16. Există şi efecte pozitive? Care ar fi acestea?
17. Ce activităţi întreprindeţi Dvs., personal pentru combaterea corupţiei în sistemul _____?
18. Dar ce activităţi întreprinde administraţia instituţiei în care activaţi, în lupta cu acest flagel?
19. Ce puteţi spune despre eficienţa acţiunilor întreprinse de stat şi de alte instituţii? Dar ce activităţi întreprinse de CNA cunoaşteţi?
20. Comparativ cu anul precedent, ce puteţi spune despre evoluţia corupţiei în sistemul _____? Pe ce se bazează afirmaţiile Dvs.?
21. Mijloacele de luptă împotriva corupţiei în _____ s-au schimbat comparativ cu anul trecut? Dar ce puteţi spune despre aceste mijloace?
22. Ce aşteptări aveţi de la activităţile de combatere a fenomenului corupţiei în sistemul _____ întreprinse în Republica Moldova? Consideraţi că nivelul corupţiei poate fi diminuat? Cum? Când se vor produce aceste schimbări importante?
23. Ce ar trebui de făcut, în opinia Dvs., pentru a diminua corupţia în sistemul de _____ ? Propuneţi măsuri concrete ce trebuie de întreprins.

Date de identificare:
*Vârsta*_____
*Sexul*_____
*Locul de muncă*_____
*Funcţia*_____
*Experienţa de muncă în domeniu*_____

Anexa 6

Chestionar pentru măsurarea perceperii corupţiei în domeniile educaţiei, sănătăţii, mediului de afaceri, aplicat persoanelor beneficiare de servicii publice

Nr. chestionarului |__|__|
Categoria respondentului |__|__|
Localitatea _____

Stimată Doamnă/Stimate Domn

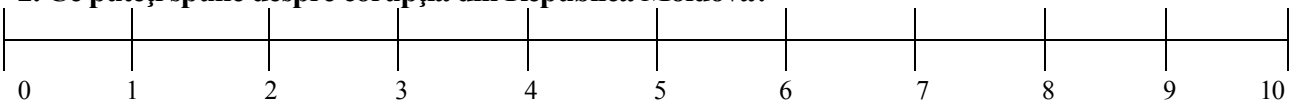
Vă invităm să participaţi la sondajul de opinie „Percepţia corupţiei în Republica Moldova". Ţinem să vă asigurăm că răspunsurile Dvs. sunt absolut anonime şi confidenţiale, iar datele colectate vor fi prelucrate statistic, analizate şi prezentate fără referire la persoanele concrete care au participat la studiu.

VĂ MULŢUMIM ANTICIPAT!

1. Care sunt problemele din societate ce Vă îngrijorează cel mai mult în prezent?

	În primul rând	**În al doilea rând**	**În al treilea rând**
1. Sărăcia	1	1	1
2. Preţurile	2	2	2
3. Şomajul	3	3	3
4. Criminalitatea, infracţiunile	4	4	4
5. Corupţia	5	5	5
6. Foamea	6	6	6
7. Viitorul copiilor	7	7	7
8. Relaţiile interetnice	8	8	8
9. Calamităţile naturale	9	9	9
10. Boala	10	10	10
11. Alta (indicaţi) _____	11	11	11

2. Ce puteţi spune despre corupţia din Republica Moldova?

3. Care sunt domeniile cele mai afectate de corupţie în viziunea Dvs.? *(indicaţi 3 alegeri)*

1. Businessul mic şi mijlociu
2. Businessul mare
3. Întreprinderile şi organizaţiile de stat, instituţiile de documentare a populaţiei
4. Serviciile educaţionale
5. Serviciile medicale
6. Serviciile de protecţie socială
7. Organele de drept (instanţele de judecată, procuratura, avocaţii, notarii)
8. Organele de control (poliţia, fiscul, CNA)
9. Administraţia publică centrală şi locală
10. Procesul de mobilizare şi gestionare a finanţelor publice de către Guvern şi ministere

4. Care sunt sursele Dvs. de informare despre fenomenul corupţiei?

	În primul rând	**În al doilea rând**	**În al treilea rând**
1. M-am confruntat personal	1	1	1
2. Discuţiile cu rudele şi persoanele cunoscute	2	2	2
3. Discuţiile cu persoanele necunoscute	3	3	3
4. Informaţiile din mass-media (televiziune, radio, ziare, internet)	4	4	4
5. Alta _____	5	5	5

5. În opinia Dvs., pentru a rezolva o problemă este necesar de a oferi bani, cadouri sau favoruri persoanelor la care te adresezi?

1. Acord total
2. Mai curând de acord
3. Nici de acord, nici în dezacord
4. Mai curând dezacord
5. Dezacord total

6. În anul ___, în soluţionarea unei probleme Vi s-au cerut bani, cadouri sau favoruri de către instanţele la care V-aţi adresat?

1. Da
2. Nu

7. Evaluaţi amploarea corupţiei în sistemul _____ din Republica Moldova.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Aproape inexistentă *Este prezentă în foarte mare măsură*

8. Evaluaţi starea corupţiei în instituţia în care activaţi / frecventaţi Dvs. / copilul Dvs..

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Aproape inexistentă *Este prezentă în foarte mare măsură*

9. Care sunt formele de corupţie în sistemul _____? Enumeraţi-le.

1._____ 6. _____
2. _____ 7. _____
3. _____ 8. _____
4. _____ 9. _____
5._____ 10._____

10. Cu care din ele V-aţi confruntat personal? Enumeraţi-le.

1._____ 6. _____
2. _____ 7. _____
3. _____ 8. _____
4. _____ 9. _____
5._____ 10._____

11. În ce măsură consideraţi că următorii factori favorizează corupţia în sistemul _____?

(Marcaţi un singur răspuns pe linie)

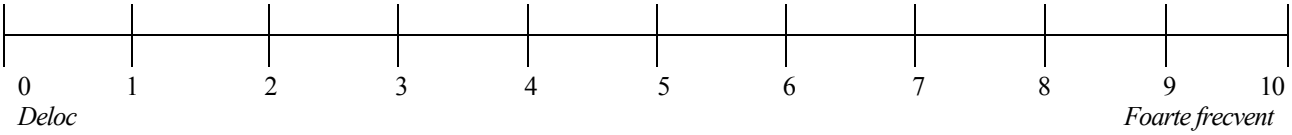
	În foarte mare măsură	**În mare măsură**	**În mică măsură**	**În foarte mică măsură / Deloc**
1. Lipsa de resurse financiare necesare pentru întreţinerea instituţiei _____	1	2	3	4
3. Salariile mici ale_____	1	2	3	4
4. Lipsa pedepselor pentru cei ce iau mită	1	2	3	4
5. Administrarea mai puţin transparentă a fondurilor	1	2	3	4
7. Veniturile mari ale _____	1	2	3	4
8. Neaplicarea pedepselor pentru cei ce dau mită	1	2	3	4
9. Altceva_____	1	2	3	4

12. Dvs. toleraţi / acceptaţi actele de corupţie în sistemul _____?

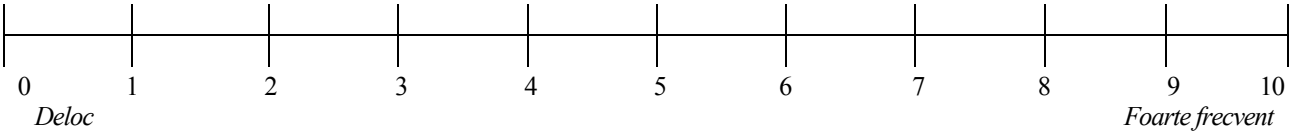
13. Cât de frecvent în anul _____ Vi s-a oferit mită, cadouri etc.?

(prestatorii de servicii)

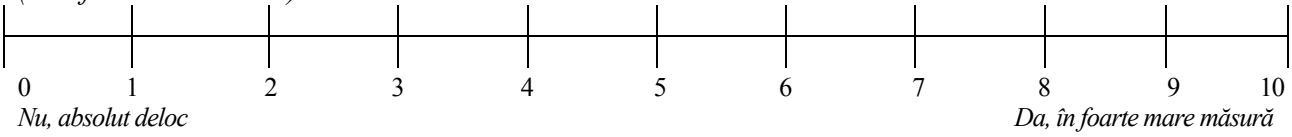
14. Personal în anul _____ aţi oferit mită, cadouri etc. celor care activează în sistemul _____?

(beneficiarii serviciilor)

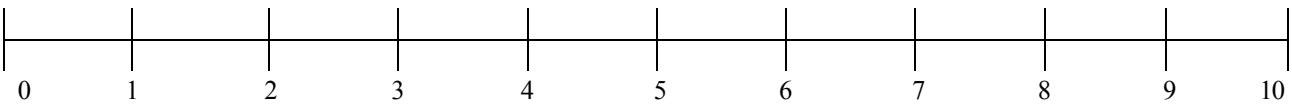
15. În ce măsură au fost exercitate presiuni asupra Dvs. de a OFERI bani, cadouri, favoruri din partea celor ce activează în sistemul _____?

(beneficiarii serviciilor)

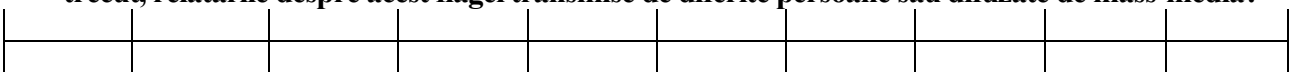
16. În ce măsură au fost exercitate presiuni asupra Dvs. de a PRIMI bani, cadouri, favoruri din partea celor ce activează în sistemul _____?

(prestatorii de servicii)

Nu, absolut deloc *Da, în foarte mare măsură*

17. În ce măsură este determinată / influenţată viziunea Dvs. asupra corupţiei de experienţa din trecut, relatările despre acest flagel transmise de diferite persoane sau difuzate de mass-media?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Nu, absolut deloc *Da, în foarte mare măsură*

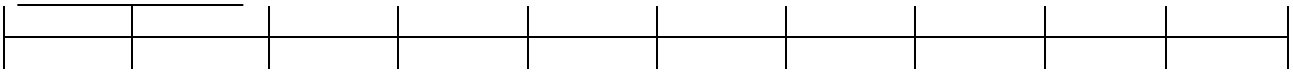
18. La ce nivel al sistemului _____ credeţi că e cel mai înalt grad de corupţie?

Nivelurile sistemului social cercetat	În primul rând	În al doilea rând	În al treilea rând
	1	1	1
	2	2	2
	3	3	3
	4	4	4
	5	5	5
	6	6	6
	7	7	7

19. În ultimul an, daca aţi oferit bani / cadouri / favoruri personalului instituţiilor _____, aţi făcut-o....?

	În primul rând	În al doilea rând	În al treilea rând
1. din propria iniţiativă	1	1	1
2. la solicitarea _____	2	2	2
3. la solicitarea _____	3	3	3
4. la solicitarea _____	4	4	4
5. la solicitarea _____	5	5	5
6. altcineva_____	6	6	6
Nu am oferit bani/cadouri/favoruri	99		

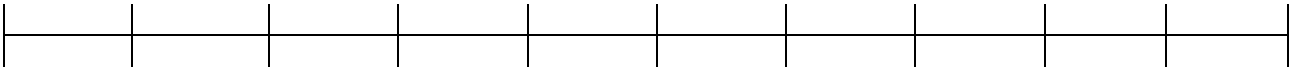
20. Dvs. consideraţi corupţia drept un mijloc „eficient" de a rezolva o problemă în sistemul _____?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Nu, absolut deloc *Da, în foarte mare măsură*

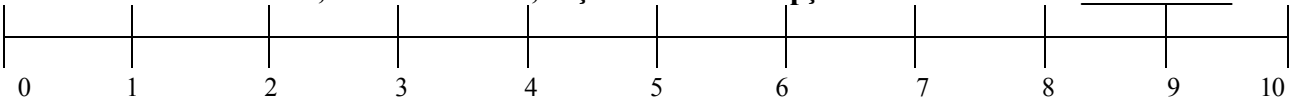
21. Care sunt, în viziunea Dvs., consecinţele prezenţei corupţiei în sistemul _____ în viziunea Dvs.?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Deloc negative *Foarte negative*

22. Cât de eficiente sunt, în viziunea Dvs., iniţiativele anticorupţie lansate în sistemul _____?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Total ineficiente *Foarte eficiente*

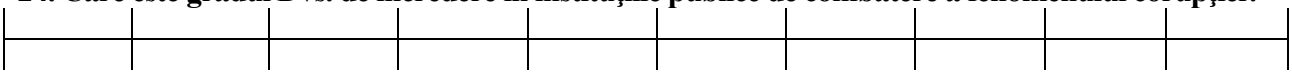
23. Consideraţi că problema corupţiei în sistemul _____ din Republica Moldova poate fi rezolvată?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Nu, absolut deloc *Da, în foarte mare măsură*

24. Care este gradul Dvs. de încredere în instituţiile publice de combatere a fenomenului corupţiei?

Lipsă totală de încredere *Încredere totală*

Informaţii generale despre respondent

D1. Mediul de reşedinţă	1	Oraş
	2	Sat
D2. Vârsta (ani)	|__|__|	
D3. Sexul	1	Masculin
	2	Feminin
D4. Studiile	1	Studii medii incomplete
	2	Şcoală generală sau profesională
	3	Liceu
	4	Studii superioare
D5. Numărul de membri în familie	|__|__|	
D6. Instituţia în care activaţi / o contactaţi mai des	1	
	2	
	3	
	4	
	5	
D7. Stagiul / experienţa / relaţia cu sistemul de _____ (ani)	|__|__|	
D8. Veniturile în cadrul familiei	1	Sub _____ lei
	2	_____-_____ lei
	3	_____-_____ lei
	4	Peste _____ lei

Anexa 7

Percepţia corupţiei în sistemul educaţional

(rezultatele cercetării)

Conform datelor obţinute în urma realizării sondajului în sistemul educaţional au fost calculate valorile indicilor pentru indicatorii iniţiali (a se vedea *Tabelul 1*).

Tabelul 1. Indicii percepţiei corupţiei în sistemul educaţional pentru indicatorii iniţiali

	Acceptabilitatea	Implicarea în practici corupte	Presiunea	Manifestarea	Răspândirea	„Eficienţa"	Impactul negativ	Gradul de încredere în instituţiile de combatere a corupţiei	Aprecierea iniţiativelor anticorupţie	Aşteptări legate de corupţie
Servicii educaţionale	**8,14**	**7,64**	**6,91**	**3,56**	**5,87**	**7,04**	**7,65**	**3,68**	**3,79**	**5,21**
Părinţi, studenţi	8,03	7,44	6,67	3,40	5,66	6,76	7,58	3,69	3,78	5,07
Profesori, manageri	9,04	9,29	8,88	4,83	7,62	9,34	8,20	3,61	3,89	6,35

Notă: *valoarea 10 a indicelui corespunde nivelului minim al corupţiei, iar 0 – nivelului maxim al corupţiei.*
Sursa: Raport de cercetare. Percepţia corupţiei în Republica Moldova [22]

În prima linie a acestui tabel sunt prezentaţi indicii calculaţi pentru întreg sistemul educaţional, iar în ultimele două – indicii sunt prezentaţi separat pentru beneficiari (părinţi, studenţi) şi prestatori de servicii (profesori, manageri ai instituţiilor educaţionale). Datele obţinute demonstrează, că există diferenţe între cele două tipuri de actori ai sistemului de învăţământ referitoare la percepţia fenomenului de corupţie. Indicii corespunzători factorilor latenţi au fost determinaţi ca media **valorilor indicatorilor corespunzători acestor factori.** Ei sunt prezentaţi în *Tabelul 2.*

Tabelul 2. Indicii factorilor latenţi şi INPC în sistemul de învăţământ

	Factor de implicare	**Factor de susceptibilitate**	**Factor de combatere**	**INPC în sistemul de învăţământ**
Servicii educaţionale în total	**6,00**	**7,61**	**4,23**	**5,94**
Părinţi, studenţi	5,79	7,46	4,18	5,81
Profesori, manageri	7,66	8,86	4,62	7,04

Sursa: Raport de cercetare. Percepţia corupţiei în Republica Moldova [22]

În final, indicele de percepţie a corupţiei pentru sistemul de învăţământ a fost calculat ca medie a indicilor factorilor latenţi. Analiza cluster a datelor sondajului a permis divizarea populaţiei cercetate în 3 grupe (după cei 3 factori latenţi). Indivizii din aceste grupe, corespunzători factorilor latenţi, pot fi caracterizaţi ca: *persoane implicate în acte de corupţie* (24,4% din totalul populaţiei cercetate), *persoane predispuse să rezolve probleme prin metode coruptive* (32,5%), *persoane neîncrezute în posibilitatea combaterii corupţiei* (43,1%).

Structura eşantionului în urma acestei clasificări este prezentată în *Tabelul 3,* în care fiecare categorie de indivizi este clasificată după tip.

Tabelul 3. Clasificarea respondenţilor după factorii latenţi

	Implicaţi în acte de corupţie	**Predispuşi să rezolve problemele prin metode coruptive**	**Neîncrezuţi în combaterea corupţiei**
Părinţi	30,2%	33,0%	36,8%
Studenţi	5,4%	40,5%	54,1%
Profesori	31,5%	13,0%	55,6%
Manageri din instituţii	25,7%	11,4%	62,9%

Sursa: Raport de cercetare. Percepţia corupţiei în Republica Moldova [22]

Din această clasificare a respondenţilor observăm că circa a treia parte din părinţi (30,2%) este implicată în acte de corupţie şi cam aceeaşi parte este predispusă să o facă (33,0%). Cu mult mai mică este partea studenţilor implicată în acte de corupţie (5,4%) decât cea predispusă s-o facă (40,5%). Printre profesorii şi managerii instituţiilor de învăţământ, o parte mai mare o constituie partea implicată în corupţie, decât acea predispusă s-o facă. Neîncredere în posibilitatea combaterii corupţiei manifestă majoritatea managerilor instituţiilor educaţionale (62,9%), a profesorilor (55,6%) şi a studenţilor (54,1%) [22].

Anexa 8

Grilă pentru efectuarea analizei de conţinut privind
„*Reflectarea fenomenului corupţiei*
***şi a acţiunilor anticorupţie în presa online din Republica Moldova*”**

Scopul evaluarea cantitativă şi calitativă a diferitelor aspecte ale fenomenului corupţiei şi a acţiunilor anticorupţie, reflectate în mass-media din Republica Moldova.

Obiectivul general: Structurarea, compararea şi analiza informaţiilor prezentate în mass-media, varianta online, din Republica Moldova privind fenomenul corupţiei şi acţiunilor anticorupţie.

Motor de căutare: Google.com

Loc de căutare: www.timpul.md, www.moldova-suverana.md, www.zdg.md

Limba de căutare: Română

Categorii şi cuvintele - cheie de căutare: corupție, anticorupție

Perioadă de căutare: anii 2013-2014

Informaţia va fi culeasă şi înregistrată conform următoarelor criterii:

1. Denumire articol (ID articol)

2. Nume site:

1. www.timpul.md
2. www.moldova-suverana.md
3. www.zdg.md

3. Timpul apariţiei: luna (1-12) _____, anul (2013-2014)_____

4. Volum articol (număr de cuvinte)_____

5. Prezenţa în articol a următoarelor tipuri de informaţie:

1. Fotografii (număr) ____
2. Diagrame (număr) ____
3. Scheme (număr) ____

6. Articolul conţine informaţie despre corupţia (lupta anticorupţie) din...

1. Republica Moldova
2. România
3. Altă ţară (a se indica) _____

7. Problema reflectată

1. Descrie fapt de corupţie.
2. Descrie acţiuni de urmărire a faptelor de corupţie.
3. Descrie caz finalizat cu pedeapsă.
4. Descrie acţiuni de contracarare a corupţiei (anticorupţie).
5. Descrie acţiuni de prevenire a corupţiei.
6. Conţine informaţii despre instituţiile statului abilitate cu lupta împotriva corupţiei.
7. Conţine informaţii generale privind prezenţa fenomenului corupţiei.

8. Termenul „corupţie” şi/sau derivate ale lui se conţine în:

1. Titlu
2. Conţinut

9. Termenul „anticorupţie” şi/sau derivate ale lui se conţine în:

1. Titlu
2. Conţinut

10. Interesul faţă de articol:

1. Număr comentarii de acceptare____
2. Număr comentarii de neacceptare____
3. Număr comentarii neutre____

11. Alţi termeni, fraze întâlnite în articol, inclusiv în titlu:

1. Mită
2. Abuz
3. Interese
4. Şpagă
5. Favoruri
6. Fenomenul corupţiei
7. Acţiuni anticorupţie
8. Prevenire
9. Evaluarea riscurilor
10. Flagrant
11. Strategie anticorupţie
12. Dosar penal pe acte de corupţie
13. Investigaţie
14. Testarea integrităţii
15. CNA

12. Domeniul despre care se relatează în articol:

1. Educaţie
2. Medicină
3. Business mic
4. Business mare
5. Poliţie
6. Justiţie
7. Construcţii
8. Agricultură
9. Servicii sociale
10. Comerţ
11. Vamă
12. Transport de pasageri
13. Transport de mărfuri
14. Industrie
15. Sistemul bancar
16. Autorităţi publice locale
17. Organe executive
18. Organe legislative
19. Sport
20. Societatea
21. Ecologie
22. Întreprinderi de stat
23. Biserica

Anexa 9

Infracţiunile de corupţie şi cele conexe acestora prevăzute de Codul penal și Codul contravenţional ale Republicii Moldova

Codul penal - Infracţiuni contra bunei desfăşurări a activităţii în sfera publică	
Infracţiunea	***Pedeapsa***
Corupere pasivă art.324 CP Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către o persoană publică sau de către o persoană publică străină de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea ofertei ori promisiunii acestora pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale sau contrar acesteia.	Se pedepseşte cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unităţi convenţionale şi cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii publice sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.
Coruperea activă art.325 CP Promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unei persoane publice sau unei persoane publice străine de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale sau contrar acesteia.	Se pedepseşte cu închisoare de până la 6 ani cu amendă în mărime de la 2000 la 4000 unităţi convenţionale, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 10000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.
Traficul de influenţă art.326 CP (1) Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje, pentru sine sau pentru o altă persoană, de către o persoană care are influenţă sau care susţine că are influenţă asupra unei persoane publice, persoane cu funcţie de demnitate publică, persoane publice străine, funcţionar internaţional, pentru a-l face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acţiuni în exercitarea funcţiei sale, indiferent dacă asemenea acţiuni au fost sau nu săvârşite.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 5 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.
(1^1) Promisiunea, oferirea sau darea unei persoane, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje enumerate la alin.(1), pentru aceasta sau pentru o altă persoană, când respectiva persoană are sau susţine că are o influenţă asupra unei persoane publice, persoane cu funcţie de demnitate publică, persoane publice străine, funcţionar internaţional, în scopul indicat la alin.(1).	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.
Abuzul de putere sau abuzul de serviciu art.327 CP Folosirea intenţionată de către o persoană publică a situaţiei de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

Excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu art.328 CP Săvârşirea de către o persoană publică a unor acţiuni care depăşesc în mod vădit limitele drepturilor şi atribuţiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
Neglijenţa în serviciu art.329 CP Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligaţiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconştiincioase faţă de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de până la 500 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 2 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
Îmbogăţirea ilicită art.330^2 CP Deţinerea de către o persoană cu funcţie de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terţi, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depăşeşte substanţial mijloacele dobândite şi s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obţinute licit.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.
Falsul în acte publice art.332 CP Înscrierea de către o persoană publică, în documentele oficiale a unor date vădit false, precum şi falsificarea unor astfel de documente, dacă aceste acţiuni au fost săvârşite din interes material sau din alte interese personale.	Se pedepsesc cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 2 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
Codul penal - Infracţiuni de corupţie în sectorul privat	
Luarea de mită art.333 CP Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către un arbitru ales sau numit să soluţioneze prin arbitraj un litigiu, de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească ori o altă organizaţie nestatală sau de către o persoană care lucrează pentru o astfel de organizaţie, de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea unor oferte ori promisiuni din partea acestora pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni fiind în exerciţiul funcţiei sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment de pariat.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
Darea de mită art.334 CP Promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unui arbitru ales sau numit să soluţioneze prin arbitraj un litigiu, unei persoane care gestionează o organizaţie comercială, obştească ori o altă organizaţie nestatală sau unei	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, iar persoana juridică se pedepseşte cu amendă în

persoane care lucrează pentru o astfel de organizaţie, unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acţiuni fiind în exerciţiul funcţiei sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment de pariat.	mărime de la 4000 la 8000 unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.
Abuzul de serviciu art.335 CP Folosirea intenţionată de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizaţie a situaţiei de serviciu, a bunurilor organizaţiei în interes material, în alte interese personale sau în interesul terţilor, direct ori indirect, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.	Se pedepseşte cu amendă în mărime de la 300 la 800 unităţi convenţionale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.
Codul contravenţional - Contravenţii ce afectează activitatea autorităţilor publice	
Art.264. Participarea ilegală a funcţionarului public la activitatea de întreprinzător. Participarea ilegală a funcţionarului public la activitatea de întreprinzător prin crearea (fondarea) unor întreprinderi, precum şi conducerea directă sau indirectă, prin intermediul unor alte persoane, a activităţii întreprinderilor.	Se sancţionează cu amendă de la 50 la 100 de unităţi convenţionale cu privarea de dreptul de a deţine o anumită funcţie sau de dreptul de a desfăşura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.
Art.313[1]. Protecţionismul. Protecţionismul, adică sprijinul la soluţionarea problemelor persoanelor fizice sau juridice neprevăzut de actele normative, indiferent de motive, care nu conţine elemente de infracţiune, acordat în exerciţiul funcţiunii de către persoana care activează în cadrul unei autorităţi publice, instituţii publice, întreprinderi de stat sau municipale ori în cadrul unei societăţi comerciale cu capital majoritar de stat.	Se sancţionează cu amendă de la 100 la 300 de unităţi convenţionale.
Art.313[2]. Nedeclararea conflictului de interese. Nedeclararea conflictului de interese de către persoana care activează în cadrul unei autorităţi publice, instituţii publice, întreprinderi de stat sau municipale ori în cadrul unei societăţi comerciale cu capital majoritar de stat.	Se sancţionează cu amendă de la 100 la 300 de unităţi convenţionale.
Art.314. Tăinuirea unui act de corupţie ori a unui act conex acestuia sau neluarea măsurilor de rigoare. Tăinuirea unui act de corupţie ori a unui act conex acestuia sau neluarea măsurilor de rigoare faţă de funcţionarii din subordine care au săvârșit astfel de acţiuni.	Se sancţionează cu amendă de la 50 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.
Art.314[1]. Neasigurarea măsurilor de protecţie a funcţionarului public. Neasigurarea măsurilor stabilite de lege pentru protecţia funcţionarului public care informează cu bună-credinţă despre comiterea actelor de corupţie şi a celor conexe corupţiei, a faptelor de comportament corupţional, despre nerespectarea regulilor privind declararea veniturilor şi a proprietăţii şi despre încălcarea obligaţiilor legale privind conflictul de interese.	Se sancţionează cu amendă de la 50 la 150 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere.

Art.315. Primirea de recompensă nelegitimă sau de folos material. Primirea (luarea) în exerciţiul funcţiunii de recompensă nelegitimă sau de folos material, dacă fapta nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii.	Se sancţionează cu amendă de la 100 la 500 de unităţi convenţionale aplicată persoanei cu funcţie de răspundere cu destituirea din funcţie şi cu privarea de dreptul de a ocupa funcţii în serviciul public pe un termen de la 3 luni la un an.

Declaraţia privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice. Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Numele de familie, prenumele ***Gaţcan Iurie Vasile***

Semnătura:

Data: _____

CURRICULUM VITAE
GAŢCAN IURIE
magistru în sociologie

Data naşterii: 19.10.1983

Locul naşterii: Republica Moldova, r-nul Dubăsari, Molovata-Nouă

Naţionalitatea – Republica Moldova

Starea familială - căsătorit

Adresa: Chişinău, str. Cuza-Vodă 13/5, ap. 76;

Tel: 069454391

Aria intereselor ştiinţifice: sociologie, sociologia juridică, criminologie, analitica criminogenă, sociologia devianței, controlul social.

Studii universitare şi postuniversitare:
2010 – 2013 Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Sociologie şi Asistenţă Socială. Specialitatea 22.00.04 - Structură socială, instituţii şi procese sociale, studii de doctorat?
2006 – 2007 Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea Asistenţă Socială, Sociologie şi Filosofie. Specialitatea Sociologie, studii de master.
2001 – 2006 Universitatea de Stat din Moldova. Facultatea Asistenţă Socială, Sociologie şi Filosofie. Specialitatea Asistenţă Socială.

Funcţia actuală
Inspector principal. Direcţia Analitică. Centrul Naţional Anticorupţie.

Experienţa profesională
2008 – 2013, lector, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Sociologie şi Asistenţă Socială, Catedra Sociologie.
2006 – 2007, consilier de probaţiune, Institutul de Reforme Penale, Centrul de Justiţie Comunitară.

Participări în proiecte naţionale şi internaţionale
2009 – 2010 Proiectul Provocările „Mileniului", participare în calitate de expert la elaborarea metodologiei de măsurare a percepţiei fenomenului corupţiei în domeniile vulnerabile din Republica Moldova.

Publicaţii ştiinţifice.
Autor a 13 articole ştiinţifice:

1. Gaţcan I. Percepţia fenomenului corupţiei şi politici anticorupţie în Republica Moldova. În: Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe Sociale", nr. 3 (33). Chişinău: 2010, p.5-13. ISSN 1857-2081 (0,8 c.a.)
2. Gaţcan I. Amploarea şi consecinţele fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – nr.4 (LV). – Chişinău: AMSP, 2011, p.112-119. ISSN 1812-2566 (0,7 c.a.)
3. Gaţcan I., Bulgaru M. Metodologii de măsurare a fenomenului corupţiei. În: Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe Sociale", nr. 3 (43). Chişinău: 2011, p. 80-83. ISSN 1857-2081 (0,45 c.a.)
4. Gaţcan I. Integritatea publică ca instrument de prevenire a fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: Studia Universitatis. Seria „Ştiinţe Sociale", nr. 3 (43). Chişinău: 2011, p. 84-86. ISSN 1857-2081 (0,55 c.a.)
5. Gaţcan I. Prevenirea fenomenului corupţiei în Republica Moldova prin asigurarea integrităţii publice. În: Fin-Consultant, nr.11, Chişinău: 2011, p. 72-77. ISSN 1857-0216 (0,6 c.a.)

6. Gaţcan I., Bulgaru M. Prevenirea şi combaterea corupţiei în Republica Moldova: realizări şi probleme. În: „Cercetare şi inovare – perspective de evoluţie şi integrare europeană". Materialele conferinţei ştiinţifice. Chişinău: CEP USM, 2009, p.263-265. ISBN 978-9975-70-865-4 (0,2 c.a.)
7. Gaţcan I., Bulgaru M. Aspecte definitorii şi consecinţe ale fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: „Dezvoltarea cercetării ştiinţifice, promovarea şi cultivarea creativităţii şi a inovării în procesul instruirii academice". Materialele conferinţei ştiinţifice. Chişinău: CEP USM, 2010, p.149-150. ISBN 978-9975-71-020-6 (0,3 c.a.)
8. Gaţcan I. Realizări şi perspective în diminuarea fenomenului corupţiei în Republica Moldova. În: „Creşterea impactului cercetării şi dezvoltarea capacităţii de inovare". Materialele conferinţei ştiinţifice cu participare internaţională. Chişinău: CEP USM, 2011. p.251-254. ISBN: 978-9975-71-151-7 (0,4 c.a.)
9. Gaţcan I., Bulgaru O. Globalizarea şi fenomenul corupţiei în Republica Moldova. În: „Interferenţe universitare − integrare prin cercetare şi inovare". Materialele conferinţei ştiinţifice. Chişinău: CEP USM, 2012, p.172-175. ISBN 978-9975-71-268-2 (0,3 c.a.)
10. Gaţcan I., Bulgaru O. Fenomenul corupţiei în contextul globalizării. În: „Sociologia: interferenţe naţionale şi internaţionale". Materialele conferinţei ştiinţifice cu participare internaţională, 14-15.11.2012. Chişinău: CEP USM, 2012, p.59-64. ISBN 978-9975-71-311-5 (0,3 c.a.)
11. Gaţcan I. Mecanisme europene anticorupţie. În: „Integrare prin cercetare şi renovare". Conferinţa ştiinţifică „Integrare prin cercetare şi renovare", 25-26 septembrie 2013. Rezumate ale comunicărilor. Ştiinţe sociale. Chişinău: CEP USM, 2013, p.172-174. ISBN 978-9975-71-415-0 (0,3 c.a.)
12. Gaţcan I. Măsuri şi perspective de perfecţionare a mecanismelor anticorupţie. În: „Sociologia şi asistenţa socială: interferenţe şi perspective de dezvoltare". Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale, 15 mai 2014. Chişinău: CEP USM, 2014, p.156-162. ISBN 978-9975-71-514-0 (0,3 c.a.)
13. Gaţcan I., Bulgaru O. Fenomenul corupţiei în presa on-line: aspecte metodologice de cercetare. În: „Integrare prin cercetare şi renovare". Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională, 10-11 noiembrie 2015. Chişinău: CEP USM, 2015, p.213-216. ISBN 978-9975-71-704-5 (0,3 c.a.)

Participarea la congrese, conferinţe şi simpozioane ştiinţifice:

2015, 9 dec. - Conferința Națională Anticorupție, a XI-a ediție, prezentarea studiului strategic „Deficiențele înregistrate în cadrul sistemului de repartizare aleatorie a dosarelor în instituțiile judecătorești „Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor", studiu realizat conform acțiunii 3.1 a Planului de acțiuni al Guvernului pentru perioada 2015-2016;

2015 - Şcoala de vară „EU - pentru educaţie prin integritate", a IX-a ediţie, Centrul Naţional Anticorupţie, în parteneriat cu „Fundaţia Hanns Seidel, participare în calitate de formator cu tematica „Realizarea sondajelor de opinie privind perceperea corupţiei în societate";

2013 - Conferința științifică „Integrare prin cercetare și renovare", USM, Chișinău;

2010 - 2012 - Conferinţa internaţională „Progrese şi perspective în reprimarea corupţiei", Centrul Naţional Anticorupţie, Chişinău;

2011 - Conferinţa ştiinţifică **„**Creşterea impactului cercetării şi dezvoltarea capacităţii de inovare", USM, Chişinău;

2010 - Conferinţa ştiinţifică **„**Dezvoltarea cercetării ştiinţifice, promovarea şi cultivarea creativităţii şi a inovării în procesul instruirii academice", USM, Chişinău;

2009 - Workshop „Metode statistice de evaluare a riscurilor de corupţie", Misiunea UE de asistenţă la frontieră în Moldova şi Ucraina;

2008 - Workshop „Prevenirea şi combaterea corupţiei în Republica Letonia", cu participarea experţilor din Letonia. Chişinău;

2008 - Formator şcoala de vară „Tinerii împotriva corupţiei", organizată în cadrul Proiectului „MOLICO" în colaborare cu Centrul Naţional Anticorupţie. Vadul lui Vodă.

Stagii, cursuri de perfecţionare

2015 nov. - Trening: „Bunele practici, implementate de către Uniunea Europeană în statele membre și asociate, în domeniul analizei fraudelor fondurilor europene". Oficiul European Antifraudă din or. Bruxelles, Belgia.

2014 oct. - Masa rotundă „Prevenirea fraudării resurselor financiare externe UE", Departamentul pentru lupta antifraudă din România, Bucureşti.

2014 iun. - Masa rotundă „Transparenţa proiectelor de asistenţă externă", Centrul pentru Jurnalism Independent din România, Bucureşti.

2013 oct. - Trening: „Prevenirea şi Combaterea Corupţiei în Croaţia", Biroul pentru Combaterea Corupţiei şi Crimei Organizate din Croaţia (USKOK), Zagreb.

2012 dec. - Curs de instruire „Analitica Criminogenă a infracţiunilor de corupţie", Academia de Poliţie din Szczytno, Polonia.

2012 apr. - Schimb de experienţă în prevenirea şi combaterea corupţiei, Biroul Central Anticorupţie din Polonia, or. Varşovia, Polonia.

2011 oct. - Trening: „Analitica criminogenă", EUROPOL, or. Haga, Olanda.

2010 sep. -Trening: „Evaluarea riscurilor în instituţiile publice" organizat de Academia de Administrare Publică pe lângă Preşedintele Republicii Moldova.

2009 sep. - Trening: „Evaluarea riscurilor de corupţie în instituţiile publice" organizat de Academia de Administrare Publică pe lângă Preşedintele Republicii Moldova. Chişinău.

Cunoaşterea limbilor:
Româna – liber.
Rusă – bine.
Engleza – nivel B1.